

VILNIAUS UNIVERSITETAS

Andželika Vosyliūtė

BAUDŽIAMOJI ATSAKOMYBĖ UŽ KVALIFIKUOTĄ VAGYSTĘ

Daktaro disertacija

Socialiniai mokslai, teisė (01 S)

Vilnius, 2009

Disertacija rengta 2005 – 2009 metais Vilniaus universitete

Mokslinis vadovas:

doc. dr. Armanas Abramavičius (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai,
teisė – 01 S)

TURINYS

Disertacijoje naudojamų santrumpų ir paaiškinimų sąrašas	5
ĮVADAS	7
I. VAGYSTĖS SAMPRATA, RŪŠYS, SUDĖTYS	18
1. Vagystė ir jos kriminalizavimas Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose	18
2. Rūšiniai vagystės požymiai	28
2.1. Objektiviai vagystės požymiai	28
2.2. Subjektyviai vagystės požymiai	51
3. Vagystės rūšys ir sudėtys	58
II. VAGYSTĖS KVALIFIKUOTOS SUDĖTYS	63
1. Vagystės kvalifikuotų sudėčių reglamentavimo Lietuvoje galiojusiuose įstatymuose istorinė raida	63
2. Vagystės kvalifikuotos sudėtys kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose	82
3. Vagystės kvalifikuotos sudėtys galiojančiame Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse	97
III. VAGYSTĘ KVALIFIKUOJANTYS POŽYMIAI	109
1. Kvalifikuojantys požymiai	112
1.1. Atvira vagystė	112
1.2. Įsibrovimas į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją	129
1.3. Kišenvagystė	152
1.4. Automobilis	164
2. Itin kvalifikuojantys požymiai	186
2.1. Didelės vertės turtas	186
2.2. Didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčios vertybės	221
2.3. Organizuota grupė	230

IV. KVALIFIKUOTŲ VAGYSČIŲ BAUDŽIAMUMAS IR JO	
YPATUMAI TEISMŲ PRAKTIKOJE	248
1. Baudžiamumo už kvalifikuotą vagystę dinamika baudžiamajame įstatyme	251
2. Sankcijų už kvalifikuotas vagystes kai kurios proporcingumo bei darnos problemos	257
3. Kvalifikuotų vagysčių baudžiamumo teismų praktikos ypatumai	268
4. Turto konfiskavimas	277
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	282
TYRIMO ŠALTINIŲ ŠARAŠAS	286
PASKELBTŲ AUTORĖS MOKSLINIŲ STRAIPSNIŲ	
DISERTACIJOS TEMA ŠARAŠAS	312

Disertacijoje naudojamų santrumpų ir paaiškinimų sąrašas

ATPK	– administracinių teisės pažeidimų kodeksas
BK	– baudžiamasis kodeksas
BPK	– baudžiamojo proceso kodeksas
BBND	– bazinis bausmių ir nuobaudų dydis.
BT	– baudžiamoji teisė
baudž.	– baudžiamoji
civ.	– civilinė
CK	– Civilinis kodeksas
CPK	– Civilinio proceso kodeksas
LAT	– Lietuvos Aukščiausiasis Teismas
Lietuvos BK, 2000 m. BK	– 2000 m. rugsėjo 26 d. priimtas Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas įsigaliojo 2003 m. gegužės 1 d.
1961 m. BK	– 1961 m. birželio 26 d. priimtas Lietuvos Tarybų Sąjungos Respublikos baudžiamasis kodeksas įsigaliojo 1961 m. rugsėjo 1 d. ir galiojo iki 2003 m. gegužės 1 d.
LR	– Lietuvos Respublikos
LTSR	– Lietuvos Tarybų Sąjungos Respublika
MMA	– minimalus gyvenimo atlyginimas
MGL	– minimalus gyvenimo lygis
PVM	– pridėtinės vertės mokestis
RTFSR	– Rusijos Tarybų Federacinė Socialistinė Respublika
par.	– paragrafas
TSRS	– Tarybų Socialistinių Respublikų Sąjunga
TSR	– Tarybų Sąjungos Respublika

Kvalifikuota vagystės sudėtis disertacijoje naudojama dviem prasmėm: siaurąja prasme – kvalifikuota vagystės sudėtis apima vagystės sudėtis, įtvirtintas BK 178 str. 2 d., plačiąja prasme – apima vagystės sudėtis, įtvirtintas BK 178 str. 2 d. ir BK 178 str. 3 d.

Kvalifikuojantis vagystę požymis disertacijoje naudojamas dviem prasmėm: siaurąja prasme – kaip požymis, numatytas LR BK 178 str. 2 d., plačiąja prasme – kaip požymis, numatytas BK 178 str. 2 d. ir BK 178 str 3 d.

ĮVADAS

Temos aktualumas. Pastaruoju metu Lietuvos baudžiamosios teisės teorijoje baudžiamąją atsakomybę siūloma apibrėžti kaip valstybės prievartos taikymą nusikalstamą veiką padariusiam asmeniui ir kartu šio asmens padaryto nusikalstamo elgesio pasmerkimą. Šio pasmerkimo išraiška – apkaltinamajame nuosprendyje numatyti asmeninio ar turtinio pobūdžio suvaržymai, taip pat iš asmens teistumo kylantys apribojimai¹. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas² panašiai yra apibrėžęs baudžiamąją atsakomybę – kaip visumą baudžiamųjų teisinių priemonių, kurias valstybė taiko nusikaltimą padariusiam asmeniui. Jos turinį sudaro nuosprendžio paskelbimas valstybės vardu, bausmės paskyrimas, bausmės atlikimas, teistumas³. Be to, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas baudžiamąją atsakomybę sieja su asmens pripažinimu kaltu ir apkaltinamojo nuosprendžio priėmimu⁴. Šią nuostatą teismas grindžia Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 straipsnyje įtvirtinta nekaltumo prezumpcija ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 3 straipsnyje nustatytais pagrindinėmis baudžiamosios atsakomybės nuostatomis. Tačiau kai kurie autoriai (R. Drakšas) pagrįstai siūlo baudžiamąją atsakomybę sieti su asmens pripažinimu kaltu ir apkaltinamojo nuosprendžio įsiteisėjimu, o ne priėmimu⁵, nes, įvertinus Konstitucijos 31 straipsnio ir BK

¹ Žr.: Namų advokatas. Sudarytojas J. Prapiestis. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2002. P. 123; Drakšas R. Baudžiamoji atsakomybė ir jos realizavimo formos. – Vilnius, 2008. P. 46.

² Konstitucinis Teismas pabrėžė Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimų reikšmę: „<...> Iš Konstitucijos kylančios bendrosios kompetencijos teismų instancinės sistemos negalima interpretuoti <...> kaip varžančios žemesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismų procesinį savarankiškumą: nors, kaip minėta, pagal Konstituciją žemesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismai, priimdami sprendimus atitinkamų kategorijų bylose, apskritai yra saistomi aukštesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismų sprendimų – precedentų tų kategorijų bylose, aukštesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismai (ir tų teismų teisėjai) negali kištis į žemesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismų nagrinėjamas bylas, teikti jiems kokių nors privalomų ar rekomendacinio pobūdžio nurodymų, kaip turi būti sprendžiamos atitinkamos bylos ir pan.; tokie nurodymai (nesvarbu, privalomi ar rekomendacinio pobūdžio) Konstitucijos atžvilgiu būtų vertintini kaip atitinkamų teismų (teisėjų) veikimas *ultra vires*. Pagal Konstituciją teismų praktika formuojama tik teismams patiems sprendžiant bylas.“ Žr.: Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 62 straipsnio 1 dalies 2 punkto, 69 straipsnio 4 dalies (1996 m. liepos 11 d. redakcija), Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 11 straipsnio 3 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 96 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2006, Nr. 36-1292.

³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2001 m. birželio 15 d. nutarimu Nr. 30 aprobuota Teismų praktikos, atleidžiant nepilnamečius nuo baudžiamosios atsakomybės ir skiriant jiems priverčiamąsias auklėjamojo poveikio priemones, apžvalga // Teismų praktika, 2001, Nr. 15. P. 421.

⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-280/1999.

⁵ Drakšas R. Baudžiamoji atsakomybė ir jos realizavimo formos. P. 42–44.

3 straipsnio nuostatas, asmuo galutinai pripažįstamas kaltu tik įsiteisėjus apkaltinamajam nuosprendžiui.

Iš valstybės prievartos priemonių, taikomų nusikalstamą veiką padariusiam asmeniui, griežčiausia ir turinti didžiausią įtaką nuteistojo teisei padėčiai yra kriminalinė bausmė, todėl pirmiausia baudžiamoji atsakomybė siejama su konkrečios baudžiamosios teisės normos sankcijoje numatytos bausmės paskyrimu. Kita vertus, kriminalinė bausmė nėra vienintelė baudžiamosios atsakomybės įgyvendinimo forma. Ji gali būti įgyvendinama ir nepaskiriant bausmės. BK numato atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės ar bausmės (skiriant arba neskiriant baudžiamojo poveikio priemones) galimybę. Atsižvelgiant į pateiktą baudžiamosios atsakomybės sampratą, galima suformuluoti ir baudžiamosios atsakomybės už kvalifikuotą vagystę apibrėžimą. Taigi baudžiamoji atsakomybė už kvalifikuotą vagystę – tai šią veiką padariusio asmens nusikalstamo elgesio pasmerkimas ir šią veiką padariusiam asmeniui paskyrimas bausmės, numatytos BK 178 straipsnio 2 ar 3 dalyse, arba atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės ar bausmės (skiriant arba neskiriant baudžiamojo poveikio priemones). Baudžiamosios atsakomybės už kvalifikuotą vagystę pagrindas yra kalta asmens veika, atitinkanti kvalifikuotos vagystės, numatytos BK 178 straipsnio 2 ar 3 dalyse, sudėtį – objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių, apibūdinančių pavojingą veiką kaip konkretų nusikaltimą, visuma. Todėl patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn už kvalifikuotą vagystę galima tada, kai jo veika turi kurios nors iš BK 178 straipsnio 2 ar 3 dalyje numatytų veikų sudėties požymių ir asmuo yra kaltas padaręs šią veiką; be to, turi būti galimybė veikos darymo metu iš kaltininko reikalauti įstatymą atitinkančio elgesio. Pabrėžtina, kad kai kurie kvalifikuotų vagysčių sudėčių požymiai nėra statiški ir nuolat kinta, dėl to šie požymiai teismų praktikoje aiškinami skirtingai, tuo pačiu kartais vagystės kvalifikuojamos klaidingai.

Svarbu paminėti, kad ne tik Lietuvoje, bet ir kitose valstybėse vienas iš dažniausiai nuosavybei padaromų nusikalstamų veikų yra vagystė. Statistikos duomenimis, vagystės pastaraisiais metais Lietuvoje sudaro apie pusę visų

užregistruotų nusikalstamų veikų: 2000 m. – 64,7 proc., 2001 m. – 61,8 proc., 2002 m. – 58,1 proc., 2003 m. – 57,2 proc., 2004 m. – 54,2 proc., 2005 m. – 48,4 proc., 2006 m. – 46,8 proc., 2007 m. – 45,1 proc., 2008 m. – 49 proc. Ši statistika neapima administraciniu teisės pažeidimu laikomų vagysčių, Lietuvoje dominuojančių tarp pažeidimų, kuriais kėsiamasi į nuosavybę (pavyzdžiui, 2008 m. Vilniaus 1-ajame apylinkės teisme bylos dėl tokių vagysčių sudarė 71 proc. visų pažeidimų nuosavybei, Marijampolės rajono apylinkės teisme – 94 proc.). Be to, nuo 2008 m. vagysčių skaičius pradėjo augti. Nenuostabu, kad vagysčių rūšys yra gana įvairios (smulkioji, nedidelės arba didelės vertės turto, atviroji ar slaptoji, įsibraunant į patalpą ir pan.), o jų padarymo būdai nuolat „tobulėja“. Įstatymų leidėjas, įvertinęs tam tikras aplinkybes (vagystės dalyko ypatumus, vagystės padarymo vietą, būdą, tam tikros vagystės rūšies paplitimą ir pan.), kai kurias vagystes laiko pavojingesnėmis ir už jas nustato griežtesnį baudžiamumą. Tai daroma ne tik nustatant skirtingą teisinės atsakomybės rūšį (administracinę ir baudžiamąją), bet ir atsakomybę už vagystę diferencijuojant vienos teisės šakos (baudžiamosios teisės) rėmuose (pavyzdžiui, vagystė skirstoma į baudžiamąjį nusižengimą ir nusikaltimą ir pan.). Baudžiamosios atsakomybės už vagystę diferencijavimo procese svarbus ir vagystės kvalifikuotų sudėčių kūrimas. Vagystės kvalifikuotos sudėtys kuriamos jos pagrindinę sudėtį papildant vienu ar keliais požymiais, žyminčiais didesnę vagystės pavojingumą. Pabrėžtina, kad įstatymų leidėjas nenustatė aiškių kriterijų, pagal kuriuos tam tikra aplinkybė turėtų būti pripažinta vagystę kvalifikuojančiu (vagystės pavojingumą didinančiu) požymiu. Dėl to vagystę kvalifikuojančių požymių sąrašas yra nuolat koreguojamas: vieni požymiai naikinami, įtraukiami nauji, keičiamas kvalifikuojančių požymių turinys ir t. t. Baudžiamųjų įstatymų, reglamentuojančių baudžiamąją atsakomybę už kvalifikuotą vagystę, istorinės raidos apžvalga parodė, kad nuo 1990 m., atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, padaryti net aštuoni baudžiamojo įstatymo pakeitimai ir papildymai, susiję su kvalifikuotomis vagystėmis. Iki 2003 m. kvalifikuojančių vagystę požymių nuolat mažėjo, o nuo 2003 m. jų ėmė smarkiai daugėti. 2003 m. gegužės 1 d.

įsigaliojus naujam Lietuvos Respublikos baudžiamajam kodeksui (toliau – 2000 m. BK arba Lietuvos BK) vagystę kvalifikavo du požymiai: „įsibrovimas į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją“ ir „didelės vertės turtas“. Nuo 2003 m. vagystę kvalifikuojančių požymių sąrašas buvo tik plečiamas, t. y. 2003 m. vagystę kvalifikuojančių požymių sistema papildyta kvalifikuojančiu požymiu – „*automobilis*“, 2004 m. – „*kišenvagystė*“, 2007 m. – „*atvirai*“, „*didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčios vertybės*“, „*organizuota grupė*“. Šiuo metu vagystę kvalifikuojančių požymių sistema yra viena iš plačiausių – ją sudaro net septyni kvalifikuojantys požymiai.

Todėl, nors įvairių vagysčių rūšių pavojingumas yra istoriškai kintama kategorija, kurią paprastai lemia besikeičianti valstybės santvarka, ekonominiai, socialiniai ir pan. veiksniai, nors požiūris į veikos pavojingumą gali keistis per palyginti trumpą istorinį laikotarpį, net ir nesikeičiant valstybės santvarkai, kyla klausimas, ar galima pateisinti tokią sparčią vagystę kvalifikuojančių požymių kaitą įsigaliojus 2000 m. BK. Juo labiau kad šis įstatymas buvo ilgo ir kruopštaus kvalifikuotų teisininkų darbo, vykusio nuo 1990-ųjų, rezultatas.

Pabrėžtina, kad šiuo metu kvalifikuotų vagysčių padaroma daugiau nei pusė visų vagysčių (57 proc.), todėl gali atsitikti taip, kad pagrindinė vagystės sudėtis bus taikoma minimaliai. Tokia situacija būtų vertintina kaip prieštaraujanti baudžiamosios teisės nuostatai, pagal kurią požymiai, būdingi daugeliui tam tikros rūšies nusikaltimų, turi būti pripažinti pagrindinės nusikaltimo sudėties požymiais ir į juos atsižvelgiama konstruojant BK tam tikro straipsnio pirmos dalies sankciją. Be to, sparti kvalifikuojančių požymių kaita dažnai pasunkina įstatymo taikymą. Tai liudija teismų praktika vagysčių bylose, – gana dažnai veikos kvalifikacija keičiama dėl nepagrįsto vagystę kvalifikuojančio požymio inkriminavimo ar, atvirkščiai, dėl tokio požymio neinkriminavimo.

Tinkamas vagystę kvalifikuojančių požymių nustatymas turi ir ypatingą praktinę reikšmę – padeda atskirti administracinės teisės pažeidimą nuo nusikalstamos veikos, baudžiamąjį nusižengimą nuo nusikaltimo, paprastą

nusikaltimą nuo kvalifikuoto. Kvalifikuojantis kaltininko veiką požymis lemia, kad vietoj administracinės teisės pažeidimo ar baudžiamojo nusižengimo inkriminuojamas apysunkis ar net sunkus nusikaltimas, už kurį kyla daug sunkesnių teisinių padarinių.

Nepagrįstas tam tikrų aplinkybių įtraukimas į kvalifikuojančių požymių sąrašą, neaiškus vagystę kvalifikuojančio požymio formulavimas sudaro prielaidas pažeisti pagrindinius baudžiamosios teisės principus, nustatyti veikos pavojingumo neatitinkantį baudžiamumą, kai aiškiai per griežta bausmė, kuri visuomenės akyse tampa ne teisingumo, o žiaurumo aktu, patį kaltininką padaro nukentėjusiuoju. Neišsamus vagystę kvalifikuojančių požymių ištyrimas, netikslus jų įvertinimas neretai lemia klaidingą vagystės kvalifikavimą, neteisingos bausmės kaltinamajam paskyrimą, nevienodą baudžiamųjų įstatymų supratimą bei taikymą, dėl to pažeidžiami teisėtumo ir teisingumo principai, nėra užtikrinama žmogaus teisės į nuosavybę apsauga.

Tyrimo objektas. Tyrimo objektą nusako šios disertacijos temos formuluotė – baudžiamoji atsakomybė už kvalifikuotą vagystę.

Tyrimo dalykas. Disertacijos tyrimo dalykas – kvalifikuotų vagysčių, numatytų BK 178 straipsnio 2 ir 3 dalyse, normų analizė.

Siekiant nuosekliai ir išsamiai iširti disertacijos dalyką bei atsižvelgiant, kad vagystės kvalifikuotos sudėtys apima ir pagrindinės vagystės sudėties požymius, disertacijoje pateikiama vagystės samprata, atskleidžiami objektyvieji ir subjektyvieji vagystės požymiai, aptariami kai kurie diskutuoti vagystės požymių aspektai, nustatomos vagystės rūšys ir sudėtys.

Pagrindinis dėmesys disertacijoje skirtas vagystės kvalifikuotoms sudėtims, jų konstravimo ypatumams atskleisti, analizuojama vagystės kvalifikuotų sudėčių reglamentavimo Lietuvoje galiojusiuose įstatymuose istorinė raida, nagrinėjamos kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose nustatytos vagystės kvalifikuotos sudėtys, atliekama vagystės kvalifikuotų sudėčių šiuo metu galiojančiame Lietuvos baudžiamajame įstatyme analizė, pabrėžiami šių sudėčių konstravimo privalumai ir trūkumai, siūlomi tobulinimo variantai.

Pasirinktos temos tyrimo nebūtų įmanoma atlikti išsamiai neišanalizavus visų BK 178 straipsnio 2 ir 3 dalyse pateiktų vagystę kvalifikuojančių požymių, todėl darbe atskirai aptariamas kiekvieno vagystę kvalifikuojančio požymio turinys, iškeliamos šių požymių inkriminavimo problemos teisės taikymo praktikoje, siūlomi šių problemų sprendimo variantai. Nagrinėjant kiekvieną vagystę kvalifikuojantį požymį, lyginamuoju aspektu apžvelgiami analogiški ar panašūs kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose įtvirtinti vagystę kvalifikuojantys požymiai, jų samprata baudžiamosios teisės moksle, teoriniai teiginiai grindžiami tam tikrais specifiniais teismų praktikos pavyzdžiais.

Siekiant ištirti disertacijos dalyką aptariamas kvalifikuotų vagysčių baudžiamumas ir teismų praktikos šioje srityje ypatumai, nagrinėjamos sankcijos, nustatytos už kvalifikuotas vagystes, jų kintamumas, atitiktis veikos pavojingumui, pateikiami duomenys, gauti išanalizavus teismų praktiką baudžiamumo už kvalifikuotas vagystes srityje, siūlomi kai kurių sankcijų už šias veikas tobulinimo būdai.

Disertacijoje dėl ribotos darbo apimties nėra aptariama baudžiamosios atsakomybės samprata ir kiti su baudžiamąja atsakomybe už kvalifikuotą vagystę susiję klausimai, t. y. kvalifikuotų vagysčių atskyrimas nuo kitų panašių nusikalstamų veikų nuosavybei ir kai kurie kvalifikuotų vagysčių baudžiamumo aspektai (atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės ar bausmės, nepilnamečių baudžiamumas už kvalifikuotas vagystes, atsakomybę lengvinančių, sunkinančių ir kitų aplinkybių įtaka paskiriant bausmę, švelnesnės negu numatyta įstatyme bausmės skyrimas ir pan.).

Tyrimo tikslas – išanalizuoti baudžiamosios atsakomybės už kvalifikuotą vagystę reglamentavimą Lietuvos baudžiamajame įstatyme, atskleisti šio reglamentavimo trūkumus ir pateikti pasiūlymų šiems trūkumams pašalinti.

Tyrimo uždaviniai. Disertacijos tyrimo tikslui pasiekti keliami šie uždaviniai:

- atskleisti vagystės sampratą, rūšis ir sudėtis;
- aptarti vagystės kvalifikuotų sudėčių reglamentavimo Lietuvos baudžiamuosiuose įstatymuose istorinę raidą;
- aptarti vagystės kvalifikuotų sudėčių reglamentavimą kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose, šių sudėčių konstravimo ypatumus ir vagystę kvalifikuojančius požymius;
- atlikti vagystės kvalifikuotų sudėčių Lietuvos BK teisinį vertinimą;
- atlikti išsamią kiekvieno vagystę kvalifikuojančio požymio analizę;
- identifikuoti ir išanalizuoti vagystę kvalifikuojančių požymių inkriminavimo probleminius klausimus, suformuluoti pasiūlymus šiems klausimams spręsti;
- aptarti tam tikrus baudžiamumo už kvalifikuotas vagystes aspektus ir jų ypatumus teismų praktikoje.

Tyrimo šaltiniai. Pagrindiniai tyrimo šaltiniai – Lietuvos ir kitų šalių baudžiamieji įstatymai, kiti įstatymai ir teisės aktai, baudžiamosios teisės bei kriminologijos literatūra, susijusi su kvalifikuotomis vagystėmis. Darbe naudotasi Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimais, susijusiais su analizuojama tema. Rašant darbą, analizuoti Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės, tarpukario, sovietinio laikotarpio teisės aktai ir specialioji literatūra, kitų šalių baudžiamosios teisės doktrinos specialistų darbai bei teismų praktikos pavyzdžiai.

Disertacijoje ištirti 423 nuosprendžiai ir nutartys, priimti baudžiamosiose bylose dėl kvalifikuotos vagystės. Nagrinėjant atskirus vagystę kvalifikuojančius požymius, teoriniai darbo teiginiai buvo iliustruojami konkrečiais teismų praktikos pavyzdžiais.

Tyrimo metodai. Tiriant baudžiamąją atsakomybę už kvalifikuotas vagystes taikyti šie metodai: istorinis – pateikta normų, reglamentavusių baudžiamąją atsakomybę už kvalifikuotas vagystes Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje, tarpukario, sovietinio laikotarpio Lietuvoje, raida; Sisteminės analizės metodas taikytas nagrinėjant vagystę kvalifikuojančius požymius kitų

turtinių nusikalstamų veikų atžvilgiu; lyginamasis metodas pravertė analizuojant Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosius įstatymus, kitus norminius aktus, teismų praktiką, mokslines doktrinas, mokslininkų nuomones baudžiamosios atsakomybės už kvalifikuotą vagystę klausimais; loginis-analitinis metodas padėjo aiškintis teisės normų turinį, daryti apibendrinimus ir išvadas, tiksliau ir aiškiau formuluoti darbe nagrinėjamus klausimus; lingvistinis metodas taikytas analizuojant vagystę kvalifikuojančių požymių prasmę.

Darbo mokslinis naujumas. Disertacijoje pirmą kartą Lietuvos baudžiamosios teisės moksle visapusiškai ir kompleksiškai nagrinėjama baudžiamoji atsakomybė už kvalifikuotą vagystę, aptariamos vagystės kvalifikuotos sudėty, pateikiami vagystės kvalifikuotų sudėčių konstravimo ypatumai, vagystės kvalifikuotų sudėčių teisinis vertinimas Lietuvos BK, vagystę kvalifikuojančių požymių nustatymo pagrindumas. Darbe išsamiai analizuojami visi Lietuvos BK nustatyti vagystę kvalifikuojantys požymiai, atskleidžiama kiekvieno požymio sąvoka, nurodomi kriterijai, kuriais remiantis inkriminuojamas tam tikras vagystę kvalifikuojantis požymis. Apibendrinama teismų praktika, susijusi su vagystę kvalifikuojančiais požymiais, taip pat pateikiama keletas moksliai pagrįstų diskutuotinų vagystę kvalifikuojančių požymių inkriminavimo problemų sprendimo būdų, aptariami kiti kvalifikuotų vagysčių kvalifikavimo ypatumai, iliustruojami teismų praktikos pavyzdžiais.

Lietuvoje kvalifikuotų vagysčių reglamentavimo klausimai iki šiol kompleksiškai nagrinėti nebuvo. Kai kurie autoriai (E. Bieliūnas) aptarė kvalifikuotų nusikaltimų sudėčių reglamentavimo problemas, kiti (V. Piesliakas, O. Fedosiuk, A. Gutauskas) nagrinėjo pavienius vagystę kvalifikuojančius požymius arba analizavo kai kurių požymių, būdingų ir kvalifikuotoms vagystėms, turinį, dar kiti (A. Drakšienė, S. Stauskienė, M. Apanavičius, S. Zimanas) apibendrintai, be detalesnės analizės, aptarė šiuos požymius nagrinėdami vagystę. Kitų šalių baudžiamosios teisės atstovai (A. I. Boicovas, N. A. Lopašenko, V. I. Plochova, A. Kriger, L. D. Gauchman, S. V. Maksimovas, S. M. Kačoi, A. T. H. Smith, C. M. V. Clarkson,

J. Wolfgang) taip pat yra analizavę kai kuriuos vagystę kvalifikuojančius požymius, aptarę kvalifikuotų sudėčių reglamentavimą ir su juo susijusias problemas (V. I. Tkačenko, T. A. Lesnijevski-Kostareva ir kt.). Be to, vagystę kvalifikuojantys požymiai aptariami Lietuvos ir kitų valstybių baudžiamosios teisės specialiosios dalies vadovėliuose, oficialiuose baudžiamųjų įstatymų komentaruose, kai kurie šių požymių nustatymo ypatumai atskleisti ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2005 m. nutarime „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“ (Teismų praktika, 2005, Nr. 23).

Kita vertus, didžioji dalis mokslinės literatūros parengta iki 2003 m. gegužės 1 d., t. y. dar prieš įsigaliojant 2000 m. BK. Tačiau įsigaliojusiam 2000 m. BK yra ne tik tam tikrų struktūrinių pakeitimų, susijusių su kvalifikuotų vagysčių reglamentavimu, pakito ir kai kurių vagystę kvalifikuojančių požymių turinys. Be to, po 2000 m. BK įsigaliojimo vagystę kvalifikuojančių požymių sąrašas buvo plečiamas ir nustatyta naujų kvalifikuojančių požymių: *kišenvagystė, atvirai, didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčios vertybės, organizuota grupė* ir kt.

Praktinė darbo reikšmė. Disertacijoje pateikti pasiūlymai galėtų būti panaudoti baudžiamosios atsakomybės už kvalifikuotą vagystę teisiniam reglamentavimui tobulinti ir pasitarnauti baudžiamosios teisės mokslo raidai. Taip pat šis mokslinis darbas ikiteisminio tyrimo pareigūnams, prokurorams, teisėjams ir kitiems teisininkams praktikams galėtų būti metodinė medžiaga, padėsianti geriau suvokti vagystę kvalifikuojančius požymius ir galbūt išvengti tų požymių inkriminavimo klaidų. Šio darbo medžiaga galėtų būti taikoma ir mokymo procese, dėstant baudžiamosios teisės specialiąją dalį universitetų ar kitų aukštųjų mokyklų studentams.

Disertacijos ginamieji teiginiai

1. Baudžiamosios teisės teorija ir daugelio kitų šalių baudžiamieji įstatymai vagystei konstatuoti numato būtiną tikslą pasisavinti, todėl siūlytina Lietuvos įstatymų leidėjui BK 178 straipsnyje vagystę apibrėžti kaip svetimo turto pagrobimą turint tikslą pasisavinti.

2. BK 178 straipsnio 2 ir 3 dalyse vagystės kvalifikuotos sudėtys turėtų būti konstruojamos taip:

a) nurodomas pagrindinės nusikaltimo sudėties pavadinimas ir išvardijami konkretūs kvalifikuojantys požymiai, pavyzdžiui: *tas, kas padarė vagystę įsibraudamas į patalpą...* ir pan.;

b) BK 178 straipsnio 2 ar 3 dalyse pateiktus alternatyvius (vienodo pavojingumo) vagystę kvalifikuojančius požymius reikėtų pažymėti išskirtiniu šifru ir išdėstyti šio straipsnio 2 ar 3 dalies atitinkamuose punktuose, kaip dėstomi vienodo pavojingumo kvalifikuojantys požymiai, pavyzdžiui, nužudymo atveju (BK 129 straipsnis 2 dalis).

3. Vagystę kvalifikuojantis požymis *įsibraunant į patalpą, saugyklą, saugomą teritoriją* nėra pagrįstas, todėl vagystę kvalifikuojančiu požymiu tikslingiau laikyti tik *įsibrovimą į gyvenamąją patalpą, jos priklausinius ar saugomą būsto teritoriją*. Be to, šis požymis turėtų būti analogiškas ir vagystės, ir plėšimo atveju.

4. Baudžiamajame įstatyme vagystę kvalifikuojantį požymį *kišenvagystė* apibrėžiantys požymiai neparodo šios veikos didesnio pavojingumo, todėl kišenvagystę būtų tikslingiau apibrėžti kaip svetimo turto, kurį nukentėjusysis turi su savimi, pagrobimą. Šiuo atveju netektų prasmės kitas vagystę kvalifikuojantis požymis *atvirai*, todėl jis turėtų būti pašalintas.

5. BK 178 straipsnio 3 dalies papildymas požymiu *organizuota grupė* abejotinas, todėl siūlytina šio vagystę kvalifikuojančio požymio atsisakyti.

6. Įstatymo leidėjo nustatytas baudžiamumas už vagystes, tarp jų ir kvalifikuotas, nevisiškai teisingas ir proporcingas, todėl turėtų būti koreguojamas. Įstatymo leidėjas visų pirma privalo suderinti administracines ir baudžiamąsias sankcijas už vagystes. Be to, siekiant užtikrinti BK vientisumą turėtų būti suderinti maksimalūs laisvės atėmimo bausmės dydžiai, taikomi už didelės vertės turto arba didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčių vertybių pagrobimą (BK 178 straipsnio 3 dalis) ir už didelės vertės turto arba didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčių vertybių pasisavinimą (BK 183 straipsnio 2 dalis).

Tyrimo rezultatų aprobavimas. Disertacijos autorė parengė ir publikavo du straipsnius, kurie išspausdinti periodiniame Vilniaus universiteto mokslo leidinyje „Teisė“. Šio darbo tyrimo rezultatais buvo naudojamosi vedant mokymo disciplinos „Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis“ seminarus Vilniaus universiteto Teisės fakultete, taip pat vadovaujant kursinius darbus rašantiems studentams.

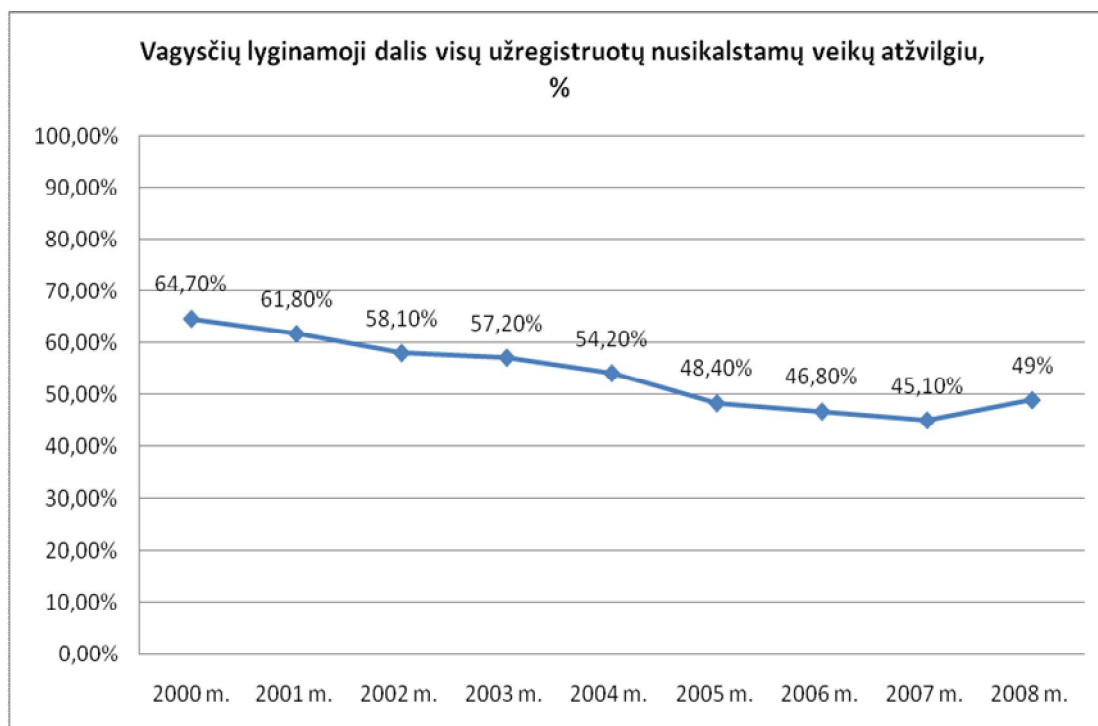
Darbo struktūra. Disertaciją sudaro įvadas, keturios dėstomosios–tiriamosios dalys, dvylika skyrių, devyni skirsniai, išvados ir pasiūlymai. Darbo pabaigoje pateiktas naudotų tyrimo šaltinių ir autorės publikuotų straipsnių disertacijos tema sąrašas.

I. VAGYSTĖS SAMPRATA, RŪŠYS, SUDĖTYS

1. Vagystė ir jos kriminalizavimas Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose

Ne tik Lietuvoje, bet ir kitose valstybėse viena iš dažniausių nuosavybei padaromų nusikalstamų veikų yra vagystė. Statistikos duomenimis, vagystės Lietuvoje pastaraisiais metais sudaro apie pusę visų užregistruotų nusikalstamų veikų: 2000 m. – 64,7 proc., 2001 m. – 61,8 proc., 2002 m. – 58,1 proc., 2003 m. – 57,2 proc., 2004 m. – 54,2 proc., 2005 m. – 48,4 proc., 2006 m. – 46,8 proc., 2007 m. – 45,1 proc., 2008 m. – 49 proc.⁶ Įvertinus šiuos duomenis, pastebima tokia tendencija: vagysčių lyginamoji dalis nuo 2000 m. iki 2007 m. mažėjo, o nuo 2007 m. pradėjo augti.

1 diagrama⁷

Baudžiamąją atsakomybę už vagystę įstatymų leidėjas reglamentuoja Lietuvos Respublikos BK XXVIII skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji

⁶ Informatikos ir ryšių departamento prie VRM statistinės ataskaitos duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotas nusikalstamas veikas (Forma 3Ž-ITĮ) // www.vrm.lt/index.php?id=778&lang=2 - 76k - (žiūrėta 2008-11-10).

⁷ Informatikos ir ryšių departamento prie VRM statistinės ataskaitos duomenys apie nusikalstamumą per 1989, ..., 2006 metų 12 mėnesių Lietuvos Respublikoje (Forma 1-Ž) // www.nplc.lt/stat/nus/nus14.htm - 47k - (žiūrėta 2008-11-10).

nusižengimai nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams“. Pabrėžtina, kad Lietuvoje, kaip ir daugelyje kitų šalių, nusikalstamos veikos atskiruose BK skyriuose dažniausiai išdėstomos nuo sunkiausių iki lengviausių. Kita vertus, akivaizdu, kad vagystė nėra pati sunkiausia nusikalstama veika nuosavybei (už ją sunkesnės yra plėšimas, turto prievartavimas), tačiau būtent vagystė turtinių nusikalstamų veikų skyriuje įvardijama pirmoji – žr. Lietuvos BK 178 straipsnį, Latvijos baudžiamojo įstatymo 175 straipsnį, Lenkijos BK 278 straipsnį, Vengrijos BK 316 straipsnį, Rusijos BK 158 straipsnį, Ukrainos BK 185 straipsnį, Italijos BK 624 straipsnį, Ispanijos BK 235 straipsnį, Japonijos BK 235 straipsnį ir kt. Manytina, kad vagystės pirmenybę BK specialiosios dalies skyriuje lemia istoriškai susiklosčiusios priežastys (vagystė – pati „seniausia“ turtinė nusikalstama veika), statistiniai rodikliai (labiausiai iš turtinių nusikalstamų veikų paplitusi⁸), bei aplinkybė, kad vagystė, apibrėžta Lietuvos BK 178 straipsnyje, yra bendroji norma daugelio kitų BK XXVIII skyriaus normų atžvilgiu, t. y. vagystė laikytina „standartine“ svetimo turto užvaldymo forma.

Vagystės sąvoka buvo žinoma ir senovės Romoje, tačiau tais laikais ji buvo gerokai platesnė nei dabar. Romėnų *furtum*, be tų atsitikimų, kurie dabar laikomi vagyste, apimdavo dar daug kitų: pagrobimą, sukčiavimą, patikėtų daiktų ar radinių pasisavinimą⁹. Tokia plati vagystės sąvoka buvo vartojama ir kanonų teisėje. Pirmą kartą aiškiai juridiskai vagystę apibrėžė germanų teisė – kaip niekingą darbą, svetimo daikto neteisėtą paėmimą slapčia. Beveik visų šalių baudžiamieji įstatymai perėmė germanų teisės apibrėžtą vagystės sąvoką ir atskyrė ją nuo kitų nusikalstamų veikų: plėšimo, sukčiavimo, prievartavimo¹⁰. Tarpukario Lietuvoje, išskyrus Klaipėdos kraštą, galiojęs Baudžiamasis statutas vagystę traktavo kaip slaptą ar atvirą svetimo kilnojamojo turto pagrobimą turint tikslą pasisavinti. Pagrindinis šio

⁸ Pavyzdžiui, 2008 m. vagystės sudarė 75 proc. visų užregistruotų turtinių nusikalstamų veikų. Žr.: Informatikos ir ryšių departamento prie VRM statistinės ataskaitos duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotas nusikalstamas veikas (Forma 3Ž-ITĮ) (f3z-i 200812.zip) // www.vrm.lt/index.php?id=778&lang=2-76k - (žiūrėta 2009-01-15).

⁹ Stankevičius V. Baudžiamoji teisė. Paskaitos. – Kaunas, 1925. P. 171.

¹⁰ Drakšienė A., Stauskienė E. Nusikaltimai nuosavybei Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose. – Vilnius, 1998. P. 37.

apibrėžimo skirtumas nuo įtvirtinto kai kurių kitų šalių (pavyzdžiui, Vokietijos) baudžiamuosiuose įstatymuose buvo tas, kad jame vartojama ne „daikto“, bet platesnė „turto“ sąvoka. Vėlesniais laikotarpiais Lietuvoje vagystės sampratai darė įtaką keletas aspektų. Visų pirma dėl skirtingo atskirų nuosavybės formų juridinio statuso sovietiniu laikotarpiu Lietuvoje egzistavo dvi vagystės sampratos: slaptas valstybinio ar visuomeninio turto pagrobimas, turint tikslą jį pasisavinti, ir slaptas asmeninio piliečių turto pagrobimas, turint tikslą jį pasisavinti¹¹. Antra, įstatymo leidėjo pozicija – išskirti ar neišskirti atvirąją vagystę kaip savarankišką nusikaltimą, taip pat lėmė vagystės sampratą. Pavyzdžiui, tarpukario Lietuvoje galiojęs Baudžiamasis statutas nenumatė atvirosios vagystės kaip savarankiško nusikaltimo, todėl už vagystę atsakė tas, kas buvo slapta arba atvirai pagrobęs svetimą kilnojamąjį turta, norėdamas jį pasisavinti. Tačiau ir pagal 1926 m. RTFSR BK, ir pagal Lietuvos 1961 m. BK iki 1994 m. liepos 19 d. atviroji vagystė laikyta savarankišku nusikaltimu, todėl vagystė buvo suprantama tik kaip slaptas svetimo turto pagrobimas¹². 1994 m. liepos 19 d. įstatymu buvo sugrįžta prie tarpukario Lietuvos Baudžiamojo statuto nuostatų – atsisakyta atvirosios vagystės kaip savarankiško nusikaltimo reglamentavimo. Pagal Lietuvos BK 271 straipsnį vagystė – tai slaptas ar atviras svetimo turto pagrobimas, to meto baudžiamosios teisės doktrinoje apibrėžiama kaip slaptas ar atviras, neatlygintinas svetimo turto pagrobimas, turint tikslą jį pasisavinti¹³. Tokia vagystės sąvoka išliko ir priėmus 2000 m. BK¹⁴. 2007 m. įstatymų leidėjas nusprendė sugriežtinti baudžiamąją atsakomybę už atvirai padarytą vagystę ir visiškai pagrįstai pasirinko kitokį būdą nei taikytas pagal iki tol galiojusius įstatymus: atviras svetimo turto pagrobimas nėra įtvirtinamas kaip savarankiškas nusikaltimas, bet numatomas kaip kvalifikuojantis požymis to paties straipsnio antroje dalyje (BK 178 straipsnio 2 dalis). Šiuo metu,

¹¹ Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. – Vilnius, 2001. P. 344.

¹² RTFSR baudžiamasis kodeksas. – Vilnius, 1952; Lietuvos TSR baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios, 1961, Nr. 18-147.

¹³ Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. – Vilnius, 2001. P. 344.

¹⁴ Pabrėžtina, kad 2000 m. BK projekte buvo numatytas atvirosios vagystės atskyrimas nuo slaptosios. Atviras svetimo turto pagrobimas turėjo būti įtvirtintas kaip savarankiškas nusikaltimas. Vis dėlto dabar galiojančiame BK vagystė apima ir slaptą, ir atvirą svetimo turto pagrobimą (BK 178 straipsnis).

priklausomai nuo vagystės padarymo būdo (atvirai ar slapta), skiriamos pagrindinė ir kvalifikuota vagystės sudėtys. Taigi nors įstatymų leidėjas pagrobimą atvirai laiko pavojingesne veika, bendrąja prasme vagystę sudaro ir slaptas, ir atviras svetimo turto pagrobimas. Pagal galiojančią Lietuvos BK, vagystė yra svetimo turto pagrobimas. Baudžiamosios teisės doktrinoje vagystė apibrėžiama kaip tyčinis neteisėtas, neatlygintinas svetimo (paprastai kilnojamojo) turto užvaldymas pasisavinimo tikslu¹⁵.

Daugelio kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose vagystė apibrėžiama panašiai kaip Lietuvos BK, tačiau kai kurios iš jų vagystės požymius pabrėžia pačiame įstatyme, kitos – baudžiamosios teisės doktrinoje. Be to, kai kurie požymiai vienose šalyse yra būtini vagystei inkriminuoti, kitose jie neturi reikšmės vagystės kvalifikavimui ir į juos tik gali būti atsižvelgiama skiriant bausmę. Japonijos BK 235 straipsnis vagystę apibrėžia taip pat kaip ir Lietuvos BK 178 straipsnis: vagystė – tai svetimo turto pagrobimas¹⁶. Kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose pateikiamos šiek tiek platesnės vagystės sąvokos: pagal Latvijos BK 175 straipsnį, vagystė – tai slaptas ar atviras svetimo kilnojamojo turto pagrobimas¹⁷; pagal Estijos BK 199 straipsnį, vagystė – svetimo kilnojamojo turto užvaldymas, turint tikslą neteisėtai pasisavinti¹⁸; pagal Lenkijos BK 278 straipsnį, vagystė – svetimo kilnojamojo daikto užvaldymas, turint tikslą pasisavinti¹⁹; pagal Vokietijos BK 242 straipsnį, vagystė – svetimo kilnojamojo daikto paėmimas, turint tikslą neteisėtai pasisavinti pačiam ar trečiam asmeniui²⁰; pagal Vengrijos BK 316 straipsnį, vagystė – svetimo daikto paėmimas turint tikslą neteisėtai jį pasisavinti²¹; pagal Prancūzijos BK 311-1 straipsnį, vagystė – neteisėtas

¹⁵ Fedosiuk O. // http://www.mruni.lt/mru_lt_dokumentai/katedros/audziamosios_teises_katedra/paskaitos/nusik_turtui_1.ppt#43 (žiūrėta 2008-04-10).

¹⁶ The penal code of Japan. EHS Law bulletin series. EHS Vol. II PA-PC. 2006. P. 47.

¹⁷ Criminal Code of the Republic of Latvia // www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes-61k (žiūrėta 2008-04-10).

¹⁸ Criminal Code of the Republic of Estonia // www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes-61k (žiūrėta 2008-04-10)

¹⁹ Kodeks karny z wprowadzeniem 22. wydanie. – C. H. Beck. 2007.

²⁰ Criminal Code of German (Strafgesetzbuch, StGB) // <http://www.iuscomp.org/gla/statutes/StGB.htm>

²¹ Criminal Code of Hungary (entered into force on 1 April 2001). – Strasbourg, 6 June 2001. P. 77.

svetimo daikto pasisavinimas²²; pagal Švedijos BK 8 dalies 1 skyrių, vagystė – neteisėtas paėmimas to, kas priklauso kitam, turint tikslą pasisavinti, jei pasisavinimas apima praradimą²³; pagal Turkijos BK 491 straipsnį, vagystė – svetimo kilnojamojo turto paėmimas be turto savininko sutikimo, turint tikslą gauti naudos²⁴; pagal Danijos BK 276 paragrafą, vagystė – bet kokio materialaus objekto paėmimas be savininko sutikimo, turint tikslą iš neteisėto pasisavinimo gauti materialinės naudos sau ar trečiajam asmeniui²⁵; pagal Italijos BK 624 straipsnį, vagystė – svetimo kilnojamojo turto užvaldymas, siekiant naudos sau ar kitiems asmenims²⁶; pagal Rusijos BK 158 straipsnį, vagystė – slaptas svetimo turto pagrobimas²⁷; pagal Ukrainos BK 185 straipsnį, vagystė – slaptas svetimo turto pagrobimas²⁸; pagal Australijos Pavyzdinio BK 15.1 straipsnį, vagystė – neteisėtas svetimo turto pasisavinimas, turint tikslą visam laikui atskirti turtą nuo savininko²⁹; pagal Anglijoje galiojantį Vagystės aktą (*The Theft act 1968*, S. 1(1)), vagystė – neteisėtas kitam priklausančio turto pasisavinimas, turint tikslą atskirti asmenį nuo turto visam laikui³⁰.

Pagal tai, kiek ir kokių požymių taikoma apibrėžiant (kriminalizuojant) vagystę minėtų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose, juos (požymius) galima suskirstyti taip:

- 1) vagystės dalykas ir veika (Lietuvos BK, Japonijos BK, Prancūzijos BK);
- 2) vagystės dalykas, veika, būdas (Latvijos baudžiamasis įstatymas, Rusijos BK, Ukrainos BK);

²² Criminal Code of French Republic // <http://www.legislationline.org/upload/legislations/51/ec/c428fe3723f10dcbcf983ed59145.htm> (žiūrėta 2008-10-20).

²³ Criminal Code of Kingdom of Sweden (English version) // www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes-62k - (žiūrėta 2008-05-08).

²⁴ Уголовный Кодекс Турции. – Санкт-Петербург, 2003. Статья 492.

²⁵ The Danish Criminal Code & The Danish Corrections Act. 2 nd Edition. – Denmark, 2003. P. 55.

²⁶ The Italian Penal code. – London, 1978. P. 212.

²⁷ Уголовный кодекс Российской Федерации // <http://www.garweb.ru/project/law/doc/10008000.10008000-001.htm> (žiūrėta 2008-10-20).

²⁸ Уголовный Кодекс Украины. Отв. ред. Е. Л. Стрельцов. – Харьков, “Одиссей”, 2005. С. 370.

²⁹ The Model Penal Code of Australia // <http://wings.buffalo.edu/law/bcl/web/website.codecomp2.htm> (žiūrėta 2008-10-20).

³⁰ Smith A. T. H. Property offences. The protection of property through the criminal law. – London, 1994. P. 27.

- 3) vagystės dalykas, veika, tikslas (Estijos BK, Lenkijos BK, Vokietijos BK, Vengrijos BK, Švedijos BK, Australijos Pavyzdinis BK, Anglijos Vagystės aktas);
- 4) vagystės dalykas, veika, motyvas (Turkijos BK, Danijos BK, Italijos BK).

Be to, kaip matyti iš pateiktų vagystės apibrėžimų, vienos šalys, tarp jų ir Lietuva, vagystės dalyku įvardija svetimą turtą (Latvija, Estija, Rusija, Turkija, Italija, Australija, Anglija), kitos – svetimą daiktą (Vokietija, Lenkija, Vengrija, Prancūzija), dar kitos vagystės dalyką apibrėžia labai abstrakčiai. Antai pagal Švedijos BK 8 dalies 1 skyrių už vagystę atsako asmuo, kuris neteisėtai paima tai, kas priklauso kitam, turėdamas tikslą pasisavinti, jei pasisavinimas apima praradimą. Be to, kai kurių šalių baudžiamuosiuose įstatymuose pateikiant vagystės sąvoką pabrėžiamas kilnojamasis (judamasis) turto pobūdis (Latvijos baudžiamasis įstatymas, Estijos BK, Vokietijos BK, Lenkijos BK, Turkijos BK, Italijos BK). Lietuvos baudžiamosios teisės teorijoje vagystės dalyku taip pat paprastai laikomas tik kilnojamasis turtas (žr. p. 44). Tuo tarpu Kanadoje vagystės dalyku gali būti ir nekilnojamasis turtas. Pagal Kanados BK 322 straipsnio 1 dalį, už vagystę atsako tas, kas neteisėtai, neturėdamas jokios teisės, paima arba perima sau ar trečiajam asmeniui valdyti bet ką, nesvarbu ar kilnojamąjį, ar nekilnojamąjį objektą, turėdamas tikslą atskirti nuo jo savininką laikinai ar visam laikui³¹. Anglijoje turtas apibūdinamas dar plačiau – 1968 m. Vagystės aktas (*The Theft act*) turtą apibrėžia kaip pinigus, bet kokį kitą kilnojamąjį ir nekilnojamąjį turtą, taip pat reikalavimo teisę bei kitą nematerialų turtą³². Kadangi pagal Lietuvoje galiojantį BK turtinių nusikalstamų veikų dalykas yra ne tik turtas, bet ir turtinė teisė bei turtinis interesas, Lietuvoje turto sąvoką netikslinga aiškinti plačiąja prasme (plačiau žr. p. 29).

Kai kuriose šalyse, taip pat ir Lietuvoje, elektros ar kitos rūšies energijos grobimas išskiriamas į atskirą nusikaltimo sudėtį, todėl įvairių rūšių

³¹ Penal Code of Canada // <http://wings.buffalo.edu/law/bclc/web/website.codecomp2.htm> (žiūrėta 2008-10-20).

³² Smith A. T. H. Property offences. The protection of property through the criminal law. – London, 1994. P. 45.

energija nelaikoma vagystės dalyku (Lietuvos BK 179 straipsnis³³, Vokietijos BK 248 straipsnis). Tačiau yra šalių, kuriose elektros ar kitokia energija prilyginama kilnojamajam turtui ir pripažįstama vagystės dalyku (Italijos BK 624 straipsnio 2 dalis, Danijos BK 276 straipsnis, Lenkijos BK 278 straipsnio 5 dalis, Japonijos BK 245 straipsnis). Pabrėžtina, kad Lenkijoje, skirtingai nei Lietuvoje, vagystės dalyku laikomos ir kortelės, suteikiančios teisę gauti pinigų iš bankomato, o jų pagrobimas kvalifikuojamas pagal tą patį straipsnį kaip ir vagystė, tik taikoma kita jo dalis (Lenkijos BK 278 straipsnio 5 dalis). Lietuvoje banko kortelių pagrobimas sudaro savarankišką nusikaltimą (BK 214 straipsnis), todėl banko kortelės nėra vagystės dalykas.

Pati vagystės veika kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose įvardijama įvairiai: „pagrobimu“ (Latvijoje, Rusijoje, Japonijoje), „užvaldymu“ (Estijoje, Lenkija, Italija), „pasisavinimu“ (Prancūzija, Australija, Anglija), „paėmimu“ (Vokietija, Vengrija, Švedija, Turkija, Danija). Daugelis šalių neatskleidžia šių sąvokų įstatymuose, išskyrus Rusiją, kuri BK 158 straipsnio pirmoje pastaboje pagrobimą apibrėžia kaip „savanaudiškais tikslais, neteisėtą, neatlygintą svetimo turto paėmimą ir (arba) naudojimąsi svetimu turtu kaltininko arba kitų asmenų naudai, padarant žalą savininkui arba kitam turto valdytojui“³⁴. Kita vertus, kad ir koks terminas vartojamas vagystės veikai apibrėžti, daugelio šalių baudžiamosios teisės doktrina pabrėžia, kad vagystės veikai kvalifikuoti neužtenka vien turto paėmimo, turi būti jo užvaldymas³⁵.

Vagystės būdas (slaptas ar atviras) kai kuriose valstybėse veikos kvalifikavimui reikšmės neturi. Pavyzdžiui, pagal Lenkijos, Latvijos ir Estijos

³³ Pažymėtina, kad neteisėtas įvairių rūšių energijos savinimasis kvalifikuojamas pagal Lietuvos BK 179 straipsnį tik tada, kai pasireiškia naudojimosi atitinkama tiekimo linija. Tačiau, pavyzdžiui, dujos ar vanduo gali būti parduodami vartotojams ne tik per tiekimo linijas, bet ir įvairiose talpose. Tokiu atveju, dujų ar vandens pripildytas balionas gali būti vagystės dalyku (žr.: Fedosiuk O. Turtinė nauda kaip nusikalstamos veikos dalykas: sisteminė normų analizė. Baudžiamosios teisės specialiosios dalies klausimai. Jurisprudengija, 2004, t. 60(52). P. 88).

³⁴ Уголовный кодекс Российской Федерации // <http://www.garweb.ru/project/law/doc/10008000.10008000-001htm> (žiūrėta 2008-10-20).

³⁵ Žr.: Drakšienė A. Baudžiamoji atsakomybė už vagystę // Teisė, 2000, t. 37; Wessels J., Hillenkamp T. Strafrecht, besonderer Teil/2. Sraftaten gegen Vermögenswerte. – Heidelberg, 1999; Лопашенко Н. А. Преступления против собственности. – М.: ЛексЭст, 2005. С. 225. Anglijos teoretikai, analizuodami vieną iš vagystės požymių – „pasisavinimą“, nurodo, kad vagystės veika yra daugiau nei „paėmimas ir nusinešimas“ (plačiau apie tai žr.: Smith A. T. H. Property offences. The protection of property through the criminal law. – London, 1994. P. 131). Vokietijoje, kur vagystės veika įvardijama „paėmimo“ terminu, šis terminas apima daikto paėmimą ir pasisavinimą (užvaldymą) (žr.: Drakšienė A., Stauskienė E. Nusikaltimai nuosavybei Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose. – Vilnius, 1998. P. 38).

baudžiamuosius įstatymus ir atviras, ir slaptas svetimo turto pagrobimas laikomas vienodai pavojinga veika ir kvalifikuojamas pagal tą patį BK straipsnį ir jo dalį kaip paprasta vagystė. Tuo tarpu pagal Rusijos ir Ukrainos baudžiamuosius įstatymus atvirosi vagystė traktuojama kaip savarankiškas nusikaltimas nuosavybei (Rusijos BK 161 straipsnis, Ukrainos BK 186 straipsnis), todėl šių šalių baudžiamuosiuose įstatymuose vagystė apibrėžiama tik kaip slaptas svetimo turto pagrobimas (Rusijos BK 158 straipsnis, Ukrainos BK 185 straipsnis). Danijoje, atsižvelgiant į vagystės padarymo būdą, veika gali būti pripažinta kvalifikuota vagyste, už kurią baudžiamoji atsakomybė reglamentuojama atskirame straipsnyje (Danijos BK 286 straipsnis), o paprastą vagystę (Danijos BK 276 straipsnis) sudaro tik slaptas svetimo turto pagrobimas. Lietuvoje atviras pagrobimas taip pat laikomas pavojingesne veika, tačiau jis numatytas tame pačiame straipsnyje kaip ir vagystė, tik kitoje jo dalyje, vadinasi, bendrąja prasme vagystė apima abi šias formas. Tačiau priklausomai nuo to, atvirai ar slaptai padaryta vagystė, veika kvalifikuojama kaip paprasta vagystė (BK 178 straipsnio 1 dalis) arba kaip kvalifikuota vagystė (BK 178 straipsnio 2 dalis).

Kai kurių šalių baudžiamuosiuose įstatymuose vagystė apibrėžiama ir savanaudiškumo požymiu – siekiu gauti (materialinės) naudos (Turkijos BK, Danijos BK, Italijos BK, Rusijos BK). Tuo tarpu pagal Lietuvos BK ir Vokietijos BK svetimo turto pagrobimas pripažįstamas vagyste nepriklausomai nuo to, kokiais motyvais jis padarytas. Taip siekiama apginti nuosavybę nuo bet kokių pasikėsinimų, nesvarbu, ar jie būtų padaromi savanaudiškais, ar altruistiniais motyvais. Skirtingai nei Lietuvos BK, daugelio valstybių įstatymuose pateikiami vagystės apibrėžimai nurodo ir svetimo turto pagrobimo (paėmimo) tikslą: turint tikslą neteisėtai pasisavinti (Estija, Vokietija, Lenkija, Vengrija, Švedija). Pagal Anglijos Vagystės aktą ir Australijos Pavyzdinį BK, būtinas vagystės požymis yra tikslas visam laikui

atskirti turtą nuo savininko³⁶. Anglijos Baudžiamojo įstatymo apžvalgos komitetas, aštuntajame pranešime diskutuodamas, ar vagystė apima neteisėtą laikiną pasinaudojimą svetimu turtu, ar ši veika turi būti kriminalizuota atskirai, pabrėžė, kad neteisėtai laikinai naudodamasis svetimu turtu kaltininkas neatlygintinai gauna naudos iš paimto svetimo turto, o savininkas atskiriamas nuo savo turto (turtas gali būti prarastas, sugadintas arba savininkas praranda galimybę juo naudotis tol, kol jis bus grąžintas). Vis dėlto komitetas pasisakė prieš baudžiamosios atsakomybės už vagystę ribų išplėtimą, t. y. įtraukimą į vagystės sąvoką ir laikiną pasinaudojimą svetimu turtu ar naujos veikos: „laikino svetimo turto paėmimo“ kriminalizavimą. Savo sprendimą komitetas grindė argumentais: ketinimas turtą grąžinti, net ir po ilgo laiko, padaro veiką visiškai skirtingą nuo vagystės; tokia veika nėra tiek pavojinga, kad būtų pagrindas išplėsti baudžiamosios atsakomybės už vagystę ribas; gali kilti nepageidaujamų visuomenės reakcijų, pavyzdžiui, konfliktuojantys kaimynai ar šeimos nariai įgytą galimybę bauginti vieni kitus baudžiamuoju persekiojimu, arba bendrabučiuose gyvenantiems studentams, be sutikimo naudojantiems vieni kitų daiktus, iškiltų baudžiamosios atsakomybės grėsmė. Be to, ir policijai būtų sunku išvengti laiko švaistymo ir nepageidaujamų tyrimų dėl nusikaltimų, kurie nėra reikšmingi visuomenei. Komitetas taip pat pabrėžė, kad jei laikino pasinaudojimo svetimu turtu atvejais taptų dažni ir nebaudžiamumas už juos, kaltininkui motyvuojant, kad galiausiai jis ketino grąžinti turtą, taptų gynybos priemone vagystės byloje, tada, nežiūrint į aukščiau pateiktus argumentus, reikėtų kriminalizuoti laikiną pasinaudojimą svetimu turtu ir numatyti pakankamai griežtą bausmę sunkesniais atvejais³⁷. Nepaisant to, komitetas nurodė du atvejus, kai laikinas turto paėmimas turėtų būti kriminalizuojamas kaip atskiras nusikaltimas. Atsižvelgiant į tai, Anglijos Vagystės akte (S. 12) įvardytos dvi specialios

³⁶ Theft Act 1968, s. 1. Michael J. Allen & Simon Cooper. Cases and Materials on Criminal Law. 9th Edition. – London, 2006. P. 688; Hall L., Glueck Sh. Cases on Criminal law and its enforcement. – St. Paul, Minn. West Publishing Co., 1951. P. 196.

³⁷ Criminal Law Revision Committee's Eighth Report, Cmnd. 2977; Michael J. Allen & Simon Cooper. Cases and Materials on Criminal Law. 9th Edition. – London, 2006. P. 750.

nusikaltimų rūšys, viena iš jų – transporto priemonės neteisėtas paėmimas³⁸. Pabrėžtina, kad net ir tose šalyse, kur baudžiamieji įstatymai nenurodo „pasisavinimo tikslo“ (taip pat ir Lietuvoje), šis tikslas yra pabrėžiamas baudžiamosios teisės doktrinoje. Dauguma autorių jį aiškina kaip siekį pasisavinti turtą visam laikui, negrįžtamai, todėl laikino pasinaudojimo svetimu turtu, siekiant gauti kokios nors trumpalaikės naudos, nelaiko vagyste³⁹ (plačiau žr. p. 53). Rusijos baudžiamojoje teisėje pasisavinimo tikslas atskleidžiamas aiškinant savanaudiškumo sąvoką.

Išanalizavus Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose pateiktas vagystės sąvokas galima teigti, kad pagal kitų šalių baudžiamuosius įstatymus vagystė dažniausiai suprantama taip pat kaip ir pagal Lietuvos baudžiamąjį įstatymą, išskyrus Rusijos ir Ukrainos baudžiamuosius įstatymus, pagal kuriuos vagyste laikomas tik slaptas svetimo turto pagrobimas. Kita vertus, tam tikri Lietuvos baudžiamosios teisės doktrinoje atskleidžiami vagystės požymiai yra įtvirtinti daugelio kitų šalių BK straipsniuose, numatančiuose atsakomybę už vagystę (pavyzdžiui, pasisavinimo tikslas ir pan.). Diskutuotina, ar nereikėtų „pasisavinimo tikslo“ įtvirtinti ir Lietuvos BK 178 straipsnio dispozicijoje. Be to, vagystės dalykas pagal kai kurių šalių (Vokietijos, Lenkijos, Vengrijos, Prancūzijos) baudžiamuosius įstatymus suprantamas siauriau nei pagal Lietuvos BK, o pagal kitų (Kanados ir Anglijos) – plačiau. Įvertinus dabartinį Lietuvos BK įtvirtintą teisinį reglamentavimą manytina, kad vagystės dalyko išplėtimas nėra tikslingas, tačiau diskutuotina dėl siauresnio vagystės dalyko nustatymo (žr. p. 32).

Pabrėžtina, kad norint asmenį patraukti baudžiamojon atsakomybėn už vagystę būtina nustatyti pagrindinius vagystės požymius. Kita vertus, ne visi požymiai, būtini vagystei inkriminuoti, yra išdėstyti straipsnio, numatančio

³⁸ Minėtas aktas nustato, kad asmuo padaro nusikaltimą, jei be savininko ar teisėto valdytojo sutikimo paima bet kokią transporto priemonę savo ar kitų asmenų naudojimui arba žinodamas, kad tokia transporto priemonė paimta be sutikimo, ją vairuoja ar yra joje vežamas. Šio straipsnio 4 dalyje numatyta, kad tuo atveju, kai pritrūksta įrodymų asmenį apkaltinti vagyste, bet įrodyta, kad jis neteisėtai pasinaudojo svetima transporto priemone, prisiekusieji gali pripažinti jį kaltu padarius nusikaltimą, numatytą *Theft Act* 1968, s. 12. Už neteisėtą pasinaudojimą dviračiu numatyta atskira bausmė – ne daugiau kaip penkių svarų bauda (*Theft Act* 1968, s. 12, 5 d.).

³⁹ Лопашенко Н. А. Преступления против собственности. – М.: ЛексЭст, 2005. С. 212; Nocius J. Skaitytų VU TF paskaitų konspektai, 1994; Drakšienė A., Stauskienė E. Nusikaltimai nuosavybei Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose. – Vilnius, 1998. P. 38; Fedosiuk O. // http://www.mruni.lt/mru_lt_dokumentai/katedros/naudziamosios_teises_katedra/paskaitos/nusik_turtui_1.ppt#43

atsakomybę už vagystę, dispozicijoje. Antai Lietuvos BK 178 straipsnio 1 dalyje (paprasčia vagystė) tiesiogiai nurodyti tik vagystės dalykas ir veika, o vagystės objektas (nuosavybė) yra numatytas BK XXVIII skyriaus pavadinime, subjektas ir subjektyvioji pusė – BK bendrojoje dalyje.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad šie požymiai yra būdingi visoms BK 178 straipsnyje įtvirtintoms vagystės rūšims, tarp jų ir kvalifikuotoms vagystėms, todėl gali būti vadinami rūšiniais (bendrąisiais) vagystės požymiais. Be to, baudžiamosios teisės doktrinoje tie požymiai, atsižvelgiant į tai, kurią veikos pusę apibūdina, skirstomi į objektyvius ir subjektyvius. Prie objektyviųjų vagystės požymių priskirtini: objektas ir dalykas, veika, padariniai bei priežastinis ryšys tarp veikos ir padarinių. Subjektyviaisiais požymiais laikytini *kaltė* ir *požymiai, apibūdinantys subjektą*. Toliau detaliau aptarsime kiekvieną iš rūšinių vagystės požymių.

2. Rūšiniai vagystės požymiai

2.1. Objektyvieji vagystės požymiai

Nusikaltimo *objektas* – tai vertybės, kurias saugo baudžiamasis įstatymas ir kurias pažeisti kėsina kaltininkas. Baudžiamąjį įstatymą saugomos vertybės paprastai matyti iš skyriaus, kuriame yra tam tikras BK straipsnis, pavadinimo. Pavyzdžiui, 1961 m. BK vagystė buvo įtraukta į XII skirsnį „Nusikaltimai nuosavybei“. 2000 m. BK vagystė priskiriama prie nusikalstamų veikų, kuriomis kėsinausi į nuosavybę, turtines teises ir turtinius interesus, grupės (XXVIII skyrius). Nors turtinių nusikalstamų veikų objektas buvo išplėstas, vagystė tebėra traktuojama tik kaip nusikalstama veika nuosavybei, nes baudžiamasis įstatymas vagystės dalyku laiko tik turtą siaurąja prasme (žr. p. 29). Atsižvelgiant į tai, kad galiojantis baudžiamasis įstatymas vienodai gina tiek valstybinę, tiek privačią nuosavybę ir ji gali priklausyti tiek juridiniams, tiek fiziniams asmenims, vagystės objektu laikytina visų formų ir rūšių nuosavybė.

Vagystės *dalykas* yra turtas (BK 178 straipsnis). Turto sąvoka baudžiamajame įstatyme neatskleista. Baudžiamosios teisės literatūroje

vartojamos plačioji ir siauroji turto sampratos. Pagal siaurąją turto sampratą, turtas yra tik materialus daiktas (lot. *res corporales*)⁴⁰, o plačiaja prasme turtas apima visą turtinių santykių sferą⁴¹. Kaip minėta, 2000 m. BK, priešingai nei 1961 m. BK, turtinių veikų objektu laiko ne tik nuosavybę, bet ir turtines teises bei turtinius interesus. Tokia plati turtinių veikų objekto aprėptis lemia ir turto sąvokos suvokimą. Antai pagal 1961 m. BK visų turtinių nusikaltimų objektu buvo laikoma tik nuosavybė, todėl, siekiant užtikrinti turtinių santykių apsaugą visa apimtimi, turtas kaip šių veikų dalykas buvo suprantamas plačiaja prasme. Tuo metu, aiškindami įvairias turto sąvokas, teisininkai siūlė turtą apibrėžti ne vien tik kaip materialius daiktus, bet kaip daiktų, turtinių teisių ir pareigų visumą (juridinė turto samprata)⁴². Nagrinėdami turtinių veikų dalykus, kai kurie autoriai (O. Fedosiuk, E. Sinkevičius, R. Hauser, J. Réberg, I. A. Klepickij) remdavosi dar platesne – ekonomine turto samprata, pagal kurią turtu pripažįstama pinigais įkainojamų materialių ir nematerialių vertybių visuma, taip pat pelnas, kuris galėjo būti gautas⁴³. Šiandien, remiantis teorinėmis civilinės ir baudžiamosios teisės nuostatomis, terminas „turtas“, kaip BK XXVIII skyriaus nusikalstamų veikų dalykas, turi būti suprantamas siaurai (kaip materialus daiktas), nes jei įstatymo leidėjas vadovautųsi juridine turto doktrina, pagal kurią turtą sudaro turtinių teisių ir prievolių visuma, būtų beprasmiška minėti dar ir teisę į turtą ar turtinę teisę.

Pabrėžtina, kad baudžiamosios teisės teorijoje turtui, kaip vagystės dalykui, apibūdinti priskiriami tam tikri požymiai. O. Fedosiukas, apibūdindamas turtą kaip vagystės dalyką, teigia, kad tai yra daiktas, kuris turėtų

⁴⁰ Siauroji turto samprata egzistavo tarybiniu laikotarpiu. Žr.: Apanavičius M. Nusikaltimai socialistinei nuosavybei. – Vilnius, 1970. P. 38–44; Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras. – Vilnius, 1989. P. 165. V. Tacijus teigė, kad visi baudžiamojo įstatymo saugomi gėriai formuojasi plėtojantis tam tikriems visuomeniniams santykiams, kurie kyla ir funkcionuoja visuomenės materialaus gyvenimo procese, t. y. materialių daiktų sukūrimo ir žmogaus materialinių poreikių tenkinimo procese (žr.: Тацій В. Я. Объект и предмет преступления в советском уголовном праве. – Харьков, 1988. С. 44).

⁴¹ Sinkevičius E., Fedosiuk O. Turto problema baudžiamojoje teisėje // Justicija, 1999, Nr. 5–6; Stankevičius V. Baudžiamoji teisė. – Kaunas, 1925. P. 185, 186; Bukelienė D. Baudžiamoji atsakomybė už turto pasisavinimą ir iššvaistymą. – Vilnius, 2008. P. 62; Sinkevičius E. Neteisėtas banko kredito gavimas arba panaudojimas ir jų kvalifikavimas. – Vilnius, 2002. P. 44.

⁴² Fedosiuk O. Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas. – Vilnius, 2002. P. 70, 71; A. Drakšienė. Baudžiamoji atsakomybė už vagystę // Teisė, Nr. 37, 2000. P. 18.

⁴³ Fedosiuk O. Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas. – Vilnius, 2002. P. 73; Клепицкий И. А. Собственность и имущество в уголовном праве // Государство и право. 1997. Nr. 5. С. 74–83; Hauser R., Rehberg J. Schweizerisches Strafgesetzbuch. 12 Auflage. – Zürich, 1992. P. 181; Leipziger Kommentar, Großkommentar, Bd. 6. – Berlin, New York, 1988. P. 123.

būti kaltininkui svetimas, materialus, turėti kilnojamąjį (judamąjį) pobūdį, tam tikrą ekonominę vertę ir kad į jo sukūrimą būtų įdėta žmogaus darbo⁴⁴. Kai kuriuos iš šių požymių pabrėžia ir kiti autoriai (A. Drakšienė, D. Bukelienė) bei teismų praktika⁴⁵. Toliau paanalizuosime šiuos požymius detaliau.

Turto materialumas reiškia, kad toks turtas turi tam tikrus fizinius parametrus (apimtį, svorį, skaičių, kiekį) ir yra apčiuopiamas, erdvinis daiktas⁴⁶. Kaip minėta, 1961 m. BK iki 2002 m. kovo 21 d. nebuvo atskirai reglamentuojama atsakomybė už neteisėtą naudojamąsi energija ar vandeniu, todėl tuo metu baudžiamosios teisės doktrinoje vagystės dalyku buvo laikomi ir civilinėje apyvartoje esantys nematerialūs dalykai, kaip antai įvairių rūšių energija (šiluma, elektra), dujos, deguonis ir pan.⁴⁷ Tačiau įstatymo leidėjui 2002 m. kovo 21 d.⁴⁸ įtvirtinus vagystės atžvilgiu BK specialiąją normą, reglamentuojančią baudžiamąją atsakomybę už neteisėtą naudojamąsi energija ar vandeniu (BK 271¹ straipsnis), nematerialūs dalykai (elektros ar šilumos energija, dujos ar vanduo) vagystės dalyku paprastai⁴⁹ nelaikomi. Toks reglamentavimas išliko ir 2000 m. BK (atsakomybė už neteisėtą naudojamąsi energija ir ryšių paslaugomis reglamentuojama atskirame BK 179 straipsnyje). Vagystės dalyku laikytini gryniesi pinigai, nes juos galima priskirti prie daiktų ir vertinti kaip materialaus pasaulio dalykus. Tuo tarpu negrynųjų pinigų teisinė kilmė yra prievolinė. Negryniesi pinigai yra ne daiktai, kuriuos galima pagrobti, o reikalavimo teisė, todėl piniginių lėšų pagrobimas iš sąskaitos nelaikomas vagyste ir kvalifikuotinas pagal kitus BK straipsnius⁵⁰.

⁴⁴ Fedosiuk O. Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas. – Vilnius, 2002. P. 73.

⁴⁵ Žr.: Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. – Vilnius, 2001. P. 335; Drakšienė A. Baudžiamoji atsakomybė už vagystę // Teisė, Nr. 37, 2000. P. 18; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“ // Teismų praktika, 2005, Nr. 23. P. 316.

⁴⁶ Fedosiuk O. Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas. – Vilnius, 2002. P. 81; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“ // Teismų praktika, 2005, Nr. 23. P. 316.

⁴⁷ Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. – Vilnius, 2001. P. 344.

⁴⁸ Žr.: Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl baudžiamojo kodekso 271 bei 310 straipsnių pakeitimo ir kodekso papildymo 271⁽¹⁾ straipsniu“ // Valstybės žinios, 2002, Nr. 38-1356.

⁴⁹ Žr.: nuorodą Nr. 28.

⁵⁰ Žr.: Bukelienė D. Baudžiamoji atsakomybė už turto pasisavinimą ir iššvaistymą. – Vilnius, 2008. P. 70; Fedosiuk O. Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas. – Vilnius, 2002. P. 81; Sinkevičius E. Veikos, susijusios su neteisėtu banko kredito gavimu arba panaudojimu, bei jų baudžiamojo teisinio vertinimo problemos: mokslų daktaro disertacija. – Vilnius, 1999. P. 124; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“ // Teismų praktika, 2005, Nr. 23. P. 318.

Be to, ekonomine prasme turtu galima vadinti tik daiktus, turinčius tam tikrą vertę, kuri gali būti įvertinta pinigais⁵¹. Dar XIX amžiaus pabaigoje K. Pobedonoscevas rašė: „Esminė turto savybė – tai galimybė paversti jį pinigais.“⁵² Todėl, nors CK daiktus pagal jų vertę skirsto į įprastinę, ypatingą ir asmeniniais tikslais pagrįstą vertę turinčius daiktus⁵³, vagystei kvalifikuoti paprastai yra svarbi tik įprastinė daikto vertė. Ypatingoji daikto vertė (išskyrus kai daiktas yra didelės kultūrinės, istorinės ir pan. reikšmės vertybė) gali turėti įtakos sprendžiant kitus su baudžiamąja atsakomybe susijusius klausimus, pavyzdžiui, nustatant žalos atlyginimą. Daiktas, kurio vertė pagrįsta vien tik asmeniniais tikslais, taip pat nelaikomas turtu, nors pagal CK gali būti nuosavybės ir kitų daiktinių teisių objektas. O. Fedosiukas ir D. Bukelienė nurodo, kad negalima vadinti turtu daikto, kuris reikšmingas tik vienam žmogui ir objektyviai negali tenkinti kitų asmenų poreikių ir dėl to neturi jokių galimybių tapti preke. Vien tik subjektyvią vertę turintys dalykai gali būti savininko viešpatavimu objektu, tenkinti tam tikrus jo poreikius ir šia prasme būti jo nuosavybe, net ir neturėdami ekonominio turinio. Tačiau turto sąvoka tuo ir ypatinga, kad suponuoja galimybę įvertinti jį pinigais – visuotiniu turto ekvivalentu. Taip nubrėžiama riba tarp turtinės ir neturtinės asmens sferos. Vadinasi, vien tik subjektyvią vertę turintys objektai, nors ir gali būti nuosavybe, negali būti vadinami turtu, nes tai panaikintų pačios turto sąvokos pagrindą⁵⁴. Pavyzdžiui, žmogus turi jam labai svarbią nuotrauką, tačiau, kad ir kaip jis ją vertintų, šis daiktas netaptų turtu (išskyrus atvejį, jei būtų nustatyta, kad daiktas yra didelės kultūrinės, istorinės ir pan. reikšmės vertybė), nes neturi jokios objektyvios piniginės vertės ir galimybės dalyvauti pinigų ir

⁵¹ Žr.: Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. – Vilnius. 2001. P. 335; Bukelienė D. Baudžiamoji atsakomybė už turto pasisavinimą ir iššvaistymą. – Vilnius, 2008. P. 78, 79; Fedosiuk O. http://www.mruni.lt/mru_lt_dokumentai/katedros/baudziamosios_teises_katedra/paskaitos/nusik_turtui_1.ppt#43; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“ // Teismų praktika, 2005, Nr. 23. P. 316.

⁵² Победоносцев К. Курс гражданского права. Первая часть. – Спб., 1896. С. 1.

⁵³ Įprastinė daikto vertė priklauso nuo naudos, kurią paprastai galima iš jo gauti (CK 4.11 straipsnio 1 dalis). Ypatinga daikto vertė priklauso nuo naudos, kurią asmuo gauna pats valdydamas daiktą, juo naudodamasis ar disponuodamas (CK 4.11 straipsnio 2 dalis). Asmeniniais tikslais pagrįsta daikto vertė priklauso nuo savybių, kurias asmuo priskiria daiktui dėl savo išskirtinių ryšių su tuo daiktu, nepaisydamas naudos, kurią paprastai galima iš jo gauti (CK 4.11 straipsnio 1 dalis).

⁵⁴ Žr.: Fedosiuk O. Nuosavybė ir turtas civiliniame ir baudžiamajame kodeksuose // Jurisprudencija, t. 28(20), 2002. P. 84; Fedosiuk O. Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas. – Vilnius, 2002. P. 70; Bukelienė D. Baudžiamoji atsakomybė už turto pasisavinimą ir iššvaistymą. – Vilnius, 2008. P. 79.

prekių apyvartoje. Pavogus tokią svetimą nuotrauką, jo savininkui būtų padaroma ne turtinė, o moralinė žala. Tuo tarpu vagystės padariniai gali būti tik turtiniai. Kita vertus, dėl tokio požiūrio į asmeninę vertę turinčio daikto pagrobimą, kuris nepripažįstamas vagyste, ši veika lieka nekriminalizuota ir tarsi nebaustina. Todėl pritaria baudžiamosios teisės teorijoje išreikštai nuostatai, kad būtų logiškiau vagystės dalyką formuluoti pagal daugelio šalių baudžiamųjų įstatymų pavyzdį – įvardijant jį daiktu ir taip užtikrinant „neturtinės“ nuosavybės apsaugą nuo grobimų⁵⁵. Dėl ekonominės vertės nebuvimo „turtu“ nelaikytini ne tik vien asmeninę subjektyvią vertę turintys, bet ir kiti ne piniginės ar prekinės paskirties daiktai: įvairūs dokumentai (išskyrus tuos, kurie turi didelę kultūrinę, istorinę, mokslinę ir pan. reikšmę), mokėjimo instrumentai (banko mokėjimo kortelės), blankai, antspaudai, raktai, žetonai ir t. t. (išskyrus atvejus, kai minėti daiktai skirti parduoti). Pavyzdžiui, vargu ar galėtų būti laikoma turto pagrobimu rakto nuo svetimo viešbučio kambario vagystė, jei nusikaltėlis ketino vėliau patekti į kambarį ir pagrobti pinigus. Šiuo atveju rakto pagrobimas turėtų būti traktuojamas kaip rengimasis pagrobti didelės vertės turtą, jei kaltininkas turėjo tokį tikslą. Tačiau jei raktas pavagiamas neturint ketinimų vėliau padaryti vagystę, o, pavyzdžiui, norint kurį laiką sutrukdyti asmeniui įeiti į kambarį, kalbėti apie vagystę negalima.

Pabrėždamas ekonominę turto vertę, Lietuvos Aukščiausias Teismas teigia, kad į vagystės būdu pagrobtų daiktų sąrašą neturi būti įtraukiami daiktai, neturintys piniginės vertės (pirkinių krepšelis, užrašų knygelė, kiti neturintys materialinės vertės daiktai), taip pat dokumentai ir mokėjimo instrumentai⁵⁶. Tačiau žemesniųjų instancijų teismų praktikos analizė rodo, kad nuosprendžio aprašomojoje dalyje aprašant padarytą vagystę, dažnai išvardijami visi pagrobti daiktai, taip pat ir neturintys materialinės vertės⁵⁷. Antai, be kitų pagrobtų daiktų, teismas nurodo kaltininką pagrobus „bevertį

⁵⁵ Vakarų Europos ir JAV baudžiamieji įstatymai vagystės dalyką apibūdina kaip svetimą judamąjį daiktą, lyg ir pripažindami subjektyvią vertę turinčius daiktus vagystės dalyku. Pavyzdžiui, pagal Vokietijos ir Prancūzijos BK turinčio tik asmeninę vertę daikto pagrobimas taip pat laikomas vagyste.

⁵⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis // Teismų praktika, Nr. 23. P. 327.

⁵⁷ Kauno miesto apylinkės teismo baudž. byla Nr. 2K-198/2004.

automobilio raktą ir dar tris beverčius raktus⁵⁸ arba „bevertį draudimo polisą, bevertę magnetolą⁵⁹ ir t. t. Tokia teismų praktika kritikuotina, nes, kaip minėta, vagystės dalykas yra turtas, todėl jis turi turėti bent minimalią (nors 1 cento) piniginę vertę. Taigi įvairūs dokumentai, mokėjimo instrumentai ir panašūs daiktai, neturintys ekonominės vertės (išskyrus didelės kultūrinės, istorinės ir pan. reikšmės vertybes), nelaikomi vagystės dalyku. Kai kurių minėtų daiktų (pavyzdžiui, dokumentų) pagrobimas kvalifikuojamas pagal kitus BK straipsnius.

Vagystės dalyku gali būti tik nepersonifikuoti (nevardiniai) vertybiniai popieriai, suteikiantys turtinę teisę bet kuriam šių dokumentų turėtojui (pareiškėjui), nes tokie dokumentai turi savarankišką ekonominę vertę⁶⁰. Jie gali būti pagal jų nominalią vertę ar kitokią numatytą proporciją bet kokio neįvardyto asmens iškeisti į pinigus, kitus daiktus, arba asmuo iš jų vertės gali turėti kitokios turtinės naudos. Tuo tarpu personifikuotas (vardinis) vertybinis popierius, kuriame nurodyti jo turėtojo duomenys, negali būti laikomas turtu, nes neturi ekonominės vertės. Šiuo atveju nukentėjusysis netenka turto ne vertybinių popierių pagrobimo momentu, bet tada, kai kaltininkas juos panaudojęs įgyja atitinkamą turtą⁶¹. Tokio popieriaus pagrobimas turėtų būti kvalifikuojamas kaip dokumento pagrobimas, o ne kaip vagystė.

Paprastai vagystės dalyku nelaikomi civilinėje apyvartoje uždrausti ir turintys tik nelegalią vertę daiktai (narkotinės ir psichotropinės medžiagos, padirbti pinigai, savadarbiai ginklai, pornografinė medžiaga ir pan.) ar daiktai, kurių apyvarta yra ribota (legaliai pagaminti šaunamieji ginklai, narkotinės ir psichotropinės medžiagos, naudojamos medicinoje, radioaktyviosios ar branduolinės medžiagos), nes jų pagrobimas pirmiausia pažeidžia ne nuosavybę, o kitą objektą. Šiuo atveju taikoma taisyklė *lex specialis legi*

⁵⁸ Širvintų rajono apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-78-779/2007.

⁵⁹ Šiaulių apygardos teismo baudž. byla Nr. 1A-432-282/2007.

⁶⁰ Žr.: Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. – Vilnius, 2001. P. 336; Гаухман Л. Д., Максимов С. В. Ответственность за преступления против собственности. – Москва, 2001. С. 28; Sinkevičius E. Vertybiniai popieriai kaip nusikaltimų dalykas // Kriminalinė justicija, 1997, t. 6. P. 94–101; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“ // Teismų praktika, 2005, Nr. 23. P. 316.

⁶¹ Žr.: Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. – Vilnius, 2001. P. 336.

generali derogat (lot. – specialioji norma nugali bendrąją), pagal kurią, esant bendrosios ir specialiosios normos konkurencijai, taikoma specialioji baudžiamojo įstatymo norma. Pagal teismų praktiką, jei minėtų daiktų baudžiamoji teisinė apsauga nenustatyta kitais specialiais BK straipsniais, jie traktuojami kaip vagystės dalykas ir jų pagrobimas kvalifikuojamas pagal BK 178 straipsnį⁶². Toks požiūris diskutuotinas (žr. p. 38–43).

Baudžiamosios teisės teorijoje pabrėžiama, kad turtu tradiciškai vadinami tik tokie materialūs daiktai, į kurių gavybą ar gamybą yra įdėta žmogaus darbo⁶³. Kiti teisininkai vietoj turtinės nusikalstamos veikos dalyko kriterijaus – įdėto darbo – nurodo daikto atskirtumą nuo gamtinės aplinkos. I. Klepickis teigia, kad būtent tai ir neleidžia pripažinti vagystės dalyku gamtinių turtų, neatskirtų nuo gamtos (laukinių žvėrių ir t. t.)⁶⁴. Tačiau, kaip teisingai pastebi O. Fedosiukas, „daikto atskirtumas nuo natūralios aplinkos visada susijęs su tam tikru į tai įdėtu žmogaus darbu, pavyzdžiui, pastangos, įdėtos į gamtinio objekto išsaugojimą, taip pat yra darbas. Žmogaus darbas ir daikto atskirtumas iš gamtos – tai vienas kitą papildantys, bet ne prieštaraujantys požymiai“⁶⁵. Tą patvirtina ir galiojantis Lietuvos CK 4.1 straipsnis, kuriame pateikiama daikto sąvoka – daiktais laikomi iš gamtos pasisavinti arba gamybos procese sukurti materialaus pasaulio dalykai. Žmogaus darbo įdėjimas į daikto sukūrimą – pagrindinis kriterijus, leidžiantis atskirti vagystę nuo ekologinių veikų. Antai paukščių, žvėrių, žuvų ir pan. pagrobimas iš specialių rezervatų, dirbtinių baseinų, kuriuose jie auginami, yra vagystė, o šių dalykų užvaldymas iš natūralios aplinkos vertinamas kaip ekologinis nusikaltimas. Ekologiniu nusikaltimu laikomas ir vėtros ar audros nulaužtų medžių, išrautų krūmų pagrobimas. Tačiau jei minėti objektai buvo nukirsti žmogaus ir paruošti sandėliuoti ar realizuoti, ir juos neteisėtai užvaldė tretieji asmenys, tai jau bus vagystė, nes žmogus įdėjo darbo atskirdamas šiuos

⁶² Kauno apygardos teismo baudž. byla Nr. 1A-426-245/07.

⁶³ Lietuvos TSR Baudžiamojo kodekso komentaras. – Vilnius, 1989. P. 165; Fedosiuk O. Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas. – Vilnius, 2002. P. 83, 84.

⁶⁴ Žr.: Клепицкий И. А. Недвижимость как предмет хищения и вымогательства // Государство и право, 2000, Nr. 12. С. 16.

⁶⁵ Fedosiuk O. Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas. – Vilnius, 2002. P. 84.

daiktus nuo natūralios aplinkos. Kartu pabrėžtina, kad tam tikrais atvejais žmogaus darbo įdėjimas neduoda pagrindo vertinti gamtos turtus kaip pagrobimo dalyką. Pavyzdžiui, norėdamas išlaikyti ekologinę pusiausvyrą žmogus gali įleisti tam tikrą kiekį dirbtinai užaugintų žuvų į natūralų ežerą arba žiemą miškuose maitinti žvėris. Taip darydamas jis taip pat turi išlaidų ir įdeda darbo. Tačiau šiuo atveju darbas skirtas ne tam, kad minėti objektai galėtų dalyvauti prekių apyvartoje, todėl toks pasikėsinimas į gamtos turtą priskirtinas prie ekologinių nusikalstamų veikų. Taigi gamtos turtus pripažįstant vagystės dalyku svarbu ir tai, ar jie yra įtraukiami į prekinę apyvartą.

Be to, vagystės dalyku pripažįstamas tik svetimas turtas, t. y. toks, kuris kaltininkui nepriklauso nuosavybės teise arba nėra kitaip teisėtai jo valdomas⁶⁶. Kitaip tariant, kaltininkas į nukentėjusiojo turtą neturi jokių turbinio pobūdžio teisių ar turinių reikalavimų⁶⁷, turtas priklauso kokiam nors kitam asmeniui nuosavybės teise ar yra teisėtai jo valdomas⁶⁸. Konstatuojant svetimumo požymį visų pirma būtina nustatyti, ar yra aukščiau paminėtos sąlygos. Dėl to veiksmai, nukreipti į savą turtą, gali būti pripažinti nusikalstamais tik tada, kai jais pažeidžiami kitų asmenų ar valstybės baudžiamaisiais įstatymais saugomi teisėti interesai. Antai savavališkas savo turto, esančio pas kitus asmenis, užvaldymas pažeidžiant įstatymų nustatytą tvarką gali būti traktuojamas ne kaip vagystė, bet kaip savavaldžiavimas (BK 294 straipsnis). Taip pat pasitaiko atvejų, kai asmuo (tarkim, automobilio savininkas), bendrininkaudamas su kitais asmenimis, padaro veiksmus, nukreiptus į savo turtą, pavyzdžiui, imituoja savo apdrausto turto (automobilio) pagrobimą siekdamas gauti draudimo išmoką. Tačiau apdraustas savas turtas, kuris neva yra pagrobtas, nebūtų pripažįstamas vagystės dalyku, nes jis yra tik kito nusikaltimo padarymo priemonė. Šiuo atveju nusikaltimo dalykas būtų svetimas turtas –

⁶⁶ Žr.: Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. – Vilnius, 2001. P. 334, 345; Bukelienė D. Baudžiamoji atsakomybė už turto pasisavinimą ir iššvaistymą. – Vilnius, 2008. P. 86, 87.

⁶⁷ Žr.: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“ // Teismų praktika, 2005, Nr. 23. P. 316; Векленко В. В. Квалификация хищений. – Омск, 2001. С. 76, 77; Sinkevičius E. Neteisėtai banko kredito gavimas arba panaudojimas ir jų kvalifikavimas. – Vilnius, 2002. P. 40.

⁶⁸ Drakšienė A. Baudžiamoji atsakomybė už vagystę // Teisė, Nr. 37, 2000. P. 19; Лопашенко Н. А. Преступления против собственности. – М.: ЛексЭст, 2005. С. 44, 45.

draudimo išmoka, į kurią asmuo (imitavęs savo turto pagrobimą) neturi teisės, ir jo veiksmai galėtų būti kvalifikuojami pagal kitus BK straipsnius (pavyzdžiui, kaip sukčiavimas).

Teismų praktikoje dažnai kyla problemų nustatant turto svetimumo požymį, kai kaltininkas turtą pagrobia iš šeimos narių arba iš asmenų, su kuriais jį sieja turtiniai, verslo ar artimi asmeniniai ryšiai. Pabrėžtina, kad turtas, priklausantis asmenims bendrosios nuosavybės teise⁶⁹, svetimu nelaikomas, nes bendrosios nuosavybės teisės objektas yra valdomas, juo naudojama ir disponuojama bendraturčių susitarimu, o tarp jų kilusius ginčus sprendžia teismas (CK 4.75, 3.92 straipsniai). Turtas, priklausantis asmenims bendrosios jungtinės nuosavybės teise, kol jis nėra padalytas arba kol jungtinė nuosavybės teisė nėra pasibaigusi kitu būdu, nelaikomas svetimu. Todėl nelaikytina vagyste, kai vienas sutuoktinis be kito leidimo ar žinios paima abiejų užgyventą turtą ar kaltininkas kitiems nežinant paima turtą, kuris yra jo ir kitų asmenų bendroji dalinė nuosavybė, ir juo laikinai naudojasi. Tačiau atidalytos iš bendrosios dalinės nuosavybės turto dalies, kuri priklauso kitam savininkui, pagrobimas atitinka turto svetimumo požymį, nes esant atidalintai bendrajai daliai nuosavybei kiekvienas savininkas turi teisę tik į jam konkrečiai priklausančią (nustatytą, atidalytą) turto dalį (CK 480, 478 straipsniai). Sugyventinių, atitinkančių CK 3.229 straipsnio reikalavimus, turto svetimumo klausimas sprendžiamas vadovaujantis CK XV skyriaus nuostatomis, reglamentuojančiomis sugyventinių turto teisinį režimą. Tuo tarpu asmenų, gyvenančių kartu ir turinčių bendrą ūkį, bet juridškai nelaikomų sugyventiniais, turto svetimumo klausimas gali būti problematiškas, tuo labiau kad teismų praktika šiuo klausimu taip pat nėra vienoda⁷⁰. Šiuo atveju

⁶⁹ Fedosiuk O. http://www.mruni.lt/mru_lt_dokumentai/katedros/audziamosios_teises_katedra/paskaitos/nusik_turtui_1.ppt#43; Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras – Vilnius, 1989. P. 241; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“ // Teismų praktika, 2005, Nr. 23. P. 316.

⁷⁰ Vienu atveju teismas pabrėžia, kad negaliojant partnerystės santykius reglamentuojančioms normoms (beje, jos negalioja ir šiuo metu, žr.: Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas // Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262) asmenų bendro gyvenimo nesudarius santuokos faktas nedaro įtakos jų turimo turto statusui (LAT civ. byla Nr. 3K-3-497/2004). Kitu atveju – kad nesusituokusių asmenų gyvenimas drauge, bendras ūkis, bendro turto kūrimas abiejų iš bendro ūkio gautomis lėšomis ir bendru jų pačių darbu gali būti pakankamas pagrindas pripažinti buvus jų susitarimą dėl bendros jungtinės veiklos sukurti dalinę nuosavybę (LAT civ. byla Nr. 3K-3-367/2005).

pritarina pozicijai, kad ginčo objektu esantis turtas negali būti grobimo dalykas ginčo šalims, kol šis klausimas nėra išspręstas teisme⁷¹. Antai teismas B. L. atžvilgiu priėmė išteisinamąjį nuosprendį ir motyvavo tuo, kad byloje nėra pakankamai duomenų padaryti išvadą, jog turtas, kurį B. L. išvežė iš J. P. buto, jai yra svetimas. Teismas pabrėžė, kad tarp šalių iš esmės yra kilęs civilinis turtinis ginčas, kurį išspręsdus Civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) tvarka ir esant atitinkamam pagrindui, galimas baudžiamosios atsakomybės klausimų sprendimas⁷².

Be to, inkriminuojant kaltininkui svetimo turto pagrobimą svarbu nustatyti patį turto svetimumo faktą, o kaltininką ir nukentėjusįjį siejantys artimi giminystės ryšiai baudžiamosios atsakomybės už vagystę nepanaikina. Todėl nusistovėjo teismų praktika veiką kvalifikuoti kaip svetimo turto pagrobimą, kai turtą pagrobia šeimos nariai, kuriems tas turtas nepriklauso bendrosios jungtinės ar bendrosios dalinės nuosavybės teise, pavyzdžiui vaikai arba įvaikiai. Antai T. A. pagal BK 178 straipsnio 1 dalį nuteistas už tai, kad trijų mėnesių laikotarpiu savo namuose per keturis kartus pagrobė tėvui A. A. priklausančius 400 Lt⁷³. Kitoje byloje P. V. įvykdytas turto pagrobimas iš senelių taip pat kvalifikuotas kaip vagystė⁷⁴. Pabrėžtina, kad Lietuvoje, skirtingai nei kai kuriose kitose šalyse (Vokietijoje, Lenkijoje, Japonijoje, ir pan.)⁷⁵, kai nėra nukentėjusiojo skundo, baudžiamoji atsakomybė už vagystę iš šeimos nario ar artimo giminaičio nekyla tik vagysčių, apibrėžtų Lietuvos BK 178 straipsnio 1, 4 dalyse, atvejais, todėl toks asmuo už vagystę, nustatytą BK 178 straipsnio 2 ar 3 dalyse, atsakyti net ir nesant nukentėjusiojo skundo. Toks reglamentavimas nėra tinkamas, nes pasitaiko atveju, kai už veikas, nustatytas

⁷¹ Fedosiuk O. // http://www.mruni.lt/mru_lit_dokumentai/katedros/naudziamosios_teises_katedra/paskaitos/nusik_turtui_1.ppt#43; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“ // Teismų praktika, 2005, Nr. 23. P. 316.

⁷² LAT baudž. byla Nr. 2K-76/2000.

⁷³ LAT baudž. byla Nr. 2K-556/2006.

⁷⁴ Vilniaus apygardos teismo baudž. byla Nr. 1A-188/2008.

⁷⁵ Japonijoje asmuo, pagrobęs turtą iš sutuoktinio, kraujo ryšio giminaičio ar kitų kartu gyvenančių giminaičių, atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės (244 straipsnio 1 dalis), o baudžiamasis persekiojimas dėl turto pagrobimo iš kitų giminaičių pradedamas tik esant nukentėjusiojo skundui (244 straipsnio 2 dalis) (žr.: The penal code of Japan. Ehs law bulletin series EHS Vol. II PA-PC, 2006. P. 48); Vokietijoje kaltininkas traukiamas atsakomybėn, jei turtas pagrobiamas iš giminaičio, globėjo, rūpintojo ar kartu gyvenančio asmens, tik esant nukentėjusiojo skundui (247 par.) (žr.: Жалинский А. Э. Современное немецкое уголовное право. – М., 2004. С. 435); Lenkijoje atsakomybė už turto pagrobimą iš artimo asmens taip pat kyla tik esant nukentėjusiojo skundui (278 par. 4).

BK 178 straipsnio 2 ar 3 dalyje, šeimos narys traukiamas baudžiamojon atsakomybėn net prieš nukentėjusiojo valią. Tuo tarpu aukščiau minėtose valstybėse už vagystę iš šeimos nario ar artimo giminaičio taikomas atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės arba nepriklausomai nuo vagystės sunkumo baudžiamoji atsakomybė kyla tik esant nukentėjusiojo skundai. Atsižvelgiant į tai, tikslinga Lietuvos BK nustatyti tokį reguliavimą, kad asmuo už turto pagrobimą iš šeimos narių ar artimų giminaičių ne tik pagal BK 178 straipsnio 1 ir 4 dalis, bet ir pagal šio straipsnio 2 ir 3 dalis atsakytų tik esant nukentėjusiojo skundai.

Baudžiamosios teisės teorijoje pabrėžiama, kad vagystei inkriminuoti „svarbu tai, kad paaimamas turtas yra kito asmens nuosavybė ar yra teisėtai jo valdomas“⁷⁶, tačiau gali pasitaikyti atvejų, kai pagrobiamas kito asmens neteisėtai valdomas turtas, t. y. turtas, kurį tariamas nukentėjusysis įgijo neteisėtu, gal net nusikalstamu būdu, o kaltininkas apie tai žinojo. Turtas gali būti neteisėtai įgytas darant ne tik nusikalstamas veikas, bet ir administracinius teisės pažeidimus ar pan. Toliau aptarsime pagrobto turto grobimą. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad pagrobto turto grobimas baudžiamosios teisės literatūroje vertinamas nevienareikšmiškai. Vieni autorių (A. Drakšienės, O. Fedosiuko, J. Riepšo, P. Bergman, J. Sara, A. T. H. Smith ir kt.) nuomone, kaltininko veika laikoma vagyste ir tada, kai jis pagrobia kito asmens neteisėtai įgytą turtą⁷⁷, pavyzdžiui, pavogtą automobilį. A. Drakšienė pagrįsdama šią poziciją nurodo, kad teisėtas turto savininkas nepraranda nuosavybės teisės į turtą nepriklausomai nuo to, kiek kartų pagrobtas turtas iš vieno asmens žinios pereina kito asmens žinion. Vis dėlto šiuo atveju žala padaroma teisėtam turto savininkui arba jo valdytojui⁷⁸, tačiau kuo (konkrečiai – vėlesniais pagrobimais) pasireiškia šios žalos padarymas, autorė nepasako. Kiti autoriai

⁷⁶ Drakšienė A. Baudžiamoji atsakomybė už vagystę // Teisė, Nr. 37, 2000. P. 19.

⁷⁷ Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. – Vilnius, 2001. P. 345; Fedosiuk O. // http://www.mruni.lt/mru_lt_dokumentai/katedros/baudziamosios_teises_katedra/paskaitos/nusik_turtui_1.ppt#43; Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras. – Vilnius, 1989. P. 241; Bukelienė D. Baudžiamoji atsakomybė už turto pasisavinimą ir iššvaistymą. – Vilnius, 2008. P. 94, 95; Bergman P., Sara J. The Criminal Law Handbook. 9th edition. – USA, 2007. P. 270; Smith A. T. H. Property offences. The protection of property through the criminal law. – London. 1994. P. 95.

⁷⁸ Žr.: Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. – Vilnius, 2001. P. 345.

nurodo panašius motyvus arba savo pozicijos visai nepagrindžia⁷⁹. Antai P. Bergman ir J. Sara teigimu, vogto daikto pagrobimą būtina laikyti vagyste, siekiant užkirsti kelią kitiems vagims grobti turtą ir likti nenubaustiems⁸⁰. Kitokią poziciją šiuo klausimu pateikia N. A. Lopašenko ir S. M. Kočoi. Jų nuomone, pagrobto daikto pagrobimo negalima laikyti vagyste, nes šiuo atveju asmens, įgijusio turtą neteisėtai, teisės negali būti ginamos įstatymų. Toks asmuo ir procesiškai negali būti pripažintas nukentėjusiuoju⁸¹, nes jis pats buvo pavojingas visuomenei ir jo veiksmai turėtų būti vertinami kaip nusikalstami⁸². Beje, ir O. Fedosiukas, kuris pagrobto turto pagrobimą laiko vagyste⁸³, kalbėdamas apie turto prievartavimą išsako kiek kitokią požiūrį: „Negalima pamiršti, kad įstatymas saugo tik tas teises ir interesus, kurių įgijimas bei įgyvendinimas atitinka teisėtumo reikalavimą <...>, todėl turime vadovautis bendru civilinių teisių įgyvendinimo principu, įtvirtintu CK 1.137 straipsnio 5 dalyje ir skelbiančiu, kad įstatymai saugo tik tas civilines teises, kurios įgyvendinamos neprieštaraujant jų paskirčiai, viešajai tvarkai, geriems papročiams ir visuomenės moralės principams. Todėl negalima laikyti baudžiamųjų įstatymų apsaugos objektu turtinių teisių, įgytų pažeidžiant įstatymo reikalavimus <...>.“⁸⁴ Kad įstatymai gina tik teisėtą turto valdymą, sutinka ir A. Drakšienė⁸⁵. Kita vertus, negalima ignoruoti ir antrojo, t. y. pagrobto turto pagrobimo atvejo. Kaip teigia A. I. Boicovas, „turto pagrobimas iš nesąžiningo valdytojo savo prigimtimi yra tiek pat pavojingas visuomenei, kaip ir pirmasis turto pagrobimas, nes griauna normalų nuosavybės santykių funkcionavimą ir leidžia kaltininkui nepagrįstai praturtėti kitų asmenų sąskaita“⁸⁶. Kita vertus, kai yra grobiamas pagrobtas turtas, sudėtinga nustatyti nusikalstamo kėsinosi objektą ir turtinės žalos atsiradimą. Akivaizdu, kad tai

⁷⁹ A. I. Boicovas nurodo, kad tokiais atvejais vis tiek pažeidžiama teisėto valdytojo – turto savininko nuosavybės teisė. Žr.: Бойцов А. И. Преступления против собственности. – Санкт-Петербург, 2002. С. 197.

⁸⁰ Bergman P., Sara J. The Criminal Law Handbook. 9th edition. – USA, 2007. P. 270.

⁸¹ Nukentėjusysis – fizinis asmuo, kuriam nusikalstama veika padaryta fizinės, turtinės ar moralinės žalos (BPK 28 straipsnio 1 dalis).

⁸² Бойцов А. И. Преступления против собственности. – Санкт-Петербург, 2002. С. 197, 198.

⁸³ Fedosiuk O. // http://www.mruni.lt/mru_li_dokumentai/katedros/naudziamosios_teises_katedra/paskaitos/nusik_turtui_1.ppt#43

⁸⁴ Fedosiuk O. Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas. – Vilnius, 2002. P. 77.

⁸⁵ Drakšienė A., Stauskienė E. Nusikaltimai nuosavybei Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose. – Vilnius, 1998. P. 9.

⁸⁶ Бойцов А. И. Преступления против собственности. – Санкт-Петербург, 2002. С. 197, 198.

būtų dvi viena po kitos skirtingų asmenų padarytos nusikalstamos veikos, niekaip nesusijusios tarpusavyje, išskyrus kėsینimosi dalyką (jis yra tas pats). Šiuo atveju kvalifikuojant pirmąjį pagrobimo faktą nesunku išaiškinti veikos objektą. Čia nukentėjusysis būtų teisėtas daikto savininkas ar valdytojas, kuris dėl pagrobto daikto neteko galimybės įgyvendinti savininko teisių triados (valdyti, naudoti ar disponuoti daiktu pagal savo nuožiūrą). Būtent šiuo pirmuoju turto pagrobimu padaroma turtinė žala savininkui, o antrojo pagrobimo atveju, t. y. pagrobus pagrobtą turtą, jau vieną kartą pažeisti nuosavybės santykiai praktiškai nepasikeičia. Nauja žala savininko nuosavybei nepadaro, tik užvaldomas neteisėto turto valdytojo turtas. Kaip jau minėta, neteisėto turto valdytojo teisių baudžiamasis įstatymas negina⁸⁷, todėl toks asmuo nėra pripažįstamas nukentėjusiuoju. Tada kyla klausimas, į ką kėsinamasi grobiant pagrobtą turtą? Jei tokį pagrobimo atvejį pripažintume vagyste, kuo pasireiškia turtinė žala, kuri yra būtinas (žr. p. 49) vagystės sudėties požymis? Vertindami tokią situaciją N. A. Lopašenko ir S. M. Kočoi teigia, kad čia pagrįsto sprendimo neįmanoma rasti, todėl teorijoje ir praktikoje pagrobto daikto laikymas vagystės dalyku negali neprieštarauti įstatymams⁸⁸. Atsižvelgiant į tai, kas pasakyta, pritartina nuomonei tų autorių⁸⁹, kurie siūlo „pagrobto daikto“ pagrobimą kvalifikuoti ne kaip vagystę, o baudžiamajame įstatyme šiai veikai numatyti atskirą normą. Panaši norma galiojančiame Lietuvos BK jau egzistuoja – BK 189 straipsnis numato baudžiamąją atsakomybę už nusikalstamu būdu gauto turto įgijimą arba realizavimą. Tačiau pagrobto turto pagrobimo kvalifikuoti pagal minėtą straipsnį negalima, nes šio straipsnio dispozicijoje nurodytas terminas „įgijo“ neapima „pagrobimo“ sąvokos⁹⁰. Dėl to būtų tikslingiau minėtame straipsnyje šalia nusikalstamu

⁸⁷ A. Drakšienė, pateikdama nusikaltimų nuosavybei sampratą, taip pat nurodo, kad nusikaltimai nuosavybei – tai tokios baudžiamojo įstatymo numatytos veikos, kuriomis kėsinamasi į savininko ar kito asmens, valdančio turtą pagal įstatymus ar sutartį, teisę valdyti, naudotis ar disponuoti turtu (žr.: Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. – Vilnius, 2001. P. 333). Taigi darytina išvada, kad kėsinimasis į neteisėtai asmens valdomą turtą negali būti laikomas nusikaltimu nuosavybei.

⁸⁸ Лопашенко Н. А. Преступления против собственности. – М.: ЛексЭст, 2005. С. 51.

⁸⁹ Žr.: Коची С. М. Ответственность за корыстные преступления против собственности. – М., 2000. С. 106, 107; Лопашенко Н. А. Преступления против собственности. – М.: ЛексЭст, 2005. С. 51.

⁹⁰ Baudžiamosios teisės literatūroje (BK 189 straipsnio prasme) įgijimas suprantamas kaip bet kokios formos sandoris (žodinis, rašytinis, patvirtintas notaro), kuriuo neteisėtu būdu gautas turtas perduodamas kaltininkui: pirkimo–pardavimo, dovanojimo, įkeitimo, mainų, tiekimo kt. Šis turtas gali būti perduotas už

būdu gauto turto įgijimo ir realizavimo nurodyti dar vieną alternatyvų veiksmą – pagrobimą. Kita vertus, nusikalstamu būdu gauto turto įgijimo arba realizavimo (BK 189 straipsnis) priskyrimas prie veikų, kuriomis kėsiniama į nuosavybę, turtines teises ar turtinius interesus (BK XXVIII skyrius), taip pat yra kritikuotinas, nes sąžiningo turto valdytojo teisės jau kartą, t. y. padarant pirmą nusikaltimą, buvo pažeistos ir daugiau nenukenčia, o kėsinimasis į neteisėtai valdomą turtą nėra kėsinimasis į nuosavybę⁹¹. Įgyjamo ar realizuojamo turto nusikalstamos kilmės suvokimas liudija apie kėsinimąsi tokia veika į teisingumą (BK XXXIV skyrius). Kaip teigia N. A. Lopašenko, nusikalstamu būdu gauto turto įgijimas arba realizavimas iš esmės yra artimas nusikaltimo slėpimui, kurį įstatymų leidėjas priskiria prie nusikaltimų teisingumui⁹². Galima pritarti šiai nuomonei, nes kaltininkas, žinodamas, kad turtas yra neteisėtai valdomas, dažniausiai grobia tikėdamasis, kad neteisėtas turto valdytojas nesikreips į teisėsaugos institucijas, nes pats vengs būti

atlyginimą ar be atlyginimo (žr.: Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras. – Vilnius, 1989. P. 367; Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. – Vilnius, 2001. P. 445). A. Drakšienė teigia, kad BK 189 straipsnyje įvardytos veikos objektyvieji požymiai skiriasi nuo kitų turtinių nusikalstamų veikų. Šiuo atveju kaltininkas turto nepasisavina, neužvaldo ir nepagrobia; turtas jau anksčiau buvo pasisavintas, užvaldytas ar pagrobtas (žr.: Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. – Vilnius, 2001. P. 444).

⁹¹ Bendrąjį teisės principą *ex iniuria ius non oritur* (lot. – iš neteisės neatsiranda teisė) ne kartą pabrėžė ir Konstitucinis Teismas, sprenddamas klausimą dėl papildomos baumės ar administracinės nuobaudos – turto konfiskavimo – atitikties Konstitucijai. Šis Teismas 1993 m. gruodžio 13 d. nutarime nurodo, kad asmuo, veikiantis priešingai kitų asmenų teisėms ir laisvėms, gali būti patrauktas atsakomybėn ir nubaustas. Darydamas plėšimą asmuo pažeidžia kitų asmenų teises, užvaldo jų turtą. Toks kaltininko turimas turtas Konstitucijos 23 straipsnio prasme („Nuosavybė neliečiama“) negali būti neliečiamas. Konstitucinis Teismas 1997 m. balandžio 8 d. nutarime pabrėžė, kad „Konstitucijos 23 straipsnio 1 dalies norma „Nuosavybė neliečiama“ įtvirtina savininko, kaip subjektinių teisių į turtą turėtojo, teisę reikalauti, kad kiti asmenys, taip pat ir valstybė, nepažeistų jo nuosavybės teisių, kartu ir valstybės pareigą ginti bei saugoti nuosavybę nuo neteisėto kėsinimosi į ją. Tokia Konstitucijos 23 straipsnio 1 dalies normos samprata reiškia, kad joje yra įtvirtinamas vadinamasis intensyvus nuosavybės gynimas, užtikrinantis, kad savininkui priklausantis turtas bus ginamas teisinėmis priemonėmis. Kartu galima pastebėti, kad ši norma neduoda pagrindo teigti, kad Konstitucijoje yra nustatytas absoliutus nuosavybės gynimas. Suabsoliutinus nuosavybės teises gali atsirasti prielaidų pažeisti kitų asmenų turtinius interesus, taip pat sukelti konfliktų. Vienas iš sprendimo būdų – teisės normose nustatyti atitinkamus nuosavybės teisių apribojimus ar suvaržymus. <...> Konstitucijos 23 straipsnio 2 dalies norma „Nuosavybės teises saugo įstatymai“ reiškia, kad nuosavybės santykiai yra įstatyminiu reguliavimo dalykas. Ši Konstitucijos norma taip pat sąlygoja tai, kad nuosavybei ginti kuriama įstatymų sistema, užtikrinanti įvairių ir dinamiškų nuosavybės santykių apsaugą, kartu ir galimybę efektyviai panaudoti turtą savo bei visuomenės interesais. <...> Įstatymų, saugančių nuosavybės teises, sistemos kūrimas reiškia ir tai, kad nustatomos atitinkamos nuosavybės teisių gynimo ribos. Konstitucinis Teismas 1993 m. gruodžio 13 d. nutarime konstatavo: „<...> teisės teorijos požiūriu nuosavybės teisių gynimas teisinėmis priemonėmis suponuoja ir atitinkamas tokio gynimo ribas, nes teisė visais visuomeninių santykių reguliavimo atvejais turi apibrėžtas galiojimo ribas.“ Konstitucinis Teismas savo nutarimuose taip pat ne kartą yra pabrėžęs, kad nėra subjektinių teisių, kurios neturėtų gynimo ribų, nes teisė yra vienas iš visuomenės interesų derinimo būdų, kuriuo randama pusiausvyra tarp skirtingų, o kartais ir prieštaringų poreikių“ (plačiau žr.: Konstitucinio Teismo 1993 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 148 straipsnio 2 dalies ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 93 straipsnio 1 ir 2 punktų atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 1993, Nr. 70-1320; Konstitucinio Teismo 1997 m. balandžio 8 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 26 straipsnio 1 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 1997, Nr. 31-770).

⁹² Лопашенко Н. А. Преступления против собственности. – М.: ЛексЭст, 2005. С. 52.

patrauktas atsakomybėn. Be to, kaltininkas, pagrobdamas neteisėtai valdomą turtą, pasunkina pirminių nusikalstamų veikų ar kitų teisės pažeidimų tyrimą (sudėtingiau rasti šių veikų dalyką), ir tokiais veiksmais trukdo normaliai teisingumo institucijų veiklai. Beje, kai kuriose valstybėse nusikalstamu būdu gauto turto įgijimas ir realizavimas priskiriamas grupei būtent tų nusikalstamų veikų, kuriomis kėsiamasi į teisingumą. Antai Latvijos BK nusikalstamu būdu gauto turto įgijimas ir realizavimas (BK 314 straipsnis) reglamentuojamas nusikaltimų teisingumui skyriuje (XXIII)⁹³. Kartu įvertinus tai, kad neteisėtas turto valdymas gali būti ne tik nusikalstamų veikų rezultatas, bet ir kitų teisės pažeidimų padarinys, tikslinga kriminalizuoti atvejus, kai pagrobiamas neteisėtu būdu gautas turtas (uždraustos ar ribotos apyvartos daiktai), pavyzdžiui, numatyti atskirą straipsnį nusikalstamų teisingumui veikų skyriuje: *Neteisėtu būdu gauto turto pagrobimas. Tas, kas pagrobė, pasisavino ar kitu būdu užvaldė turtą, žinodamas, kad tas turtas gautas neteisėtu būdu...*

Pagrobto turto pagrobimo kvalifikavimo kaip vagystės ar plėšimo netinkamumą parodo ir teismų praktika. Pateiksime pavyzdį, kai pagrobto turto pagrobimas buvo kvalifikuotas kaip plėšimas, tačiau šis pavyzdys tinka ir vagystei aptarti, nes vagystę nuo plėšimo skiria tik prievartos panaudojimas, kuris šiuo atveju reikšmės neturi.

S. G. ir R. Z. buvo nuteisti pagal BK 180 straipsnio 3 dalį už tai, kad veikdami bendrininkų grupėje, panaudodami fizinį smurtą plėšimo būdu pagrobė iš J. G. ir M. A. jų pačių iš nukentėjusiosios A. K. vagystės būdu pagrobtą didelės vertės svetimą turtą. Teismas nurodo, kad <...> įstatyme nėra įtvirtinta reikalavimo, kad, pagrindžiant atsakomybę pagal 180 straipsnį, būtų aiškinamasi, kas yra tikras grobiamo turto savininkas, pagrobto turto kilmė, įsigijimo būdas ir kt. Tai nėra plėšimo sudėties požymiai. Plėšimo esmė – neteisėtas svetimo turto užvaldymas. Tai, kad pagrobiamas neteisėtai įgytas turtas, baudžiamosios atsakomybės pagrindo pagal minimą straipsnį nešalina. Kaltininko veika plėšimu (ar vagyste) laikoma ir tada, kai jis pagrobia kito asmens neteisėtai įgytą turtą (pavogtą, pasisavintą, užvaldytą ir kt.). Teisėtas turto savininkas nepraranda nuosavybės teisės į turtą nepriklausomai nuo to, kiek kartų pagrobtas turtas iš vieno asmens žinios pereitų kito asmens žinion. Vis tiek

⁹³ Criminal Code of Republic of Latvia // <http://www.legislationline.org/legislations.php?jid=30<id=15> (žiūrėta 2008-10-25).

šiuo atveju žala padaroma teisėtam turto savininkui arba jo valdytojui. Tuo pačiu pabrėžtina, kad tokio neteisėtai įgyto turto pagrobimas jo turėtojui neužtikrina reikalavimo teisės į žalos, susijusios su minimo turto netekimu, atlyginimą.⁹⁴

Šioje byloje teismas savo sprendimą motyvavo tuo, kad šia veika žala padaryta teisėtai turto savininkei A. K., tačiau, kaip matyti iš bylos duomenų, toji žala padaryta ne šia veika, o būtent J. G. ir M. A. nusikalstamais veiksmais, nes jie pagrobė iš A. K. jos turtą. Kaltininkų S. G. ir R. Z. veiksmais nauja žala A. K. nebuvo padaryta. Todėl kritikuotinas teismo sprendimas nukentėjusiaja pripažinti teisėtą turto savininke A. K. Tas pats pasakytina ir apie neteisėtus turto valdytojus J. G. ir M. A., kurie teismo taip pat pripažinti nukentėjusiais. Žinoma, šiuo atveju J. G. ir M. A. galėjo būti pripažinti nukentėjusiais, tačiau tik dėl jų atžvilgiu panaudoto smurto, bet ne dėl jiems padarytos turtinės žalos, kuri yra būtina inkriminuojant plėšimą. Tuo labiau kad teismas pats pripažįsta, jog J. G. ir M. A. nepadaryta turtinė žala, ir spręsdamas žalos atlyginimo klausimą nurodo, kad neteisėtai įgyto turto pagrobimas jo turėtojui neužtikrina reikalavimo teisės į žalos atlyginimą. Tačiau J. G. ir M. A. už turto pagrobimą iš A. K. nebuvo nubausti, nors iš bylos duomenų matyti, kad būtent jie ir padarė pirmąjį turto pagrobimą. Jų veika, priešingai nei antrasis turto pagrobimas, turi visus būtinuosius vagystės požymius. Vadovaujantis tokia teismų praktika būtų baudžiami tik paskutiniai pagrobėjai, o visi akivaizdūs ankstesni pagrobėjai išvengtų atsakomybės. Įstatymas nereikalauja, kad kiekvienu atveju nukentėjusysis įrodinėtų iš jo pagrobto turto teisėtumą, tačiau esant akivaizdzioms aplinkybėms, kad kaltininko grobtas turtas buvo valdomas neteisėtai ir kaltininkas žinojo neteisėtą grobiamo turto kilmę, diskutuotina, ar jo veika tikrai kėlė grėsmę nuosavybei.

Taigi aptarėme situaciją, kai kaltininkas grobdamas turtą žinojo, kad tas turtas yra neteisėtai valdomas. Jei kaltininkas to nežinojo, jo veika turėtų būti kvalifikuojama kaip pasikėsinimas padaryti vagystę (klaida dėl nusikaltimo dalyko⁹⁵).

⁹⁴ Panevėžio apygardos teismo baudž. byla Nr. 1-47-145/2007.

⁹⁵ Žr.: Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vilnius, 2003. P. 218.

Turto svetimumo požymio neatitinka ir daiktai, kurie niekam nepriklauso ar neturi savininko (pavyzdžiui, savininko išmesti, palikti)⁹⁶, nes savininkas šiais atvejais atsisako nuosavybės teisių į juos. Tačiau gamtos jėgų atnešti ar pamesti daiktai, priklydę naminiai gyvūnai juos suradusiam asmeniui yra svetimi, jei to turto savininkas tam asmeniui yra žinomas arba iš tam tikrų daikto savybių lengvai identifikuojamas.

Baudžiamosios teisės doktrinoje, kalbant apie vagystės dalyką, pabrėžiamas ir kilnojamasis (judamasis) turto pobūdis⁹⁷. Civilinėje teisėje kilnojamaisiais laikomi daiktai, kuriuos galima perkelti iš vienos vietos į kitą nepakeitus jų paskirties ir iš esmės nesumažinus jų vertės, jeigu įstatymai nenustato ko kita (CK 1.98 straipsnio 4 dalis). Nekilnojamieji daiktai yra žemė ir kiti daiktai, kurie susiję su žeme ir kurių negalima perkelti iš vienos vietos į kitą nepakeitus jų paskirties bei iš esmės nesumažinus jų vertės (pastatai, įrenginiai, sodiniai ir kiti daiktai, kurie pagal paskirtį ir prigimtį yra nekilnojamieji). Nekilnojamiesiems daiktams taip pat prilyginami įstatymuose numatyti laivai, orlaiviai, kuriems nustatyta privaloma teisinė registracija. Įstatymai gali pripažinti nekilnojamaisiais daiktais ir kitą turtą (CK 1.98 straipsnio 2 ir 3 dalys). Akivaizdu, kad dažniausiai užvaldyti nekilnojamąjį turtą (pavyzdžiui, žemę, vandens objektus ir pan.) teisiškai įmanoma tik įgijus atitinkamus dokumentus. Šiuo atveju svarbesnis ne fizinis, bet teisinis turto perdavimo aspektas, todėl tai būtų ne svetimo turto pagrobimas, bet turtinių teisių neteisėtas įgijimas, kvalifikuotinas pagal kitus BK straipsnius⁹⁸. Tačiau tam tikri daiktai, pavyzdžiui, laivai ir orlaiviai, kuriems nustatyta privaloma teisinė registracija, laikomi nekilnojamaisiais ne dėl savo prigimties, bet tik remiantis įstatymais (CK 1.98 straipsnio 3 dalis). Šių daiktų nekilnojamasis statusas neužkerta galimybės neteisėtai jų užvaldyti, todėl jie gali būti vagystės dalyku nepaisant kokių nors įstatyminių apribojimų. Taigi jei daiktą įmanoma

⁹⁶ Drakšienė A. Baudžiamoji atsakomybė už vagystę // Teisė, t. 37, 2000. P. 18.

⁹⁷ Vagystės dalyku gali būti tik kilnojamieji (judami) daiktai (žr.: Fedosiuk O. // http://www.mruni.lt/mru_lt_dokumentai/katedros/baudziamosios_teises_katedra/paskaitos/nusik_turtui_1.ppt#43) arba paprastai būna tik kilnojamieji daiktai (žr.: Drakšienė A. Baudžiamoji atsakomybė už vagystę // Teisė, t. 37, 2000. P. 18, 19; Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. – Vilnius, 2001. P. 344, 345).

⁹⁸ Клепицкий И. А. Недвижимость как предмет хищения и вымогательства // Государство и право, 2000, № 12. С. 12.

fiziškai pagrobtį, jis gali būti vagystės dalykas. Kita vertus, turtu laikyti tik kilnojamąjį daiktą (žr. O. Fedosiuk) netikslinga, nes negalima baudžiamojoje ir civilinėje teisėje tų pačių sąvokų aiškinti skirtingai.

Kalbant apie turto, kaip vagystės dalyko, požymius dar galima paminėti ir tai, kad turtas gali būti bet kokios būklės: gyvas, negyvas, bet kokios fizinės būsenos, bet kokios formos ar išvaizdos. Be to, jis gali būti savarankiškas (atskiras) ar pagrindinio daikto sudedamoji dalis, apibrėžtas rūšiniais ar individualiais požymiais, dalus ar nedalus, suvartojamas ar nesuvartojamas, pakeičiamas ar nepakeičiamas, pagrindinis ar priklausinys ir pan. Daiktų skirstymą į įvairias rūšis pateikia ir CK ketvirtosios knygos pirmasis bei antrasis skyriai. Kai kurios iš šių klasifikacijų taikomos ir baudžiamojoje teisėje, pavyzdžiui, kai kuriais atvejais priklausinio (tarkim, muzikinio instrumento dėklo) užvaldymas gali liudyti apie kaltininko ketinimą pagrobtį daug didesnę turtą nei jis faktiškai užvaldė, t. y. pasikėsinimą į pagrindinį daiktą – muzikos instrumentą.

Taigi turtą vagystės dalyko aspektu galima apibrėžti kaip kaltininkui svetimą materialų daiktą (įskaitant grynuosius pinigus, nevardinius vertybinius popierius), turintį tam tikrą ekonominę vertę.

Vagystės veika BK 178 straipsnio dispozicijoje įvardijama terminu „pagrobimas“, tačiau pagrobimo sąvoka baudžiamajame įstatyme neatskleista. Tuo tarpu baudžiamosios teisės doktrinoje pats žodis „pagrobimas“ gali būti interpretuojamas įvairiai. Vieni autoriai pagrobimą sieja tik su neteisėtu svetimo turto paėmimu⁹⁹, kiti būtinu pagrobimo požymiu laiko ir turto pasisavinimą (užvaldymą); jie teigia, kad pagrobimas susideda iš dviejų

⁹⁹ V. V. Veklenka kaip būtiną pagrobimo požymį skiria tik svetimo turto paėmimą. S. M. Kočoi pabrėžia, kad vagystė padaroma tik paėmimo būdu. A. V. Šulga taip pat paėmimą laiko visų pagrobimų požymiu nepabrėždama jo užvaldymo. A. V. Golikova nurodo, kad paėmimas, turint galimybę vėliau disponuoti svetimu turtu, yra pakankama sąlyga asmenį patraukti atsakomybėn už vagystę (žr.: Уголовное право Российской Федерации: Особенная часть. Под ред. проф. А. И. Марцева. – Омск, 2000. С. 138. Автор главы В. В. Векленко. Шульга А. В. Присвоение или растрата в условиях становления рыночных отношений. – Краснодар, 2004. С. 9, 10; Голикова А. В. Признаки хищения в Уголовном кодексе Российской Федерации. – Саратов, 2002. С. 42). Vokiečių baudžiamosios teisės doktrinoje egzistuoja skirtingos pagrobimo teorijos. Kaip nurodo K. Volker, vienos iš jų pagrobimą nusako kaip svetimo turto paėmimą, kitos pabrėžia ir tokio turto užvaldymą (žr.: Volker K. Strafrecht besonderer teil. Band 2 Vermögensdelikte. – Berlin, 1995. P. 17).

elementų: turto paėmimo ir pasisavinimo¹⁰⁰. Turto paėmimas – tai tiesioginis prisilietimas prie daikto, jo paėmimas rankomis, įrankiais, mechanizmais, netgi jo vietos pakeitimas, pavyzdžiui, įdėjimas į maišą, lagaminą ar rankinę, t. y. neteisėtas daikto paėmimas iš apibrėžtos vietos, dar neturint galimybės juo naudotis pagal savo valią. Turto pasisavinimas – tai neteisėtas paimto daikto užvaldymas, turint tikslą valdyti jį kaip nuosavą¹⁰¹. Pritartina pastarajai pozicijai, nes kol daiktas nėra pasisavintas (užvaldytas), nėra ir baigto pagrobimo¹⁰². Pabrėžtina, kad kai kurių teisininkų (O. Fedosiuko, E. Sinkevičiaus) darbuose ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje pagrobimui apibrėžti vartojamas ne turto paėmimo ar pasisavinimo, o užvaldymo terminas¹⁰³. Kiti autoriai pasisavinimą tapatina su užvaldymu. Antai K. Jovaišas, apibrėždamas turto pagrobimą, vietoj termino „pasisavinimas“ vartoja „užvaldymas“¹⁰⁴. A. Drakšienė turto pasisavinimą įvardija kaip neteisėtą paimto daikto užvaldymą¹⁰⁵. Pabrėžtina, kad „turto užvaldymo“ ir „turto pasisavinimo“ terminai yra vartojami tam pačiam tikslui, t. y. vagystės baigtumui pabrėžti, nes jie abu reiškia realios galimybės faktiškai valdyti turtą, naudotis ir disponuoti juo savo nuožiūra įgijimą. Manytina, kad pagrobimui apibrėžti tikslingiau vartoti „užvaldymo“, o ne „pasisavinimo“ terminą, nes pastarasis daugelio autorių vartojamas ir vagystės tikslui pabrėžti

¹⁰⁰ Žr.: Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. – Vilnius, 2001. P. 346; Drakšienė A. Baudžiamoji atsakomybė už vagystę // Teisė, 2000, t. 37; Wessels J., Hillenkamp T. Strafrecht, besonderer Teil/2. Sraftaten gegen Vermögenswerte. – Heidelberg, 1999.

¹⁰¹ Žr.: Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. – Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 346.

¹⁰² Žr.: Vosyliūtė A. Vagystės baigtumo nustatymo problemos Lietuvos Respublikos teismų praktikoje // Teisė, 2007, Nr. 64. P. 135–155; Apanavičius M. Asmeninio piliečių turto pagrobimo kvalifikavimo teoriniai klausimai. – Vilnius, 1976. P. 98–109.

¹⁰³ O. Fedosiukas tradicinę turto pagrobimo sampratą išdėsto taip: turto pagrobimas – tai tyčinis neteisėtas neatlygintinis svetimo kilnojamojo (judamojo) turto užvaldymas pasisavinimo tikslu (http://www.mruni.lt/mru_lt_dokumentai/katedros/baudziamosios_teises_katedra/paskaitos/nusik_turtui_1.ppt#43); E. Sinkevičius nurodo, kad požymis „užvaldė svetimą turtą“ gali būti suprantamas kaip klasikinis pagrobimas (Sinkevičius E. Neteisėtas banko kredito gavimas arba panaudojimas ir jų kvalifikavimas. – Vilnius, 2002. P. 74, 75); pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką turto pagrobimas suprantamas kaip tyčinis, neteisėtas ir neatlygintinas svetimo turto fizinis užvaldymas, atimantis iš asmens galimybę valdyti, naudotis ir disponuoti jam priklausančiu turtu (žr. Aukščiausiojo Teismo senato 2005 m. birželio 23 d. Lietuvos nutarimą Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“ ir teismų praktikos apibendrinimo apžvalgą // Teismų praktika, Nr. 23, 2005).

¹⁰⁴ Antai K. Jovaišas turto pagrobimą apibrėžia kaip „neteisėtą, neatlygintinį svetimo turto paėmimą savanaudiškais tikslais ir jo užvaldymą <...>“ (Jovaišas K. Nusikaltimai nuosavybei // Verslo ir komercinė teisė, 1999, Nr. 4–5).

¹⁰⁵ Žr. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. – Vilnius, 2001. P. 346.

(O. Fedosiuk¹⁰⁶, A. Drakšienė¹⁰⁷). Taip būtų išvengiama to paties termino vartojimo apibrėžiant skirtingas sąvokas. Pavyzdžiui, jei pagrobimą įvardytume kaip turto paėmimą ir pasisavinimą, o kalbėdami apie subjektyviąją vagystės pusę pabrėžtume pasisavinimo tikslą, vagystės apibrėžimas nebūtų logiškas: „vagystė yra svetimo turto paėmimas ir pasisavinimas turint tikslą pasisavinti“ (plačiau apie pasisavinimo tikslą žr. p. 53–55).

Pagrobimui būdingas neteisėtas ir neatlygintinas turto užvaldymas. *Neteisėtumas* dažniausiai siejamas su kaltininko teisės į turtą neturėjimu¹⁰⁸. Kita vertus, literatūroje galima rasti nuomonių, kad neteisėtumas siejamas su turto savininko valios ignoravimu. Pavyzdžiui, A. Drakšienė sako, kad neteisėtas pagrobimas bus tada, kai veikia padaroma savininkui nežinant arba žinant, bet prieš jo valią¹⁰⁹. Be abejo, neteisėtumo požymiui nustatyti svarbi savininko valia, nes turto užvaldymas savininkui leidus yra teisėtas. Kita vertus, toks neteisėtumo apibrėžimas nėra pakankamai tikslus, nes jei kaltininkas užvaldytų turtą ignoruodamas savininko valią, tačiau turėdamas kokią nors (pavyzdžiui, ginčytiną) teisę į turtą, neteisėto pagrobimo taip pat nebūtų. Taigi neteisėtą turto užvaldymą tikslingiau būtų apibrėžti kaip turto užvaldymą, neturint į jį jokios teisės. Kalbant apie vieną iš pagrobimui būdingų požymių – *neatlygintinumą* – pabrėžtina, kad šis požymis buvo laikomas svarbiu dar galiojant 1961 m. BK. Antai A. Pėstininkas teigė, kad grobimu nelaikomi tokie asmens veiksmai, kuriais jis neteisėtai užvaldo socialistinį turtą, tačiau nepadarо turtinės žalos, t. y. atlygina visą paimto daikto vertę, kompensuoja paimtą turtą kitais tolygiais daiktais ir pan.¹¹⁰ Ši nuostata taikyta tik valstybinio turto grobimui, o asmeninio piliečių turto pagrobimo atvejais neatlygintinumо požymis buvo nutylimas. Šiuo metu neatlygintinumо reikšmė veikos kvalifikavimui nėra nesumažėjo ir yra pabrėžiama ir teorijoje, ir

¹⁰⁶ Žr.: Fedosiuk O. Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniam interesams (LR BK XXVIII skyrius). 1 dalis // www.mruni.lt/mru_lt_dokumentai/katedros/baudziamosios_teises_katedra/paskaitos/nusik_turtui_1.ppt. (žiūrėta 2008-07-10).

¹⁰⁷ Žr.: Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. – Vilnius, 2001. P. 350.

¹⁰⁸ Fedosiuk O. // http://www.mruni.lt/mru_lt_dokumentai/katedros/baudziamosios_teises_katedra/paskaitos/nusik_turtui_1.ppt#43; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas Nr. 52 „Dėl Teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“ ir teismų praktikos apibendrinimo apžvalga // Teismų praktika, Nr. 23, 2005.

¹⁰⁹ Žr.: Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. – Vilnius, 2001. P. 347; Кузнецова Н. Ф. Новое уголовное право России. Особенная часть. – Москва: „Зерцало“, 1996. С. 131.

¹¹⁰ Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras. – Vilnius, 1989. P. 166.

teismų praktikoje¹¹¹. Neatlygintinumo požymis yra tada, kai kaltininkas pasisavina turtą, bet neatlygina jo vertės visiškai arba atlygina tik simboliškai ar aiškiai neteisingai. Todėl tais atvejais, kai kaltininkas neteisėtai užvaldo svetimą turtą ir palieka savininkui pinigų sumą, atitinkančią paimto turto vertę, vagystės nėra, nes nėra padaryta turtinė žala – privalomas pagrobimo požymis. Šiuo atveju svarbu, kad atlygis už turtą būtų paliktas iki svetimo turto užvaldymo momento, nes vėliau paliktas paimto turto ekvivalentas vagystės kvalifikavimui reikšmės neturi.

Kita vertus, nors adekvataus atlygio už paimtą svetimą turtą palikimas nesudaro pagrobimo, tačiau asmens veiksmai vis tiek yra neteisėti, nes turto savininko valia visiškai ignoruojama. Kai kurie teisininkai nurodo, kad minėti veiksmai gali būti kvalifikuojami pagal kitus BK straipsnius, pavyzdžiui, kaip savavaldžiavimas¹¹², tačiau su tokia pozicija negalima sutikti, nes savavaldžiavimui inkriminuoti būtinas ginčijamos arba pripažįstamos, tikros ar tariamos teisės savavališkas vykdymas (BK 294 straipsnis), o nagrinėjamu atveju kaltininkas neturi jokios teisės į turtą. Akivaizdu, kad minėtais veiksmais gali būti padaryta moralinė žala turto savininkui, tačiau pagrobimui konstatuoti būtina ne moralinės, o būtent turtinės žalos padarymas. Todėl reikėtų sutikti su tuo, kad tokiu atveju savininkas savo teises gali apginti tik CPK nustatyta tvarka. Be abejo, kai minėti veiksmai padaryti įsibrovus į patalpą ir pan., jie gali būti kvalifikuojami pagal kitus BK straipsnius (pavyzdžiui, BK 165 straipsnį). Čia buvo aptariamos situacijos, kai kaltininkas visiškai atlygina pagrobto turto vertę, tačiau jei kaltininko paliktas atlygis yra mažesnis nei pagrobto turto vertė, pagrobimas inkriminuotinas, o pagrobto turto dydžiu, reikšmingu veikos kvalifikavimui, laikytinas skirtumas tarp palikto atlygio ir užvaldyto turto vertės.

¹¹¹ Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. – Vilnius, 2001. P. 347; Fedosiuk O. Turtinė nauda kaip nusikalstamos veikos dalykas: sisteminė normų analizė. Baudžiamosios teisės specialiosios dalies klausimai. Jurisprudengija, 2004, t. 60(52). P. 89; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 52 „Dėl Teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“ ir teismų praktikos apibendrinimo apžvalga // Teismų praktika. Nr. 23, 2005. P. 317.

¹¹² Žr.: Лопашенко Н. А. Преступления против собственности. – М.: ЛексЭст, 2005. С. 218.

Pabrėžtina, kad kai kurie teisininkai (pavyzdžiui, O. Fedosiukas) neatlygintinumą, kaip objektyvų pagrobimo požymį, sieja ne tik su turto vertės kompensavimo nebuvimu, bet ir su turto netekimo negrižtamumu, t.y. su faktu, kad jis paimamas iš teisėto valdymo visam laikui¹¹³. Galima pritarti tokiam požiūriui, nes, jei turtas paimamas tik laikinai pasinaudoti, nėra prasmės kalbėti ir apie turto vertės kompensavimo nebuvimą. Šiuo atveju kaltininkas nepadarо turtinės žalos, būdingos pagrobimui. Dėl to svetimo turto pagrobimui būtinas ir pasisavinimo tikslas (žr. p. 53–55).

Vagystės padariniai. Būtina atkreipti dėmesį, kad BK 178 straipsnio dispozicijoje nėra aiškios nuorodos į kokius nors pagrobimo sukeltus padarinius, pavyzdžiui, turtinės žalos padarymą, tačiau apie padarinių būtinumą vagystės atveju galima spręsti remiantis gramatiniu „pagrobimo“ termino aiškinimu, t. y. jei nusikaltimo baigtumui konstatuoti pakaktų tik veiksmų atlikimo (formalioji sudėtis), jie būtų įvardyti kaip grobimas, nevariojant priešdėlio *pa-*, todėl reikėtų sutikti su V. Piesliaku, kad žodis „pagrobimas“ yra gana imlus – reiškia ir pačią veiką, ir padarinius¹¹⁴. Vagystės padariniai yra turtinio pobūdžio, jie atsiranda, kai savininkas ar teisėtas valdytojas netenka turto, o kaltininkas įgyja realią galimybę faktiškai valdyti, naudotis ir disponuoti turtu savo nuožiūra. Pabrėžtina, kad vagystės atveju nusikalstamų padarinių atsiranda net ir tada, kai nėra padaroma žala nusikaltimo dalykui. Pavyzdžiui, pavagiamas paveikslas, kuris yra nusikaltimo dalykas, bet jis nenukenčia nuo vagystės, o nusikalstamų padarinių – turtinės žalos poveiklo savininkui atsiranda. Be to, žala negali būti traktuojama kaip objektyvi kategorija, nes kai kada ji priklauso nuo turto savininko ar teisėto valdytojo valios. Antai asmuo už paprastą vagystę (BK 178 straipsnio 1 dalis) atsako tik esant nukentėjusiojo skundui ar jo teisėto atstovo, ar prokuroro reikalavimui (BK 178 straipsnio 5 dalis).

Vagystės sudėtis yra materialioji, todėl vagystės baigtumui konstatuoti nepakanka, kad turtas būtų paimtas; būtina nustatyti, kad kaltininkas turtą

¹¹³ Žr.: Fedosiuk O. Turtinė nauda kaip nusikalstamos veikos dalykas: sisteminė normų analizė. Baudžiamosios teisės specialiosios dalies klausimai. Jurisprudengija, 2004, t. 60(52). P. 89.

¹¹⁴ Žr.: Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. – Vilnius, 2006. P. 271.

užvaldė, t. y. įgijo realią galimybę faktiškai valdyti turtą, naudotis ir disponuoti juo savo nuožiūra. Pabrėžtina, kad realios galimybės faktiškai valdyti turtą, naudotis ir disponuoti juo savo nuožiūra, įgijimo momentas (vagystės baigtinumas) skiriasi esant skirtingoms vagystės rūšims¹¹⁵. Be to, esant materialiai nusikaltimo sudėčiai, būtina nustatyti priežastinį ryšį tarp kaltininko veikos (neteisėto, neatlygintino svetimo turto užvaldymo) ir padarinių (turtinės žalos). Šį ryšį nustatyti vagystės atveju paprastai nebūna sudėtinga, todėl ši tema detaliau nenagrinėjama.

Vagystės padarymo būdas (slaptai ar atvirai) vagystės inkriminavimui reikšmės neturi. Kita vertus, jį būtina nustatyti norint atskirti paprastą ir kvalifikuotą vagystę, nes nuo 2007 m. įstatymo leidėjui įtvirtinus vagystę kvalifikuojantį požymį „atvirai“ (žr. p. 112), paprasta vagyste laikytini tik slapti svetimo turto pagrobimo atvejai. Slaptajai vagystei apibūdinti reikšmingi du kriterijai: objektyvusis ir subjektyvusis. Pagal objektyvųjį kriterijų, svetimo turto pagrobimą galima laikyti padarytu slaptai esant tokioms situacijoms: a) kai jis daromas nusikalstamos veikos vietoje nesant nukentėjusiojo ar kitų kaltininkui pašalinių asmenų; b) jiems esant, tačiau nepastebint kaltininko veiksmų; c) jiems esant ir pastebint kaltininko veiksmus, tačiau dėl mažametystės, ligos ar kitokios būsenos (pavyzdžiui, girtumo ar kitokio apsvaigimo) nesuvokiant kaltininko daromų veiksmų neteisėtumo; d) esant asmenims, kurie supranta, kad vyksta pagrobimas, tačiau neprieštarauja kaltininko daromam grobimui, arba, kaltininko įsitikinimu, negali ir neturėtų prieštarauti jo veiksams dėl to, kad jie nėra kaltininkui pašaliniai asmenys (giminaičiai, artimieji, draugai, pažįstami ir t. t.). Subjektyviajam kriterijui nustatyti svarbu, kad kaltininkas yra įsitikinęs, jog svetimo turto pagrobimą jis daro slaptai, t. y. nestebint nukentėjusiajam ar kitiems pašaliniams asmenims, arba kad pašaliniai asmenys, stebintys pagrobimo faktą, nesuvokia kaltininko daromų veiksmų neteisėtumo. Jei objektyvieji ir subjektyvieji kriterijai

¹¹⁵ Plačiau apie vagystės baigtumo nustatymą žr.: Vosyliūtė A. Vagystės baigtumo nustatymo problemos Lietuvos Respublikos teismų praktikoje // Teisė, 2007, Nr. 64. P. 135–155.

nesutampa, pirmenybė teikiama subjektyviajam kriterijui¹¹⁶, todėl slaptąją vagystę pripažįstami atvejai, kai kaltininkas yra įsitikinęs, kad veikia slaptai, tačiau jo veiksmai yra stebimi (tarkim, parduotuvėje vaizdo kameromis). Be to, vagystę laikomi tik tokie svetimo turto pagrobimai, kai nenaudojama jokia prievarta. Jei kaltininkas turtui užvaldyti panaudoja prievartą, jo veiksmai kvalifikuojami kaip plėšimas. Kitos vagystės padarymo aplinkybės: laikas, vieta, įrankiai, priemonės ir kt., nėra vagystės būtinieji požymiai, todėl reikšmės veikos kvalifikavimui neturi. Tačiau į jas, kaip minėta, gali būti atsižvelgiama skiriant bausmę. Kita vertus, kai kada minėtų požymių kombinacija gali būti reikšminga vertinant svetimo turto pagrobimą kaip kvalifikuotą – pavyzdžiui, vieta ir būdas (įsibraunant į patalpą ir pan.).

2.2. Subjektyvieji vagystės požymiai

Vagystė yra tyčinė veika. Subjektyvioji grobimo pusė pasireiškia tik tiesiogine tyčia. Kaltininkas suvokia, kad turtas yra svetimas, ir nori (siekia) jį neatlygintinai užvaldyti suprasdamas, kad turto savininkui ar teisėtam valdytojui bus padaryta materialinė (turtinė) žala¹¹⁷. Tačiau, kaip nurodo A. Klimka, „subjekto kaltę reikia nustatyti ne tik veikos, bet ir pasekmių atžvilgiu. <...> Veikos pasekmės <...> gali būti kaltininkui inkriminuojamos tik tada, kai jis jas suvokė (tyčios atveju) <...>. To reikalauja subjektyvinio pakaltinamumo principas“¹¹⁸. (Plačiau apie padarinių suvokimą žr. p. 204).

Įstatymų leidėjas, formuluodamas vagystės dispoziciją, nenurodė nei šios veikos tikslo, nei motyvo. Beje, šie požymiai nebuvo nurodyti ir 1961 m. BK 90, 146, 271 straipsnių dispozicijose, kuriose buvo aprašoma vagystė. Vis dėlto tuo metu daugelis teisininkų (K. Jovaišas, J. Riepšas, A. Pėstininkas) pabrėžė, kad vagystei būdingas savanaudiškumas¹¹⁹. V. Piesliakas, pateisindamas minėtų teisininkų požiūrį, nurodo, kad tuo metu „tokiai išvadai

¹¹⁶ Žr. Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras. – Vilnius, 1989. P. 168; Советское уголовное право. Часть Особенная. – Юрид. лит., 1979. С. 111.

¹¹⁷ Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. – Vilnius, 2001. P. 348.

¹¹⁸ Klimka A. Nusikaltimų kvalifikavimas. – Vilnius, 1970. P. 57.

¹¹⁹ Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras. – Vilnius, 1989. P. 167, 242, 249 (90, 91, 146, 147 straipsnių komentarų autoriai J. Riepšas, A. Pėstininkas); K. Jovaišas teigė, kad savanaudiškas motyvas yra grobimo sudėties požymis (žr.: Jovaišas K. Nusikaltimai nuosavybei. Komentaras // Teisės problemos, 1995, Nr. 3. P. 30, 31).

buvo šioks toks pagrindas, nes 1961 m. BK redakcija, galiojusi nuo 1961 m. iki 1995 m., greta grobimo nusikaltimų sudėčių numatė atskirą transporto priemonės nuvaymo sudėtį (BK 250 straipsnis). Pastaroji sudėtis nuo grobimo sudėties skyrėsi tik tuo, kad reikėjo nustatyti motyvą – laikinai pasinaudoti turtu. Iš to buvo daroma išvada, kad savanaudiškas motyvas yra būtinas vagystės sudėties požymis¹²⁰. Manytina, kad toks aiškinimas nėra pagrįstas, nes ir laikinas pasinaudojimas svetimu turtu dažniausiai atliekamas turint savanaudiškų motyvų, t. y. kaltininkas, laikinai naudodamasis automobiliu, taip pat gali siekti iš to turėti turtinę naudą, neteisėtai pasipelnyti. Pavyzdžiui, laikinai pasinaudojama automobiliu nuvažiuoti iš taško A į tašką B ir taip sutaupoma išlaidų autobuso bilietui ir pan.¹²¹ Be to, laikinas pasinaudojimas turtu yra ne motyvas, o tikslas, taigi šio nusikaltimo motyvas gali būti ir savanaudiškumas (t. y. laikinai pasinaudoti svetimu turtu ir iš to turėti naudos).

Pastaruojų metu vis daugiau autorių (O. Fedosiukas, A. Drakšienė, V. Piesliakas) visiškai pagrįstai neigia būtinumą pagrobimo bylose įrodinėti šį baudžiamajame įstatyme nenumatytą subjektyvų požymį. Pirma, turto pagrobimo esmę objektyviai nusako neteisėto ir neatlygintino turto užvaldymo požymis – kaltininkas svetimą turtą paverčia savu, svetimos nuosavybės atžvilgiu ima elgtis taip, lyg būtų jos savininkas (lot. *animus rem sibi habendi*), dėl to tikrasis turto savininkas ar teisėtas valdytojas netenka savo turto, o tai ir sudaro nusikalstamų padarinių turinį. Subjektyvųjį pagrobimo elementą nusako kaltininko veikimas tyčia, t. y. suvokiant, kad savinasi svetimą turtą, numato daromą žalą turto savininkui ir jos nori (siekia). Kodėl jis tai daro (motyvas) ir ką ketina daryti su pagrobtu turtu (tikslas) socialinio veikos pavojingumo iš esmės nekeičia, nes kaltininkas vis tiek neteisėtai kėsinaisi į svetimą nuosavybę¹²². Vadinas, vagies nusikalstamą elgesį gali nulemti ne tik siekis praturtėti, bet ir kitos paskatos. Pavyzdžiui, kaltininkas nori padaryti

¹²⁰ Žr.: Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga.– Vilnius, 2006. P. 412.

¹²¹ Savanaudiškumas buvo suprantamas kaip siekimas neteisėtai pasipelnyti, t. y. turėti iš to turtinę naudą (žr.: Lietuvos TSR baudžiamojų kodekso komentaras. – Vilnius, 1989. P. 167).

¹²² Žr.: Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. I knyga. – Vilnius, 2001. P. 349; Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga.– Vilnius, 2006. P. 411–413; Fedosiuk O. Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas. – Vilnius, 2002. P. 153, 154.

nukentėjusiajam turtinę žalą iš keršto ir neteisėtai gautą turtą tuoj sunaikina, arba pagrobia turtą norėdamas padėti skurstantiems (pozityvus motyvas). Tokiais atvejais asmens veika bus kvalifikuojama kaip vagystė, nors asmuo ir neturėjo savanaudiškų motyvų. Taigi nepriklausomai nuo to, kokiais motyvais būtų padaryta ši veika, ji laikytina pavojinga, nes ja kėsiamasi pažeisti nuosavybės neliečiamumą ir padaryti turtinę žalą savininkui.

Daugelis autorių (O. Fedosiukas, J. Nocius, A. Drakšienė, E. Stauskienė) į turto pagrobimo sąvoką įtraukia pasisavinimo tikslus. O. Fedosiukas tradicinę turto pagrobimo sampratą išdėsto taip: turto pagrobimas – tai tyčinis, neteisėtas, neatlygintinas svetimo kilnojamojo (judamojo) turto užvaldymas pasisavinimo tikslu¹²³. A. Drakšienė ir E. Stauskienė teigia: pagrobimas reiškia pavogimą, neteisėtą daikto paėmimą iš apibrėžtos vietos turint tikslą jį pasisavinti¹²⁴. J. Nocius pabrėžia pasisavinimo tikslą: „vagystė – neteisėtas, neatlygintinas svetimo turto pagrobimas slapta ar atvirai veikiant, turint tikslą pagrobtą turtą valdyti, naudotis ir disponuoti juo kaip savu.“¹²⁵ Daugelis minėtų autorių nurodydami pasisavinimo tikslą turi omenyje, kad tik užvaldymą (t. y. realios galimybės faktiškai valdyti turtą, naudotis ir disponuoti juo savo nuožiūra įgijimą) siekiant atskirti savininką ar teisėtą turto valdytoją nuo tam tikro turto visam laikui galima laikyti pagrobimu, o laikinas svetimo turto užvaldymas pagrobimu nelaikytinas. Antai O. Fedosiukas nurodo: „Laikinas, be tikslo pasisavinti svetimą turtą, užvaldymas nelaikomas pagrobimu.“¹²⁶ Baudžiamosios teisės vadovėlyje nurodyta, jog vagystės subjektyviajai pusei nustatyti būtina, kad asmuo ne tik tyčia paimtų svetimą turtą, bet ir turėtų tikslą jį pasisavinti. Vien tik noras laikinai pasinaudoti svetimu turtu (be pasisavinimo požymio) nesudaro visų šio nusikaltimo sudėties būtinųjų požymių¹²⁷. Taigi pasisavinimo tikslą galima apibrėžti kaip

¹²³ Fedosiuk O. // http://www.mruni.lt/mru_lt_dokumentai/katedros/baudziamosios_teises_katedra/paskaitos/nusik_turtui_1.ppt#43

¹²⁴ Drakšienė A., Stauskienė E. Nusikaltimai nuosavybei Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose. – Vilnius, 1998. P. 38.

¹²⁵ Nocius J. VU TF skaitytų paskaitų konspektai, 1994.

¹²⁶ Fedosiuk O. // http://www.mruni.lt/mru_lt_dokumentai/katedros/baudziamosios_teises_katedra/paskaitos/nusik_turtui_1.ppt#43

¹²⁷ Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. – Vilnius, 2001. P. 350.

kaltininko siekį atskirti savininką ar teisėtą turto valdytoją nuo tam tikro turto visam laikui.

Pažymėtina, kad įstatymų leidėjas 2000 m. BK 178 straipsnio dispozicijoje, aprašydamas vagystės sudėtį, nemini motyvo ir tikslo. Šie požymiai nebuvo aprašyti ir 1961 m. BK 271 straipsnyje, kuris numatė baudžiamąją atsakomybę už vagystę. Kita vertus, šiame įstatyme iki 1995 m. sausio 1 d. galiojo norma, reglamentuojanti baudžiamąją atsakomybę už laikiną pasinaudojimą transporto priemone (BK 250 straipsnis). Akivaizdu, kad šio straipsnio įtakoje svetimo turto pagrobimas turėjo būti aiškinamas kaip svetimo turto užvaldymas pasisavinimo tikslu. Antai O. Fedosiukas pabrėžė, kad norma dėl transporto priemonės nuvarymo atliko svarbią funkciją BK sistemoje¹²⁸. Deja, 1994 m. liepos 19 d. įstatymu BK 250 straipsnis dėl neteisėto laikino pasinaudojimo transporto priemone buvo panaikintas, o transporto priemonių „nuvarymo“ atvejai prilyginti vagystei¹²⁹. Kaip teisingai pastebi kai kurie autoriai: „panaikinus minėtą normą, Lietuvos baudžiamojoje teisėje turto pagrobimo teorija šiek tiek „susvyravo“, nes laikinas svetimo automobilio užvaldymas nuo šiol pripažįstamas vagyste, net jei byloje nenustatyta pasisavinimo ir negrįžtamo daikto netekimo požymių“¹³⁰. Antai Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, pateikdamas pagrobimo sąvoką, neišskiria tokio požymio kaip pasisavinimo tikslas: „pagrobimas – tai tyčinis, neteisėtas ir neatlygintinas svetimo turto fizinis užvaldymas, atimantis iš asmens galimybę valdyti, naudotis ir disponuoti jam priklausančiu turtu.“¹³¹ Pažymėtina, kad iš savininko ar teisėto turto valdytojo galimybė valdyti, naudotis ir disponuoti jam priklausančiu turto gali būti atimta iki turto užvaldymo (vagystės baigtumo). Kaip minėta, kai kurie autoriai

¹²⁸ Fedosiuk O. Turtinių nusikalstamų veikų normų sistema naujame Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse: probleminiai klausimai. Šiuolaikinės viešosios teisės problemos (Rusija-Lietuva) Mokslo darbų rinkinys. - Voronežas, 2007. P. 310.

¹²⁹ 1994 m. lapkričio 10 d. įstatyme „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, Pataisos darbų ir Baudžiamojo proceso kodeksų pakeitimo ir papildymo“, priimto 1994 m. liepos 19 d., įsigaliojimo tvarkos“ buvo teigiama, kad transporto priemonių „nuvarymo“ atvejai, įsigaliojus naujiems įstatymams, turi būti vertinami kaip vagystė ar plėšimas (Valstybės žinios, 1994, Nr. 92).

¹³⁰ Fedosiuk O. Turtinių nusikalstamų veikų normų sistema naujame Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse: probleminiai klausimai. Šiuolaikinės viešosios teisės problemos (Rusija-Lietuva) Mokslo darbų rinkinys. -Voronežas, 2007. P. 311.

¹³¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. Teismų praktika. Nr. 23 2005. P. 317.

(O. Fedosiukas) pasisavinimo tikslą kaip būtiną vagystės požymį mėgina pagrįsti išplečiant pagrobimui būdingą neatlygintinumo požymį, t.y. neatlygintinumą sieja ir su turto netekimo negrįžtamumu (žr. p. 49). Vis dėlto reikia pripažinti, kad nesant 2000 m. BK straipsnio, reglamentuojančio baudžiamąją atsakomybę už laikiną pasinaudojimą transporto priemone, sudėtingiau pagrįsti ir pasisavinimo tikslą, kaip būtiną pagrobimo požymį. Kita vertus, dauguma kitų valstybių laikiną pasinaudojimą svetima transporto priemone kriminalizuoja atskirai nuo turto pagrobimo ir pasisavinimo tikslą skiria kaip būtiną pagrobimo požymį (žr. p. 175). Be to, akivaizdu, kad laikinas pasinaudojimas svetimu daiktu, taip pat ir transporto priemone, padaro veiką visiškai skirtingą nuo daikto užvaldymo siekiant atskirti savininką ar teisėtą turto valdytoją nuo jo visam laikui. Daiktą užvaldžius visam laikui žala nuosavybei padaroma daug didesnė, nei pasinaudojus svetimu daiktu laikinai. Pirmuoju atveju žala pasireiškia pagrobto daikto praradimu, antruoju atveju – negalėjimu tam tikrą laiką disponuoti savo turtu. Atsižvelgiant į tai, įstatymo leidėjas BK 178 straipsnyje turėtų vagystę apibrėžti kaip svetimo turto pagrobimą turint tikslą pasisavinti arba bent jau grąžinti į BK normą, numatančią atsakomybę už laikiną pasinaudojimą transporto priemone, kuri leistų vagystę interpretuoti kaip svetimo turto pagrobimą turint tikslą pasisavinti.

Vagystės subjektu, pagal galiojantį baudžiamąjį įstatymą, gali būti pakaltinamas fizinis asmuo, kuriam iki šios veikos padarymo buvo suėję 14 metų (BK 13 straipsnio 2 dalis). Tokia išvada išplaukia iš BK 20 straipsnio nuostatos, pagal kurią juridinis asmuo atsako tik už tas nusikalstamas veikas, už kurių padarymą BK specialiojoje dalyje numatyta juridinio asmens atsakomybė, o BK 178 straipsnyje atsakomybė juridiniam asmeniui nenustatyta. Pagrindinis kriterijus, kuriuo įstatymų leidėjas rėmėsi nustatydamas asmens baudžiamosios atsakomybės už vagystę amžiaus ribą, yra visiems akivaizdus vagystės neteisėtumas ir pavojingumas. Keturiolikmečio paauglio asmenybės ypatumai jau leidžia jam visapusiškai

suvokti ir įsisąmoninti baudžiamojo įstatymo draudimą vogti¹³². Pabrėžtina, kad rengiant šiuo metu galiojančio BK projektą Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto posėdyje buvo siūloma už vagystę asmenis baudžiamojon atsakomybėn traukti tik nuo 16 metų. Tačiau A. Drakšienė, oponuodama šiam siūlymui, nurodė šiuos motyvus: „Kriminologinė baudžiamųjų bylų analizė parodė, kad šio amžiaus nepilnamečiai iki baudžiamosios bylos iškėlimo dažnai padaro ne po vieną, bet po keletą vagysčių. Beveik trečdalis jaunuolių pradeda vagiliauti jau 11–13 metų. Buvo pabrėžta, kad vagies „karjerą“ paauglys dažnai pradeda vogdamas iš giminių, draugų, bendramokslių ir panašiai. Už tokias vagystes jis daugeliu atvejų lieka nenubaustas. Nebaudžiamumas ir neadekvati reakcija į padarytą veiką neretai sąlygoja tolesnę nepilnamečio asmenybės deformaciją, dėl kurios vagystės minėtiems paaugliams tampa prieinamiausiu ir lengviausiu būdu patenkinti jų poreikius“¹³³. Todėl pagrįstai buvo kritiškai vertinamas siūlymas netaikyti baudžiamųjų įstatymų visiems vagystes padariusiems 14 ar 15 metų amžiaus asmenims. Kad 14 metų amžiaus sulaukęs asmuo jau gali atsakyti už vagystę, patvirtina ir kitų šalių baudžiamųjų įstatymų analizė, kuri parodė, kad nustatytas amžius, nuo kurio galima baudžiamoji atsakomybė už vagystę, yra panašus – arba analogiškas (Rusijoje, Vokietijoje 14 metų), arba mažesnis (Australijoje – 10 metų, Prancūzijoje – 13 metų), arba šiek tiek didesnis (Danijoje, Švedijoje – 15 metų, Ispanijoje – 16 metų)¹³⁴.

Trumpai paminėtinas ir kitas vagystei inkriminuoti būtinas subjekto požymis – pakaltinamumas. Šis požymis svarbus kaip nusikalstamos veikos subjekto kaltės sąlyga, nes tik tada, kai žmogus pakaltinamas, „galima kalbėti apie sąmoningą asmens psichinį santykį su padaryta ir jam inkriminuota veika“¹³⁵. Pabrėžtina, kad kai kuriems vagystės subjektams yra būdinga kleptomanija. Šie asmenys, nors ir suvokia savo veikos pavojingumą, dėl ligos

¹³² Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. – Vilnius, 2001. P. 350.

¹³³ Drakšienė A. Baudžiamoji atsakomybė už vagystę // Teisė, 2000, Nr. 37. P. 24.

¹³⁴ Ispanijos BK 20 straipsnis numato, kad nesulaukęs 18 metų asmuo netraukiamas baudžiamojon atsakomybėn ir atsako pagal Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės įstatymą (žr.: Уголовный кодекс Испании. – Москва: „Зерцало“, 1998).

¹³⁵ Piesliakas V. Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį. – Vilnius, 1996. P. 119.

negali valdyti savo veiksmų. Tokie nusikaltę asmenys gali būti pripažinti nepakaltinamais. Asmuo, teismo pripažintas nepakaltinamu, neatsako pagal BK už padarytą pavojingą veiką, tačiau jam gali būti taikomos įstatyme numatytos priverčiamosios medicinos priemonės (BK 17 straipsnis). Pabrėžtina, kad teismų praktikoje retai pasitaiko atvejų, kai asmuo dėl vagystės padarymo būtų pripažintas nepakaltinamu¹³⁶. Ribotai pakaltinamiems asmenims, padariusiems vagystes, baudžiamosios teisinės pasekmės taikomos priklausomai nuo padarytos vagystės sunkumo. Toks asmuo, padaręs vagystes, numatytas BK 178 straipsnio 1, 2, 4 dalyse, atsakytų pagal BK, tačiau bausmė jam galėtų būti švelninama arba jis galėtų būti atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės taikant BK numatytas baudžiamojo poveikio priemones ar priverčiamąsias medicinos priemones (BK 18 straipsnio 2 dalis), o už vagystės, numatytos BK 178 straipsnio 3 dalyje, padarymą šiam asmeniui yra galimybė tik švelninti bausmę, atsižvelgiant į tai, kad ši veika laikoma sunkiu nusikaltimu (BK 18 straipsnio 3 dalis). Pagal BK, atsakytų ir asmuo, vagystę padaręs apsvaigęs nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų. Šiems asmenims taikomi baudžiamieji padariniai priklauso nuo savanoriško ar prievartinio apsvaigimo, sugebėjimo suvokti pavojingą veikos pobūdį ar valdyti savo veiksmus bei nusikaltimo (vagystės) sunkumo (BK 19 straipsnis).

Kalbant apie vagystės subjektą svarbu ir tai, kad paprastai svetimo turto pagrobimą atlieka pats kaltininkas asmeniškai. Tačiau už vagystę asmuo atsakytų ir tuo atveju, jei šiai veikai padaryti pasitelktų gyvulius, įvairią techniką, nepakaltinamus ar neturinčius 14 metų asmenis arba asmenis, kurie dėl šios veikos nėra kalti.

Atlikus kai kurių teismų duomenų apie nuteistuosius už vagystes analizę¹³⁷ nustatyta, kad tarp nuteistųjų už šias veikas yra 95,8 proc. vyrų, 4,2 proc. moterų, daugiausia 18–40 metų asmenų. Kartu pabrėžtina, kad

¹³⁶ Išanalizavus daugiau nei 300 (2006–2008 m.) nuosprendžių, susijusių su vagystėmis, paaiškėjo, kad tik dviem atvejais asmenys, padarę vagystes, buvo pripažinti nepakaltinamais ir jiems skirtos priverčiamosios medicinos priemonės (Klaipėdos miesto apylinkės teismo baudžiamosios bylos Nr. 1-849-158/2006 ir Nr. 1-361-718/08).

¹³⁷ Išnagrinėta Marijampolės rajono apylinkės teismo 71 baudž. byla (2008 m.).

nemažai vagysčių padaro ir nepilnamečiai nuo 14 iki 18 metų (25 proc.). Vagia dažniausiai žemo intelekto ir neturintys pragyvenimo šaltinio asmenys (64 proc. turėjo tik pradinį (4 klasių) ar pagrindinį (9 klasių) išsilavinimą, nė vienas iš nuteistųjų neturėjo aukštojo išsilavinimo, 54 proc. buvo bedarbiai, 15 proc. dirbantys, kiti: 11 proc. moksleivių, 20 proc. nurodė turintys kitokį užsiėmimą). Be to, būdingas pakartotinis nusikaltimų darymas, nes 59,1 proc. Vagysčių padarė recidyvistai (t. y. anksčiau teisti ar turėję neišnykusį teistumą asmenys). Nemažai vagysčių įvykdyta bendrininkaujant (31 proc.). Atsižvelgiant į pateiktą analizę, galima skirti tokius vagystės subjekto ypatumus: tai dažniausiai 18–40 metų žemo intelekto, neturintis darbo vyriškos lyties asmuo, kuriam būdingas pakartotinis nusikaltimų darymas, be to, jis gali veikti ir bendrininkų grupėje.

Taigi vagystę galima apibrėžti kaip tyčinį neteisėtą ir neatlygintą svetimo (paprastai kilnojamojo) turto užvaldymą turint tikslą pasisavinti. Įstatymų leidėjas BK 178 straipsnyje vagystę apibrėžia kaip svetimo turto pagrobimą. Pagal Lietuvos BK pasisavinimo tikslą kaip būtiną vagystės požymį sunku pagrįsti. Baudžiamosios teisės teorija ir kitų šalių baudžiamieji įstatymai vagystei konstatuoti reikalauja pasisavinimo tikslo, todėl siūlytina įstatymų leidėjui Lietuvos BK 178 straipsnyje vagystę apibrėžti kaip svetimo turto pagrobimą turint tikslą pasisavinti arba bent jau grąžinti į BK normą, numatančią atsakomybę už laikiną pasinaudojimą transporto priemone, kuri leistų vagystę interpretuoti kaip svetimo turto pagrobimą turint tikslą pasisavinti.

3. Vagystės rūšys ir sudėtys

Nusikalstamos veikos viena nuo kitos skiriasi pavojingumo pobūdžiu ir laipsniu. Vagystė pagal savo pavojingumo pobūdį skiriasi nuo kitų nusikalstamų veikų: vagystė, kuria kėsinamasi į nuosavybę, skiriasi nuo nužudymo, kuriuo kėsinamasi į didesnę vertybę – gyvybę, todėl vagystė vertinama kaip mažiau pavojinga veika. Tačiau vagysčių pavojingumas taip pat nėra vienodas. Nors pavojinga yra 1 000 Lt vagystė, tačiau pavojinga yra ir 100 Lt ar net kelių litų vertės turto vagystė. Akivaizdu, kad šių vagysčių pavojingumo laipsnis skiriasi. Skirtingas įvairių vagysčių rūšių pavojingumas

lemia, kad įstatymų leidėjas diferencijuoja atsakomybę už šią nusikalstamą veiką. Pagrindinis kriterijus, pagal kurį apibrėžiamas vagystės pavojingumo laipsnis, yra vagystės dalyko (pagrobto turto) vertė. Šio kriterijaus pagrindu paprastai vagystės klasifikuojamos į:

- 1) smulkia (iki 1 MGL/BBND¹³⁸);
- 2) nedidelę (nuo 1 MGL iki 3 MGL);
- 3) žymią (nuo 3 MGL iki 250 MGL);
- 4) didelę (daugiau nei 250 MGL)¹³⁹.

Pagrobto turto vertė yra pagrindinis, tačiau ne vienintelis kriterijus, apibrėžiantis vagystės pavojingumo laipsnį. Didesnį vagystės pavojingumą gali lemti ir kitos aplinkybės: vagystės dalyko ypatumai (automobilis arba vertybė, turinti didelę mokslinę, istorinę, kultūrinę reikšmę); padarymo būdas ar forma (atvirai arba įsibraunant į patalpą, saugyklą, saugomą teritoriją, organizuota grupė); vieta (viešoje vietoje iš asmens drabužių, rankinės ar kitokio nešulio). Atsižvelgiant į tai, galima skirti tam tikras vagysčių klasifikacijas.

Pagal vagystės dalyko vertę ar specifinį vagystės dalyką:

- 1) turto iki 1 MGL vagystė;
- 2) turto nuo 1 iki 3 MGL vagystė;
- 3) turto nuo 3 iki 250 MGL vagystė;
- 4) automobilio vagystė;
- 5) turto virš 250 MGL vagystė;
- 6) vertybių, turinčių didelę mokslinę, istorinę, kultūrinę reikšmę, vagystė.

Pagal vagystės padarymo būdą ar vietą:

- 1) slapta vagystė;
- 2) atvira vagystė;

¹³⁸ Pabrėžtina, kad MGL (minimalus gyvenimo lygis) nuo 2008-08-01 pakeistas į BBND (Bazinį bausmių ir nuobaudų dydį), kurio dydis patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008-10-14 nutarimu (žr.: Lietuvos Respublikos minimaliojo darbo užmokesčio dydžių, socialinės apsaugos išmokų ir bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio indeksavimo nustatymo įstatymas // Valstybės žinios, 2008, Nr. 83-3294; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. spalio 14 d. nutarimas Nr. 1031 „Dėl bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2008, Nr. 121-4608); disertacijoje vartojama santrumpa MGL šiuo metu yra BBND.

¹³⁹ Лопашенко Н. А. Преступления против собственности. – М.: ЛексЭст, 2005. С. 22; Бойцов А. И. Преступления против собственности. – Санкт-Петербург, 2002. С. 497.

- 3) vagystė įsibraunant į patalpą, saugyklą, saugomą teritoriją;
- 5) kišenvagystė.

Pagal vagystės padarymo formą:

- 1) vieno asmens padaryta vagystė;
- 2) vagystė, padaryta bendrininkų grupės;
- 3) vagystė, padaryta organizuotos grupės;
- 4) vagystė, padaryta nusikalstamo susivienijimo.

Pagal teisinės atsakomybės rūšį:

- 1) vagystė kaip administracinis nusižengimas (ATPK 50 straipsnis);
- 2) vagystė kaip nusikalstama veika (BK 178 straipsnis).

Pagal tai, ar gresia laisvės atėmimo bausmė:

- 1) vagystė kaip baudžiamasis nusižengimas (BK 178 straipsnio 4 dalis);
- 2) vagystė kaip nusikaltimas (BK 178 straipsnio 1, 2, 3 dalys).

Pagal vagystės sunkumą:

- 1) vagystė kaip administracinis nusižengimas (ATPK 50 straipsnis);
- 2) vagystė kaip baudžiamasis nusižengimas (BK 178 straipsnio 4 dalis);
- 3) vagystė kaip nesunkus nusikaltimas (BK 178 straipsnio 1 dalis);
- 4) vagystė kaip apysunkis nusikaltimas (BK 178 straipsnio 2 dalis);
- 5) vagystė kaip sunkus nusikaltimas (BK 178 straipsnio 3 dalis).

Pabrėžtina, kad kai kurios iš nurodytų klasifikacijų turi ir praktinės reikšmės. Pavyzdžiui, vagysčių rūšiavimas pagal padarymo formą turi reikšmės ne tik skiriant bausmę, bet ir kvalifikuojant veiką (už bendrininkų grupės padarytą vagystę gali būti baudžiama griežčiau nei vieno asmens (BK 60 straipsnio 1 dalies 1 punktas), organizuotos grupės padaryta vagystė kvalifikuojama pagal BK 178 straipsnio 3 dalį, o vagystė, padaryta nusikalstamo susivienijimo, kvalifikuojama pagal BK 249 ir 178 straipsnių sutaptį). Vagystės skirstymas į baudžiamąjį nusižengimą ir nusikaltimą, o nusikaltimų – į nesunkų, apysunkį ir sunkų, turi reikšmę sprendžiant įvairius su baudžiamąja atsakomybe ir bausmės skyrimu susijusius klausimus.

Pavyzdžiui, skiriasi bausmių už vagystę kaip baudžiamąjį nusižengimą ir vagystę kaip nusikaltimą sistemos, konkrečių bausmių (arešto, baudos) dydžiai, vagystė kaip baudžiamasis nusižengimas neužtraukia teistumo. Už nesunkią, apysunkę vagystę galima plačiai taikyti atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės ar bausmės institutus, taip pat bausmės vykdymo atidėjimą, o už sunkią vagystę yra galimybė tik švelninti bausmę. Kita vertus, kai kurios paminėtos klasifikacijos (pavyzdžiui, vagystės rūšiavimas pagal vagystės dalyko vertę ar specifinį vagystės dalyką) nesudaro bendros sistemos dėl to, kad tam tikros vagystės rūšys nepatenka į baudžiamojo įstatymo veikimo sferą (smulki vagystė) arba sistemą sudaryti trukdo tai, kad nėra aiškaus nuoseklumo tarp maksimalios ankstesnės vagystės rūšies reikšmės ir minimalios po jos nurodytos vagystės rūšies reikšmės. Antai automobilio arba didelės mokslinės, kultūrinės, istorinės reikšmės turinčių vertybių vagystė gali būti inkriminuojama ir tokiu atveju, kai minėtų dalykų vertė yra mažesnė nei 1 MGL.

Kaip matome, įstatymų leidėjas taiko įvairias priemones baudžiamajai atsakomybei už vagystę diferencijuoti: numato skirtingas teisinės atsakomybės rūšis (administracinę ir baudžiamąją); vagystes skirsto į tam tikras nusikalstamų veikų rūšis ir kategorijas. Kaip vieną iš baudžiamosios atsakomybės už vagystę diferencijavimo priemonių galima paminėti ir vagystės sudėčių kūrimą. Vagystės sudėtys kuriamos skaidant BK 178 straipsnį „Vagystė“ į tam tikras keturias dalis, kuriose yra sukonstruotos savarankiškos vagystės sudėtys, besiskiriančios pavojingumu.

Pabrėžtina, kad baudžiamosios teisės doktrinoje nusikalstamų veikų sudėtys pagal pavojingumo laipsnį paprastai skirstomos į pagrindines, kvalifikuotas ir privilegijuotas¹⁴⁰. *Pagrindinėmis* vadinamos tokios nusikalstamų veikų sudėtys, kuriose yra aprašytas minimalus kiekis požymių, apibūdinančių veiką kaip nusikalstamą. Taigi BK 178 straipsnio 1 dalyje („tas, kas pagrobė svetimą turtą“) yra aprašyta pagrindinė vagystės sudėtis, nes joje yra aprašytas minimalus kiekis nusikalstamos veikos sudėties požymių, apibūdinančių

¹⁴⁰ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. – Vilnius, 2004. P. 28; Baudžiamoji teisė. – Vilnius, 2003. P. 154.

vagystės priešingumą baudžiamajai teisei. *Privilegiuotos* yra tokios nusikalstamų veikų sudėtys, kurios formuluojamos įtraukiant į pagrindinę sudėtį papildomų požymių, mažinančių veikos pavojingumą. Šiuo atveju reikėtų atkreipti dėmesį, kad nedidelės vertės svetimo turto pagrobimas, kuris pagal BK 178 straipsnio 4 dalį laikomas baudžiamuoju nusižengimu, nėra privilegiuota vagystės sudėtis, nes nedidelė turto vertė yra tik baudžiamosios atsakomybės už svetimo turto pagrobimą kilimo riba, o ne šios veikos pavojingumą mažinantis požymis¹⁴¹. Tuo tarpu *kvalifikuotos* nusikalstamų veikų sudėtys yra tokios, į kurias įtraukiami papildomi palyginti su pagrindine sudėtimi požymiai, didinantys tos veikos pavojingumą, ir dėl to nustatoma griežtesnė bausmė. Taigi vagystės kvalifikuotos sudėtys yra sukuriamos jos pagrindinę sudėtį, įtvirtintą BK 178 straipsnio 1 dalyje, papildant vienu ar keliais požymiais, žyminčiais vagystės didesnę pavojingumą¹⁴². Pabrėžtina, kad kai kurie autoriai (pavyzdžiui, V. Piesliakas), be kvalifikuotų nusikalstamos veikos sudėčių, skiria ir itin kvalifikuotas sudėtis¹⁴³. Tokiam skirstymui pritartina, nes vagysčių kvalifikuotos sudėtys taip pat skiriasi savo pavojingumo laipsniu. Atsižvelgiant į tai, vagystės kvalifikuotas sudėtis galima būtų skirstyti į:

- 1) kvalifikuotas vagystės sudėtis, įtvirtintas BK 178 straipsnio 2 dalyje;
- 2) itin kvalifikuotas vagystės sudėtis, įtvirtintas BK 178 straipsnio 3 dalyje.

Toks vagysčių kvalifikuotų sudėčių skirstymas nėra atsitiktinis ir yra gana reikšmingas. Antai remiantis teisės normų konkurencijos taisyklėmis tais atvejais, kai konkuruoja dvi kvalifikuotas požymius numatančios normos, nustatytos skirtingose BK 178 straipsnio 2 ar 3 dalyse, taikytina ta norma, kurioje nustatyta baudžiamoji atsakomybė už pavojingesnę nusikalstamą veiką¹⁴⁴.

Tolesnėse šio darbo dalyse kalbant apie kvalifikuotas vagystės sudėtis turimos omenyje ir itin kvalifikuotas vagystės sudėtys.

¹⁴¹ Teismų praktika, Nr. 23, 2005. P. 329.

¹⁴² Baudžiamosios teisės doktrinoje paprastai nurodoma, kad nusikaltimo kvalifikuota sudėtis sukuriamą jos pagrindinę sudėtį papildant vienu ar keliais požymiais, žyminčiais to nusikaltimo didesnę pavojingumą (žr.: Bieliūnas E. Kvalifikuota nusikaltimo sudėtis // Teisės apžvalga, 1990, Nr. 3. P. 3); Кругликов Л. Л. О конструировании квалифицированных составов преступлений // Правоведение, 1989, Nr. 2. С. 45.

¹⁴³ Žr.: Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. – Vilnius, 2006. P. 188, 189.

¹⁴⁴ Teismų praktika, Nr. 23, 2005. P. 329.

II. VAGYSTĖS KVALIFIKUOTOS SUDĖTYS

Kaip jau buvo minėta, vagystės kvalifikuotos sudėtys yra sukuriamos jos pagrindinę sudėtį (BK 178 straipsnio 1 dalis) papildant vienu ar keliais požymiais, žyminčiais vagystės didesnę pavojingumą. Taigi vagystės kvalifikuotos sudėtys apima ne tik vagystę kvalifikuojančius požymius, bet ir požymius, sudarančius pagrindinę vagystės sudėtį. Dėl to (itin) kvalifikuota vagystės sudėtis yra platesnė sąvoka nei (itin) kvalifikuojantis vagystę požymis.

Vagystės kvalifikuotos sudėtys gali būti numatytos tame pačiame straipsnyje kaip ir vagystė, tik kitose dalyse, arba numatytos atskiruose baudžiamojo įstatymo straipsniuose kaip savarankiški nusikaltimai¹⁴⁵. Šiuo metu galiojantiame Lietuvos BK visos kvalifikuotos vagystės formos yra numatytos to paties straipsnio, kaip ir paprasta vagystė, 2 ir 3 dalyse (BK 178 straipsnio 2, 3 dalys). Dėl to pritartina kai kurių autorių nuomonei, kad dažniausiai BK straipsniai skaidomi į dalis tam, kad būtų galima sukurti kvalifikuotas nusikaltimų sudėtis¹⁴⁶.

1. Vagystės kvalifikuotų sudėčių reglamentavimo Lietuvoje galiojusiuose įstatymuose istorinė raida

Lietuvoje, kaip ir kitose valstybėse, vagystės kvalifikuotų sudėčių, kitaip tariant, priemonių baudžiamajai atsakomybei už vagystę diferencijuoti, kūrimas vyko palaipsniui, vystantis visuomenei, keičiantis ekonominei, socialinei, teisinei ir kultūrinei situacijai.

Baudžiamosios atsakomybės už vagystę diferencijavimas aptinkamas jau ankstyvuose XIV a. rašytiniuose Lietuvos teisės šaltiniuose, kuriuose įtvirtintas nuosavybės teisės gynimas. Pavyzdžiui, vienas iš pirmųjų rašytinių teisės dokumentų, galiojusių Lietuvos teritorijoje – 1340 m. Pamedės teisynas, kuriame iš turtinių nusikaltimų buvo numatyta vagystė, plėšimas bei turto

¹⁴⁵ Lietuvoje iki 1994 m. galioję baudžiamieji įstatymai nenustatė bendros kvalifikuotų vagystės sudėčių kūrimo taisyklės. Kvalifikuotos vagystės sudėtys buvo numatytos ir tame pačiame straipsnyje kaip vagystė, ir kituose straipsniuose, pavyzdžiui, atviroji vagystė (1926 m. RTFSR BK 165 straipsnis, 1961 m. LTSR BK 91, 147 straipsniai), arklių vagystė (1926 m. RTFSR BK 166 straipsnis), valstybinio ar visuomeninio turto grobimas itin stambiu mastu (1961 m. LTSR BK 95 straipsnis) ir pan.

¹⁴⁶ Bieliūnas E. Kvalifikuota nusikaltimo sudėtis // Teisės apžvalga, 1990, Nr. 3. P. 3.

sužalojimas, – jau skyrė ir keletą vagystės rūšių: mažesnės nei pusė 1/4 markės vertės (65, 72 straipsniai) daiktų vagystę ir arklio vagystę (115 straipsnis). Kita vertus, vagysčių skirstymas į rūšis tada turėjo reikšmės ne tiek bausmės dydžiui, kiek kaltės įrodinėjimui. Antai pavogus mažesnės nei pusė 1/4 markės vertės daiktą galima buvo išsiteisinti su penkiais liudininkais, o pavogus arklį – tik su vienuolika liudininkų¹⁴⁷, mažiau liudininkų reikėjo įrodyti atvirai padarytai vagystei negu tokiems patiems slaptai padarytiems veiksams¹⁴⁸. Pagal kitą rašytinį teisės šaltinį – 1468 m. Kazimiero teisiną, kuris, be kitų klausimų, reguliavo ir atsakomybę už vagystę, bausmės už vagystę griežtumas priklausė nuo pagrobto turto vertės, specifinio vagystės dalyko ir pakartotinumų. Vagį už turto, kurio vertė didesnė kaip pusė kapos grašių, karvės ar arklio vagystę ir už pakartotinę vagystę baudė mirties bausme (13–19 straipsniai)¹⁴⁹. Vadinasi, pagal šį teisiną buvo skiriami vagystę kvalifikuojantys požymiai, apibūdinantys vagystės dalyką (daugiau kaip pusė kapos grašių, arklys, karvė) ir kaltininko asmenybę (pakartotinumas). Straipsniai į dalis nebuvo skirstomi. Minėti vagystę kvalifikuojantys požymiai aprašomi atskiruose šio teisyne straipsniuose: didesnės kaip pusės kapos grašių arba karvės vagystė (13 straipsnis), arklio vagystė (15 straipsnis), pakartotinumas (16 straipsnis), arba straipsnio sankcijoje: daugiau kaip pusės kapos grašių vagystė (14 straipsnis), pakartotinumas (19 straipsnis). Šioms normoms būdingas kazuistinis pobūdis, vartojama skirtinga terminija. Antai pakartotinumui apibrėžti vartojami skirtingi terminai: *bus prieš tai voginėjęs ir prieš tai baudas mokėjęs, bus pirmiau voginėjęs, po to dar vogs*. Vagyste buvo laikomas ir nelaisvų žmonių išvedimas (24 straipsnis).

Lietuvoje 1529–1840 metais galioję Lietuvos Statutai (1529 m., 1566 m., 1588 m.) gana smulkiai reglamentavo turtinius nusikaltimus ir diferencijavo baudžiamąją atsakomybę už juos. Antai Pirmajame Lietuvos statute (1529 m.) baudžiamoji atsakomybė už vagystę buvo reglamentuojama dvyliktame ir

¹⁴⁷ Bausmės dydis priklausė nuo to, ar kaltininkas prisipažino padaręs tam tikros rūšies vagystę. Pavyzdžiui, jei kaltininkas prisipažino padaręs mažesnės nei pusė 1/4 markės vertės daiktų vagystę, buvo baudžiamas 3 markių bauda (72 straipsnis), jei neprisipažino ir pralaimi – nustoja ausies (65 straipsnis).

¹⁴⁸ Žr.: Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. – Vilnius, 2003. P. 72.

¹⁴⁹ Maksimaitis M., Vansevičius S. Lietuvos valstybės ir teisės istorija. – Vilnius, 1997. P. 91.

tryliktame skyriuose. Statuto dvyliktas skyrius „Apie grobimus ir apie atlygius“ numatė nesunkius vagystės atvejus, už kuriuos buvo baudžiama piniginiiais atlygiais (baudomis). Baudos dydis priklausė nuo vagystės dalyko (žmogynas, paukščiai, galvijai, šunys) ir nukentėjusiojo (valdovo, kunigaikščio, pono, žemiono, šlėktos ir pan.). Statuto tryliktajame skyriuje „Apie vagystę“ buvo aprašomi sunkesni vagystės atvejai, už kuriuos grėsė fizinės bausmės ar mirties bausmė. Šiame skyriuje baudžiamumas už vagystę priklausė nuo vagystės subjekto, pavogto daikto vertės, pakartotinum, vagystės padarymo būdo ir vietos. Pavyzdžiui, jei bernas pavogs iki grašių pusilgio vertės daiktą, atlygis bus rimbais plakimas, o už antrą kartą padarytą vagystę, nors ir iki 10 grašių, grėsė kartuvės (XIII skyriaus 1 straipsnis), už klėties vagystę turėjo kaboti, o jeigu apvogta klėtis su brangiais dalykais, turėjo būti mokama bauda išdui, valdovui, kartotinė, o už atlygį vagis – į kartuves (XIII skyriaus 10 straipsnis). Šis Statutas skyrė ir atvirąją vagystę, t. y. jei vagį bevagiant sugavę būtų, jis turėjo kaboti (XIII skyriaus 12 straipsnis)¹⁵⁰.

Palyginti su Kazimiero teisyne, Pirmajame Lietuvos statute didesnę baudžiamumą už vagystę jau lėmė ne tik apibūdinantys vagystės dalyką, subjektą požymiai, bet ir požymiai, apibūdinantys nukentėjusįjį, objektyviąją vagystės pusę (atviroji vagystė, klėties vagystė ir pan.). Minėtame Statute atsakomybės už vagystę reglamentavimas tebėra kazuistinis. Įvairūs vagystės atvejai gana smulkiai aprašomi skirtinguose straipsniuose: valdovo, kunigaikščio <...> kaimenės vagystė (XII skyriaus 1 straipsnis); vagystė, padaryta šlėktai (XII skyriaus 3 straipsnis); berno padaryta vagystė (XIII skyriaus 1 straipsnis); vagystė iš valdovo kiemo (XIII skyriaus 23 straipsnis) ir pan. Kaip ir Kazimiero teisyne, straipsniai į dalis neskirstomi. Sunkesni vagystės atvejai (kvalifikuojantys požymiai) taip pat aprašomi atskiruose straipsniuose: klėties vagystė (XIII skyriaus 10 straipsnis), atvira vagystė (XIII skyriaus 12 straipsnis), arba straipsnio sankcijoje: pakartotinum (XIII skyriaus 1 straipsnis), brangūs daiktai (XIII skyriaus 10 straipsnis). Akivaizdu, kad toks reglamentavimas

¹⁵⁰ 1529 m. Pirmasis Lietuvos statutas. P. 198, 199; Maksimaitis M., Vansevičius S. Lietuvos valstybės ir teisės istorija. – Vilnius, 1997. P. 99.

sunkino įstatymo taikymą, pagrindinių ir kvalifikuojančių vagystės požymių atskyrimą. Lietuvos Antrajame ir Trečiajame statutuose kokių nors esminių baudžiamosios atsakomybės už kvalifikuotą vagystę reglamentavimo pakeitimų nebuvo padaryta.

1918 m. Lietuvai atgavus nepriklausomybę, „savas“ Lietuvos BK parengtas nebuvo. Nutarta palikti galioti Rusijos imperijos įstatymus, kiek jie neprieštaravo Lietuvos Konstitucijai ir visuomenės interesams. 1919 m. sausio 16 d. Valstybės Tarybos Prezidiumas nutarė baudžiamuoju kodeksu laikyti Rusijos imperijos 1903 m. Baudžiamąjį statutą¹⁵¹, vietoj žodžių „Rusija“ ir „Rusijos valdinys“ įrašius žodžius „Lietuva“ ir „Lietuvos pilietis“. Baudžiamasis statutas 1919–1940 m. galiojo visoje Lietuvos teritorijoje, išskyrus autonominį Klaipėdos kraštą¹⁵². Baudžiamoji atsakomybė už vagystę buvo numatyta Baudžiamąjo statuto XXXII skyriuje „Apie vagystes, plėšimus ir turto prievartavimus“. Buvo skyriama paprasta vagystė, už kurią numatyta ne trumpesnė kaip 3 mėnesių kalėjimo bausmė (58 straipsnio 1 dalis), ir kvalifikuota vagystė, už kurią kai kada galėjo būti skirta sunkių darbų kalėjimo iki 8 metų bausmė. Vagyste buvo laikomas slaptas ir atviras svetimo kilnojamojo turto pagrobimas turint tikslą pasisavinti (581 straipsnis). Statutas numatė 23 kvalifikuotos vagystės rūšis: su ypatingu įžūlumu, peržengiant pasitikėjimą, sulaužant užtvartas, užraktus, apsaugančius patekimą į kiemą, gyvenamąją ar kitokią patalpą, saugyklą, traukinyje, jei pagobtas turtas yra žinomai būtinas nukentėjusiojo pragyvenimui, daugiau nei 2 500 litų vertės, nakties metu, iš kapo, gaisro, potvynio, skęstančio laivo ar kitos visuomeninės nelaimės metu, karinių ginklų, bažnytinių šventenybių ir pan.¹⁵³ Dauguma šių požymių apibūdino vagystės dalyką, objektyviąją vagystės pusę (padarymo būdą, vietą, laiką). Kita vertus, statute išliko ir požymių, apibūdinančių kaltininko asmenybę (pavyzdžiui, teistumas). Kai kurie iš minėtų požymių

¹⁵¹ Vansevičius S. Lietuvos baudžiamosios teisės šaltiniai 1919–1940 metais // Teisė, 1993, t. 27. P. 93.

¹⁵² Skirsnius J. Šapoka G. Iš Lietuvos teisės ir valstybės istorijos. – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2001. P. 212.

¹⁵³ Žr.: Maksimaitis M., Vansevičius S. Lietuvos valstybės ir teisės istorija. – Vilnius, 1997. P. 208; Vansevičius S. Lietuvos baudžiamoji teisė ir procesas 1919–1940 metais. – Vilnius, 1996. P. 56; Таганцев Н. С. Уголовное уложение 22 Марта 1903 г. – Рига, 1922. С. 1245–1281.

panašūs į numatytus šiuo metu galiojančiame BK. Antai vagystę kvalifikuojantis požymis iš gyvenamos, negyvenamos patalpos ar aptverto gyvenamos patalpos kiemo artimas dabartiniam požymiui *įsibraunant į patalpas, saugyklą, saugomą teritoriją*. Tiesa, pagal Baudžiamąjį statutą vagystė iš negyvenamosios patalpos buvo laikoma pavojingesne tik tada, kai toje patalpoje vagystės metu buvo žmogus ir apie jo buvimą kaltininkas žinojo (583 straipsnis).

Kvalifikuotų vagysčių sudėčių reglamentavimas Baudžiamajame Statute buvo daug pažangesnis negu prieš tai galiojusiuose teisės aktuose, nes sumažėjo kvalifikuojančių požymių, apibūdinančių kaltininko asmenybę. Be to, minėto įstatymo teisinės konstrukcijos buvo aiškesnės, tikslesnė kvalifikuotų vagysčių sudėtimis formuluoti vartojama terminologija. Kvalifikuotos vagystės sudėtys konstruojamos įvardijant veikos pavadinimą: *jei vagystė padaryta* (581 straipsnis), *kaltas vagystėje, kuri įvykdyta* <...> (583, 584, 586 straipsniai ir pan.). Kvalifikuojantys vagystę požymiai paprastai aprašomi straipsnio dispozicijoje, o ne sankcijoje. Straipsniai skirstomi į dalis, kuriose aprašomos kvalifikuotos vagystės sudėtys (581 straipsnio 2, 3 dalys). Kita vertus, kvalifikuotos vagystės sudėtys numatomos ne tik tame pačiame straipsnyje kaip ir pagrindinė vagystės sudėtis (581 straipsnis), bet ir atskiruose straipsniuose: vagystė iš kapo (582 straipsnis), vagystė nakties metu (584 straipsnis), gyvenamųjų, negyvenamųjų patalpų vagystė (583 straipsnis), versliška arklio vagystė (585 straipsnis), teistumas už turtinius nusikaltimus (586, 587 straipsniai), bažnytinių šventenybių vagystė (588 straipsnis) ir pan. Daugelis nusikalstamų veikų, taip pat ir vagystė, buvo kazuistiškos, todėl teisinės technikos požiūriu kvalifikuotų vagysčių sudėčių reglamentavimas dar nebuvo išbaigtas.

1940 m. Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą, 1903 m. Baudžiamasis statutas buvo panaikintas ir pradėjo galioti 1926 m. RTFSR baudžiamasis kodeksas¹⁵⁴, kuris kartu su jį papildžiusiais tuometinės TSRS Aukščiausiosios

¹⁵⁴ RTFSR baudžiamasis kodeksas, veikęs Lietuvos TSR teritorijoje. Oficialus tekstas su pakeitimais ir papildymais iki 1954 m. sausio 1 d. – Vilnius, 1954.

Tarybos Prezidiumo įsakais Lietuvoje galiojo gana ilgai – nuo 1940 m. gruodžio 1 d. iki 1961 m. rugsėjo 1 d. Visi nusikaltimai nuosavybei buvo numatyti tame pačiame minėto įstatymo septintame skyriuje „Turtiniai nusikaltimai“. Šis įstatymas, kitaip nei Baudžiamasis statutas, vagyste laikė tik slaptą svetimo turto pagrobimą. Atvira vagystė buvo savarankiškas nusikaltimas (165 straipsnis). Atskirame straipsnyje reglamentuojama ir elektros energijos vagystė (163 straipsnis). Kaip ir Baudžiamajame statute, kodekse dažniausiai skiriami kvalifikuojantys požymiai, apibūdinantys vagystės dalyką ir objektyviąją pusę (padarymo būdą, vietą, laiką). Antai baudžiamoji atsakomybė už vagystę didinama atsižvelgiant į dalyką, jo vertę (arklio vagystė, jei pagobtas turtas yra žinomai būtinas nukentėjusiojo pragyvenimui, jei grobinys yra itin didelis), vagystės padarymo būdą (jei pagrobimas įvykdytas naudojantis techninėmis priemonėmis, atvirai, iš anksto susitarus su kitais asmenimis), vietą (vagystė padaryta stotyse, prieplaukose, garlaiviuose, vagonuose, viešbučiuose, iš valstybinių ir visuomeninių sandėlių ar laikyklų ir pan.), laiką (gaisro, potvynio ar kitokios visuomeninės nelaimės metu). Kita vertus, šiame įstatyme numatyta daugiau kvalifikuojančių požymių, apibūdinančių subjektą. Pavyzdžiui, Baudžiamasis statutas numatė tik tokį vagystę kvalifikuojantį požymį kaip teistumas už turtinius nusikaltimus, o šis įstatymas kvalifikuojančiais vagystę požymiais laiko pakartotinumą, vagystės padarymą kelintą kartą, privataus asmens iš valstybinių ar visuomeninių sandėlių įvykdytą vagystę ir pan.). Analizuojamame įstatyme vagystės kvalifikuojantys požymiai reglamentuojami straipsnio dispozicijoje ir paprastai išdėstomi pagal sunkumą tame pačiame straipsnyje kaip ir pagrindinė vagystės sudėtis, tik kituose jo punktuose (162 straipsnio b, c, d, e punktai). Tačiau, kaip ir ankstesniuose įstatymuose, išlieka tendencija vagystę kvalifikuojančius požymius numatyti ir atskiruose straipsniuose – atvira vagystė (165 straipsnis), arklių ar kitų stambių naminių gyvulių pagrobimas (166 straipsnis)¹⁵⁵. Aptinkama vienoda kvalifikuotų vagystės sudėčių konstravimo formuluotė – *jei jis padarytas*

¹⁵⁵ Žr.: RTFSR baudžiamasis kodeksas su pakeitimais iki 1940 m. lapkričio 15 d. Kaunas, 1941. P. 94-96.

<...>, kuria pradedamas šių sudėčių aprašymas. Kvalifikuotoms vagystės sudėtimis dar būdingas kazuistiškumas, detalus diferencijavimas, nevienoda terminija, daugelis vagystę kvalifikuojančių požymių pateikiami kaip vertinamieji. Pavyzdžiui, pakartotinumui apibrėžti vartojami keli terminai: *pakartotinai, kelintą kartą*; nustatomas vertinamasis požymis *turtas, kuris yra žinomai būtinas nukentėjusiojo pragyvenimui*, vietoj požymio *grobinio vertė daugiau nei 2 500 litų* įtrauktas vertinamasis požymis *itin didelis grobinys*.

Paminėtina ir tai, kad 1926 m. RTFSR Baudžiamajame kodekse dar nebuvo akivaizdaus nusikalstamų veikų skirstymo į nusikaltimus, kuriais kėsinamasi į valstybinę ir visuomeninę nuosavybę, ir į nusikaltimus asmeninei nuosavybei. Tačiau 1947 m. birželio 4 d. šalia RTFSR Baudžiamojo kodekso įsigaliojo ir kiti baudžiamieji įstatymai – TSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo įsakai „Dėl baudžiamosios atsakomybės už valstybinio ar visuomeninio turto grobimą“ ir „Dėl piliečių asmeninės nuosavybės apsaugos sustiprinimo“¹⁵⁶, davę pradžią griežtam nusikaltimų nuosavybei skirstymui pagal nuosavybės rūšis, vėliau įtvirtintam 1961 m. BK. Įsaku „Dėl piliečių asmeninės nuosavybės apsaugos sustiprinimo“ buvo atsisakyta atvirosios vagystės traktavimo kaip savarankiško nusikaltimo. Dalis atvirosios vagystės požymių priskirta vagystės sudėčiai, o kita dalis požymių – plėšimo sudėčiai, todėl vagyste buvo laikomas ne tik slapstas, bet ir atviras asmeninio piliečių turto grobimas, o bet koks smurtinis svetimo turto grobimas buvo traktuojamas kaip plėšimas. Kai kurie to meto teisininkai (M. Apanavičius) neigiamai vertindami šį žingsnį teigė, kad įsakas be pagrindo atsisakė atvirosios vagystės kaip savarankiško turtinio nusikaltimo, nes bausmė nustatyta reikiamai neatsižvelgus į nusikaltimų pavojingumą visuomenei ir kaltininko asmenybę¹⁵⁷. Vėliau priimtu įstatymu atviroji vagystė buvo išdėstyta kaip savarankiškas nusikaltimas, tačiau manytina, kad aukščiau minėtame įsake atvirosios vagystės kaip savarankiško nusikaltimo panaikinimas buvo pažangus

¹⁵⁶ TSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo 1947 m. birželio 4 d. įsakas „Dėl piliečių asmeninės nuosavybės apsaugos sustiprinimo“ // RTFSR baudžiamasis kodeksas, veikęs Lietuvos TSR teritorijoje. Oficialus tekstas su pakeitimais ir papildymais iki 1954 m. sausio 1 d. – Vilnius, 1954.

¹⁵⁷ Žr.: Apanavičius M. Nusikaltimai asmeninei piliečių nuosavybei. – Vilnius, 1969. P. 5.

teisinės technikos požiūriu. Be to, kai kurie šių dienų baudžiamosios teisės specialistai abejoja atvirosios vagystės didesniu pavojingumu palyginti su slapta vagyste¹⁵⁸.

1961 m. birželio 26 d. LTSR Aukščiausioji Taryba priėmė Lietuvos TSR baudžiamąjį kodeksą (toliau – 1961 m. BK), kuris įsigaliojo 1961 m. rugsėjo 1 d. Šiame kodekse baudžiamoji atsakomybė nusikaltimams nuosavybei reglamentuojama skirtinguose skirsniuose atsižvelgiant į nuosavybės formą: nusikaltimai socialistinei nuosavybei (BK II skirsnis) ir nusikaltimai asmeninei piliečių nuosavybei (BK V skirsnis). Minėtas įstatymas skyrė slaptą ir atvirą vagystes. Slapto valstybinio ar visuomeninio turto grobimas vagystės būdu buvo reglamentuojamas BK 90 straipsnyje, o slaptas asmeninio piliečių turto grobimas – BK 146 straipsnyje. Paprastai vagystę kvalifikuojantys požymiai išdėstyti minėtų straipsnių antrosiose, trečiosiose ir ketvirtosiose dalyse, tačiau kai kurios kvalifikuotos vagystės sudėtys išdėstytos ir atskiruose straipsniuose. Atvira vagystė sudarė savarankišką nusikaltimo sudėtį, atsakomybė už atvirus valstybinio bei asmeninio turto pagrobimus buvo reglamentuojama atskiruose BK 91 ir 147 straipsniuose. Atskiru nusikaltimu buvo laikomas ir valstybinio ar visuomeninio turto grobimas itin stambiu mastu (BK 95 straipsnis). Aprašant kvalifikuotas vagystės sudėtis vartojamos skirtingos konstrukcijos: *ta pati veika...* (BK 146 straipsnio 2 dalis), arba nurodomas veikos pavadinimas *vagystė...* (BK 146 straipsnio 3 dalis), arba aprašomi pagrindinės vagystės sudėties objektyvieji požymiai: *valstybinio ar visuomeninio turto grobimas vagystės būdu...* (BK 90 straipsnio 3, 4 dalys).

Pabrėžtina, kad šiame įstatyme apibrėžtų kvalifikuotų vagystės sudėčių požymiams apibūdinti buvo vartojamos aiškesnės, palyginti su 1926 m. RTFSR BK, formuluotės. Kvalifikuojančių požymių terminologija tapo bendresnė, vengiama kazuistinio tų požymių aprašymo. Daugelis ankstesnių vagystę kvalifikuojančių požymių sujungiami į pastovius darinius. Pavyzdžiui, ankstesniame įstatyme pakartotinei vagystei apibrėžti vartoti du terminai: ir

¹⁵⁸ Plačiau apie atviros vagystės didesnio pavojingumo kritiką žr.: Плохова В. И. Ненасильственные преступления против собственности. – Санкт-Петербург, 2003. С. 230–235.

pakartotinai, ir *ne vieną kartą*, o šiame įstatyme – tik *pakartotinai*. Vagystę kvalifikuojantys požymiai *panaudojant technikines priemones*, <...> iš *valstybinių ir visuomeninių sandėlių vagonų, laivų kitokių laivyklų, iš stočių, priplaukų, garlaivių, viešbučių ir pan.* keičiami bendresniu terminu *įsibraunant į patalpą ar kitokią saugyklą* arba *įsibraunant į butą*, o kvalifikuojantis požymis *turto, kuris yra žinomai būtinas nukentėjusiojo egzistavimui* keičiamas į kvalifikuojantį požymį <...> *dariusią nukentėjusiajam žymią žalą*. Kita vertus, kai kurie pakitimai, susiję su vagystę kvalifikuojančiais požymiais, kritikuotini. Atsižvelgiant į tai, kad kvalifikuojantys požymiai turi būti kriminologiškai pagrįsti ir negali būti siejami vien tik su kaltininko asmenybe (žr. p. 98), subjektą apibūdinančių kvalifikuojančių požymių išplėtimas šiame įstatyme vertintinas negatyviai. Antai, be *pakartotinumo*, atsiranda ir požymis *itin pavojingas recidyvistas* (BK 90 straipsnio 4 dalis, 146 straipsnio 4 dalis). Atsižvelgiant į tai, kad baudžiamajame įstatyme turėtų būti vengiama nustatyti vertinamuosius požymius, nes galimas nevienodas (subjektyvus) jų interpretavimas, lemiantis teismų praktikos klaidas, yra kritikuotini vertinamieji požymiai *žymi žala, stambus mastas, itin stambus mastas*, kurie kvalifikavo vagystę, bet jų turinys įstatyme nebuvo atkleistas.

Pabrėžtini ir valstybinio turto grobimus bei asmeninio turto pagrobimus kvalifikuojančių požymių sistemų skirtumai. Nors požymiai *pakartotinumas, iš anksto susitarusių asmenų grupė* bei *itin pavojingas recidyvistas* laikomi kvalifikuojančiais ir valstybinio, ir asmeninio turto pagrobimą, tačiau *stambus mastas* bei *įsibrovimas į patalpą ar kitokią saugyklą* buvo tik valstybinio turto grobimą kvalifikuojantys požymiai, o *žymi žala* bei *įsibrovimas į butą* numatyti tik asmeninio turto pagrobimo atvejams. Be to, *stambaus masto* valstybinio turto pagrobimo požymis buvo laikomas daug sunkesniu (itin kvalifikuojančiu) nei požymis *žymi žala* (kvalifikuojantis), numatytas už asmeninio turto pagrobimą, – už stambų mastą grėsė net iki 15 metų laisvės atėmimo, o esant žymiai žalai – iki 5 metų laisvės atėmimo. Šių nusikaltimų kvalifikuojančių požymių sistemų skirtumus lėmė to meto valstybės saugomų teisinių gėrių

samprata ir nusikaltimų specifika. Antai 1961 m. BK prioritetinais ginamaisiais gėriais laikė valstybę su visu jos aparatu ir tos valstybės ekonominį pagrindą – valstybės valdomą nuosavybę¹⁵⁹, o kėsinimasis į asmeninę nuosavybę buvo pripažįstamas mažiau pavojingu nusikaltimu. Dėl to už nusikaltimus valstybinei ir visuomeninei nuosavybei buvo baudžiama daug griežčiau, nei už tokius pat nusikaltimus asmeninei nuosavybei, kas lėmė ir griežtesnių bausmių už kvalifikuotus valstybinio turto grobstymus nustatymą. Požymio *žymi žala*, o ne *stambus mastas* nustatymas asmeninio turto pagrobimo atvejams to meto baudžiamosios teisės doktrinoje buvo grindžiamas skirtinga piliečių turtine padėtimi. Pasak S. Zimano, būtent dėl to negalėjo būti vienodo kriterijaus žalos dydžiui apibūdinti, ir *žymios žalos* dydžio klausimas buvo sprendžiamas kiekvienu atveju atsižvelgiant į pagrobto turto kiekį, vertę, būtinę paskirtį, nukentėjusiojo materialinę padėtį ir kitas aplinkybes¹⁶⁰. Šiandien toks aiškinimas nėra labai įtikinamas. Manytina, kad požymio *žymi žala*, o ne *stambus mastas* už asmeninio turto pagrobimą nustatymą lėmė tai, kad padaryti asmeninio turto pagrobimą stambiu mastu tuo metu buvo beveik neįmanoma, nes piliečiai paprastai savo nuosavybėje neturėdavo tokio dydžio asmeninio turto¹⁶¹. Tą patvirtina ir tuometinė teismų praktika, – stambaus masto požymį teismas inkriminuodavo, kai būdavo pagrobta turto daugiau nei už 2 500 rublių, o asmeninio piliečių turto grobimai paprastai neviršydavo 100 rublių vertės¹⁶².

Atvirąją vagystę taip pat apibrėžė atskira kvalifikuojančių požymių sistema, kuri nesutapo su slapta vagystę kvalifikuojančių požymių sistema. Pirmoji buvo platesnė, nes papildomai numatytas kvalifikuojantis požymis *smurto, nepavojingo gyvybei ar sveikatai, panaudojimas ar grasinimas panaudoti tokį smurtą*. Šių kvalifikuojančių požymių sistemų skirtumai buvo iš

¹⁵⁹ Žr.: Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. – Vilnius, 1998. P. 82.

¹⁶⁰ Žr.: Zimanas S. Nusikaltimai nuosavybei ir įstatymas. – Vilnius, 1980. P. 52.

¹⁶¹ Po 1940 m. birželio 15 d. įvykdyto Lietuvos okupavimo, aneksavimo ir inkorporavimo į tuometinės Sovietų Sąjungos sudėtį įvyko esminių politinės santvarkos pasikeitimų, kurie atsispindėjo ir tuo metu galiojusiuose baudžiamuosiuose įstatymuose. Buvo priimti įstatymai, kuriais remiantis valstybės nuosavybe paversti bankai (kartu su juose buvusiu privačių asmenų turtu), draudimo įstaigos, vidutinės ir stambios įmonės (1940 m. liepos 26 d. Bankų nacionalizacijos įstatymas // LTSR AT ir Vyriausybės žinios, 1940, Nr. 721; Pramonės nacionalizacijos įstatymas // LTSR AT ir Vyriausybės žinios, 1940, Nr. 721; kt.).

¹⁶² Žr.: Zimanas S. Nusikaltimai nuosavybei ir įstatymas. – Vilnius, 1980. P. 18, 52.

esmės pagrįsti, nes papildomo atvirosios vagystės kvalifikuojančio požymio nustatymą lėmė šio nusikaltimo specifika. Visų pirma toks kvalifikuojantis požymis negalėjo būti nustatytas slaptam turto pagrobimui, nes šiuo atveju kaltininkas veikia slapta nesant nukentėjusiojo ar pašalinių asmenų, todėl nėra prieš ką naudoti smurtą. Antra, plėšimu buvo laikomas svetimo turto užvaldymas panaudojant tik tokį smurtą, kuris buvo pavojingas gyvybei ar sveikatai, arba grasinant tokiu smurtu, o atvira vagystė apėmė ir nesmurtinius, ir smurtinius turto grobimo atvejus. Akivaizdu, kad smurtiniai atviro svetimo turto grobimo atvejai buvo pavojingesni už nesmurtinius, dėl to tikslinga buvo nustatyti ir griežtesnį baudžiamumą už smurtinį atvirą svetimo turto pagrobimą. Kita vertus, teismams neretai būdavo sunku įvertinti smurto pobūdį, kuris buvo esminė aplinkybė, atskirianti plėšimą nuo kvalifikuotos atvirosios vagystės, dėl to pagrįstai nuo 1995 m. sausio 1 d., padarius atitinkamus BK pakeitimus, visi smurtiniai turto užvaldymo būdai buvo priskirti prie plėšimo.

1990 m. Lietuvoje atkūrus nepriklausomybę, liko galioti 1961 m. BK. Kaip teigia V. Piesliakas, „šio kodekso vertė naujomis sąlygomis nebuvo didelė. Todėl iš karto po Nepriklausomybės atkūrimo buvo sudaryta specialistų grupė naujam Lietuvos BK rengti. Naujo BK rengimas – ilgas procesas, juo labiau kad Lietuva neturėjo tokių įstatymų rengimo patirties, Lietuvoje nebuvo žinomos tarptautinės baudžiamųjų įstatymų raidos tendencijos. Todėl rengiant naująjį BK lygia greta buvo tobulinamas galiojantis 1961 m. BK“¹⁶³. Buvo atliekami esminiai šio įstatymo pakeitimai, taip pat keičiami ir vagystę kvalifikuojantys požymiai. Pakeitimų reikėjo atsižvelgiant į sparčiai besikeičiančią socialinę, ypač – ekonominę situaciją (kuriant rinkos ekonomiką) Lietuvoje, sprendžiant naujas problemas. Tik po dešimties metų, 2000 m. rugsėjo 26 d., buvo priimtas naujas Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas¹⁶⁴ (toliau – ir 2000 m. BK, Lietuvos BK), įsigaliojęs nuo 2003 m. gegužės 1 d., kuriame buvo įtvirtinta naujos kokybės

¹⁶³ Žr.: Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. – Vilnius, 2006. P. 39.

¹⁶⁴ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios, 2000, Nr. 89-2741.

baudžiamosios teisės sistema. Tačiau ir vėliau buvo daroma BK pakeitimų, susijusių su vagystę kvalifikuojančių požymių reglamentavimu. Taigi toliau aptartina vagystę kvalifikuojančių požymių kaita ir jai įtaką darę veiksniai po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo iki šių dienų.

Pabrėžtina, kad vagystę kvalifikuojančių požymių kaita priklauso nuo daugelio veiksnių: valstybės baudžiamosios politikos, ekonominių, socialinių, kriminologinių ir kitų sąlygų. Vis dėlto kartais tam tikri kvalifikuojantys vagystę požymiai nustatomi nesilaikant pagrindinių baudžiamosios teisės nuostatų, be tam tikro kriminologinio pagrindimo ir pan.

Vagystę kvalifikuojantys požymiai Lietuvoje po 1990 metų Lentelė Nr. 1

	Vagystę kvalifikuojantys požymiai	Kvalifikuojantys	Itin kvalifikuojantys	Itin itin kvalifikuojantys
1961 m. BK	BK 90 str. (Valstybinio ar visuomeninio turto grobimas vagystės būdu) 1982-12-29 ir 1988-03-30 įsakų red. BK 91 str. (Valstybinio ar visuomeninio turto grobimas atvirosios vagystės būdu) 1982-12-29 įsako red. ¹⁶⁵	1. pakartotinumai; 2. iš anksto susitarusių asmenų grupė; 3. smurtas (tik atviros vagystės atveju)	1. įsibrovimas į patalpą ar kitokią saugyklą	1. stambus mastas; 2. itin pavojingas recidyvistas
	BK 146 str. (Vagystė) 1982-12-29 ir 1988-03-30 įsakų red. BK 147 str. (Atviroji vagystė) 1982-12-29 įsako red. ¹⁶⁶	1. pakartotinumai; 2. iš anksto susitarusių asmenų grupė; 3. žymi žala; 4. smurtas (tik atviros vagystės atveju)	1. įsibrovimas į butą	1. itin pavojingas recidyvistas
	BK 90 str. (Valstybinio ar visuomeninio turto grobimas vagystės būdu); BK 91 str. (Valstybinio ar visuomeninio turto grobimas atvirosios vagystės būdu) 1993-06-10 įstatymo Nr. I-180 red. ¹⁶⁷	1. pakartotinumai; 2. iš anksto susitarusių asmenų grupė; 3. smurtas (tik atviros vagystės atveju)	1. įsibrovimas į patalpą ar kitokią saugyklą	1. stambus mastas; 2. itin pavojingas recidyvistas; 3. spalvotųjų metalų grobimas išardant ar iškomplektuojant įrenginį, statinį ar kitaip sugadinant turtą
	BK 271 str. (Vagystė) 1994 m. liepos 19 d. įstatymo Nr. I-551 red. ¹⁶⁸	1. turinčio teistumą už nusikaltimus nuosavybei; 2. iš anksto susitarusių asmenų grupė; 3. įsibrovimas į ne gyvenamąją patalpą	1. įsibrovimas į gyvenamąją patalpą	1. stambus mastas
	BK 271 str. (Vagystė) 2002 m. kovo 21 d. įstatymo Nr. IX-800 red. ¹⁶⁹	1. pakartotinumai; 2. iš anksto susitarusių asmenų grupė; 3. įsibrovimas į ne gyvenamąją patalpą	1. įsibrovimas į gyvenamąją patalpą; 2. automobilis	1. stambus mastas
2000 m. BK	BK 178 str. (Vagystė) 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo Nr. VIII-1968 red.	1. įsibrovimas į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją	1. didelės vertės turtas	
	BK 178 str. (Vagystė) 2003 m. balandžio 10 d. įstatymo Nr. IX-1495 red. ¹⁷⁰	1. įsibrovimas į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją; 2. automobilis	1. didelės vertės turtas	
	BK 178 str. (Vagystė) 2004 m. liepos 5 d. įstatymo Nr. IX-2314 red. ¹⁷¹	1. įsibrovimas į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją; 2. automobilis; 3. kišenvagystė	1. didelės vertės turtas	
	BK 178 str. (Vagystė) 2007 m. birželio 28 d. įstatymo Nr. X-1233 red. ¹⁷²	1. įsibrovimas į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją; 2. automobilis; 3. kišenvagystė; 4. atvirai	1. didelės vertės turtas; 2. didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčios vertybės; 3. organizuota	

¹⁶⁵ TSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo 1982 m. gruodžio 29 d. ir 1988 m. kovo 30 d. įsakų red. (žr.: Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras. – Vilnius, 1989. P. 164).

¹⁶⁶ Ten pat. P. 240, 243.

¹⁶⁷ 1993 m. birželio 10 d. įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso, baudžiamojo ir administracinių teisės pažeidimų kodeksų pakeitimo ir papildymo“ // Valstybės žinios, 1993, Nr. 26-597.

¹⁶⁸ 1994 m. liepos 19 d. įstatymas „Dėl pakeitimų Lietuvos Respublikos baudžiamajame, Baudžiamojo proceso ir Pataisos darbų kodeksuose“ // Valstybės žinios, 1994, Nr. 60-1182.

¹⁶⁹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 271 bei 310 straipsnių pakeitimo ir kodekso papildymo 271⁽¹⁾ straipsnių įstatymas // Valstybės žinios, 2002, Nr. 38-1356.

¹⁷⁰ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso, patvirtinto 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymu Nr. VIII-1968, 4, 7, 9, 23, 25, 37, 39, 44, 46, 47, 48, 51, 61, 62, 65, 67, 74, 75, 90, 92, 95, 97, 102, 105, 118, 119, 143, 175, 178, 186, 187, 188, 189, 199, 202, 212, 213, 215, 227, 249, 250, 251, 257, 260, 263, 272, 281, 291 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 39⁽¹⁾ ir 306⁽¹⁾ straipsniais įstatymas // Valstybės žinios, 2003, Nr. 38-1733.

¹⁷¹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 20, 42, 63, 67, 68, 72, 75, 77, 82, 90, 91, 92, 95, 97, 128, 144, 148, 150, 178, 182, 194, 195, 201, 204, 205, 210, 211, 212, 220, 221, 222, 223, 230, 236, 246, 248, 260, 263, 287, 306 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 228⁽¹⁾ straipsniu įstatymas // Valstybės žinios, 2004, Nr. 108-4030.

¹⁷² Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 38, 47, 63, 66, 70, 75, 82, 93, 129, 166, 167, 172, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 189, 194, 196, 197, 198, 198⁽¹⁾, 198⁽²⁾, 199, 202, 213, 214, 215, 225, 227, 228, 231, 233, 235, 252, 256, 257, 262, 284, 285, 312 straipsnių, priedo pakeitimo ir papildymo, XXVI, XXX skyrių pavadinimų pakeitimo ir kodekso papildymo 256⁽¹⁾, 257⁽¹⁾ straipsniais įstatymas // Valstybės žinios, 2007, Nr. 81-3309.

		grupė	
--	--	-------	--

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę 1990 m. kovo 11 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos Laikinis Pagrindinis įstatymas, kuris, pasak V. Pakalniškio, sukūrė pagrindus privačios nuosavybės ir privataus ūkio sektoriaus plėtrai¹⁷³. Tačiau besikeičiančios ekonomikos sąlygos, supaprastintas asmenų judėjimas į Vakarų Europą turėjo ir neigiamų aspektų, pavyzdžiui, sudarė prielaidas atsirasti naujoms vagystės rūšims. Antai 1991–1993 m. pelninga nusikalstama veikla buvo vadinamasis „geležinis biznesas“ – iš Lietuvos į Vakarų Europą dideliais kiekiais buvo vežami spalvotieji metalai¹⁷⁴, dėl to prasidėjo visuotinis spalvotojo metalo vogimas. Vagys išūliai ardė elektros tinklų įrenginius, siaubė kapines, vogdami kapų tvoreles, ir pan. Įstatymų leidėjas, siekdamas kovoti su šiomis veikomis, 1993 m. birželio 10 d. nustatė naują vagystę kvalifikuojantį požymį – *spalvotųjų metalų grobimas išardant ar iškomplektuojant įrenginį, statinį ar kitaip sugadinant turtą* (BK 90 straipsnis, 91 straipsnio 4 dalis) ir tuo gerokai sugriežtino baudžiamumą už šios rūšies vagystes. Įdomu tai, kad šis vagystę kvalifikuojantis požymis buvo numatytas tik valstybinio turto grobimo atvejams, todėl jei minėtu būdu buvo pagrobiami spalvotieji metalai, esantys asmeninėje piliečių nuosavybėje, veikiant nesant kitų vagystę kvalifikuojančių požymių buvo kvalifikuojama kaip paprasta vagystė.

Kitas vagystę kvalifikuojančių požymių keitimo etapas sietinas su 1994 m. liepos 19 d. priimtu įstatymu, kuris iš esmės pakeitė baudžiamosios atsakomybės už nusikaltimus nuosavybei reglamentavimą. Šiems pokyčiams didžiausią įtaką taip pat turėjo naujos Lietuvos ekonominės sąlygos ir integracija į Europą. Vis plačiau buvo diskutuojama apie sovietinio laikotarpio baudžiamųjų įstatymų trūkumus ir abejotiną tinkamumą ginti naujos visuomenės interesus. Nuostatos skirtingai bausti už panašius nusikaltimus nuosavybei prieštaravo bendriesiems baudžiamosios teisės principams. Baudžiamosios atsakomybės diferencijavimas atsižvelgiant į skirtingas

¹⁷³ Pakalniškis V. Nuosavybės teisės doktrina ir Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Jurisprudencija, 2002, t. 28 (20). P. 69–79.

¹⁷⁴ Gutauskas A. Organizuotas nusikalstamumas Lietuvoje: faktinė padėtis ir teisėsaugos institucijų praktika // Jurisprudencija, 2003, t. 49 (41). P. 5–18.

nuosavybės formas taip pat neatitiko Konstitucijoje ir kituose Lietuvos Respublikos įstatymuose įtvirtinto visų savininkų lygybės prieš įstatymą principo. Antai CK 142¹ straipsnyje buvo nustatyta, kad Lietuvos Respublika garantuoja visiems savininkams vienodą teisių gynimą. Baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus nuosavybei buvo reglamentuojama viename BK specialiosios dalies XII skirsnyje, o BK II ir V skirsniai pripažinti netekusiais galios. Baudžiamoji atsakomybė ir už paprastą, ir už kvalifikuotas vagystes numatyta viename BK 271 straipsnyje. Tačiau pabrėžtina, kad šie pakeitimai buvo ne tik struktūriniai. Iš dalies buvo pakeistas ir kai kurių vagystę kvalifikuojančių požymių turinys, prasmė, kai kurių šią veiką kvalifikuojančių požymių atsisakyta. 1994 m. liepos 19 d. įstatymu buvo sugrįžta prie nepriklausomoje Lietuvoje galiojusios nuostatos – atsisakyta *atvirosios vagystės* kaip savarankiško nusikaltimo reglamentavimo². Tuo metu teisės doktrinoje vagyste buvo laikomas slaptas ar atviras, neatlygintinas svetimo turto pagrobimas turint tikslą jį pasisavinti. Atsisakyta *itin stambaus masto pagrobimo* reglamentavimo kaip savarankiško nusikaltimo. Iki tol buvusio vertinamojo požymio *stambus mastas* išaiškinimas pateiktas pačiame įstatyme (BK 280 straipsnio 1 dalis). Be to, išnyko kai kurie vagystę kvalifikuojantys požymiai, kaip antai *žymi žala* (numatytas už asmeninį turto pagrobimą), *itin pavojingas recidyvistas* (numatytas už valstybinio ir asmeninio turto pagrobimus), kiti požymiai, kaip antai *įsibrovimas į butą* (numatytas už asmeninį turto pagrobimą), *įsibrovimas į kitokią saugyklą* (numatytas už valstybinio turto grobimą) buvo iš dalies pakeisti, t. y. vagystę kvalifikuojančiais požymiais buvo laikoma *įsibrovimas į negyvenamąją patalpą* (271 straipsnio 2 dalis) ir *įsibrovimas į gyvenamąją patalpą* (271 straipsnio 3 dalis). Be to, *pakartotinum* požymis, kuris buvo inkriminuojamas nepaisant to, ar kaltininkas buvo nuteistas už ankstesnę grobimą, ar ne, pakeistas į kvalifikuojantį požymį *teistumas už nusikaltimus nuosavybei*. Todėl nuo šiol kvalifikuotai vagystei konstatuoti turėjo reikšmės tik specialusis recidyvas. Taigi minėtu įstatymu buvo atsisakyta baudžiamosios atsakomybės už vagystę diferencijavimo pagal objektą (nuosavybės formą), pagal smurto

pobūdį (visi smurtiniai turto pagrobimai priskirti plėšimui), pagal atvirą ar slaptą padarymo būdą (vagyste buvo laikomas ir slaptas, ir atviras turto pagrobimas), pagal itin stambų mastą (liko tik stambaus masto pagrobimas), pagal subjektą (itin pavojingas recidyvistas) bei padarinius (žymi žala). Kita vertus, baudžiamoji atsakomybė už vagystę pradėta diferencijuoti pagal patalpos rūšį (negyvenamoji, gyvenamoji) ir specifinį dalyką (automobilį). Požymis *įsibrovimas į gyvenamąsias patalpas* apibrėžė pavojingesnę veiką nei požymis *įsibrovimas į negyvenamąsias patalpas*, nes pirmuoju atveju ne tiktai kėsiamasi pagrobtį žmogaus turtą, bet kartu yra pažeidžiamas papildomas objektas – Konstitucijos garantuota žmogaus teisė į gyvenamosios patalpos neliečiamybę (Konstitucijos 24 straipsnis)¹⁷⁵. Analizuojant minėtus pakeitimus, galima teigiamai vertinti kvalifikuojančių požymių, apibūdinančių vagystės subjektą, skaičiaus mažėjimą, vertinamojo požymio *žymi žala* atsisakymą, požymio *stambus mastas* atkleidimą pačiame įstatyme. Vertinant padarytus pakeitimus juridinės technikos požiūriu galima teigti, kad pagrįstai atsisakyta vagystę kvalifikuojančių požymių reglamentavimo atskiruose straipsniuose. Nuo šiol visi vagystę kvalifikuojantys požymiai numatyti tame pačiame straipsnyje kaip ir pagrindinė vagystės sudėtis, tik kitose jo dalyse (BK 271 straipsnio 2, 3, 4 dalys), dėl to lengviau jas taikyti teismų praktikoje. Be to, visoms kvalifikuotoms vagystės sudėtims aprašyti vartojama vienoda konstrukcija (įvardijamas veikos pavadinimas: *vagystė, padaryta...*, tada aprašomi kvalifikuojantys požymiai), dėl to išvengiama nereikalingo pagrindinės vagystės sudėties objektyviųjų požymių kartojimo ir trumpėja įstatymo tekstas.

Tačiau kai kurie po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo padaryti pakeitimai, susiję su vagystę kvalifikuojančiais požymiais, nebuvo tokie sėkmingi. Antai 1995 m. gegužės 30 d. įstatymu¹⁷⁶ papildytas BK 280 straipsnis „Sąvokų išaiškinimas“, kuriame nustatyta, kad kiekvieno automobilio neteisėtas užvaldymas kvalifikuojamas kaip turto pagrobimas,

¹⁷⁵ Žr.: Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. – Vilnius, 2001. P. 357.

¹⁷⁶ 1995 m. gegužės 30 d. įstatymas Nr. I-911 „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 280 straipsnio papildymo“ // Valstybės žinios, 1995, Nr. 48-1163.

padarytas stambiu mastu. Tačiau toks įstatymo leidėjo požiūris aiškiai prieštaravo pagrindinėms baudžiamosios teisės nuostatomis. Visų pirma ši norma buvo diskriminacinio pobūdžio, nes tam tikra turto rūšis (automobilis), nepateikiant jokių kriterijų, buvo laikoma vertingesne už kitas turto rūšis. Pasak V. Piesliako, pagal šį įstatymą teismai kiekvieno automobilio, neatsižvelgiant į jo vertę, užvaldymą privalėjo vertinti kaip sunkų nusikaltimą¹⁷⁷. A. Drakšienė, kritikuodama šią įstatymo leidėjo poziciją, pabrėžė, kad tokia nuostata iš anksto pripažino kiekvieno automobilio vertę esant ne mažesnę nei 250 MGL (stambus mastas). Todėl nors kaltininkas suvokė grobiąs mažesnės vertės automobilį, o nukentėjusiajam nusikaltimu padaryta reali žala taip pat neatitiko stambaus masto požymio, teismas kvalifikuodamas veiką privalėjo vadovautis ne tikroju asmens kaltės turiniu (jo daikto vertės suvokimu), bet įstatymų leidėjo išreikšta valia, o tai prieštaravo pagrindinėms baudžiamosios teisės nuostatomis. Dėl to šio požymio 1999 m. lapkričio 25 d. įstatymu¹⁷⁸ pagrįstai atsisakyta. 1995 m. birželio 8 d. įstatymas¹⁷⁹ vietoj specialiojo recidyvo – *teistumo už nusikaltimus nuosavybei* – grąžino vagystę kvalifikuojantį *pakartotinumą* požymį, kurio sampratą atkleidė BK 280 straipsnio 2 dalyje, t. y. pakartotinai padaryta vagystė buvo laikoma veika, padaryta asmens, anksčiau padariusio vagystę, plėšimą, turto prievartavimą, sukčiavimą, turto pasisavinimą arba iššvaistymą, nužudymą dėl savanaudiškų paskatų, narkotinių priemonių, šaunamojo ginklo, šaudmenų, sprogstamųjų ar radioaktyvių medžiagų grobimą. Taigi *pakartotinumą* inkriminavimą galėjo nulemti ir ankstesnis kaltininko teistumas už minėtus nusikaltimus, ir kelių tokių nusikaltimų sutaptis. Tačiau tais atvejais, kai padarytos kelios atskiros vagystės, jų kvalifikavimas buvo sudėtingas: savarankišką kvalifikaciją turėjo tik tie nusikaltimai, kurie atitiko skirtingas BK 271 straipsnio dalis. Visos vagystės, atitikusios vieną dalį, buvo

¹⁷⁷ Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. – Vilnius, 2006. P. 50.

¹⁷⁸ 1999 m. lapkričio 25 d. įstatymas Nr. VIII-1439 „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 8⁽¹⁾, 79, 80, 85, 201⁽¹⁾, 203⁽¹⁾, 212, 213⁽¹⁾, 225, 229, 230, 230⁽¹⁾, 231, 232⁽¹⁾, 232⁽⁴⁾, 234, 236, 237, 239, 243, 246, 251, 253, 254, 256, 260, 264, 271, 274, 275, 278, 280, 281, 291, 292, 293, 296, 309, 310, 314, 315, 316, 320, 321, 323, 326⁽¹⁾, 326⁽²⁾, 328, 329⁽²⁾ straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas“ // Valstybės žinios, 1999, Nr. 106-3059.

¹⁷⁹ 1995 m. birželio 8 d. įstatymas Nr. I-962 „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso pakeitimo ir papildymo“ // Valstybės žinios, 1995, Nr. 55-1358.

kvalifikuojamos kaip vienas daugiaepizodis nusikaltimas. Pavyzdžiui, kaltininkui padarius dešimt vagysčių be kvalifikuojančių požymių, tik pirmas nusikaltimas buvo kvalifikuojamas pagal BK 271 straipsnio 1 dalį, o kiti devyni – kaip viena pakartotinė vagystė pagal BK 271 straipsnio 2 dalį. Tokią kvalifikaciją lėmė tuo metu galiojusios bausmių skyrimo už kelis nusikaltimus taisyklės (BK 42 straipsnis), pagal kurias atskiros bausmės buvo skiriamos tik už tuos nusikaltimus, kurie atitiko skirtingus BK straipsnius arba to paties BK straipsnio skirtingas dalis. Šios taisyklės baudžiamosios teisės literatūroje buvo kritikuojamos kaip įteisinančios nelygybę, t. y. asmuo, padaręs du tapačius nusikaltimus, įgydavo tokią pačią teisinę padėtį kaip ir padaręs dešimt tapačių nusikaltimų. Todėl buvo siūloma įtvirtinti kitokias bausmių skyrimo taisykles – kad nepaisant padarytų tapačių nusikaltimų skaičiaus už kiekvieną jų būtų skiriama atskira bausmė¹⁸⁰. Šie siūlymai įgyvendinti 2000 m. BK, kitaip tariant, vagystės ir kitų kvalifikuotų nusikaltimų sudėtyse atsisakyta *pakartotinum* kvalifikuojančio požymio ir kiekviena pakartotinė vagystė kvalifikuojama atskirai.

2002 m. kovo 21 d. įstatymu¹⁸¹ vagystę kvalifikuojančių požymių sąrašas papildytas nauju kvalifikuojančiu požymiu *automobilis* (BK 271 straipsnio 3 dalis), kuris įtrauktas paplitus automobilių vagystėms (plačiau žr. p. 166).

Nemažą įtaką vagystę kvalifikuojančių požymių dinamikai padarė etapas, sietinas su 2000 m. BK priėmimu. Antai palyginus 1994 m. liepos 19 d. įstatymo Nr. I-551¹⁸² ir 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo Nr. VIII-1968¹⁸³ redakcijas matyti akivaizdus vagystę kvalifikuojančių požymių skaičiaus mažėjimas, t. y. pagal 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo Nr. VIII-1968 redakciją atsisakyta šių vagystę kvalifikuojančių požymių: *pakartotinumas, iš anksto susitarusių asmenų grupė, automobilis*, o požymio, susijusio su įsibrovimu, turinys pasikeitė

¹⁸⁰ Piesliakas V. Baudžiamųjų įstatymų principinės nuostatos ir jų įgyvendinimas naujajame Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse – Vilnius. P. 100, 104, 105.

¹⁸¹ 2002 m. kovo 21 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 271 bei 310 straipsnių pakeitimo ir kodekso papildymo 271⁽¹⁾ straipsniu įstatymas Nr. IX-800 // Valstybės žinios, 2002, Nr. 38-1356

¹⁸² Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, Pataisos darbų ir Baudžiamojo proceso kodeksų pakeitimo ir papildymo // Valstybės žinios, 1994, Nr. 60-1182.

¹⁸³ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas // Valstybės žinios, 2000, Nr. 89-2741.

(vietoj požymių *įsibrovimas į negyvenamąją patalpą, įsibrovimas į gyvenamąją patalpą* numatomas vienas požymis *įsibrovimas į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją*). Be to, nors kai kurių požymių turinys išliko tas pats, pasikeitė terminija (*stambus mastas* nuo šiol – *didelės vertės turtas*). Taigi 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo Nr. VIII-1968 redakcija numatė mažiausiai vagystę kvalifikuojančių požymių, kurie apibūdino arba objektyviają vagystės pusę (*įsibrovimas į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją*), arba dalyko vertę (*didelės vertės turtas*). Tačiau palyginus 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo Nr. VIII-1968, 2003 m. balandžio 10 d. įstatymo Nr. IX-1495¹⁸⁴, 2004 m. liepos 5 d. įstatymo Nr. IX-2314¹⁸⁵, 2007 m. birželio 28 d. įstatymo Nr. X-1233¹⁸⁶ redakcijas matyti, kad baudžiamoji atsakomybė už kvalifikuotą vagystę buvo plečiama, t. y. 2003 m. vagystę kvalifikuojančių požymių sistema papildyta kvalifikuojančiu požymiu *automobilis*, 2004 m. – *kišenvagystė*, 2007 m. – *atvirai, didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčios vertybės, organizuota grupė*. Todėl galima teigti, kad iki 2003 m. vagystę kvalifikuojančių požymių skaičius nuolat mažėjo, o nuo 2003 m. jų pradėjo daugėti. Šiuo metu, palyginti su ankstesniuose įstatymuose įtvirtintais vagystę kvalifikuojančiais požymiais, vagystę kvalifikuojančių požymių sistema yra viena iš plačiausių (kaip ir galiojant BK 90, 91 straipsniams (1993 m. birželio 10 d. įstatymo Nr. I-180 red.)) – ją sudaro net septyni kvalifikuojantys požymiai. Be to, tie požymiai keičiantis įstatymų redakcijoms ne tik buvo naikinami (*pakartotinumai, itin pavojingas recidyvistas, iš anksto susitarusių asmenų grupė*), nustatomi nauji (*kišenvagystė, didelės istorinės, kultūrinės, mokslinės reikšmės vertybės, organizuota grupė*), iš dalies keičiami (*įsibrovimas į butą, įsibrovimas į patalpą ar kitokią saugyklą, įsibrovimas į*

¹⁸⁴ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso, patvirtinto 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymu Nr. VIII-1968, 4, 7, 9, 23, 25, 37, 39, 44, 46, 47, 48, 51, 61, 62, 65, 67, 74, 75, 90, 92, 95, 97, 102, 105, 118, 119, 143, 175, 178, 186, 187, 188, 189, 199, 202, 212, 213, 215, 227, 249, 250, 251, 257, 260, 263, 272, 281, 291 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 39⁽¹⁾ ir 306⁽¹⁾ straipsniais įstatymas // Valstybės žinios, 2003, Nr. 38-1733.

¹⁸⁵ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 20, 42, 63, 67, 68, 72, 75, 77, 82, 90, 91, 92, 95, 97, 128, 144, 148, 150, 178, 182, 194, 195, 201, 204, 205, 210, 211, 212, 220, 221, 222, 223, 230, 236, 246, 248, 260, 263, 287, 306 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 228⁽¹⁾ straipsniu įstatymas // Valstybės žinios, 2004, Nr. 108-4030.

¹⁸⁶ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 38, 47, 63, 66, 70, 75, 82, 93, 129, 166, 167, 172, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 189, 194, 196, 197, 198, 198⁽¹⁾, 198⁽²⁾, 199, 202, 213, 214, 215, 225, 227, 228, 231, 233, 235, 252, 256, 257, 262, 284, 285, 312 straipsnių, priedo pakeitimo ir papildymo, XXVI, XXX skyrių pavadinimų pakeitimo ir kodekso papildymo 256⁽¹⁾, 257⁽¹⁾ straipsniais įstatymas // Valstybės žinios, 2007, Nr. 81-3309.

negyvenamąją patalpą, įsibrovimas į gyvenamąją patalpą pakeisti į įsibrovimas į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją). Tam tikrų požymių, šiuo metu įtrauktų į vagystę kvalifikuojančių požymių sistemą, o anksčiau sudariusių savarankiškas nusikaltimų sudėtis, forma išliko ta pati, tačiau turinys pasikeitė. Pavyzdžiui, šiuo metu pagrobimu atvirai laikytinas tik neprievartinis svetimo turto pagrobimas. (Apie šių požymių nustatymo tikslingumą žr. p. 97–108).

Apžvelgus minėtus įstatymus akivaizdu, kad įvairių vagysčių rūšių pavojingumas yra istoriškai kintama kategorija, kurią paprastai lemia besikeičianti valstybės santvarka, ekonominiai, socialiniai ir kt. veiksniai. Kaip teisingai pastebi V. Piesliakas, „požiūris į veikos pavojingumą gali kisti palyginti ir per trumpą istorinį laikotarpį, net ir nesikeičiant valstybės santvarkai“¹⁸⁷. Kita vertus, kyla klausimas, ar galima pateisinti tokią sparčią vagystę kvalifikuojančių požymių kaitą įsigaliojus 2000 m. BK. Juo labiau kad šis įstatymas buvo ilgo ir kruopštaus kvalifikuotų teisininkų darbo, kuris vyko nuo 1990 m., rezultatas. Norint atsakyti į šį klausimą, visų pirma būtina apžvelgti kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose įtvirtintus vagystę kvalifikuojančius požymius, kvalifikuotų vagystės sudėčių teises konstrukcijas, vėliau įvertinti vagystės kvalifikuotas sudėtis galiojančiame BK ir atskleisti šių sudėčių reglamentavimo privalumus ir trūkumus.

2. Vagystės kvalifikuotos sudėtys kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose

Kalbant apie kitose šalyse nustatytas kvalifikuotas vagystės sudėtis, visų pirma reikėtų pabrėžti, kad kai kur prioritetas teikiamas baudmės individualizavimui prieš baudžiamosios atsakomybės diferencijavimą¹⁸⁸, dėl to

¹⁸⁷ Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. – Vilnius, 2006. P. 121.

¹⁸⁸ Kaip teigia T. A. Lesnjevski-Kostareva, baudžiamosios atsakomybės diferencijavimas ir individualizavimas yra glaudžiai susiję. Logikos požiūriu baudžiamosios atsakomybės diferencijavimas ir individualizavimas eina vienas paskui kitą, tačiau yra skirtingos teisinės prigimties. Diferencijuodamas baudžiamąją atsakomybę, įstatymų leidėjas, įvertinęs veikos pavojingumo laipsnį, nubrėžia bendrus atsakomybės kontūrus, sankcijos ribas. Čia teismų laisvė griežtai ribojama įstatymų. Tuo tarpu individualizuodamas baudžiamąją atsakomybę teismas parenka konkrečią bausmę pagal įstatymo leidėjo jau nustatytas sankcijas, kuriose įvertintas tipinis veikos pavojingumo pobūdis ir laipsnis. Taigi baudžiamąją atsakomybę diferencijuoja įstatymų leidėjas, o ją individualizuoja įstatymo taikytojas. (Plačiau apie tai žr.: Lesnjevski-Kostareva T. A. Дифференциация уголовной ответственности. Теория и законодательная практика. – Москва, 2000. С. 20–26.)

ir įstatymuose nėra nurodomos kvalifikuotos nusikaltimų, taip pat ir kvalifikuotų vagysčių, sudėtys. Šiuo atveju teismų savarankiškumas nustatant atsakomybę ir bausmę yra gana didelis. Pavyzdžiui, Japonijos BK 235 straipsnis, reglamentuojantis baudžiamąją atsakomybę už vagystę, nustato, kad asmuo, kuris pavogė kito asmens nuosavybę, yra kaltas padaręs vagystę ir baudžiamas iki 10 metų laisvės atėmimo arba bauda iki 500 000 jenų¹⁸⁹. Kvalifikuoti vagystės požymiai baudžiamajame įstatyme neišskiriami. Analogiškas reglamentavimas nustatytas ir kitų veikų atžvilgiu. Taigi Japonijos baudžiamajame įstatyme aiškiai išvelgiamas minėtas bausmės individualizavimo prioritetas, nes pateikiamos abstrakčiai suformuluotos dispozicijos ir gana plačios sankcijos¹⁹⁰, be to, itin retai taikomos kvalifikuotos nusikaltimų sudėtys.

Bendrosios teisės sistemos šalims būdingas kazuistinis nusikalstamų veikų aprašymo pobūdis, gana plačios sankcijos, nenustatančios minimalių bausmės dydžių. Antai Anglijoje, nepaisant aiškios tendencijos pereiti iš precedentinės į statutinę teisę, tuo pačiu ir įstatymu apriboti teismų savarankiškumą, dar ir šiuo metu teismams suteikiama tokia laisvė, kokios neturi kitos kontinentinės teisės sistemos šalys. Pavyzdžiui, Anglijos 1968 m. Vagystės aktas (*The Theft Act*) pateikia tik bendrą vagystės apibrėžimą ir neskiria kvalifikuotų vagystės sudėčių, išskyrus tai, kad atskiru nusikaltimu laikomas įsibrovimas į patalpą turint tikslą padaryti vagystę, sunkų sveikatos sutrikdymą ar išžaginimą (*burglary*). Kita vertus, tokio nusikaltimo pagrindinis kėsimosi objektas yra ne nuosavybė, bet patalpos neliečiamybė. Vagystės (*theft*) ar įsibrovimo į patalpą turint tikslą padaryti vagystę ar kt. nusikaltimą (*burglary*) atvejais sankcijose nurodomi tik maksimalūs bausmės dydžiai. Už vagystę baudžiama iki 7 metų laisvės atėmimo, už įsibrovimą, priklausomai nuo patalpos tipo, gresia iki 14 metų (įsibrovus į gyvenamąją patalpą) arba iki 10 metų (įsibrovus į negyvenamąją patalpą) laisvės atėmimo. Be to, teismams

¹⁸⁹ The penal code of Japan. 2006 // Ehs law bulletin series EHS Vol. II PA-PC. P. 47.

¹⁹⁰ Жг.: Уголовное законодательство зарубежных стран (Англии, США, Франции, Германии, Японии). Сборник законодательных материалов. Козочкин. И. Д. – Москва, 1998. С. 325.

suteikta laisvė baudžiant už beveik visus nusikaltimus peržengti maksimalias nustatytas sankcijos ribas¹⁹¹.

Daugumai kontinentinės teisės sistemos valstybių būdingas gana smulkus baudžiamosios atsakomybės ir bausmės laipsniavimas pačiuose įstatymuose. Šiam laipsniavimui plačiai naudojamos ir kvalifikuotos nusikaltimų sudėtys. Todėl analizuojant baudžiamąją atsakomybę už vagystę aptinkama didelė vagystę kvalifikuojančių požymių įvairovė. Prie tokių šalių galima priskirti Latviją, Lenkiją, Rusiją, Ukrainą, Prancūziją, Italiją, Švediją ir pan. Toliau darbe aptarsime šiose šalyse nurodomus vagystę kvalifikuojančius požymius, jų skirtumus ir panašumus, kai kuriuos vagystės kvalifikuotų sudėčių konstravimo ypatumus bei kai kurių vagystę kvalifikuojančių požymių nustatymo ar nenustatymo tikslingumą Lietuvoje. Siekiant minėtų tikslų, vagystę kvalifikuojantys požymiai skirstytini pagal jais apibūdinamą vagystės sudėties elementą – objektą (dalyką), objektyviąją pusę, subjektyviąją pusę ir subjektą.

¹⁹¹ Žr. Лесниевски-Костарева Т. А. Дифференциация уголовной ответственности. Теория и законодательная практика. – Москва, 2000. С. 150.

Kvalifikuojantys požymiai, apibūdinantys objektą (dalyką) Lentelė Nr. 2

Lietuva	Latvija	Prancūzija	Lenkija	Rusija	Ukraina	Vokietija	Italija	Švedija
auto-mobilis							trys ar daugiau naminių paukščių ar arklių	
didelės vertės turtas			didelės vertės turtas	stambus mastas	stambus mastas			didelės vertės turtas
				itin stambus mastas	itin stambus mastas			
didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčios vertybės			vertybės, turinčios ypatingą reikšmę kultūrai	daiktai, turintys ypatingą istorinę, mokslinę, meninę ar kultūrinę vertę		viešai demonstruojami daiktai, turintys svarbią reikšmę mokslui, menui, istorijai ar technikos pažangai; religinėms apeigoms skirtų daiktų pagrobimas iš bažnyčios ar kitų religiniams tikslams skirtų patalpų	daikto, eksponuojamo viešose institucijose, naudojamo visuomeninėms paslaugoms (komunalinėms ir pan.) teikti	
	narkotinės, psichotropinės, nuodingos ar radioaktyvios medžiagos, sprogmenys, ginklai ar karinė amunicija					asmeniniai šaunamieji ginklai, kuriems turėti Ginklų įstatymas reikalauja specialaus leidimo: automatiniai ginklai, sprogstamosios medžiagos ir pan.		

Kaip matyti iš pateiktos lentelės, kai kurios valstybės skiria tokius pačius vagystę kvalifikuojančius požymius, kaip ir Lietuva: *didelės vertės turtas* (Lenkija, Rusija ir Ukraina, Švedija), *ypatingos kultūrinės, istorinės, mokslinės ir pan. reikšmės vertybės* (Lenkija, Rusija, Vokietija). Tiesa, pastarąjį požymį

Vokietijos baudžiamasis įstatymas nustato tiksliau: šios vertybės turi būti viešai demonstruojamos. Italijoje vagystės dalykas nebūtinai turi būti didelės istorinės, kultūrinės ar pan. reikšmės, svarbu kad daiktas būtų viešai demonstruojamas ar naudojamas teikiant tam tikras visuomenines paslaugas (pavyzdžiui, vamzdis, kuriuo gyventojams tiekiamos komunalinės paslaugos). Lietuvoje, siekiant išvengti objektyvaus pakaltinamumo inkriminuojant *didelės mokslinės, istorinė ar kultūrinės reikšmės turinčių vertybių* pagrobimą, svarstyтина, ar nebūtų tikslinga (kaip, pavyzdžiui, Vokietijoje) nurodyti, kad minėtos vertybės turi būti viešai demonstruojamos ar priklausyti visiems prieinamai kolekcijai (plačiau žr. p. 221–230).

Be to, kai kurių minėtų valstybių įstatymai numato tokius vagystę kvalifikuojančius požymius, kurių Lietuvos baudžiamajame įstatyme nėra. Pavyzdžiui, *itin stambus mastas* (Rusija, Ukraina), *narkotinės, psichotropinės, nuodingos ar radioaktyviosios medžiagos* (Latvija), *šaunamieji ginklai, sprogmenys ir pan.* (Latvija, Vokietija), *arkliai, naminiai paukščiai* (Italija). Manytina, kad tokius požymius nustatyti Lietuvoje nebūtų tikslinga. Pavyzdžiui, vertinant požymio *itin stambus mastas* nustatymo tikslingumą pabrėžtina, kad Lietuvos teismų praktikoje ir didelės vertės svetimo turto pagrobimų pasitaiko nedaug (1 proc. iš visų registruotų vagysčių)¹⁹². Be to, dažniausiai pagrobiamo turto vertė nedaug viršija nustatytą didelės vertės turto minimalią (250 MGL) ribą, dėl to nustatyti šį kvalifikuojantį požymį būtų netikslinga. Kalbant apie šaunamojo ginklo, sprogstamųjų medžiagų ir pan. grobimą kaip vagystę kvalifikuojantį požymį reikėtų turėti omenyje, kad Lietuvoje šių objektų grobimas taip pat laikomas pavojingesniu nusikaltimu, tačiau atsižvelgiant į kėsintis objektą atsakomybė už tokius pagrobimus reglamentuojama kitame BK skyriuje. Kita vertus, nė viena iš aptariamų valstybių nenumato vagystę kvalifikuojančio požymio *automobilio* (apie šio požymio nustatymo tikslingumą žr. p. 166).

¹⁹² Informatikos ir ryšių departamento prie VRM statistinės ataskaitos. Duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotas nusikalstamas veikas (Forma EK-ITI) // www.vrm.lt/index.php?id=778&lang=2 – 76k – (žiūrėta 2008-08-10).

Kvalifikuojantys požymiai, apibūdinantys objektyviają veikos pusę

Lentelė Nr. 3

Lietuva	Latvija	Prancūzija	Lenkija	Rusija	Ukraina	Vokietija	Italija	Švedija
įsibraunant į patalpą, saugyklą, saugomą teritoriją	įsibraunant į gyvenamąją ar kitą patalpą	įsilaužiant, įlipant, apgaulės būdu patenkant į gyvenamąją patalpą ar patalpą, kuri skirta fondams, vertybiniams popieriams, prekėms ar instrumentams saugoti	įsilaužiant	neteisėtai įsibraunant į negyvenamąją patalpą, kitą saugyklą, neteisėtai įsibraunant į gyvenamąją patalpą	įsibraunant į gyvenamąją patalpą, kitą patalpą ar saugyklą	įsilaužiant į pastatą, tarnybinę ar darbo patalpą arba kitą uždarytą patalpą, arba neteisėtai į jas įsibraunant be įsilaužimo, atidarant duris panaudojus padirbtus raktus ar kitas priemones, kurios nėra įprastu būdu pritaikytos spynoms atidaryti, arba slepiantis patalpoje	įsibraunant ar pasilikant gyvenamojoje patalpoje	įsibraunant į gyvenamąją patalpą
	iš saugyklos ar transporto priemonės	viešajame transporte ar patalpoje, kuri pritaikyta naudoti kaip viešojo transporto priemonė					turisto lagaminų pagrobimas bet kokioje transporto priemonėje, stotyse, platformoje ar denyje, viešbutyje ar kitoje viešojo maitinimo patalpoje	
viešoje vietoje iš asmens drabužių, rankinės ar kitokio nešulio (kišenvagystė)				iš asmens drabužių, krepšio, kito nešulio, esančio su nukentėjusiuoju (kišenvagystė)			staigiu judesiu atimant turimą iš kito asmens ar jo rankų	

Lietuva	Latvija	Prancūzija	Lenkija	Rusija	Ukraina	Vokietija	Italija	Švedija
atvirai				atvirai	atvirai			
	iš anksto susitarusių asmenų grupė	padaryta dviejų ar daugiau vykdytojų ar bendrininkų		iš anksto susitarusių asmenų grupė	iš anksto susitarusių asmenų grupė		trijų ar daugiau asmenų	
organizuota grupė	organizuota grupė	organizuota grupė		organizuota grupė	organizuota grupė	gaujos vagystė		
		panaudojant ar grasinant panaudoti ginklą, arba uždrausto ginklo turėjimas ar ginklo, kuriam reikalingas leidimas, turėjimas				ginklo ar kito pavojingo įrankio turėjimas su savimi	ginklo turėjimas su savimi (net ir jo nepanaudojant)	šaunamojo ginklo, sprogmenų ar pan. priemonių turėjimas ar kita veika, padaryta ypač pavojingai ar negailestingai
				žymi žala	žymi žala			žymi žala
		svetimo turto sunaikinimas, sugadinimas ar sužalojimas					panaudojant apgaulę ar smurtą turto atžvilgiu	
						pasinaudojant nelaimingu atsitikimu ar visuomenine nelaime		

Vertinant kitų šalių įstatymuose nustatytus vagystę kvalifikuojančius požymius, apibūdinančius objektyviają vagystės pusę, pabrėžtina, kad visos aptariamos valstybės skiria požymį, vienaip ar kitaip susijusį su Lietuvos BK numatytu požymiu *įsibrovimas į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją*. Tačiau kai kurios šalys vartoja ne *įsibrovimo*, bet *įsilaužimo* terminą, todėl ten įsibrovimas, kitaip nei Lietuvoje, visada susijęs su realių kliūčių pašalinimu (Vokietija, Lenkija). Be to, Prancūzijos, Vokietijos, Italijos įstatymų leidėjas jau pačioje straipsnio dispozicijoje nurodo pagrindinius įsibrovimo būdus: *įsilaužiant, įlipant, patenkant į patalpą..., panaudojant apgaulę, padirbtus raktus ar kitas priemones, kurios nėra įprastu būdu pritaikytos spynoms*

atidaryti, slepiantis patalpoje. Daugelyje analizuojamų šalių, išskyrus Lenkiją, įstatymas apibrėžia ir vietą, į kurią atliekant svetimo turto pagrobimą turi būti įsibraunama. Be to, vienose šalyse įsibrovimas į gyvenamąją patalpą nėra išskirtinis požymis ir laikomas tiek pat pavojingu kaip ir įsibrovimas į kitas patalpas (Lietuvoje, Latvijoje, Ukrainoje, Vokietijoje), kitose – tik įsibrovimas į gyvenamąją (Švedija, Italija) ar kitą specialią patalpą (Prancūzija) laikomas pavojingesniu nusikaltimu, dar kitose priklausomai nuo to, į kokią patalpą įsibraunama, skiriama kvalifikuota (įsibrovimas į negyvenamąją patalpą) ir itin kvalifikuota (įsibrovimas į gyvenamąją patalpą) vagystė (Rusija). Pabrėžtina, kad Rusijos ir Ukrainos baudžiamosios teisės doktrina įsibrovimą į saugomą teritoriją prilygina įsibrovimui į saugyklą ir tokią veiką laiko kvalifikuota vagyste, o kitų šalių baudžiamuose įstatymuose toks požymis kaip *įsibrovimas į saugomą teritoriją* net neminimas (žr. p. 143–144). Be to, Latvijoje, Prancūzijoje ir Italijoje kvalifikuota laikoma vagystė iš transporto priemonių, net ir nesant įsibrovimo požymio. Tiesa, Prancūzijoje kvalifikuota vagyste laikoma tik vagystė, padaryta viešajame transporte, o Italijoje – ir kitose viešosiose vietose (stotyje, platformoje, denyje, viešbutyje, viešojo maitinimo įstaigoje). Italijoje tokios kvalifikuotos vagystės dalykas yra ir turistų lagaminas¹⁹³. Pabrėžtina, kad Lietuvos teismų praktikoje asmeninių žmogaus daiktų ar automobilio priedų pagrobimas iš transporto priemonių taip pat laikomas pavojingesne veika, tačiau tik tais atvejais, kai į transporto priemones patenkama įveikiant mechanines ar kitas (pavyzdžiui, elektronines) apsaugos priemones (žr. p. 147).

Lietuvoje ir Rusijoje skiriamas vagystę kvalifikuojantis požymis *svetimo turto pagrobimas iš asmens drabužių, rankinės ar kitokio nešulio* (kišenvagystė). Abiejose šalyse šiam požymiui inkriminuoti būtina, kad drabužiai, rankinė ar kitoks nešulys, iš kurio pagrobimas turtas, vagystės metu būtų su nukentėjusiuoju (Rusijoje šią aplinkybę nurodo įstatymas, Lietuvoje ji išplaukia iš teismų praktikos; žr. p. 153). Tačiau Rusijoje, kitaip nei Lietuvoje,

¹⁹³ Manytina, kad šis kvalifikuojantis požymis Italijoje nustatytas dėl šios šalies kultūrinės, istorinės situacijos, kuri lemia turistų gausą šalyje.

nėra būtinas šios veikos padarymas viešoje vietoje. Panašus į *kišenvagystę* požymis nustatytas ir Italijoje, tačiau čia, priešingai nei Rusijoje ir Lietuvoje, svarbu, kad turtas būtų pagrobtas tiesiogiai iš asmens ar jo rankų, todėl neturi reikšmės, ar tas turtas buvo drabužiuose, rankinėje ar nešulyje. Tokias situacijas Lietuvos, Rusijos bei Ukrainos teismų praktika taip pat laiko pavojingesnėmis, tačiau jos vertinamos pagal kitą atvirosios vagystės požymį, kurio esminė ypatybė – kaltininko veiksmų atvirumas. Pabrėžtina ir tai, kad Lietuvoje prie atvirojo svetimo turto pagrobimo priskirtini tik neprievartiniai pagrobimo atvejai, o Rusijoje ir Ukrainoje atviroji vagystė inkriminuojama ir tada, kai svetimam turtui pagrobti naudojamas nepavojingas gyvybei ar sveikatai smurtas ar grasinama tokį smurtą panaudoti.

Grupės asmenų padarytą vagystę daugelis valstybių (Latvija, Prancūzija, Rusija, Ukraina, Italija) laiko kvalifikuota, tik vienoje iš jų pakanka dviejų asmenų bendrininkavimo vagystėje, kitose reikia trijų (Italija). Be to, vienoje šalyse įstatymas numato būtiną tokios grupės narių išankstinį susitarimą daryti vagystę (Latvija, Ukraina, Rusija), kitose ši sąlyga nebūtina (Italija, Prancūzija). Lietuva, Lenkija, Vokietija, Švedija vagystę kvalifikuojančio požymio *bendrininkų grupė* visai nenumato. Tiesa, Lietuvoje tokios grupės veika gali būti pripažinta atsakomybę sunkinančia aplinkybe ir į ją atsižvelgiama skiriant bausmę (BK 60 straipsnio 1 dalis, 61 straipsnis).

Organizuotos grupės požymis kvalifikuoja vagystę daugelyje šalių, nes akivaizdu, kad tokios grupės padaryta vagystė yra pavojingesnė. Kita vertus, organizuota grupė didina ne tik vagystės, bet ir daugelio kitų veikų pavojingumą, todėl diskutuotina, ar šio požymio nustatymas Lietuvos BK specialiojoje dalyje yra tinkamas (plačiau žr. p. 106, 230). Pabrėžtina, kad organizuotos grupės sąvokos skirtingose valstybėse apibrėžiamos skirtingai. Tarkim, pagal Lietuvos BK organizuota grupė gali susiformuoti bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje, nėra būtinas nei grupės išankstinis susitarimas daryti tam tikrus nusikaltimus, nei jos pastovumas (BK 25 straipsnio 3 dalis). Tuo tarpu Rusijoje *organizuotos grupės* požymiui konstatuoti būtinos abi minėtos sąlygos (Rusijos BK 35 straipsnis). Vokietijoje *gaujos* vagystei

pripažinti gauja turi būti būtų susiformavusi ne bet kokiam nusikaltimui, o būtent nuolatiniais plėšimams ar vagystėms daryti (Vokietijos BK 244 straipsnis).

Analizuojamose šalyse skiriami ir kitokie nei Lietuvoje vagystę kvalifikuojantys požymiai, pavyzdžiui: *žymi žala* (Rusija, Ukraina, Italija), *svetimo turto sunaikinimas, sugadinimas ar sužalojimas* (Prancūzija), *apgaulės ar smurto turto atžvilgiu panaudojimas* (Italija), *neteisėtas ginklo turėjimas* (Prancūzija, Italija, Švedija, Vokietija), *grasinimas ginklu ar jo panaudojimas* (Italija, Prancūzija), *pasinaudojimas nelaimingu atsitikimu ar visuomenine nelaimė* (Vokietija). Tokių vagystę kvalifikuojančių požymių nustatymas Lietuvoje būtų netikslingas. Visų pirma požymis *žymi žala* yra, kaip minėta, vertinamasis, jo sąvoka minėtų šalių įstatymuose nėra atskleista, todėl tokį požymį pritaikyti būtų sudėtinga. Be to, Lietuvos baudžiamosios teisės teorijoje reikalaujama vengti baudžiamajame įstatyme nustatyti vertinamuosius požymius¹⁹⁴. Įvertinus Lietuvos įstatymuose pateiktą vagystės sampratą netikslinga nustatyti ir kitus čia minimus vagystę kvalifikuojančius požymius. Pavyzdžiui, poveikis vagystės dalykui (smurtas, dalyko sunaikinimas ar pan.) veikos kvalifikacijai reikšmės neturi, nes nėra svarbu, ką kaltininkas daro su pagrobtu turtu. Apgaulės panaudojimas įgyjant svetimą turtą yra ne vagystės, o kito nusikaltimo – sukčiavimo požymis (BK 182 straipsnis). Toks vagystę kvalifikuojantis požymis kaip šaunamojo ginklo, sprogmens, kitokio pavojingo įrankio turėjimas vagystės metu taip pat netikslingas, nes vien minėtų daiktų turėjimas nepadidina vagystės pavojingumo. Be to, šių daiktų neteisėtas laikymas taip pat teisiškai įvertinamas, t. y. užtraukia atsakomybę pagal kitus Lietuvos BK straipsnius, o bet kokio ginklo ar panašių priemonių, skirtų žmogui žaloti, panaudojimas ar grasinimas jais vagystės metu vertinamas kaip sunkesnis nusikaltimas – plėšimas. Pažymėtina, kad Prancūzijoje kvalifikuota vagyste laikomi ir tie atvejai, kai vagystės metu panaudojamas smurtas sukelia sveikatos sutrikdymą ar mirtį. Lietuvoje šios situacijos taip pat vertinamos

¹⁹⁴ Švedas G. Baudžiamosios politikos pagrindai ir tendencijos Lietuvos Respublikoje. – Vilnius, 2006. P. 86–88.

griežčiau, bet kvalifikuojamos pagal kitus BK straipsnius (pavyzdžiui, plėšimas, plėšimo ir sunkaus sveikatos sutrikdymo dėl savanaudiškų paskatų sutaptis ar plėšimo ir nužudymo dėl savanaudiškų paskatų sutaptis). Vokietijoje vagystės pavojingumą didina ir tai, kai grobimas padaromas pasinaudojant nelaimingu atsitikimu ar visuomenine nelaime. Lietuvoje minėtas požymis didina ne tik vagystės, bet ir daugelio kitų veikų pavojingumą, todėl yra įtrauktas į sunkinančių aplinkybių sąrašą ir turi reikšmės individualizuojant bausmę (BK 60 straipsnio 8 dalis).

Subjektą apibūdinantys kvalifikuojantys požymiai

Lentelė Nr. 4

Lietuva	Latvija	Prancūzija	Lenkija	Rusija	Ukraina	Vokietija	Italija	Švedija
	pakartotinai				pakartotinai	versliškai		
		asmens, kuris atstovauja valstybės valdžios institucijoms ar atlieka (teikia) viešąsias paslaugas, padaryta jam atliekant savo funkcijas veika; padaryta asmens, kuris neteisėtai prisiėmė aukščiau nurodytų asmenų kompetenciją					asmens, neteisėtai persirengusio ar prisistatančio viešu asmeniu	

Kaip matyti iš pateiktos lentelės, kai kurios šalys, kitaip nei Lietuva, vagystę kvalifikuojančiais požymiais laiko *pakartotinumą* (Latvija, Ukraina), *versliškumą* (Vokietija), specialų subjektą *viešąjį asmenį arba asmenį, apsimetantį tokiu* (Prancūzija, Italija). Tačiau šių požymių numatymas Lietuvos baudžiamajame įstatyme nėra tikslingas. Visų pirma kalbant apie *pakartotinumą* svarbu paminėti, kad toks požymis kvalifikavo vagystę ir pagal Lietuvos 1961 m. BK, tačiau 2000 m. BK pagrįstai šio kvalifikuojančio požymio buvo atsisakyta ne tik vagystės, bet ir kitų nusikaltimų atvejais (žr. p. 79–80). Antra, *versliškai* padarytos vagystės požymio didesnę pavojingumą Lietuvoje

galima įvertinti taikant nuostatas, skirtas recidyvui, ar bausmių skyrimo taisykles nusikaltimų daugeto atveju. Trečia, *viešo asmens arba asmens, apsimetančio tokiu* padarytas svetimo turto pagrobimas Lietuvoje kvalifikuojamas pagal kitus BK straipsnius (BK 182, 183, 289 straipsniai ir pan.).

Nukentėjusį apibūdinantys kvalifikuojantys požymiai

Lentelė Nr. 5

Lietuva	Latvija	Prancūzija	Lenkija	Rusija	Ukraina	Vokietija	Italija	Švedija
		jei padaryta asmeniui, ypač pažeidžiamam dėl amžiaus, ligos, fizinės ar psichinės negalios, ar nėščiai moteriai, jei nėštumas akivaizdus ar kaltininkui žinomas				jei vagystė padaryta bejėgiškos būklės asmens atžvilgiu		
		jei padaryta ryšium su nukentėjusiojo tikru ar tariamu priklausymu etninei grupei, tautybei, rasei ar religijai, arba dėl tikrų ar tariamų seksualinių pažiūrų						

Pagal pateiktą lentelę, kai kuriose šalyse skiriami vagystę kvalifikuojantys požymiai, apibūdinantys nukentėjusį. Prie tokių požymių priskirtini: vagystė, padaryta *bejėgiškos būklės asmens atžvilgiu* (Prancūzija, Vokietija), *nėščiai moteriai, jei nėštumas akivaizdus ar kaltininkui žinomas, ryšium su nukentėjusiojo priklausymu tam tikrai etninei, rasinei, religinei, seksualinei ar pan. grupei* (Prancūzija). Tačiau atsižvelgiant į tai, kad apibūdinantys nukentėjusį požymiai vienodai didina ne tik vagystės, bet ir daugelio kitų nusikalstamų veikų pavojingumą, daugelyje valstybių, taip pat ir Lietuvoje, jie visiškai pagrįstai neskiriami kaip vagystę kvalifikuojantys. Pabrėžtina, kad Lietuvoje daugelis šių požymių pripažįstami sunkinančiomis aplinkybėmis (BK 60 straipsnis), kurios turi reikšmės skiriant bausmę. Pavyzdžiui, veika, padaryta asmeniui, kuris dėl ligos, neįgalumo, senatvės ar kitų priežasčių buvo bejėgiškos būklės, be jo

prašymo (BK 60 straipsnio 6 dalis), arba nėščiai moteriai, kai akivaizdu, kad ji nėščia (BK 60 straipsnio 6 dalis) ir pan.

Vertinant vagystės kvalifikuotas sudėtis juridinės technikos požiūriu pabrėžtina, kad kai kuriose šalyse, kaip ir Lietuvoje, vagystę kvalifikuojantys požymiai aprašyti tame pačiame BK straipsnyje kaip ir vagystė, tik kitose jo dalyse (Latvijos BK 175 straipsnio 2–4 dalyse, Vengrijos BK 316 straipsnio 2–7 dalyse). Kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose vagystės kvalifikuotos sudėtys yra išdėstomos ir tame pačiame straipsnyje kaip paprasta vagystė, ir kituose straipsniuose. Pavyzdžiui, Rusijoje, Ukrainoje dauguma vagystę kvalifikuojančių požymių išdėstyti tame pačiame straipsnyje kaip ir vagystė, tik kitose jo dalyse (Rusijos BK 158 straipsnio 2–4 dalys, Ukrainos BK 185 straipsnio 2–5 dalys), kita vertus, kai kurie vagystę kvalifikuojantys požymiai aprašomi ir atskiruose straipsniuose: atvira vagystė (Rusijos BK 161 straipsnis, Ukrainos BK 186 straipsnis), daiktų, turinčių ypatingą vertę, vagystė (Rusijos BK 164 straipsnis). Dar kitose valstybėse vagystę kvalifikuojantys požymiai aprašomi tik atskiruose BK straipsniuose. Pavyzdžiui, Vokietijos BK paprasta vagystė numatyta 242 straipsnyje, o šią veiką kvalifikuojantys požymiai („Ypatingai sunkūs vagystės atvejai“) reglamentuojami 243 straipsnyje; vagystė su ginklais, banditų gaujos padaryta vagystė ir vagystė su įsilaužimu į butą – 244 straipsnyje, plėšikiška vagystė – 252 straipsnyje. Italijos BK vagystę kvalifikuojantys požymiai taip pat pateikiami atskirame (625-ajame) straipsnyje. Prancūzijos BK paprasta vagystė numatyta 311-1 straipsnyje, vagystę kvalifikuojantys požymiai išdėstyti 311-4, 311-9 straipsniuose. Ispanijos BK paprasta vagystės sudėtis numatyta 235 straipsnyje, o kvalifikuotos vagystės sudėtys aprašomos 236, 238, 239, 241 straipsniuose. Lenkijos BK pagrindinė vagystės sudėtis aprašyta 278 straipsnyje, kvalifikuotos vagystės sudėtys – atskiruose (279, 294) straipsniuose¹⁹⁵.

Be to, daugelyje šalių vienodo pavojingumo vagystę kvalifikuojantys požymiai indeksuojami: skaitmenimis (Vokietijos BK 243 straipsnyje nuo 1 iki 7, Italijos BK 625 straipsnyje nuo 1 iki 8, Prancūzijos BK 311-4 straipsnyje

¹⁹⁵ Kodeks karny z wprowadzeniem 22. wydanie. – C. H. Beck, 2007. P. 112, 116.

nuo 1 iki 9) arba raidėmis (Rusijos BK 158 straipsnio 2 dalies a–g, 4 dalies a ir b; Vengrijos BK 316 straipsnio 2 dalies a–j, 4 dalies a ir b, 5 dalies a ir b, 6 dalies a ir b, 7 dalies a–c). Dažnai konstruojant kvalifikuotas vagystės sudėtis įvardijamas veikos pavadinimas *vagystė padaryta...*, o toliau aprašomi kvalifikuojantys vagystę požymiai (Lenkijos BK 279 straipsnis, Vokietijos BK 243 straipsnis, Rusijos 158 straipsnio 2–4 dalys, Ukrainos BK 185 straipsnio 2–5 dalys, Latvijos BK 175 straipsnio 2–4 dalys).

Beveik visose analizuojamose šalyse, kaip ir Lietuvoje, baudžiamieji įstatymai pateikia baigtinį vagystę kvalifikuojančių požymių sąrašą, tačiau kai kuriose šalyse pateikiamas pavyzdinis šių požymių sąrašas (pavyzdžiui, toks sąrašas pateikiamas Danijos BK 286 straipsnyje). Vokietijos BK 243 straipsnis iki 1998 m. balandžio 1 d. taip pat pateikė pavyzdinį (*Regelbeispiele*) vagystę kvalifikuojančių požymių sąrašą. Tačiau dauguma baudžiamosios teisės specialistų pagrįstai šią situaciją kritikavo, nes tokiu būdu įstatymo leidėjas perdavė dalį savo kompetencijos teismams, t. y. ne įstatymo leidėjas, o teismas turėjo nustatyti nusikaltimo kvalifikavimo pagrindus ir sąlygas. Taip buvo pažeidžiamas valdžių pasidalijimo principas, neliko aiškaus nusikaltimo sudėties ribų įstatyminio nustatymo, kuris būdingas Vokietijos įstatymų leidybai, tuo pačiu nusižengta ir konstituciniam principui, kad nusikaltimas ir bausmė turi būti nustatyti įstatyme¹⁹⁶.

Pabrėžtina, kad daugelyje šalių, kaip ir Lietuvoje, kvalifikuotai vagystei inkriminuoti neturi reikšmės pagrobtos turto vertė (išskyrus didelę turto vertę). Šiuo atveju pagrobtas turtas gali būti ir menkavertis¹⁹⁷. Tačiau kai kuriose valstybėse menkavertio grobio nustatymas šalina kvalifikuotą vagystės sudėtį (Vokietijos BK 243 straipsnio 2 dalis). Lenkijoje padariusiam vagystę su įsilaužimu, tačiau pagrobusiam nedidelės vertės turtą asmeniui numatyta bausmė prilyginama paprastai vagystei (BK 283 straipsnis). Be to, kai kuriose šalyse esant dviem (ar daugiau) vagystę kvalifikuojantiems požymiams bausmės

¹⁹⁶ Žr. Calliess R.-P. Die Pechtsnatur der „besonders schweren Fälle“ und Regelbeispiele im Strafrecht // Juristische Schulung, 1975. S. 118 f.; Maiwald M. Bestimmtheitsgebot, tatbestandliche Typisierung und die Technik der Regelbeispiele // Festschrift für W. Gallas. – Berlin, New York, 1973. S. 137 f., 140, 146, 158; Calliess R.-P. Rechtscharakter der Regelbeispiele im Strafrecht: Zum Problem von Tatbestand und Rechtfolge im 6. Strafrechtsreformgesetz // Neue Juristische Wochenschrift, 1998, No 14. S. 930, 933, 935.

¹⁹⁷ Antai pagal Danijos BK 287 straipsnį nedidelės vertės turto vagystė nebus inkriminuojama, jei padaryta kvalifikuota vagystė.

griežtinimas apibrėžtas pačiame įstatyme. Pavyzdžiui, Italijoje esant vienam kvalifikuojančiam požymiui gali būti paskirta nuo 1 iki 6 metų laisvės atėmimo, o esant dviem ar daugiau kvalifikuojančių požymių gresia nuo 3 iki 10 metų laisvės atėmimo. Prancūzijoje esant vienam vagystę kvalifikuojančiam požymiui gresia 5 metai laisvės atėmimo ir 65 000 eurų bauda, o esant dviem vagystę kvalifikuojantiems požymiams bausmė padidėja iki 7 metų laisvės atėmimo ir 100 000 eurų baudos, esant trimis vagystę kvalifikuojantiems požymiams – iki 10 metų laisvės atėmimo ir 150 000 eurų baudos. Lietuvoje dviejų ar daugiau vienodo pavojingumo vagystę kvalifikuojančių požymių nustatymas turi reikšmės individualizuojant bausmę. Atsižvelgiant į tai, kad sankcijų už kvalifikuotas vagystes ribos yra gana plačios, toks reguliavimas laikytinas tinkamu.

Apžvelgus kitų šalių įstatymus, susijusius su kvalifikuotomis vagystėmis ir jų teisiniu reglamentavimu, galima pastebėti, kad Lietuvoje skiriama mažiau vagystę kvalifikuojančių požymių nei, pavyzdžiui, Prancūzijoje, Vokietijoje ar Latvijoje, ir daugiau nei, pavyzdžiui, Lenkijoje ar Švedijoje. Pabrėžtina, kad kai kurie vagystę kvalifikuojantys požymiai, numatyti kitų valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose, sutampa su numatytais Lietuvoje, kiti visiškai skiriasi arba tokių iš viso nėra. Akivaizdu, kad beatodairiškas tam tikrų kvalifikuojančių požymių perėmimas iš kitų valstybių vertintinas negatyviai, nes vieno ar kito kvalifikuojančio požymio nustatymas kiekvienoje valstybėje turi atitikti tos šalies teisinius principus ir teisinę kultūrą. Pavyzdžiui, Lietuvoje nebūtų tikslinga nustatyti kvalifikuojantį požymį *turisto bagažo pagrobimas*, kurį nustato Italija, nes turistų skaičius Lietuvoje ir Italijoje akivaizdžiai skiriasi ir Lietuvoje šių rūšių vagysčių pasitaiko vienetai. Kita vertus, kai kuriomis kitų šalių nuostatomis būtų galima pasinaudoti ir Lietuvoje. Tarkim, tiktų pagal Vokietijos patirtį patikslinti *didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčių vertybių* požymį ir nurodyti, kad minėtos vertybės turi būti viešai demonstruojamos ar priklausyti visiems prieinamai kolekcijai. Svarstyтина, ar nebūtų tikslinga kaip, pavyzdžiui, Italijoje požymį *kišenvagystė* apibrėžti kaip *svetimo turto pagrobimą iš asmens ar jo rankų*. Be to, pasinaudojant kitų šalių patirtimi būtų patogų pažymėti

išskirtiniu šifru vienodo pavojingumo kvalifikuojančius požymius ir konstruojant vagystės kvalifikuotas sudėtis įvardyti tik veikos pavadinimą *tas, kas padarė vagystę...*, o toliau dėstyti vagystę kvalifikuojančius požymius.

3. Vagystės kvalifikuotos sudėtys galiojančiame Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse

Pabrėžtina, kad palyginti su ankstesniais įstatymais, kurie numatė baudžiamąją atsakomybę už kvalifikuotą vagystę, šiuo metu pagerėjo vagystės kvalifikuotų sudėčių kūrimo teisinė technika¹⁹⁸, vagystę kvalifikuojantys požymiai aiškiau suformuluoti ir labiau susisteminti, šių požymių atranka pasidarė labiau kriminologiškai pagrįsta, tačiau vis tiek pasitaiko vagystės kvalifikuotų sudėčių teisinio reglamentavimo klaidų.

Kadangi baudžiamosios teisės doktrina reikalauja į kvalifikuojančių požymių sąrašą įtraukti tik kriminologiškai pagrįstas aplinkybes¹⁹⁹, t. y. būtina

¹⁹⁸ Žingsnis po žingsnio vis sėkmingiau buvo konstruojamos kvalifikuotos vagystės sudėtys. Antai Lietuvos Statutuose vagystę kvalifikuojantys požymiai buvo įtvirtinti straipsnio sankcijoje, o vėlesniuose įstatymuose – atskirose straipsnio dalyse (1903 m. Baudžiamasis statusas; 1926 m. RTFSR BK 162 straipsnio b–f dalys). Be to, ankstesniuose įstatymuose (Kazimiero teisyne, Lietuvos Statutuose) kvalifikuotos vagystės sudėtys dažniausiai buvo aprašomos atskiruose straipsniuose, o vėlesniuose įstatymuose tokių atvejų mažiau. Dažniausiai kvalifikuotos vagystės sudėtys aprašomos tame pačiame BK straipsnyje kaip ir pagrindinė vagystės sudėtis, tik kitose jo dalyse (1926 m. RTFSR BK 162 straipsnio b–f dalys). Į atskirus straipsnius skiriami tik pavieniai atvejai: *atviroji vagystė* (BK 165 straipsnis); *arklių ar kitokių stambių gyvulių vagystė* (BK 166 straipsnis); 1961 m. BK *atviroji vagystė* ir *itin stambaus masto vagystė*; dar vėliau kvalifikuojančių požymių reglamentavimo atskiruose straipsniuose visai nelieka. Logiškumo požiūriu tai vertintina teigiamai, nes toks reglamentavimas palengvina įstatymo taikymą. Nuo kazuistinio pobūdžio kvalifikuojančių požymių aprašymo pereinama prie bendresnių terminų ir t. t.

¹⁹⁹ Kokiais kriterijais vadovaujantis turi būti atrenkami kvalifikuojantys požymiai, nagrinėja daugelis autorių. Antai V. V. Karlovas nurodo, kad vienas iš kvalifikuotų sudėčių nustatymo kriterijų – papildomo nusikaltimo objekto atsiradimas (žr. Карлов В. В. Критерии отбора законодателем квалифицированных составов преступлений. – Свердловск, 1990). Tačiau T. A. Lesnjevski-Kostareva teigia, kad tokio kriterijaus skyrimas pasunkintų kai kurių pagrindinių nusikaltimo sudėčių rūšių atsiradimą, pavyzdžiui, sudėtinų nusikaltimo sudėčių (su dviem objektais). Todėl, pasak jos, geriau kriterijų formuluoti nurodant ne papildomą nusikaltimo objektą, bet akivaizdžią aplinkybę, įtaką veikos pavojingumo laipsniui. Būtent kvalifikuotoms nusikaltimų sudėtimis būdingas nustatymas papildomo objekto, nevisiškai sutampančio su pagrindiniu objektu, pavyzdžiui, nusikaltimo padarymo būdas ir pan. Iš to išplaukia, kad papildomo objekto, dažniausiai nesutampančio su pagrindinės nusikaltimo sudėties objektu, pasirodymas veikoje reiškia šio kriterijaus įtaką tiek veikos pavojingumo laipsniui, tiek pobūdžio pakitimams (žr. Лесневски-Костарева Т. А. Дифференциация уголовной ответственности. Теория и законодательная практика. – Москва, 2000. С. 249). A. I. Svinkinas, T. A. Lesnjevski-Kostareva ir kiti nurodo pavojingumo visuomenei kriterijų, kurį lemia aplinkybės išplitimo mastas ir tuo pačiu metu jos nebūdingumas daugeliui nusikaltimų rūšių bei aplinkybės įtraukimo į pagrindinės nusikaltimo sudėties sankcijos rėmus negalimumą (žr. Лесневски-Костарева Т. А. Ten pat). Majer rašo: paprastai veiksmų pobūdis griežtina bausmę, o motyvai švelnina, dėl to pirmuosius galima apibrėžti įstatyme (žr.: Radbruch G. Die gezeztliche Strafänderung. S. 201, 202.); Maivaldas ir Kalasas nurodo, kad klausimo dėl tam tikros aplinkybės nustatymo ar nenustatymo įstatyme kaip kvalifikuojančio požymio sprendimas yra baudžiamosios politikos sritis, todėl tai spręsti yra įstatymų leidėjo prerogatyva (žr.: Maiwald M. Bestimmtheitsgebot, tatbeständliche Typisierung und die Technik der Regelbeispiele. P. 152.); Merkelis pabrėžia, kad aplinkybė, kuri papildo pagrindinės nusikaltimo sudėties požymių įprastą reikšmę, didina bausmę (žr.: Maiwald M. Ten pat. P. 202); G. Radbrucha teigia, kad nustatant specialiąją nusikaltimo sudėtį būtina įvertinti teisinio gėrio vertingumą ir jo pažeidimo laipsnį. Tarkim, vagystė iš bažnyčios, kai, be nuosavybės, pažeidžiamas ir kitas gėris – bažnyčios nustatyta tvarka (žr.: Maiwald M. Ten pat. P. 193); E. Dreher bando išvardyti visas aplinkybes, apibūdinančias veiką ar asmenį, kurios gali būti reglamentuojamos kaip kvalifikuojantys požymiai: pažeista teisė laikoma ypatinga vertybe; ypatingas nusikaltimo įvykdymas (pavyzdžiui, su ginklu); papildomo gėrio

įvertinti: 1) aplinkybės akivaizdžią įtaką veikos pavojingumo laipsniui; 2) aplinkybės paplitimą; 3) aplinkybės ryšį su veika arba su veika ir kaltininko asmenybe, pabrėžtina, kad ne visi galiojančiame BK numatyti vagystę kvalifikuojantys požymiai yra kriminologiškai pagrįsti, t. y. ne visi BK 178 straipsnio 2 dalyje išvardyti požymiai akivaizdžiai daro įtaką vagystės pavojingumo laipsniui. Atkreiptinas dėmesys į vagystę kvalifikuojantį požymį *įsibrovimas į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją* (BK 178 straipsnio 2 dalis). Jei *įsibrovimu į (gyvenamąją) patalpą, jos priklausinius, įskaitant saugomą gyvenamosios patalpos teritoriją* galima konstatuoti akivaizdų veikos pavojingumo laipsnio padidėjimą, kuris pagrindžiamas tuo, kad kėsinamasi į papildomą objektą – būsto neliečiamybę²⁰⁰, tai *įsibrovimas į negyvenamąją patalpą, saugyklą ar negyvenamosios patalpos saugomą teritoriją* tokio padidėjimo nesukelia. Nepaisant to, nuo 1995 m. įstatymų leidėjui numaćius minėtus požymius toje pačioje straipsnio dalyje (BK 271 straipsnio 2 dalis), šių požymių įtaka bausmei buvo suvienodinta. Dėl to susidariusią situaciją kai kurie autoriai pagrįstai kritikavo ir siūlė minėtus požymius išbraukti iš vagystę kvalifikuojančių požymių sąrašo²⁰¹. Taip pat abejojama, ar kriminologiniu požiūriu pagrįstas *kišenvagystės* požymis. Kai kurie autoriai nurodo, kad *kišenvagystės* pavojingumas nėra didesnis už, pavyzdžiui, vagystę iš buto, o ypatingą *kišenvagio* profesionalumą tikslingiau vertinti taikant specialųjį recidyvą²⁰². Kita vertus, *kišenvagystės* kaip kvalifikuojančio požymio nustatymą

pažeidimas; speciali kriminologinė nusikaltėlio charakteristika (profesionalas, recidyvistas); grupė asmenų; itin neigiamas nusikaltimo darymo motyvai (savanaudiški). Be to, jis nurodo, kad šios aplinkybės turi būti tipinės, dažnai pasitaikančios, tačiau aplinkybės, pasireiškiančios iki ar po nusikaltimo padarymo, negali būti pripažintos kvalifikuojančiais požymiais, į jas galima tik atsižvelgti individualizuojant bausmę (žr.: Dreher E. Die erschwerenden Umstände im Strafrecht. P. 223–225). T. A. Lesnjevski-Kostareva pabrėžia, kad tik tos aplinkybės, kurios tiesiogiai pasireiškia veikoje, gali liudyti apie akivaizdų pavojingumo laipsnio pasikeitimą ir dėl to gali būti pripažintos kvalifikuojančiomis (žr.: Lesnjevski-Kostareva T. A. Ten pat. C. 268). Apibendrinus autorių nurodytus kriterijus galima teigti, kad, norint tam tikrą aplinkybę pripažinti veika kvalifikuojančiu požymiu, dažniausiai reikalaujama įvertinti akivaizdžią aplinkybės įtaką veikos pavojingumo laipsniui; aplinkybės paplitimą; aplinkybės ryšį su veika arba su veika ir kaltininko asmenybe (plačiau žr.: Lesnjevski-Kostareva T. A. Ten pat. C. 246–247; Побегайло Э. Ф. Проблемы дифференциации уголовной ответственности за тяжкие насильственные преступления // Совершенствование правовых мер борьбы с преступностью. – Владивосток, 1986. С. 24, 25; Кругликов Л. Л. О конструировании квалифицированных составов преступлений // Правоведение, 1989, No 2. С. 43–49).

²⁰⁰ Neteisėtas asmens būsto neliečiamumo pažeidimas apibrėžiamas kaip neteisėtas <...> įsibrovimas į kito žmogaus gyvenamąjį namą, butą ar kitą gyvenamąją patalpą arba jos priklausinius, įskaitant saugomą būsto teritoriją (BK 165 straipsnis).

²⁰¹ Žr.: Устинов В. С., Арефьев А. Ю. Об имущественных преступлениях // Вопросы уголовной ответственности и ее дифференциации (в проекте Особенной части УК РФ) – Ярославль, 1994. С. 88.

²⁰² Žr.: Lesnjevski-Kostareva T. A. Дифференциация уголовной ответственности. Теория и законодательная практика. – Москва, 2000. С. 255.

Lietuvos BK lėmė tokių vagystės rūšių paplitimas ir įsivyravęs kišenvagių nebaudžiamumas. Patraukti baudžiamojon atsakomybėn kišenvagi buvo beveik neįmanoma dėl to, kad jo grobis dažniausiai nesiekdavo ribos (1 MGL), nuo kurios galima baudžiamoji atsakomybė (plačiau apie kišenvagystę žr. p. 152).

Kiti (pavyzdžiui, V. I. Plochova²⁰³) neigia ir atviro pagrobimo akivaizdžią įtaką veikos pavojingumo laipsnio pakitimui. Ji teigia, kad baudžiamosios teisės teorijoje nurodomi kriterijai, kuriais grindžiamas didesnis atviro vagystės pavojingumas, yra nepagrįsti (žr. p. 114–115). Be to, teismų praktikoje ir už slaptą vagystę, ir už pagrobimą atvirai skiriamos panašios bausmės (laisvės atėmimo bausmės vidurkis už slaptą vagystę – 9 mėn., už pagrobimą atvirai – 1 metai ir 1 mėnuo)²⁰⁴. Taigi kyla klausimas, ar tikrai pagrobimas atvirai yra akivaizdžiai pavojingesnis už pagrobimą slapta, tuo labiau kad ypatingo kaltininko asmenybės įžūlumo²⁰⁵ teismų praktika taip pat neatskleidžia.

Kalbant apie tam tikros aplinkybės (vagystės rūšies) paplitimą ir jo įtaką pripažįstant tą aplinkybę kvalifikuojančiu vagystę požymiu, būtina įvertinti, ar ta aplinkybė nėra vienetinė, tuo pačiu nebūdinga daugeliui vagysčių. Kaip teigia G. Švedas, veikos (aplinkybės) paplitimas negali būti nei itin retas, nei labai dažnas²⁰⁶. T. A. Lesnijevski-Kostareva nurodo, kad norint aplinkybę pripažinti kvalifikuojančiu požymiu, ji negali būti būdinga absoliučiai daugumai nusikaltimų, t. y. būti „norma“, nes požymiai, kurie yra norma tam

²⁰³ Пlochova В. И. Ненасильственные преступления против собственности. – Санкт-Петербург, 2003. С. 230–235.

²⁰⁴ Duomenys gauti apibendrinus Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo, Klaipėdos, Panevėžio, Šiaulių, Kauno miesto apylinkės teismų bei Marijampolės rajono apylinkės teismo 2008 m. 117 nuosprendžių, pagal kuriuos asmenys buvo nuteisti už slaptas vagystes (BK 178 straipsnio 1 dalis), ir Vilniaus miesto 1-ojo, 2-ojo, 3-ojo apylinkės teismų, Klaipėdos, Panevėžio, Šiaulių, Kauno miesto apylinkės teismų 2008 m. 46 nuosprendžius, pagal kuriuos asmenys buvo nuteisti už pagrobimą atvirai (BK 178 straipsnio 2 dalis).

²⁰⁵ Daugelis autorių atviro vagystės didesnę pavojingumą grindžia didesniu kaltininko įžūlumu (žr.: Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. – Vilnius, 2001. P. 347; Apanavičius M. Nusikaltimai socialistinei nuosavybei. – Vilnius, 1970. P. 26; Apanavičius M. Nusikaltimai asmeninei piliečių nuosavybei. – Vilnius, 1969. P. 25).

²⁰⁶ Žr.: Švedas G. Baudžiamosios politikos pagrindai ir tendencijos Lietuvos Respublikoje. – Vilnius, 2006. P. 30. Kai kurie autoriai, pavyzdžiui, V. I. Tkačenko, nurodo, kad veikos pavojingumo laipsnis nepriklauso nei nuo aplinkybės paplitimo, nei nuo veikų padaugėjimo (Ткаченко В. И. Составы преступлений с отягачивающими обстоятельствами // Уголовная ответственность и ее реализация в борьбе с преступностью. – М., 1988. С. 41). Su tuo sutinka ir T. A. Lesnijevski-Kostareva, tačiau ji pabrėžia, kad veikos pavojingumo laipsnis, tuo pačiu ir aplinkybės pripažinimas kvalifikuojančia, vertinamas vadovaujantis ne vienu kriterijumi, o dviem savarankiškais kriminologinės atrankos kriterijais. Todėl ir vienetinės aplinkybės, nors ir darančios įtaką veikos pavojingumo laipsniui, ir absoliučiai daugumai nusikaltimų būdingos aplinkybės nereikėtų pripažinti kvalifikuojančiu požymiu. Šis reikalavimas tiesiogiai išplaukia iš to, kad kvalifikuojantys požymiai įstatyme įgyja nusikaltimo sudėties požymio statusą. (Plačiau apie tai žr.: Lesnijevski-Kostareva Т. А. Дифференциация уголовной ответственности. Теория и законодательная практика. – Москва, 2000. С. 264, 265).

tikram nusikaltimui, telpa į pagrindinės nusikaltimo sudėties rėmus²⁰⁷. Šiuo aspektu kritikuotini vagystę kvalifikuojantys požymiai *įsibrovimas į (negyvenamąją) patalpą, saugyklą, saugomą teritoriją*. Tokie atvejai teismų praktikoje sudaro 79 proc. visų įsibrovimų į patalpas, saugyklą ar saugomą teritoriją²⁰⁸. Šie požymiai nedaro žalos ir papildomam objektui, skirtingai nei įsibrovimas į (gyvenamąją) patalpą, jos priklausinius ar saugomą (gyvenamosios) patalpos teritoriją. Taigi būtina pabrėžti ir tai, kad suteikus tokiai aplinkybei kvalifikuojančio požymio statusą galėtų susidaryti situacija, kad pagrindinė vagystės sudėtis bus taikoma minimaliai²⁰⁹. Dėl to pritartina tiems autoriams²¹⁰, kurie kritikuoja minėtų požymių, nors pagal savo formą ir panašių, nustatymą vienoje straipsnio dalyje, nes požymiai, kuriems būdingas tam tikrų nusikaltimo rūšių skaičiaus viršijimas, turi būti pripažinti pagrindinės nusikaltimo sudėties požymiais ir į juos atsižvelgiama konstruojant straipsnio pirmos dalies sankciją.

Šiuo metu galiojantiame BK neliko tokių vagystę kvalifikuojančių požymių, kurie apibūdina kaltininko asmenybę (*itin pavojingas recidyvistas, pakartotinumą*), nes tik tos aplinkybės, kurios tiesiogiai pasireiškia veikos metu, gali liudyti apie akivaizdų pavojingumo laipsnio pasikeitimą ir dėl to gali būti pripažintos kvalifikuojančiomis, o aplinkybės, apibūdinančios tik kaltininko asmenybę, taip pat ir jo pavojingumą, tačiau nepasireiškiančios veikos metu, negali būti pripažintos kvalifikuojančiomis²¹¹. Priešingu atveju

²⁰⁷ Žr. Лесниевски-Костарева Т. А. Дифференциация уголовной ответственности. Теория и законодательная практика. – Москва, 2000. С. 264.

²⁰⁸ Duomenys, atlikus 2007 ir 2008 m. Marijampolės rajono apylinkės teismo bei Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo nuosprendžių, kuriais asmenys buvo nuteisti už vagystę, padarytą įsibraunant į patalpas, saugyklą ar saugomą teritoriją (BK 178 straipsnio 2 dalis), analizę (iš viso peržiūrėtos 86 bylos), rodo, kad 18 atvejų vagystė buvo padaryta įsibraunant į gyvenamąją patalpą, 28 – į negyvenamąją patalpą, 36 – į saugyklą, 4 – į saugomą teritoriją.

²⁰⁹ Duomenys, gauti atlikus 2008 m. (iki spalio 1 d.) Vilniaus miesto 1-ojo, 2-ojo, 3-iojo, 4-ojo apylinkės teismų, Vilniaus rajono, Kauno miesto ir rajono, Klaipėdos miesto ir rajono, Panevėžio miesto, Šiaulių miesto ir rajono, Alytaus, Marijampolės rajono apylinkės teismų, Vilniaus, Kauno, Klaipėdos apygardų teismų nuosprendžių, kuriais asmenys buvo nuteisti už vagystes (BK 178 straipsnis) analizę, rodo, kad iš viso vagysčių padaryta 1 716, iš jų kvalifikuotų – 970 (57 proc.), iš jų: įsibraunant į patalpą – 541 (56 proc.); automobilių – 146 (15proc.); kišenvagysčių – 55 (6 proc.); atvirai – 199 (21 proc.); organizuotos grupės 2 (0,2 proc.); didelės vertės turto – 27 (2,8 proc.); didelės reikšmės kultūrinių vertybių ir pan. vagysčių nebuvo padaryta.

²¹⁰ Žr. Лесниевски-Костарева Т. А. Дифференциация уголовной ответственности. Теория и законодательная практика. – Москва, 2000. С. 264.

²¹¹ Apie kaltininko asmenybės bruožų pripažinimo kvalifikuojančiais požymiais neleistinumą ne kartą pabrėžė daugelis autorių, žr.: Куринов Б. А. Повышение роли уголовного закона в предупреждении преступлений // Вестник МГУ, Сер. 11 „Право“, 1974, No 5. С. 35; Ткаченко В. Принцип равной уголовной ответственности // Сов. Юстиция, 1989, No 9. С. 26.

atsakomybė už nusikalstamą veiką priklausytų nuo asmeninių savybių, o tai prieštarautų baudžiamosios teisės principui, kad atsakomybė kyla tik už kaltai padarytą nusikalstamą veiką (veikimą, neveikimą, padarinius ir pan.)²¹². Kita vertus, visai neseniai ir požymiai *itin pavojingas recidyvistas* bei *pakartotinumus* buvo laikomi vagystę kvalifikuojančiais (1961 m. BK 90, 146, 271 straipsniai). Akivaizdu, kad šiuo atveju įstatymų leidėjas griežtino baudžiamąją atsakomybę už vagystę atsižvelgdamas tik į kaltininko pavojingumo charakteristiką, dėl to naujajame BK tokių vagystę kvalifikuojančių požymių pagrįstai atsisakyta. Veikos pavojingumą akivaizdžiai didina nurodytoms aplinkybėms giminingas specialiojo recidyvo požymis, nes jis, skirtingai nei bendrasis recidyvas, kuris gali būti ir nesusijęs su nuteisimu už tapatų ar vienuarūšį nusikaltimą (pavyzdžiui, asmuo nuteistas už viešosios tvarkos pažeidimą, po to už vagystę), yra susijęs su daroma nusikalstama veika. Dėl to kritikuotina galiojančio BK 27 straipsnyje įtvirtinta nusikaltimų recidyvo sąvoka, pagal kurią nusikaltimų recidyvui pripažinti neturi reikšmės padarytų tyčinių nusikaltimų (nusikaltimų recidyvo komponentų, kitaip tariant, jo sudėtinių dalių) rūšis ir pobūdis: jie gali būti tapatūs, vienuarūšiai ar įvairių rūšių²¹³. Atsižvelgiant į tai, siūlytina BK 27 straipsnyje nusikaltimų recidyvą apibrėžti taip, kad jo pripažinimą lemtų ne ankstesnis teistumas apskritai, bet teistumas už tapatų ar vienuarūšį tyčinį nusikaltimą.

Vertinant vagystę kvalifikuojančius požymius loginiu ir stilistiniu aspektais²¹⁴, pozityviai vertintina tai, kad šiuo metu, kitaip nei kai kuriuose ankstesniuose įstatymuose (Kazimiero teisyne, Lietuvos Statutuose) visi vagystę kvalifikuojantys požymiai reglamentuojami straipsnio (BK 178

²¹² Žr.: Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. – Vilnius, 2003. P. 65.

²¹³ Žr.: Lietuvos Respublikos baudžiamosios kodekso komentaras. Bendroji dalis. – Vilnius, 2004. P. 175.

²¹⁴ Kvalifikuotų vagysčių, kaip ir kitų nusikalstamų veikų, teisinis apibūdinimas baudžiamajame įstatyme turi būti tikslus ir aiškus. Tai plaukia iš *nullum crimen, sine lege* principo nuostatų, be kita ko, kad iš baudžiamosios įstatymo teksto būtų aiškūs nusikalstamos veikos požymiai. Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės norminių aktų rengimo tvarkos įstatymas (Valstybės žinios, 1995, Nr. 41-991) detalizuoja teisinės technikos reikalavimus ir nurodo, kad teisės akto turinys turi atitikti jo paskirtį; turi būti logiškas, glaustas ir aiškus, ir pan. A. Vaišvila nurodo teisėkūros stilistinius reikalavimus: terminų vienareikšmiškumas, teisės terminijos vienodumas, sąlygiškas teisės terminų pastovumas, terminų ekonomiškumas (žr.: Vaišvila A. Teisės teorija. – Vilnius, 2004. P. 237–241). Baudžiamosios teisės teorijoje pabrėžiami baudžiamosios įstatymo formulavimo techniniai aspektai: kiek įmanoma vienodas ir tikslus sąvokų apibūdinimas, teisinis sąvokų išaiškinimas, formalių požymių prioritetas palyginti su vertinamaisiais ar blanketiniais požymiais ir pan. (žr.: Švedas G. Baudžiamosios politikos pagrindai ir tendencijos Lietuvos Respublikoje. – Vilnius, 2006. P. 32–33). Visi šie loginiai ir stilistiniai reikalavimai būdingi ir konstruojant kvalifikuotas vagystės sudėtis.

straipsnio 2, 3 dalys) dispozicijoje, o ne sankcijoje. Ši taisyklė išplaukia iš baudžiamosios teisės teorijos, kad nusikaltimo sudėtis turi būti aprašyta straipsnio dispozicijoje, o sankcijos tikslas yra nustatyti bausmės ribas²¹⁵. Pažangu ir tai, kad pagrindinė ir kvalifikuotos vagystės sudėtys aprašytos viename straipsnyje, t. y. BK 178 straipsnio 1 dalyje pateikiama pagrindinė vagystės sudėtis, o to paties straipsnio 2 ir 3 dalyse aprašomos kvalifikuotos vagystės sudėtys. Taip pabrėžiami pagrindinės ir kvalifikuotų vagystės sudėčių panašumai ir skirtumai, tuo pačiu palengvinamas įstatymo taikymas. Be to, BK 178 straipsnio dalių, kuriose apibrėžiamos kvalifikuotos vagystės sudėtys, skaičius neviršija dviejų, taigi straipsnis nėra perpildytas, dėl to taip pat lengviau jį taikyti. Nereikalingas detalizavimas (kazuistinis reguliavimas) anaipol nebūtų aukšto įstatymų leidybos technikos lygio rodiklis. Priešingai, kuo abstraktesnis įstatymo konstravimas nuo seno yra teisėkūros technikos siekiamybė. Kaip teigia A. Vaišvila, jau antikoje suvokta – įstatymas turi būti trumpas, kad „nepatyrusiam būtų lengviau jo laikytis“²¹⁶. Visiškai pagrįstai atsisakyta vertinamųjų vagystę kvalifikuojančių požymių, siekiant išvengti nevienodo jų interpretavimo ir teismų praktikos klaidų. Terminu *žymi žala* (1961 m. BK 146 straipsnio 2 dalis) neliko, požymis *stambus mastas* formalizuotas įstatyme (galiojančiame BK įvardijamas didelės vertės turtas, o šios sąvokos išaiškinimas pateiktas BK 190 straipsnyje).

Kita vertus, galiojančiame BK pateiktos kvalifikuotų vagysčių sudėčių konstrukcijos tebėra kritikuotinos. Antai kvalifikuotos vagysčių sudėtys konstruojamos aprašant pagrindinę vagystės sudėtį *tas, kas pagrobė svetimą turtą...*, o toliau išvardinant atitinkamus vagystę kvalifikuojančius požymius (BK 178 straipsnio 2, 3 dalys) – čia aiškus kazuistinis kvalifikuotų sudėčių aprašymo pobūdis. Pagal ankstesnius baudžiamuosius įstatymus kvalifikuotos vagystės sudėtys buvo konstruojamos sėkmingiau (turima omenyje, kad nekartojama visa pagrindinė vagystės sudėtis): pavyzdžiui, vartojant terminą *ta pati veika...* (BK 90 straipsnio 2 dalis, 146 straipsnio 2 dalis) arba įvardijant

²¹⁵ Žr.: Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. – Vilnius, 2003. P. 93–95.

²¹⁶ Vaišvila A. Teisės teorija. – Vilnius, 2004. P. 240.

pagrindinės vagystės sudėties pavadinimą *vagystė padaryta...* (BK 271 straipsnio 2, 3, 4 dalys). Tokia konstrukcija logiškumo ir ekonomiškumo požiūriu buvo priimtinesnė, nes pabrėžė kvalifikuotos vagystės sudėties sąsają su pagrindine šio nusikaltimo sudėtimi, nurodė, kad visi pagrindinės vagystės sudėties požymiai sudaro kvalifikuotą vagystės sudėtį, tuo pačiu nebereikia vardyti visų pagrindinės sudėties požymių, sudarančių kvalifikuotą vagystės sudėtį. Pagrindinės vagystės sudėties požymių vardijimas BK 178 straipsnio 2, 3 dalyse akivaizdžiai perteklinis²¹⁷, tarsi pamirštant, kad įstatymų kūrimo technikos pagrindas – kuo trumpesnis ir tikslesnis teisinis tekstas²¹⁸. Be to, grįžimas prie kazuistinio kvalifikuotų sudėčių aprašymo laikytinas įstatymų kūrimo technikos atžanga. Daugžodžiaujant gali būti prarasta pagrindinė normos mintis, kartu tai gali tapti pagrindu įvairiai aiškinti teisės normą, kliudyti vienareikšmiškai ją suprasti ir taikyti²¹⁹. Antai vagystės kvalifikuotas sudėtis vertinant sistemiškumo požiūriu kyla klausimas, kodėl įstatymo leidėjas aprašydamas automobilio pagrobimą nenurodo, kad automobilis turi būti svetimas, o konstruodamas visas kitas kvalifikuotas vagystės sudėtis pabrėžia turto svetimumą? Tarsi peršama gana absurdiška išvada, kad ir savas automobilis gali būti kvalifikuotos vagystės dalyku. Siekiant išvengti tokių dviprasmybių, taip pat įvertinus tai, kad šios veikos pavadinimas išreiškiamas vienu žodžiu „vagystė“, teksto ekonomiškumo požiūriu tikslingiau konstruojant kvalifikuotą vagystės sudėtį nurodyti pagrindinės nusikaltimo sudėties pavadinimą, o toliau išvardyti konkrečius kvalifikuojančius požymius. Be to, reikėtų palikti galiojančiame BK vartojamą konstrukciją *tas, kas...*, kuria pabrėžiama, kad baudžiamas asmuo, o ne veika (pavyzdžiui, *tas, kas padarė vagystę įsibraudamas į patalpą...* ir pan.

²¹⁷ Kai kurie autoriai nurodo, kad objektyviosios nusikaltimo sudėties pusės požymių vardijimas kvalifikuotoje sudėtyje gali būti pagrįstas tik tada, kai pagrindinė ir kvalifikuota sudėtis skiriasi ne tik kvalifikuojančiais, bet ir objektyviosios pusės požymiais. Pavyzdžiui, pagrindinėje dalyje numatyta atsakomybė už įgijimą, pardavimą, saugojimą, nešiojimą, pervežimą, o kvalifikuotoje – tik apie įgijimą ar nešiojimą. Tai yra pateisinama tada, kai šios sudėtys skiriasi objektyviaisiais požymiais. Plačiau apie tai žr.: Лесниевски-Костарева Т. А. Дифференциация уголовной ответственности. Теория и законодательная практика. – Москва, 2000. С. 288.

²¹⁸ Žr.: Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės norminių aktų rengimo tvarkos įstatymas // Valstybės žinios, 1995, Nr. 41-991.

²¹⁹ Žr.: Vaišvila A. Teisės teorija. – Vilnius, 2004. P. 240.

Logiškumo požiūriu, neigiamai vertintina ir tai, kad BK 178 str. 2 d. ar 3 d. pateikti alternatyvūs (vienodo pavojingumo) vagystę kvalifikuojantys požymiai nėra sužymėti (neturi indeksacijos). Antai BK 178 str. 2 d. pateikti net keturi alternatyvūs kvalifikuojantys požymiai, o BK 178 str. 3 d. – trys alternatyvūs kvalifikuojantys požymiai, tačiau jie nėra kaip nors sužymėti. Todėl, kai byloje nustatomas ne vienas, o keli toje pačioje BK 178 straipsnio dalyje pateikti požymiai, įstatymo taikytojas neturi galimybės tiksliai kvalifikuoti veiką. Be to, jei aukštesnės instancijos teismas panaikintų vieną iš šių kvalifikuojančių požymių, o kitas požymis, numatytas toje pačioje dalyje liktų, tai bendra veikos kvalifikacija nesikeistų. Tokios teismo klaidos netgi nepripažįstamos kvalifikavimo klaidomis. Taigi, nesant alternatyvių vagystę kvalifikuojančių požymių indeksavimo, užkertamas kelias tiksliam veikos kvalifikavimui teismų praktikoje²²⁰. Tai nepateisinama ir baudžiamojo įstatymo sistemiškumo požiūriu, nes kituose BK straipsniuose vienodo pavojingumo kvalifikuojantiems požymiams tokia indeksacija suteikiama (BK 129 str. 2 d. 1–12 p., 135 str. 2 d. 1–12 p. ir pan.). Atsižvelgiant į tai, vagystę kvalifikuojančius požymius būtų tikslinga žymėti išskirtiniu šifru. Tarkim visus BK 178 str. 2 d. ar 3 d. numatytus alternatyvius vagystę kvalifikuojančius požymius išdėstyti 1), 2), 3) ir t.t. punktuose.

Pabrėžtina, kad šiuo metu įstatymo leidėjas panašius kvalifikuojančius požymius numato ir kitoms turтинėms nusikalstamoms veikoms. Dėl to, vertinant baudžiamajame įstatyme nustatytus vagystę kvalifikuojančius požymius BK vientisumo požiūriu, tikslinga šiuos požymius lyginti su kai kurių kitų nusikalstamų veikų nuosavybei, turтинėms teisėms ar turтинiams interesams kvalifikuojančiais požymiais.

²²⁰ Teisinėje literatūroje siūlomas indeksacijos būtinumas tiek pavienių kvalifikuojančių požymių (žr.: Тенчов Э.С. Охрана собственности – институт уголовного права. С. 35), tiek ir visų kvalifikuojančių požymių (žr.: Ильюк Е.В. Законодательная техника построения диспозиции статьи уголовного закона. Свердловск, 1989. С. 4,9).

Vagystę kvalifikuojančių požymių palyginimas su panašiais kvalifikuojančiais požymiais, nustatytais už kai kurias nusikalstamas veikas nuosavybei, turtinėms teisėms ar turtiniams interesams

Lentelė Nr. 6

Vagystė	Plėšimas	Turto prievartavimas	Sukčiavimas	Turto pasisavinimas	Turto iššvaistymas	Turto sunaikinimas ar sugadinimas	Nusikalstamu būdu gauto turto igijimas arba realizavimas
atvirai							
įsibrovus į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją	įsibrovus į patalpą						
kišenvagystė							
automobilis							
didelės vertės svetimas turtas	didelės vertės svetimas turtas	didelės vertės svetimas turtas	didelės vertės svetimas turtas	didelės vertės svetimas turtas	didelės vertės svetimas turtas	didelės vertės svetimas turtas	didelės vertės svetimas turtas
didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčios vertybės	didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčios vertybės	Didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčios vertybės	didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčios vertybės	didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčios vertybės	didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčios vertybės	didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčios vertybės	didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčios vertybės
organizuota grupė	organizuota grupė	Organizuota grupė	organizuota grupė				
		didelė turtinė žala					

Palyginus vagystę kvalifikuojančių požymių sistemą su kitas nusikalstamas veikas nuosavybei, turtinėms teisėms ar turtiniams interesams kvalifikuojančių požymių sistemomis, pabrėžtina, kad kai kurie kvalifikuojantys požymiai būdingi tik vagystei: svetimo turto pagrobimas *atvirai, viešoje vietoje iš asmens drabužių, rankinės ar kitokio nešulio (kišenvagystė), automobilis*. Be abejo, minėtų kvalifikuojančių požymių nustatymas tik vagystės atveju yra pagrįstas, nes jie susiję būtent su vagystės specifiška ir tokių veikų rūšių paplitimu, kuris, kaip minėta, yra vienas iš

kriterijų, lemiančių aplinkybės įtraukimą į kvalifikuojančių požymių sąrašą. Pavyzdžiui, automobilio grobimas plėšimo būdu nėra plėšimą kvalifikuojantis požymis dėl to, kad tokių atvejų būna vienetai. Tuo tarpu atviras svetimo turto pagrobimas ar kišenvagystė dėl savo specifikos negali sudaryti kvalifikuotos plėšimo, turto prievartavimo ar pan. sudėties. Minėti požymiai patenka į pagrindinę plėšimo, turto prievartavimo sudėtį.

Kalbant apie vagystę kvalifikuojantį požymį *įsibrovimas į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją* pabrėžtina, kad panašus kvalifikuojantis požymis numatytas ir plėšimo atveju – *įsibrovimas į patalpą*. Kita vertus, kyla klausimas, kodėl plėšimo atveju įstatymų leidėjas nustato siauresnį kvalifikuojantį požymį nei vagystės atveju? Dėl to plėšimas, padarytas įsibrovus į saugyklą ar saugomą teritoriją, kvalifikuojamas pagal BK 180 straipsnio 1 dalį, nesant kitų šią veiką kvalifikuojančių požymių. Vadinasi, kaltininkas, pagrobęs turtą iš saugomos teritorijos ar saugyklos naudodamas smurtą, grasinimus ar kitaip atimdamas galimybę nukentėjusiam asmeniui pasipriešinti, ir nenaudodamas nei smurto, nei grasinimų ir pan., gali būti nubaustas analogiška bausme, nes ir BK 178 straipsnio 2 dalies, ir 180 straipsnio 1 dalies sankcijose numatyta griežčiausia bausmė – iki 6 metų laisvės atėmimo. Tačiau smurtinis svetimo turto pagrobimas akivaizdžiai yra daug pavojingesnis, todėl manytina, kad šis požymis turėtų būti analogiškas ir vagystės, ir plėšimo atveju.

Organizuota grupė –, požymis, be vagystės, numatytas kaip kvalifikuojantis ir plėšimo, ir turto prievartavimo, ir sukčiavimo atvejams. Turto pasisavinimas, iššvaistymas, sunaikinimas, sugadinimas ir pan., padarytas dalyvaujant organizuotoje grupėje, teisiškai būtų vertinamas tik kaip sunkinanti aplinkybė. Todėl kyla klausimas, kodėl požymis *organizuota grupė* vienais atvejais taikomas diferencijuojant atsakomybę, o kitais – tik individualizuojant bausmę. Juk minėtas požymis vienodai didina bet kurios nusikalstamos veikos pavojingumo laipsnį. Priėmus 2000 m. BK plačiai paplitę kvalifikuojantys požymiai iš dalies buvo reglamentuojami BK bendrojoje

dalyje (*itin pavojingas recidyvas*²²¹, *teistumas, kartotinumai, bendrininkavimo formos*), tačiau šiuo metu pastebima tendencija *organizuotą grupę*, kaip kvalifikuojantį požymį, nustatyti BK specialiojoje dalyje. Pabrėžtina, kad šis kvalifikuojantis požymis taikomas ir kai kuriems kitiems nusikaltimams (BK 147 straipsnio 2 dalis, 157 straipsnio 2 dalis, 263 straipsnio 3 dalis ir pan.). Taigi ar neatsitiks taip, kad vėl bus plačiai tiražuojami tie patys kvalifikuojantys požymiai BK specialiojoje dalyje, nors tai būtų netikslinga įstatymo ekonomiškumo požiūriu. Be to, tokia situacija ne kartą buvo kritikuojama baudžiamosios teisės specialistų, kurie reikalavo kvalifikuojančius požymius, būdingus daugeliui nusikaltimų, apibrėžti BK bendrojoje dalyje ir būtinai nurodyti jų įtaką bausmei²²². BK bendrojoje dalyje pateikta tik įstatyminė *organizuotos grupės* sąvoka, nepabrėžiama konkrečiai šio požymio įtaka bausmei, išskyrus tai, kad organizuotos grupės nariams už nusikaltimo padarymą paprastai skiriama griežtesnė bausmė negu bendrininkų grupės nariams (BK 58 straipsnio 2 dalis), bausmės skyrimo taisyklės (BK 61 straipsnis) reikalauja skiriant bausmę, be kita ko, įvertinti ir sunkinančias aplinkybes (viena iš jų – ir *organizuota grupė* (BK 60 straipsnio 2 dalis)), tačiau konkrečiai šio požymio įtaka sankcijos dydžiui nėra nurodyta, o nurodoma į BK 178 straipsnio 3 dalį, kurioje ir apibrėžiamas bausmės už vagystę, padarytą dalyvaujant organizuotoje grupėje, didėjimas. Atsižvelgiant į tai, tikslingiau *organizuotą grupę* kaip kvalifikuojantį vagystę požymį panaikinti ir apibrėžti šios grupės konkrečią įtaką bausmės pakitimui BK bendrojoje dalyje, kaip tai padaryta, pavyzdžiui, recidyvo atveju.

Turto didelė vertė ir vertybės, turinčios didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės kaip kvalifikuojantys požymiai paminėti vos ne visose šio skyriaus kvalifikuotose nusikaltimų sudėtyse, išskyrus BK 179 straipsnį, kuriame nurodytas šią veiką kvalifikuojantis požymis – ne *didelė turto vertė*,

²²¹ Požymis *itin pavojingas recidyvas*, kuris kvalifikavo ne tik vagystę (Lietuvos TSR BK 90 straipsnio 4 dalis, 147 straipsnio 4 dalis ir t. t.), bet ir daugelį kitų nusikaltimų, šiuo metu vadinamas *pavojingu recidyvistu* ir aprašomas BK bendrojoje dalyje, nurodant jo įtaką bausmės pakitimui (BK 56 straipsnio 2 dalis).

²²² Žr.: Bieliūnas E. Kvalifikuota nusikaltimo sudėtis // Teisės apžvalga, Nr. 3, 1990. P. 4, 5; Лесниевски-Костарева Т. А. Дифференциация уголовной ответственности. Теория и законодательная практика. – Москва, 2000. С. 243.

o *didelė turtinė žala*. Taigi nesunku pastebėti tų pačių požymių tiražavimą BK XXVIII skyriuje. Įstatymo teksto ekonomiškumo požiūriu tikslingiau būtų šiuos požymius aprašyti minėto skyriaus pabaigoje, kartu nurodant ir šių požymių įtaką baudžiamosios atsakomybės diferencijavimui. Pabrėžtina, kad požymio *didelės vertės turtas* išaiškinimas pateiktas šio skyriaus pabaigoje (BK 190 straipsnis), todėl tikslinga būtų čia pateikti ir *vertybių, turinčių didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės* požymio išaiškinimą bei nurodyti šių požymių įtaką baudžiamosios atsakomybės diferencijavimui.

Taigi BK 178 straipsnyje būtų tikslinga palikti tik pavienius, vien vagystei būdingus kvalifikuojančius požymius: *kišenvagystę, automobilį* ir pan., o BK XXVIII skyriaus pabaigoje aprašyti kvalifikuojančius požymius, būdingus daugeliui turtinių nusikalstamų veikų (*didelės vertės turtas, didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčios vertybės*), ir nurodyti šių požymių įtaką baudžiamosios atsakomybės diferencijavimui. Kvalifikuojantį požymį – *organizuotą grupę*, kadangi jis yra būdingas ne tik turtinėms, bet ir kitoms nusikalstamoms veikoms, įtvirtinti BK bendrojoje dalyje ir ne tik pateikti jo sąvoką, bet ir nurodyti šio požymio konkrečią įtaką baudžiamosios atsakomybės diferencijavimui.

III. VAGYSTĘ KVALIFIKUOJANTYS POŽYMIAI

Baudžiamosios teisės doktrinoje pabrėžiama nusikaltimą kvalifikuojančių požymių, kurie didina atitinkamos rūšies nusikaltimo pavojingumą ir sunkina atsakomybę, svarba, todėl juos būtina nustatyti kvalifikuojant veiką ir atsižvelgti į juos individualizuojant bausmę (kai yra keli vienodo pavojingumo kvalifikuojantys požymiai). Antai esant bent vienam vagystę kvalifikuojančiam požymiui, nepriklausomai nuo pagrobto turto vertės (išskyrus didelę turto vertę), veika tampa apysunkiu ar net sunkiu nusikaltimu, už kuriuos teisiniai padariniai aiškiai skiriasi²²³. Todėl tinkamai kvalifikuoti veiką, tuo pačiu ir teisingai nubausti kaltininką galima tik tinkamai įvertinus kiekvieną vagystę kvalifikuojantį požymį ir jo turinį.

Nusikaltimą kvalifikuojantys požymiai baudžiamosios teisės literatūroje pagal įvairius kriterijus skirstomi į tam tikras grupes. Dažniausiai vienodo pavojingumo kvalifikuojantys požymiai klasifikuojami pagal tai, kuri nusikalstamos veikos sudėties elementą jie apibūdina²²⁴, o skirtingo pavojingumo kvalifikuojančius požymius įprasta grupuoti pagal jų sunkumą²²⁵. Be minėtų kriterijų, vagystę kvalifikuojančius požymius galima grupuoti ir pagal daugelį kitų, pavyzdžiui, pagal sankcijoje nustatytą laisvės atėmimo bausmės dydį, kurioje straipsnio dalyje jie nustatyti ar kokioms nusikalstamoms veikoms būdingi, ir pan. Autorės nuomone, vagystę kvalifikuojančius požymius galima sugrupuoti pagal žemiau pateiktus kriterijus.

²²³ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. – Vilnius, 2004. P. 97.

²²⁴ Pavyzdžiui, taip klasifikuojami nužudymą, sunkų sveikatos sutrikdymą kvalifikuojantys požymiai (žr.: Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. – Vilnius, 2001. P. 165; Aliukonienė R. Sunkus sveikatos sutrikdymas: teorinės ir praktinės kvalifikavimo problemos. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S) – Vilnius, 2007. P. 143). Kita vertus, šio kriterijaus pagrindu kai kurie autoriai klasifikuoja ir skirtingo sunkumo kvalifikuojančius požymius. Antai N. A. Lopašenko skirtingo sunkumo vagystę kvalifikuojančius požymius pagal aplinkybes, kurias šie požymiai apibūdina, skirsto į: a) aplinkybes, kurios apibūdina ypatingą veikimo būdą (kišenvagystė, stambaus ir itin stambaus masto vagystė); b) aplinkybes, susijusias su padariniais (žymi žala ir pan.); c) aplinkybes, susijusias su veikos padarymo būdu (vagystė, padaryta įsibraunant į patalpą, saugyklą ir pan.); d) aplinkybes, susijusias su nusikaltimo subjektu (iš anksto susitarusių asmenų grupė, organizuota grupė ir pan.) ir pan. (žr.: Лопашенко Н. А. Преступления против собственности. – М.: ЛексЭст, 2005. С. 71–73).

²²⁵ V. Pavilonis, V. Piesliakas pagal kvalifikuojančių požymių sunkumą ir reikšmę skiria kvalifikuotas ir itin kvalifikuotas nusikaltimų sudėtis (žr.: Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. – Vilnius, 2001. P. 14; Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. – Vilnius, 2006. P. 188, 189); N. A. Lopašenko kvalifikuojančius požymius pagal jų sunkumą grupuoja į kvalifikuojančius, itin kvalifikuojančius ir itin itin kvalifikuojančius (žr.: Лопашенко Н. А. Преступления против собственности. – М.: ЛексЭст, 2005. P. 71–73); A. I. Boicovas skiria kvalifikuotas ir itin kvalifikuotas grobimų sudėtis (Бойцов А. И. Преступления против собственности. – СПб, 2002. P. 563, 666).

Pagal tai, kurį nusikalstamos veikos sudėties elementą požymis apibūdina:

a) požymiai, apibūdinantys vagystės dalyką, jo vertę (*automobilis, didelės vertės turtas, didelės mokslinės, istorinės, kultūrinės reikšmės turinčios vertybės*);

b) požymiai, apibūdinantys objektyviają vagystės pusę (*atvirai, kišenvagystė, įsibraunant į patalpą, saugyklą, saugomą teritoriją, organizuota grupė*).

Pagal tai, kokioms nusikalstamoms veikoms požymiai būdingi:

a) specialieji kvalifikuojantys požymiai (būdingi tik vagystei: *atvirai, kišenvagystė, automobilis*);

b) rūšiniai kvalifikuojantys požymiai (būdingi daugumai turtinių nusikalstamų veikų: *didelė turto vertė, didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčios vertybės*);

c) bendrieji kvalifikuojantys požymiai (būdingi ir kitoms nusikalstamoms veikoms: *organizuota grupė*).

Pagal sankcijoje nustatytą laisvės atėmimo bausmės dydį:

a) požymiai, apibūdinantys apysunkį nusikaltimą (*atvirai, kišenvagystė, įsibraunant į patalpą, saugyklą, saugomą teritoriją, automobilis*);

b) požymiai, apibūdinantys sunkų nusikaltimą (*didelės vertės turtas, didelės mokslinės, istorinės, kultūrinės reikšmės turinčios vertybės, organizuota grupė*).

Pagal požymio sunkumą:

a) kvalifikuojantys požymiai (*atvirai, kišenvagystė, įsibraunant į patalpą, saugyklą, saugomą teritoriją, automobilis*);

b) itin kvalifikuojantys požymiai (*didelės vertės turtas, didelės mokslinės, istorinės, kultūrinės reikšmės turinčios vertybės, organizuota grupė*).

Pagal tai, kurioje BK 178 straipsnio dalyje išdėstyti:

a) požymiai, išdėstyti BK 178 straipsnio 2 dalyje (*atvirai, kišenvagystė, įsibraunant į patalpą, saugyklą, saugomą teritoriją, automobilis*);

b) požymiai, išdėstyti BK 178 straipsnio 3 dalyje (*didelės vertės turtas, didelės mokslinės, istorinės, kultūrinės reikšmės turinčios vertybės, organizuota grupė*).

Pabrėžtina, kad kai kurios iš šių klasifikacijų turi ne tik teorinę, bet ir praktinę reikšmę. Vagystę kvalifikuojančių požymių rūšiavimas pagal jų sunkumą į kvalifikuojančius ir itin kvalifikuojančius požymius turi reikšmės kvalifikuojant vagystę. Kvalifikuojantys (mažesnio pavojingumo) vagystę požymiai išdėstyti BK 178 straipsnio 2 dalyje, o itin kvalifikuojantys (didesnio pavojingumo) požymiai numatyti BK 178 straipsnio 3 dalyje. Atsižvelgiant į tai, kad vagystę kvalifikuojančių požymių sistemos nustatymas paremtas hierarchijos principu, sunkesni (itin kvalifikuojantys) vagystės požymiai turi apimti lengvesnius (kvalifikuojančius) vagystės požymius²²⁶. Antai nustačius, kad automobilis pagrobtas dalyvaujant organizuotoje grupėje, veika bus kvalifikuojama tik pagal BK 178 straipsnio 3 dalį, nes *organizuota grupė* yra sunkesnis (itin kvalifikuojantis) vagystę požymis, kuris apima lengvesnį (kvalifikuojantį) požymį – *automobilio* pagrobimą, nustatytą BK 178 straipsnio 2 dalyje. Tačiau ta aplinkybė, kad buvo pagrobtas automobilis, gali būti įvertinta skiriant bausmę, nes požymis, kuris nebuvo taikytas veikai kvalifikuoti, turi būti įvertintas individualizuojant bausmę²²⁷. Atsižvelgiant į BK 178 straipsnio 2 ir 3 dalių konstrukcijas, darytina išvada, kad BK 178 straipsnio 2 dalyje pateikti keturi kvalifikuojantys požymiai arba BK 178 straipsnio 3 dalyje pateikti trys itin kvalifikuojantys požymiai yra vienodai pavojingi. Todėl nustačius ar vieną, ar kelis vienodo pavojingumo (t. y. numatytus toje pačioje BK 178 straipsnio dalyje) vagystę kvalifikuojančius požymius, veikos kvalifikacija nesikeičia. Jei vagystė turi du ar daugiau vienodo pavojingumo kvalifikuojamųjų požymių, į juos atsižvelgiama individualizuojant bausmę. Antai automobilio pagrobimas, padarytas

²²⁶ Борзенков Г. Н. Преступления против собственности // Вестник МГУ. Сер. 11, Право, 1992. No 6. С. 20. Esant BK 178 straipsnio 2 ir 3 dalyse nustatytų požymių konkurencijai, vagystė kvalifikuojama pagal BK 178 straipsnio 3 dalį, nes griežtesnė norma šalina švelnesnės normos taikymo galimybes (žr.: Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. I knyga. – Vilnius, 2001. P. 33).

²²⁷ Žr.: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas Nr. 40 „Dėl teismų praktikos taikant Baudžiamojo proceso kodekso normas, reglamentuojančias nuosprendžio surašymą“ // Teismų praktika, Vilnius, 2003, Nr. 19.

įsibraunant į patalpą, kvalifikuojamas tik pagal BK 178 straipsnio 2 dalį, nes ir automobilio pagrobimas, ir įsibrovimas į patalpą yra vienodo pavojingumo kvalifikuojantys požymiai. Be to, gali būti praktiškai pritaikomos ir kitos klasifikacijos. Pavyzdžiui, atsižvelgiant į tai, ar tam tikras kvalifikuojantis požymis būdingas tik vienai nusikalstamai veikai, ar tam tikrai vienaarūšių nusikalstamų veikų grupei, ar daugeliui nusikalstamų veikų, jo vieta baudžiamajame įstatyme turėtų būti skirtinga, t. y. daugeliui nusikalstamų veikų būdingi kvalifikuojantys požymiai turėtų būti nustatomi BK bendrojoje dalyje; vienaarūšių nusikalstamų veikų grupei būdingi kvalifikuojantys požymiai – BK specialiosios dalies skyriaus, reglamentuojančio atsakomybę už vienaarūšes nusikalstamas veikas, pabaigoje; vienai nusikalstamai veikai būdingi kvalifikuojantys požymiai – tame pačiame BK specialiosios dalies straipsnyje kaip ir pagrindinė nusikalstamos veikos sudėtis.

Kadangi didžiausią praktinę reikšmę turi vagystę kvalifikuojančių požymių skirstymas pagal jų pavojingumo laipsnį, autorės nuomone, šiuos požymius tikslingiau analizuoti suskirsčius juos į tam tikras grupes būtent pagal minėtą kriterijų, t. y.: 1) kvalifikuojantys požymiai; 2) itin kvalifikuojantys požymiai.

1. Kvalifikuojantys požymiai

1.1. Atvira vagystė

Nuo 2007 m. liepos 21 d. požymis *atvirai* kvalifikuoja svetimo turto pagrobimą²²⁸. Sąvoka „atvirai“ baudžiamajame įstatyme nėra atskleista. Šis požymis parodo vagystės padarymo būdą. Pabrėžtina, kad iki 1994 m. rugpjūčio 5 d. galiojant 1961 m. BK baudžiamoji atsakomybė už atvirąją vagystę buvo reglamentuojama atskirame straipsnyje ir sudarė savarankišką nusikaltimų nuosavybei sudėtį (BK 91, 147 straipsniai)²²⁹. Be to, tuo metu atviroji vagystė buvo suprantama plačiau nei dabar – ji apėmė ir turto

²²⁸ Žr.: Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 38, 47, 63, 66, 70, 75, 82, 93, 129, 166, 167, 172, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 189, 194, 196, 197, 198, 198⁽¹⁾, 198⁽²⁾, 199, 202, 213, 214, 215, 225, 227, 228, 231, 233, 235, 252, 256, 257, 262, 284, 285, 312 straipsnių, priedo pakeitimo ir papildymo, XXVI, XXX skyrių pavadinimų pakeitimo ir kodekso papildymo 256⁽¹⁾, 257⁽¹⁾ straipsniais įstatymas // Valstybės žinios, 2007, Nr. 81-3309.

²²⁹ Žr.: LTSR baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios, 1961, Nr. 18-147.

pagrobimą panaudojant nepavojingą gyvybei ar sveikatai smurtą, bei grasinimą panaudoti tokį smurtą (BK 91 straipsnio 2 dalis, 147 straipsnio 2 dalis). Kaip rašė A. Drakšienė: „<...> dėl akiplėšiškumo arba nepavojingo gyvybei ar sveikatai smurto pavartojimo arba grasinimo nukentėjusiajam pavartoti tokį smurtą atviroji vagystė buvo laikoma pavojingesniu bei sunkesniu nusikaltimu už slaptąją vagystę ir reglamentuota atskirame BK straipsnyje“²³⁰. 1994 m. liepos 19 d. įstatymu²³¹ keičiant baudžiamąjį įstatymą, atvirosios vagystės kaip atskiro nusikaltimo neliko. Dalis požymių, susijusių su fizinės jėgos panaudojimu prieš nukentėjusįjį siekiant nugalėti jo pasipriešinimą, perkelti į plėšimo sudėtį, o veiksmai, nesusiję su smurtu, priskirti paprastajai vagystei. Dėl to nuo 1994 m. rugpjūčio 5 d. iki 2007 m. liepos 21 d. ir slaptas, ir atviras svetimo turto pagrobimas buvo laikomas paprasta vagyste. Atsižvelgiant į tai, kad šiuo metu plėšimo sudėtis apima bet kokią prievartinį svetimo turto užvaldymą, kalbant apie pagrobimą atvirai reikia turėti mintyje ne tik nesmurtinius atviro svetimo turto pagrobimo atvejus, bet ir atvejus, kai nenaudojama jokia prievarta.

Pabrėžtina, kad požymio *atvirai* įtraukimą į vagystę kvalifikuojančių požymių sąrašą lėmė ta aplinkybė, kad 2004 m., nustačius vagystę kvalifikuojantį požymį *kišenvagystė*, įstatyme atsirado nelogiškumas. Asmens, pagrobusio daiktą iš drabužių, rankinės ar nešulio, veiksmai buvo kvalifikuojami pagal BK 178 straipsnio 2 dalį, o jei jis pagrobė daiktą su visu drabužiu, nešuliu ar rankine, padaryta veika buvo kvalifikuojama pagal BK 178 straipsnio 1 dalį ir asmuo baudžiamas švelniau, nes jo padarytų nusikalstamų veiksmų neapėmė BK 178 straipsnio 2 dalyje numatytas kvalifikuojantis požymis *kišenvagystė*²³² (žr. p. 157–159). Pritartina įstatymų leidėjo siekiui suvienodinti atsakomybę minėtose situacijose, tačiau diskutuotina dėl tam pasirinkto būdo. Juk nelogiškumą lėmė ne atviro turto

²³⁰ Žr.: Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. – Vilnius, 2001. P. 347.

²³¹ 1994 m. liepos 19 d. įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, pataisos darbų ir baudžiamojo proceso kodeksų pakeitimo ir papildymo“ // Valstybės žinios, 1994, Nr. 60-1182.

²³² Aiškinamasis raštas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 20, 38, 42, 45, 47, 63, 66, 70, 75, 82, 93, 129, 172, 178, 182, 225, 227, 231, 252, 284, 285 straipsnių, XXVI skyriaus pavadinimo pakeitimo įstatymo projekto“.

pagrobimo ir kišenvagystės nevienodas vertinimas, o skirtinga turto pagrobimo iš rankinės ar pan. ir tiesiogiai iš asmens kvalifikacija. Manytina, kad šią problemą spręsti būtų buvę tikslingiau pakoreguojant kišenvagystės sąvoką (žr. p. 164), o ne nustatant naują kvalifikuojantį požymį – *atvirai*. Tokių požymių numatymas be reikalo sunkina teismų praktiką, nes dažnai ta pati situacija gali būti kvalifikuojama pagal abu požymius (kišenvagystė padaryta atvirai), o tam tikrais atvejais turto, iš nukentėjusiojo rankų, pagrobimas būtų vertinamas kaip paprasta vagystė (žr. p. 115). Be to, diskutuotina, ar požymis *atvirai* daro įtaką šios veikos pavojingumo laipsnio pakitimui. Antai V. I. Plochova neigia akivaizdžią šio požymio įtaką vagystės pavojingumui ir nurodo, kad baudžiamosios teisės teorijoje nustatyti kriterijai (kaltininko didesnis įžūlumas ir suvokimas, kad gali tecti pavartoti smurtą prieš turto savininką ar kitą kaltininkui pašalinį asmenį²³³), kuriais grindžiamas atviros vagystės didesnis pavojingumas, yra nepagrįsti. Visų pirma nepakankamai įtikinamas tvirtinimas, kad kaltininkui atviro turto pagrobimo atveju atsiranda galimybė panaudoti smurtą prieš nukentėjusįjį, nes dažniausiai atviro turto grobimo atvejais kaltininkas prieina prie nukentėjusiojo iš nugaros ar šono ir nutraukia kepurę, ištraukia iš rankos ar nuplėšia nuo peties rankinę. Visais atvejais kaltininkas tikisi sėkmės dėl staigių, netikėtų judesių, galimybės greitai pasislėpti, ir, žinoma, dėl nukentėjusiojo fizinio silpnumo (paprastai atvirų vagysčių aukomis tampa mažamečiai, nepilnamečiai ir moterys). Svetimo turto ištraukimas staigiu judesiu taip pat dažnai įvyksta slapta: tik netekęs kepurės

²³³ Daugelis autorių (A. Drakšienė, A. I. Boicov, A. V. Grišin, N. A. Lopašenko ir kt.) atviros vagystės didesnį pavojingumą grindžia kaltininko didesniu įžūlumu, kartu ir suvokimu, kad gali tecti panaudoti smurtą prieš turto savininką ar kitą kaltininkui pašalinį asmenį. Pasak A. Drakšienės, kaltininko veikimas žinant, kad pašaliniai asmenys supranta jo veiksmų pobūdį, bet ignoruojant šią aplinkybę, rodo didesnį jo įžūlumą (žr.: Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. – Vilnius, 2001. P. 347); A. I. Boicovas pabrėžia, kad atviras turto grobimas ne tik objektyviai padidina pagrobimo pavojingumą, bet ir liudija apie subjekto asmenybės socialinį pavojingumą – jis ignoruoja turto savininko ar kitų kaltininkui pašalinių asmenų buvimą ir dėl to gresiantį pavojų būti atpažintam, išaiškintam ir sulaukytam nusikaltimo vietoje su įkalčiais. Čia, kitaip nei slaptosios vagystės atveju, kaltininkas pasikliauja ne pašaliečių nebuvimu ar nematymu jo veiksmų, o kitomis aplinkybėmis: savo veiksmų netikėtumu ir įžūlumu, staigiu pasišalinimu iš nusikaltimo vietos, pašalinių asmenų sutrikimu ar neryžtingumu, kurį gali nulemti baimė patirti galimą smurtą. Be to, išvengti kaltininko smurto ne visada įmanoma. Kaltininkas, kuris atima turtą iš jį turinčio ar saugančio asmens, negali atmesti ir tos aplinkybės, kad jam teks susigrumti su nukentėjusiuoju (žr.: Бойцов А. И. Преступления против собственности. – СПб, 2002. С. 426); A. V. Grišinas nurodo, kad atviras, skirtingai nei vagystė, ir dažniausiai nukentėjusiajam netikėtas turto užvaldymas apima potencialų pavojų panaudoti smurtą, būtiną savininko ar kito turto valdytojo pasipriešinimui nugalėti (žr.: Гришин А. В., Кузьмин В. А., Майоров В. А. Уголовное право Российской Федерации. – Москва, 2006. С. 300). Tą patį teigia ir N. A. Lopašenko (žr.: Лопашенко Н. А. Преступления против собственности. – М.: ЛексЭст, 2005. С. 306).

ar rankinės ir pamatęs nubėgantį kaltininką su jo turtu nukentėjusysis suvokia, kas įvyko²³⁴. Nukentėjusiajam pradėjus šaukti, o kaltininkui dėl to atsisakius tęsti vagystę ir išmetus paimtą turtą, veika kvalifikuojama kaip pasikėsinimas padaryti paprastą (slaptą) vagystę. Taigi turto pagrobimas tiesiogiai iš nukentėjusiojo ar jo rankų ne visada kvalifikuotinas pagal BK 178 straipsnio 2 dalį. Todėl kyla klausimas, ar įstatymo leidėjui nustačius vagystę kvalifikuojantį požymį – *atvirai* – pavyktų pasiekti norimus tikslus, t. y. suvienodinti atsakomybę už svetimo turto pagrobimą iš rankinės ar pan. (kišenvagystę) ir, pavyzdžiui, tiesiogiai iš nukentėjusiojo rankų.

Požymis *atvirai* apibūdinamas dviem kriterijais: objektyviuoju ir subjektyviuoju. Kalbant apie objektyvųjį kriterijų baudžiamosios teisės doktrinoje ir teismų praktikoje yra įvairių nuomonių. A. Pėstininko, A. Drakšienės nuomone, vagystė laikoma atvirąja tada, kai kaltininkas veikia viešai, esant savininkui ar kitiems asmenims, kurie nėra atvirosios vagystės bendrininkai, bet suvokia neteisėto turto pagrobimo faktą²³⁵. Galiojant 1961 m. BK teismų praktika objektyviaja prasme atviru piliečių asmeninio turto pagrobimu laikė atvejus, kai kaltininkas veikė turto savininko arba kitų asmenų akivaizdoje²³⁶. Kiti autoriai (A. V. Naumovas, A. V. Grišinas, A. I. Boicovas, N. A. Lopašenko) nurodo, kad atviroji vagystė būtų tada, kai kaltininkas veikia esant savininkui ar kitiems, kaltininkui pašaliniam, asmenims, suvokiantiems neteisėto turto pagrobimo faktą²³⁷. Pastaroji pozicija yra labiau pagrįsta, nes aukščiau pateiktos sąvokos, kurios apima tokius atvirosios vagystės požymius kaip „kaltininko veikimas kitų asmenų akivaizdoje“ arba „kaltininko veikimas esant asmeniui, kuris nėra atvirosios vagystės bendrininkas ir suvokia neteisėto turto pagrobimo faktą“, ne visada reiškia svetimo turto pagrobimą atvirai

²³⁴ В. И. Плохова. Ненасильственные преступления против собственности. – Санкт-Петербург, 2003. С. 230–235.

²³⁵ Žr.: Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. – Vilnius, 2001. P. 347; Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras. – Vilnius, 1989. P. 172.

²³⁶ TSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo 1986 m. rugsėjo 5 d. nutarimo Nr. 11 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų piliečių asmeninei nuosavybei bylose“ 3 punktas. Žr.: Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras. – Vilnius, 1989. P. 243.

²³⁷ Žr.: Гришин А. В., Кузьмин В. А., Майоров В. А. Уголовное право Российской Федерации. – Москва, 2006. С. 301; Бойцов А. И. Преступления против собственности. – СПб, 2002. С. 424; Лопашенко Н. А. Преступления против собственности. – М.: ЛексЭст, 2005. С. 304; Бюлл. ВС РФ. 2002. No 3. С. 21.

(žr. žemiau). Manytina, kad atvirumo konstatavimą objektyviaja prasme lemia šios aplinkybės:

- 1) pagrobimas padarytas nusikalstamos veikos padarymo vietoje, esant kaltininkui pašaliniam asmeniui;
- 2) pašalinis asmuo pastebi ir suvokia kaltininko daromų veiksmų esmę;
- 3) pašalinis asmuo parodo, jog supranta, kad vyksta svetimo turto pagrobimas.

Tik visų paminėtų aplinkybių visuma sudaro objektyvųjį atviro pagrobimo kriterijų.

Kaltininkui pašalinis asmuo yra nukentėjęsysis (savininkas arba teisėtas turto valdytojas). Juo taip pat laikytini kiti asmenys, pradedant nuo turtą saugančių asmenų ir baigiant visiškai kaltininkui nežinomais asmenimis, kurie suvokia nusikalstamą kaltininko veiksmų pobūdį. Kaltininkui pašaliniais asmenimis nelaikytini visi asmenys, kuriais kaltininkas gali pasikliauti, kad jo neįduos bet kokiomis aplinkybėmis²³⁸. A. I. Boicovas tokius asmenis įvardija kaip pasyviai nuolaidžiaujančius²³⁹. Tai gali būti kaltininko artimieji, draugai, geri pažįstami, asmenys, su kuriais kaltininkas anksčiau atlikinėjo bausmę ar darė nusikaltimus ar su kuriais nuolat girtavo, kiti asmenys, kuriais kaltininkas pasitiki (t. y. suvokia, kad minėti asmenys neprieštaraus kaltininko daromai vagystei). Dėl to atvejai, kai turto pagrobimas daromas esant tiesioginių nusikalstamos veikos liudytojų (asmenims, nesantiems atviros vagystės bendrininkais, suvokiantiems neteisėto turto pagrobimo faktą), kurie nėra kaltininkui pašaliniai asmenys, atviru pagrobimu nelaikytini. Antai teismas pagrįstai veiką kvalifikavo kaip pasikėsinimą padaryti slaptą vagystę, nors veika padaryta nusikaltimo vietoje esant E. K. draugei A. G., kuri suvokė pagrobimo faktą, tačiau nebuvo vagystės bendrininkė. A. G. su kaltinamąja gėrė alkoholinius gėrimus, kaltininkė galėjo ja pasitikėti, todėl ji nebuvo kaltininkei pašalinis asmuo²⁴⁰. Tačiau jei toks kaltininkui ne pašalinis asmuo

²³⁸ Tokios nuomonės laikosi ir N. A. Lopašenko (žr.: Лопашенко Н. А. Преступления против собственности. – М.: ЛексЭст, 2005. С. 241).

²³⁹ Бойцов А. И. Преступления против собственности. – СПб, 2002. С. 313.

²⁴⁰ Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-288-296-2008. Kitų šalių teismai kaltininko draugų, kuriais jis gali pasikliauti, nesančių vagystės bendrininkais, taip pat nepripažįsta pašaliniais asmenimis.

imtūsi kokių nors veiksmų užkirsti kelią svetimo turto pagrobimui (pavyzdžiui, reikalautų nutraukti neteisėtus kaltininko veiksmus), o kaltininkas to nepaisytų, veiksmai būtų kvalifikuojami kaip svetimo turto pagrobimas atvirai.

Atvirai vagystei konstatuoti būtina ir sąlyga, kad kaltininkui pašalinis asmuo pastebi ir suvokia kaltininko daromų veiksmų esmę. Todėl kai svetimo turto pagrobimas padaromas nusikalstamos veikos padarymo vietoje esant kaltininkui pašaliniam asmeniui, tačiau šiam nepastebėjus pagrobimo fakto, atvirumo požymio nėra²⁴¹. Tarkim, dėl įvairių aplinkybių (būdamas žmonių perpildytame viešajame transporte, užsnūdęs, girtas, apsvaigęs ir pan.) toks asmuo nemato ar nepastebi šios veikos darymo fakto. Be to, kaltininkui pašalinio asmens dėmesį gali tyčia atitraukti kaltininko bendrininkas. Antai nors telefonas buvo pagrobtas esant nusikalstamos veikos padarymo vietoje ir nukentėjusiajam, ir liudytojams, tačiau jie nepastebėjo turto pagrobimo fakto, todėl veika pagrįstai kvalifikuota kaip slapta, o ne atvira vagystė.

M. B. nuteistas pagal BK 178 straipsnio 4 dalį už tai, kad A. J. S. sodybos kieme nuo stalo pagrobė A. J. S. priklausančią mobiliojo ryšio telefoną „Nokia 6030“ su telefono SIM kortele, bendros 200 Lt vertės, tuo nukentėjusiajam A. J. S. padarydamas 200 Lt turtinę žalą. Byloje nustatyta, kad visi gėrė alų. Po kurio laiko, M. B. išėjęs, A. J. S. pasigedo savo mobiliojo ryšio telefono, kurį buvo pasidėjęs ant stalo.²⁴²

Kitoje byloje vagystė padaryta nukentėjusiajam (kaltininko tėvui) užmigus, dėl to veika kvalifikuota kaip slapta vagystė.

A. P. nuteistas pagal BK 178 straipsnio 1 dalį už tai, kad būdamas bute, pasinaudodamas tuo, kad nukentėjusysis A. P. užmigo, pagrobė svetimą A. P. priklausančią turtą – televizorių „LG“ 700 Lt vertės.²⁴³

Antai Rusijos teismas pašaliniu asmeniu nepripažino kaltininko draugės M. ir kaltininko Z. veiksmus perkvalifikavo iš atviro svetimo turto pagrobimo į slaptą vagystę: <...> M. yra Z. pažįstama. Jie iš anksto susitarę atėjo į kambarį, kuriame anksčiau lankydavosi Z., su nukentėjusiosios L. leidimu, su tikslu išgerti ir pernakyti. Z., pamatęs po lova audiomagnetolą, pasiūlė M. padaryti vagystę, tačiau pastaroji atsisakė ir buvo abejinga jo daromam nusikaltimui. Atsižvelgiant į tai, liudininkė M. nepatenka į sąrašą pašalinių ar kitų asmenų, kuriems esant padarytas svetimo turto pagrobimas. Z. suprato, kad M. yra jam artimas žmogus, ir buvo tikras, jog ji neišduos. Dėl to Z. veiksmai turi būti kvalifikuojami kaip slapta vagystė (žr.: Бюлл. ВС РФ, 1995, No 2. С. 6).

²⁴¹ Žr.: Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. – Vilnius, 2001. P. 347; Комментарий к уголовному кодексу Российской Федерации. Отв. ред. А. В. Наумов. – Москва: Юристъ, 2004. С. 398.

²⁴² Utenos rajono apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-19-373/2008.

²⁴³ Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-76-276/2008; kitose bylose priimti analogiški sprendimai, nes pagrobimai padaryti nukentėjusiesiems užmigus (žr.: Klaipėdos miesto apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-256-718/2008; Skuodo rajono apylinkės teismo baudž. byla Nr.1-23-98/ 2008).

Atvirumo požymio taip pat nėra, kai svetimas turtas pagrobiamas pašaliniam asmeniui pastebint pagrobimo faktą, tačiau nesuvokiant kaltininko veiksmų esmės²⁴⁴. Šiuo atveju kaltininkui pašalinis asmuo mato svetimo turto paėmimo faktą, tačiau dėl įvairių priežasčių klaidingai jį supranta. Tai gali būti turto pagrobimas iš asmenų, apsvaigusių nuo alkoholio ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, dėl apsvaigimo nesuvokiančių atliekamų neteisėtų veiksmų pobūdžio, arba turtas grobiamas matant mažamečiams ar neveiksniams asmenims, kurie dėl psichinių savybių nesuvokia to, kas vyksta.

Neturėtų būti kvalifikuojama kaip atvira vagystė ir veika, kai pagrobimas daromas matant daugeliui žmonių, kurie kaltininko veiksmus laiko teisėtais (pavyzdžiui, svetimo automobilio pagrobimas miesto gatvėje atrakinus jį turimu raktu, arba šaligatvio plytelių grobimas apsirengus specialiais darbininko drabužiais). Kaip nurodo G. N. Borzenkovas, „<...> tuo atveju, kai pašaliniai asmenys kaltininko veiksmus laiko teisėtais, t. y. kaip savininko, veika kvalifikuojama kaip slapta vagystė“²⁴⁵. Be to, svetimo turto pagrobimas iš mirusio asmens (pavyzdžiui, pagrobiami gatvėje sušalusio benamio rūbai ir pan.) taip pat negali būti pripažintas atvirąja vagyste. Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuotą praktiką, „jei sumanymas užvaldyti turtą kilo ir buvo realizuotas po to, kai kaltininkas nužudė nukentėjusįjį, veika kvalifikuojama pagal BK 129 straipsnio 1 dalį, jei nėra kitų 2 dalyje numatytų kvalifikuojančių požymių, ir BK 178 straipsnį <...>“²⁴⁶. Svetimo turto pagrobimas šiuo atveju turėtų būti kvalifikuojamas kaip slapta vagystė, jei buvo padarytas nesant kitų kaltininkui pašalinių asmenų, išskyrus nužudytą asmenį. Pagal Rusijos teismų praktiką, nebūtų atvirosios vagystės tada, kai iš nužudyto asmens pagrobiamas svetimas turtas, jei ketinimas pagrobti svetimą turtą kilo po nužudymo, kuris buvo padarytas ne dėl savanaudiškų paskatų²⁴⁷.

²⁴⁴ Žr.: Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. – Vilnius, 2001. P. 347; Лопашенко Н. А. Преступления против собственности. – М.: ЛексЭст, 2005. С. 243; Бойцов А. И. Преступления против собственности. – СПб, 2002. С. 314; ВС РФ Пленум 27 дек. 2002.

²⁴⁵ Žr.: Курс уголовного права. Особенная часть. Том 3. Под ред. Г. Н. Борзенкова и В. С. Комиссарова. – М., 2002. С. 421. Автор главы Г. Н. Борзенков.

²⁴⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ Nr. 46. // Teismų praktika, Nr. 21. P. 219.

²⁴⁷ Судебная практика. С. 694, 695; Лопашенко Н. А. Преступления против собственности. – М.: ЛексЭст, 2005. С. 241.

Atviram pagrobimui konstatuoti būtina sąlyga ir tai, kad kaltininkui pašalinis asmuo parodytų suprantąs, jog vyksta svetimo turto grobimas. Todėl kai svetimo turto pagrobimas padaromas pašaliniams asmenims stebint, tačiau apsimetant, kad nesuvokia, jog daromas pagrobimas, nagrinėjamas požymis netaikytinas²⁴⁸. Pavyzdžiui, pagrobimas daromas esant pašaliniams asmenims (atsitiktiniams keleiviams viešajame transporte) ir šie teisingai suvokia kaltininko veiksmus (grobiamas svetimas turtas), tačiau dėl kokių nors priežasčių (bijodami kaltininko keršto) yra linkę nesikišti ir apsimeta nieko nesuprantą.

Kalbant apie turto pagrobimą atvirai, baudžiamosios teisės doktrinoje pabrėžiamas paties kaltininko subjektyvus situacijos suvokimas. A. Drakšienė, apibūdindama atvirąją vagystę, nurodo, jog „kaltininkas žino, kad pašaliniai asmenys supranta jo veiksmų pobūdį, bet ignoruoja šią aplinkybę“²⁴⁹. A. V. Naumovas teigia, kad pats kaltininkas turi suvokti atvirą turto pagrobimo pobūdį ir suprasti, kad jo veiksmus stebi pašaliniai asmenys, bet nepaisyti jų reakcijos²⁵⁰. A. V. Grišinas pabrėžia, kad kaltininkas dažniausiai suvokia darą atvirą pagrobimą²⁵¹, tačiau gali atsitikti ir taip, kad pagrobimo atvirumo objektyvusis ir subjektyvusis kriterijai nesutampa. Todėl ir Lietuvos, ir kitų šalių doktrinoje vyrauja nuomonė, kad esant objektyviųjų ir subjektyviųjų kriterijų kolizijai prioritetą teiktinas subjektyviajam. A. Drakšienė²⁵², A. V. Naumovas²⁵³, I. J. Foinickij nelaiko atviru pagrobimu atvejų, kai pašalinis asmuo pastebi svetimo turto pagrobimą, tačiau kaltininkas yra įsitikinęs, kad veikia slapta. I. J. Foinickij sako: „Sprendžiant apie veikos slaptumą didžiausią reikšmę turi subjektyvioji nusikaltimo pusė, t. y. kaltininkas turi suvokti, jog jo neteisėtų veiksmų nepastebi ir nesupranta kiti. Dėl to slapta vagyste laikomi ir tie atvejai, kai nukentėjusysis ar kiti asmenys,

²⁴⁸ Žr.: Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. – Vilnius, 2001. P. 347; Лопашенко Н. А. Преступления против собственности. – М.: ЛексЭст, 2005. С. 241.

²⁴⁹ Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. – Vilnius, 2001. P. 347.

²⁵⁰ Комментарий к уголовному кодексу Российской Федерации. Отв. ред. А. В. Наумов. – Москва: Юристь, 2004. С. 406.

²⁵¹ Гришин А. В., Кузьмин В. А., Майоров В. А. Уголовное право Российской Федерации. – Москва, 2006. С. 301.

²⁵² Žr.: Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. – Vilnius, 2001. P. 347.

²⁵³ Žr.: Комментарий к уголовному кодексу Российской Федерации. Отв. ред. А. В. Наумов. – Москва: Юристь, 2004. С. 398. Taip pat žr.: Уголовное право. Особенная часть. Учебник. – Москва, 2004. С. 156.

nesantys vagystės bendrininkais, iš tikrųjų stebėjo kaltininką, tačiau jis to nežinojo.²⁵⁴ Šios pozicijos laikomasi ir Lietuvos, ir kitų šalių teismų praktikoje. Antai L. L. nuteistas už slaptą vagystę, nes manė veikia slaptai, nors turto pagrobimą stebėjo pašalinis asmuo²⁵⁵. Vagysčių iš parduotuvių atvejais, kai turto pagrobimas užfiksuojamas vaizdo kameromis, veikos kvalifikuojamos kaip slaptos vagystės²⁵⁶. Pagal Rusijos Aukščiausiojo Teismo praktiką, jei savininkas, teisėtas turto valdytojas ar pašaliniai asmenys matė, kad vyksta turto pagrobimas, tačiau kaltininkas manė veikia slaptai, veika kvalifikuojama kaip slaptoji vagystė²⁵⁷.

Pabrėžtina, kad dėl veikos kvalifikavimo, kai kaltininkas mano veikia atvirai, nors iš tikrųjų taip nėra, autorių pozicijos skiriasi. Pavyzdžiui, I. J. Foinickij požiūriu, tik kaltininko nuomonė, kad jo daromą turto grobimą mato ir suvokia pašaliniai asmenys, tačiau iš tikrųjų taip nėra, nepadaro slapto pagrobimo atviru²⁵⁸. Tuo tarpu N. A. Lopašenko, A. I. Boicovo, Z. A. Niezmanovos, A. I. Ragoro nuomone, kaltininko įsitikinimas savo veiksmų atvirumu turi būti lygiai tiek pat reikšmingas veikos kvalifikavimui kaip ir jo siekis turtą užvaldyti slaptai²⁵⁹. Pastaroji pozicija yra pagrįstesnė, nes ir šiuo atveju prioritetas turėtų būti teikiamas subjektyviajam kriterijui. Todėl jei kaltininkas mano veikia atvirai, bet faktiškai turto paėmimo procesas vyksta niekam nestebint arba stebint asmenims, kurie nesuvokia kaltininko neteisėtų veiksmų pobūdžio, veika pagal kaltininko tyčios kryptingumą

²⁵⁴ Фойницкий И. Я. Курс уголовного права. Часть Особенная. Посягательства личные и имущественные. 6-е изд. – СПб., 1912. С. 189.

²⁵⁵ Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-143-296-2008. Analogiškas sprendimas priimtas ir Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo baudž. byloje Nr. 1-180-463/2008.

²⁵⁶ Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo baudž. bylos Nr. 1-284-365/2008, Nr. 1-277-365-2008; Klaipėdos miesto apylinkės teismo baudž. bylos Nr. 1-254-659/2008, Nr. 1-264-526/2008; Kauno miesto apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-539-347/2008; Kėdainių rajono apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-35-725/2008.

²⁵⁷ Бюлл. ВС РФ. 2002 (žr.: Лопашенко Н. А. Преступления против собственности. – М.: ЛексЭст, 2005. С. 246).

²⁵⁸ Žr.: Фойницкий И. Я. Курс уголовного права. Часть Особенная. Посягательства личные и имущественные. 6-е изд. – СПб., 1912. С. 189.

²⁵⁹ N. A. Lopašenko teigia, kad norint veika kvalifikuoti kaip slaptą pagrobimą turi būti nustatyti abu slapto turto paėmimo būdo kriterijai. Nepakanka nustatyti buvus tik subjektyvų kriterijų, t. y. kaltininko supratimą, jis turįs būti patvirtintas ir objektyviais kriterijais – aplinkybėmis, liudijančiomis, kad asmuo turėjo pagrindą savo veiksmus laikyti slaptais. Tačiau „vis dėlto pagal subjektyvaus suvokimo principą prioritetai reikėtų teikti subjektyviajam kriterijui“ (žr.: Лопашенко Н. А. Преступления против собственности. – М.: ЛексЭст, 2005. С. 245, 306). Tokios pozicijos laikosi ir kiti autoriai (žr.: Бойцов А. И. Преступления против собственности. – СПб, 2002. С.425; Козаченко И. Я., Незманова З. А., Новоселов Г. П. Уголовное право. Особенная часть. – М. 2001. С. 227; Российское Уголовное право. Особенная часть. Под. ред. А. И. Рагора. – М., 2004. С. 188, 189).

kvalifikuojama kaip atviroji vagystė. Be to, pagal baudžiamojoje teisėje egzistuojančias klaidos taisykles, kaltininko veiksmus reikėtų kvalifikuoti kaip pasikėsinimą padaryti atvirąją vagystę.

Pasitaiko atvejų, kai kaltininkas prieš pradėdamas vagystę imasi tam tikrų priemonių, kad pagrobimas būtų slaptas, pavyzdžiui, slaptai ar apgaulės būdu nukentėjusįjį apsvaigina narkotikais, alkoholiu, medikamentais. Teismų praktikoje tokie kaltininko veiksmai kvalifikuojami kaip plėšimas, nes tyčinis nukentėjusiojo nugirdymas ar apsvaiginimas įmaišius į gėrimą migdomųjų ar svaiginamųjų medikamentų, siekiant pagrobtį jo turtą, vertintini kaip kitoks atėmimas nukentėjusiajam galimybės priešintis²⁶⁰. Tačiau jei nukentėjusysis alkoholinius gėrimus, nors ir pasiūlius kaltininkui, vartojo savo noru, niekam neverčiant, turto pagrobimas nesant kitų kaltininkui pašalinių asmenų po to, kai nukentėjusysis užmigo nuo alkoholio, kvalifikuojamas kaip paprasta (slapta) vagystė, jei nėra kitų šių veiką kvalifikuojančių požymių²⁶¹. Antai nukentėjusioji D. G. alkoholinius gėrimus gėrė savo noru, todėl jai užmigus padaryta vagystė pagrįstai kvalifikuota kaip slapta²⁶².

Taigi pagrobimą pripažinti atviru galima tik nustačius, kad jis įvyko nusikalstamos veikos vietoje dalyvaujant kaltininkui pašaliniam asmeniui, kuris pastebėjo vagystės faktą, suvokė kaltininko daromų veiksmų esmę ir parodė kaltininkui suprantąs, kad vyksta svetimo turto pagrobimas, o kaltininkas suvokė, kad veikia atvirai.

Pabrėžtina, kad dažniausiai svetimas turtas grobiamas arba nuo pradžios iki pabaigos atvirai, arba slaptai. Tačiau kartais svetimo turto grobimas pradedamas slaptai, o užbaigiamas atvirai ar net panaudojant prievartą²⁶³. V. I. Plochova nurodo, jog slaptos vagystės esmė yra ta, kad asmuo ją darydamas stengiasi paimti turtą nesusidurdamas su asmeniu, kuris galėtų jam sutrukdyti. Kaltininkas vagia slaptai, nes kitaip nemoka arba neturi galimybės

²⁶⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“ // Teismų praktika, 2005, Nr. 52. P. 320.

²⁶¹ Žr.: Лопашенко Н. А. Преступления против собственности. – М.: ЛексЭст, 2005. С. 246; Векленко В. В. Квалификация хищений. – Омск. 2000. С. 88; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“ // Teismų praktika, 2005, Nr. 52. P. 320.

²⁶² Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-317-463/2008.

²⁶³ *Prievarta yra platesnė sąvoka nei smurtas*, nes ji apima ir smurtą, ir kitokios galimybės priešintis atėmimą.

(pavyzdžiui, nesugeba apgauti, turto jam niekas nepatikėjo) arba nenori (tarkim, vengia smurto ar grasinimų). Tačiau ir grobiant turtą slapta gali netikėtai sutrukdyti savininkas, teisėtas turto valdytojas ar kitas kaltininkui pašalinis asmuo, pavyzdžiui, esantis name ar saugomoje teritorijoje, ir pan. Todėl baudžiamojoje teisėje kyla slaptos vagystės peraugimo į atvirą vagystę ar plėšimą problema²⁶⁴. Slaptoji vagystė gali virsti atvira, jei kaltininkas iš pradžių ketino veikti slapta, bet vėliau, užkluptas nukentėjusiojo ar kitų kaltininkui pašalinių asmenų, jiems matant sąmoningai tęsė pagrobimą siekdamas užvaldyti svetimą turtą²⁶⁵:

M. S. nuteistas už atvirą svetimo turto pagrobimą, nes paėmęs parduotuvėje esantį stalčių su pinigais slapta, o vėliau, pardavėjai pastebėjus ir šaukiant „ką darai“, nenutraukė vagystės ir su stalčiumi pabėgo.²⁶⁶

Tačiau jei kaltininkas, nusikalstamos veikos darymo vietoje užkluptas nukentėjusiojo ar pašalinių asmenų, atsisako ketinimų tęsti vagystę, t. y. paimti ar užvaldyti turtą (pavyzdžiui, išmeta paimtą turtą ten, kur buvo užkluptas), jo veiksmai kvalifikuojami kaip pasikėsinimas padaryti slaptą vagystę²⁶⁷. Tokios pozicijos laikosi ir Lietuvos teismų praktika²⁶⁸:

L. G. ir A. S. buvo nuteisti pagal BK 22 straipsnio 1 dalį ir 178 straipsnio 1 dalį už tai, kad pašaliniam asmeniui N. M. pastebėjus svetimo turto grobimą ir pradėjus juos vyti, pastarieji išmetė paimtą svetimą turtą (pastolius) ir mėgino pabėgti, tačiau buvo sulaikyti.²⁶⁹

Jei svetimo turto grobimo metu kaltininkas susiduria su nukentėjusiojo pasipriešinimu ir pradeda su juo grumtis, atviroji vagystė virsta plėšimu²⁷⁰.

²⁶⁴ Žr.: Плохова В. И. Ненасильственные преступления против собственности. – Юридический центр Пресс, 2003. С. 230.

²⁶⁵ Žr.: Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. – Vilnius, 2001. P. 347; Гришин А. В., Кузьмин В. А., Майоров В. А. Уголовное право Российской Федерации. – Москва, 2006. С. 301; Бойцов А. И. Преступления против собственности. – СПб, 2002. С. 425; Комментарий к уголовному кодексу Российской Федерации. Отв. ред. А. В. Наумов. Москва: Юристъ, 2004. С. 406.

²⁶⁶ Panevėžio miesto apylinkės teismo baudž. byla Nr. N1-337-229/08.

²⁶⁷ Žr.: Гришин А. В., Кузьмин В. А., Майоров В. А. Уголовное право Российской Федерации. – Москва, 2006. С. 301; Бойцов А. И. Преступления против собственности. – СПб, 2002. С. 426; Лопашенко Н. А. Преступления против собственности. – М.: ЛексЭст, 2005. С. 249.

²⁶⁸ Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo baudž. bylos Nr. 1-288-296-2008, Nr. 1-182-88/2008.

²⁶⁹ Klaipėdos miesto apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-724-158/2007. Kitoje byloje: D. M., *pastebėjęs, kad link jo eina apsaugos darbuotojas, pastatė televizorių ir pradėjo bėgti* (Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-277-365/2008).

²⁷⁰ Žr.: Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. – Vilnius, 2001. P. 365; Лопашенко Н. А. Преступления против собственности. – М.: ЛексЭст, 2005. С. 249; Walkley J. T. // <http://www.johnwalkleylaw.com/PracticeAreas/Larceny.asp>. Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką, jei nukentėjusysis priešinasi kaltininkui ir ima su juo grumtis, atviroji vagystė virsta plėšimu (žr.: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. Teismų praktika. Nr.

Vertinant tokias situacijas, visų pirma svarbu atsižvelgti į smurto naudojimo tikslą. Šiuo atveju smurtas turi būti naudojamas turint tikslą užvaldyti turtą²⁷¹, o smurto panaudojimas siekiant išvengti sulaikymo ar turint kitą tikslą (pavyzdžiui, iš pykčio neradus ką pagrobti ir pan.) kvalifikuojamas atskirai nuo vagystės, atsižvelgiant į sveikatos sutrikdymo laipsnį²⁷².

Tačiau kartais teismai, nors smurtas buvo naudojamas siekiant užvaldyti turtą, nepagrįstai neinkriminuoja plėšimo:

V. V. buvo nuteistas pagal BK 22 straipsnio 1 dalį ir 178 straipsnio 1 dalį, 138 straipsnio 1 dalį už tai, kad 2003 m. <...> namo laiptinės pirmame aukšte pasikėsino atvirai pagrobti svetimą nukentėjusiajai A. D. priklausantį bendros 218,13 Lt vertės turtą, po to, sugriebęs už A. D. rankose laikomų maišų ir juos tempdamas, nukentėjusiajai jų nepaleidžiant, šią pargriovė ir vilko laiptais durų link, padarydamas jai nesunkų sveikatos sutrikdymą, tačiau nusikaltimo nebaigė dėl priežasčių, nepriklausančių nuo jo valios, t. y. nukentėjusiajai nepaleidus krepšių ir pradėjus šauktis pagalbos, pabėgo neužvaldęs turto.²⁷³

Nors šiuo atveju kaltininkas ketino padaryti atvirąją vagystę, tačiau nukentėjusioji nepaleido krepšių, buvo velkama laiptais, dėl ko jai buvo sutrikdyta sveikata, kitaip tariant, kaltininkas ir pargriuvus nukentėjusiajai nesiliovė grobti turto ir tik kai nukentėjusioji pradėjo šauktis pagalbos, atsisakė

23, 2005. P. 339); Australijos Pavyzdinio Baudžiamojo kodekso apžvalgoje (MPC) nurodyta, kad vagystė iš kišenės paprastai nelaikoma plėšimu, tačiau jei kaltininkui nepavyksta ištraukti pinigines ir įvyksta nukentėjusiojo grumtynės su kaltininku, kvalifikuojamas plėšimas (<http://wings.buffalo.edu/law/bclc/web/website.codecomp2.htm>), P. 69–72).

²⁷¹ Kai kurios šalys šį tikslą įtvirtina baudžiamuosiuose įstatymuose. Pagal Anglijos 1968 m. Vagystės aktą (*Theft Act*) plėšimas – kai asmuo panaudoja fizinį smurtą ar grasinimus panaudoti tokį smurtą siekdamas pagrobti svetimą turtą (žr.: Clarkson C. M. V. *Understanding Criminal Law*. Fourth edition. – London, 2005. P. 241); pagal Vokietijos BK 252 straipsnį, jei kaltininkas aptinkamas nusikaltimo vietoje ir prieš kitą asmenį panaudoja fizinį smurtą ar grasina jo gyvybei ar sveikatai norėdamas išlaikyti grobiamą daiktą, tai jis padaro plėšimą (Уголовный кодекс ФРГ, 1871. P. 143). Tokio tikslo būtinumą pabrėžia ir teoretikai, ir teismų praktika. Pavyzdžiui, J. T. Walkley pabrėžia: jei rankinė palikta be priežiūros ir jūs ją pagrobėte, bus vagystė. Jei kaltininkas pastumia ar pargriauna nukentėjusįjį norėdamas pagrobti rankinę – bus plėšimas (<http://www.johnwalkleylaw.com/PracticeAreas/Larceny.asp>); Australijos Pavyzdinio Baudžiamojo kodekso (*Model Criminal Code*) apžvalgoje teigiama, kad plėšimo atveju fizinis smurtas naudojamas norint pagrobti svetimą turtą (<http://wings.buffalo.edu/law/bclc/web/website.codecomp2.htm>). Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką, „jei vagystės būdu grobiant turtą, tačiau dar jo neužvaldžius, panaudojamas smurtas siekiant išlaikyti paimtą turtą, tokia veika kvalifikuojama kaip plėšimas“ (žr.: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. Teismų praktika. Nr. 23, 2005. P. 319).

²⁷² Žr.: Лопашенко Н. А. Преступления против собственности. – М.: ЛексЭст, 2005. С. 249; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. Teismų praktika. Nr. 23, 2005. P. 319. Antai byloje pagrįstai Š. Š. veiksmai kvalifikuoti kaip du nusikaltimai (pasikėsinimas padaryti plėšimą ir sveikatos sutrikdymas), nes kaltininkas ketino pagrobti svetimą turtą, tačiau nieko neradęs ir supykęs ant nukentėjusiojo dėl to, kad šis neturėjo pinigų, vieną kartą spyrė A. J. į galvą, šiam nuo smūgio parkritus nutempė jį apie tris metrus ir paliko ant Lazdijų upelio kranto; mušdamas ir tempdamas <...> nežymiai A. J. sužalojo (Kauno apygardos teismo baudž. byla Nr.1A-507-238/07). Šioje byloje inkriminuotas pasikėsinimas padaryti plėšimą, nes kaltininkas naudojo psichinį smurtą ir prieš užvaldydamas turtą, tačiau jei kaltininkas nebūtų naudojęs smurto prieš užvaldydamas turtą, o jo neradęs iš pykčio būtų naudojęs fizinį smurtą, jo veika būtų kvalifikuotina kaip atviroji vagystė ir sveikatos sutrikdymas, o ne plėšimas.

²⁷³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. Teismų praktika. Nr. 23, 2005. P. 339.

tęsti grobimą, todėl jo veiksmai peraugo į plėšimą. Jei kaltininkas būtų atsisakęs tęsti vagystę nukentėjusiajai pargriuvus, jo veika turėtų būti kvalifikuojama kaip pasikėsinimas padaryti atvirąją vagystę. Be to, jei pargriovimas būtų sutrikdęs sveikatą ar sukėlęs fizinį skausmą, veiksmai turėtų būti kvalifikuojami pagal dviejų nusikaltimų sutaptį.

Pagal dviejų nusikaltimų (atvirosios vagystės ir sveikatos sutrikdymo) sutaptį kvalifikuotini ir tie atvejai, kai kaltininkas panaudoja fizinį smurtą neturėdamas tikslo pagrobti svetimą turtą, ir tik po to jam kyla noras užvaldyti nukentėjusiojo turtą. Todėl kaltininko veiksmai, kai smurtas naudojamas kitiems tikslams (dėl chuliganiškų paskatų, pavydo, abipusių peštynių), o noras atimti ir pasisavinti turtą atsiranda jau panaudojus smurtą, plėšimu nelaikomi net ir tais atvejais, kai kaltininkas pasinaudoja pirmiau padaryto nusikaltimo padariniais (nukentėjusiojo išgąsčiu, sveikatos sutrikdymu, bejėgiška būkle)²⁷⁴. Antai teismas G. M. ir E. S. pagrįstai nuteisė už vagystę, o ne už plėšimą: „<...> dar prieš konfliktą tikslo užvaldyti nukentėjusiojo turto kaltininkai neturėjo. Pasisavinti daiktus mintis kilo jau po konflikto, pamačius iškritusius daiktus.“²⁷⁵ Australijos Pavyzdinio Baudžiamojo kodekso (*Model Criminal Code*) apžvalgoje nurodoma, kad jei fizinio smurto panaudojimas yra tik atsitiktinis (*merely coincidental*), pavyzdžiui, jei kaltininkas ginčo metu partrenkia nukentėjusįjį ir šiam iš kišenės iškrinta piniginė, kurią kaltininkas pagrobia, plėšimas neinkriminuotinas, nes smurtas buvo naudojamas neturint tikslo pagrobti svetimą turtą, ir kaltininko veika kvalifikuojama kaip vagystė (*theft*) ir sveikatos sutrikdymas (*assault*)²⁷⁶. Plėšimo metu panaudotas fizinis smurtas yra ne nusikalstamos veikos tikslas, o tik priemonė pagrobti svetimą turtą. Tačiau jei asmens sumanymas pagrobti turtą kyla naudojant smurtą, veika kvalifikuojama kaip plėšimas²⁷⁷.

²⁷⁴ Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. – Vilnius, 2001. P. 366; Гришин А. В., Кузьмин В. А., Майоров В. А. Уголовное право Российской Федерации. – Москва, 2006. С. 306; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudž. byla Nr. 2K-571/2006.

²⁷⁵ Marijampolės rajono apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-18-416/2008.

²⁷⁶ <http://wings.buffalo.edu/law/bclc/web/website.codecomp2.htm> (žiūrėta 2008-02-10).

²⁷⁷ Teismų praktika, Nr. 23, 2005. P. 318, 320.

Taigi ir šiuo, ir kitais atvejais, kad viena veika peraugtą į kitą, svarbus ir nusikalstamos veikos baigtinumo momentas. Slapta vagystė peraugti į atvirąją vagystę ar plėšimą gali tik iki svetimo turto užvaldymo (kol nusikaltimas dar nebaigtas). Dėl to baigto pagrobimo atveju slaptos vagystės peraugimas į atvirąją negalimas. Antai teismas pagrįstai nuteisė A. S. už slaptą vagystę, nes nors jis ir buvo sulaikytas nukentėjusiojo, tačiau turto pagrobimas jau buvo baigtas. Kaip nurodė nukentėjusysis: „<...> grįžęs namo pastebėjo, kad nebėra keturių pastolių stovų ir metalinio karučio, buvusių prie sandėliuko. Vaikščiodamas po kiemą jis pamatė vienračio karučio vėžes ant sniego ir avalynės pėdsakus. Nusekęs paskui juos, Lvovo gatvėje sulaikė vyriškį, kuris stūmė metalinį karutį, kuriame buvo įdėti maiše keturi pastolių stovai <...>“²⁷⁸. Lygiai taip pat smurtinių veiksmų panaudojimas po baigtos vagystės negali liudyti apie vieno nusikaltimo peraugimą į kitą ir smurtiniai veiksmai turi būti kvalifikuojami atskirai. Antai baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje pabrėžiama, kad smurto veiksmai, padaryti po nusikaltimo siekiant išvengti sulaikymo ar išsaugoti vagystės būdu pagrobtą turtą, negali būti kvalifikuojami kaip plėšimas ir turėtų būti vertinami atskirai, atsižvelgiant į padarytų veiksmų pobūdį ir padarinius, greta vagystės²⁷⁹.

Pabrėžtina, kad baigtai vagystei konstatuoti nepakanka tik paimti svetimą turtą, jis turi būti užvaldytas²⁸⁰. Todėl plėšimo atveju prievarta gali būti naudojama ir turtui paimti, ir jam užvaldyti. Kaip teigia A. Drakšienė: „Plėšimo atveju svarbu, kad turto užvaldymo procese prievartos priemonės būtų panaudojamos prieš atimant turtą, turto užvaldymo metu arba siekiant jį išlaikyti tuoj po atėmimo momento.“²⁸¹ Taigi norint teisingai kvalifikuoti veika

²⁷⁸ Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-330-276/2008. Tokią poziciją išreiškė ir TSRS Aukščiausiojo Teismo plenumas 1986 m. (ВС СССР Пленум 5 сентября 1986. No. 11).

²⁷⁹ Žr.: Drakšienė A. Baudžiamoji atsakomybė už vagystę // Teisė, 2000, t. 37. P. 21, 22; Lietuvos TSR baudžiamosios kodekso komentaras. – Vilnius, 1989. P. 169; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. Teismų praktika. Nr. 23, 2005. P. 319; Smith A. T. H. Property offences. The protection of property through the criminal law. – London, 1994. P. 412; Clarkson C. M. V. Understanding Criminal Law. 4th edition. – London, 2005. P. 413; Лопашенко Н. А. Преступления против собственности. – М.: ЛексЭст, 2005. С. 249; Комментарий к уголовному кодексу Российской Федерации. Отв. ред. А. В. Наумов. – Москва : Юристъ, 2004. С. 408.

²⁸⁰ Pabrėžtina, kad svetimo turto pagrobimo baigtumo momentas esant skirtingoms vagystėms yra nevienodas. Paprastai vagystė laikoma baigta, kai kaltininkas įgyja realią galimybę faktiškai valdyti turtą, naudotis ir disponuoti juo savo nuožiūra (žr.: Vosyliūtė A. Vagystės baigtumo nustatymo problemos Lietuvos Respublikos teismų praktikoje // Mokslo darbai. Teisė. Nr. 64, 2007. P. 135–152).

²⁸¹ Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. – Vilnius, 2001. P. 363.

būtina tiksliai nustatyti turto pagrobimo baigtinumą, nes pripažinus atvirą vagystę baigta nebūtų galima konstatuoti ir jos peraugimo į plėšimą. Antai Anglijoje nagrinėjant bylą²⁸² buvo ginčijama, kad nukentėjusysis buvo laikinai surištas tik tam, kad kaltininkas padaręs vagystę galėtų pasprukti, dėl to surišimas negali būti traktuojamas kaip smurtas, būtinas plėšimo sudėčiai. Tačiau apeliacinis skundas buvo atmestas, nes turto grobimas yra besitęsiantis veiksmas ir nuspręsti, ar jis buvo baigtas, ar ne, turi prisiekusieji. Profesorius Griew tokias situacijas siūlo laikyti plėšimu ir nurodo, kad būtų keista, jei nebūtų laikomas plėšimu atvejis, kai vagis paima moters rankinę ir po to suduoda jai, kad nebandytų atgauti turto, arba suriša, kad negalėtų išsikviesti pagalbos²⁸³.

Lietuvos teismų praktikoje kaltininko veiksmai, kai jis po svetimo turto paėmimo panaudoja fizinį smurtą siekdamas jį išlaikyti, paprastai kvalifikuojami kaip plėšimas:

V. T. buvo nuteistas pagal BK 178 straipsnio 1 dalį už tai, kad <...> turėdamas tikslą pagrobti svetimą turtą, nuplėšė nuo L. U. kaklo mobilųjį telefoną, o šiai bandant jį sulaikyti du kartus ranka sudavė jai į pilvą ir pabėgo, padarydamas 1 020 Lt turtinę žalą.²⁸⁴

Tačiau tais atvejais, kai kaltininkas po turto paėmimo, siekdamas jį išlaikyti, panaudoja ne fizinį, o psichinį smurtą, veikos kvalifikuojamos skirtingai. Antai teismas kaltinimą perkvalifikavo iš plėšimo į atvirą vagystę esant tokioms aplinkybėms:

A. Z. <...> mokyklos teritorijoje, būdamas neblavus, priėjo prie nukentėjusiojo I. P. ir, pamatęs jo rankoje mobilųjį telefoną, paprašė jį parodyti. Nelaukdamas kol telefonas bus paduotas, pats paėmė jį ištraukdamas I. P. iš rankų ir įsidėjo į savo drabužių kišenę. Nukentėjusiajam keletą kartų pareikalavus grąžinti telefoną, kaltinamasis liepė jam eiti iš čia, nes priešingu atveju gausiąs į galvą.²⁸⁵

²⁸² Hale (1978) 68 Cr. App. R. 415; Smith A. T. H. Property offences. The protection of property through the criminal law. – London, 1994. P. 414.

²⁸³ Smith A. T. H. Property offences. The protection of property through the criminal law. – London, 1994. P. 414.

²⁸⁴ Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-1089-05/2004. Kitoje byloje taip pat pagrįstai atmestas kaltininko apeliacinis skundas, kuriuo prašoma jo veiką iš plėšimo perkvalifikuoti į vagystę ir sveikatos sutrikdymą: *Apylinkės teismas tinkamai kvalifikavo R. R. veiką pagal BK 180 straipsnio 2 dalį, nes nukentėjusysis sužalotas siekiant išsaugoti pagrobtą turtą, pareikalavus nukentėjusiajam grąžinti jo pagrobtą turtą* (Kauno apygardos teismo baudž. byla Nr. 1A-068-462/2006).

²⁸⁵ Alytaus rajono apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-70-224/2008.

Šioje byloje grasinimas panaudoti fizinį smurtą buvo išreikštas po telefono paėmimo, tačiau dar esant nebaigta vagystei. Be to, kaltininkas grasino tam, kad išlaikytų svetimą turtą, o ne tam, kad išvengtų sulaikymo, todėl, kaip ir fizinio smurto panaudojimas kol vagystė dar nėra baigta, grasinimai panaudoti fizinį smurtą siekiant išlaikyti paimtą svetimą turtą turėtų būti vertinami kaip plėšimas, o ne kaip atviroji vagystė. Kitoje byloje tokie veiksmai pagrįstai kvalifikuoti kaip plėšimas:

E. J. nuteistas pagal BK 180 straipsnio 1 dalį už tai, kad, būdamas nepilnametis, Kaune <...>, grasinamas panaudoti fizinį smurtą, pagrobė svetimą turtą, būtent, priėjęs prie D. A. ir pareikalavęs duoti savo kuprinę, paėmė D. A. kuprinę, iš jos ištraukė mobiliojo ryšio telefoną „Samsung SGH-E700“ 350 litų vertės, o D. A. paprašius minėtą telefoną grąžinti, pagrasino jai perpjauti kojas ir paimtą mobiliojo ryšio telefoną „Samsung SGH-E700“ pasiėmęs pasišalino <...>.²⁸⁶

Taigi kad atvira vagystė peraugtų į plėšimą, svarbus laiko faktorius (smurtas turi būti panaudotas iki turto pagrobimo baigtumo) ir prievartos panaudojimo tikslas – siekiant pagrobti turtą. Todėl atviru pagrobimu, o ne plėšimu pripažintini tie atvejai, kai grobimo metu smurtas naudojamas ne paimtam turtui išlaikyti, o siekiant išvengti atsakomybės už nusikalstamą veiką arba prievarta panaudojama pagrobus turtą.

Pabrėžtina, kad kai kuriose šalyse (Švedijoje, Turkijoje, Kanadoje, Japonijoje²⁸⁷) smurto panaudojimas ir po baigtos vagystės laikomas plėšimu. Antai pagal Švedijos BK 8 skyriaus 5 straipsnį plėšimu laikomi ir tie atvejai, kai po vagystės padarymo kaltininkas sulaikomas ir sulaikymo metu pasipriešina, panaudoja fizinį smurtą ar grasinimus prieš asmenį, kuris ketina atgauti pagrobtą turtą. Pagal Kanados BK 343 straipsnį, plėšimas bus ir tada, jei kaltininkas grobimo metu ar tuoj pat prieš grobdamas ar pagrobęs turtą sužaloja, sumuša, suduoda ar panaudoja bet kokią fizinį smurtą prieš nukentėjusįjį²⁸⁸. Kitos šalys tokius veiksmus kriminalizuoja kaip atskirus nusikaltimus. Pavyzdžiui, Lenkijos BK 281 straipsnyje numatyta baudžiamoji

²⁸⁶ Kauno apygardos teismo baudž. byla Nr. 1A-679-60/07.

²⁸⁷ Уголовный кодекс Турции. – Санкт Петербург, 2003. С. 314; Penal Code of Sweden; Penal Code of Canada (žr.: <http://wings.buffalo.edu/law/bcl/web/website.codecomp2.htm>).

²⁸⁸ Penal Code of Canada (žr.: <http://wings.buffalo.edu/law/bcl/web/website.codecomp2.htm>).

atsakomybė, jei kaltininkas, siekdamas išlaikyti paimtą svetimą daiktą, tuoj pat po vagystės padarymo panaudoja fizinį smurtą, grasina tuoj pat jį panaudoti arba kitaip atima galimybę nukentėjusiajam pasipriešinti²⁸⁹. Manytina, kad minėtos šalys taip siekia apibrėžti neretai teorijoje ir teismų praktikoje skirtingai suvokiamą turto pagrobimo baigtumo momentą. Tačiau, atsižvelgiant į Lietuvos teisės doktrinoje suformuotą nuostatą, kad pagrobimui konstatuoti nepakanka tik paimti svetimą turtą, jis turi būti ir užvaldytas, todėl smurto naudojimas ir po svetimo turto paėmimo įvyksta dar pagrobimui nesibaigus. Taigi gerai išnagrinėjus vagystės baigtumo momentą suprantama, kad tokių nuostatų įtvirtinimas BK nėra reikalingas. Be to, Japonijoje nesvarbus ir smurto naudojimo tikslas, nes remiantis Japonijos BK 283 straipsniu plėšimas inkriminuojamas ir tada, kai vagis panaudoja fizinį ar psichinį smurtą pagrobiam turtui išlaikyti, baudžiamajai atsakomybei išvengti ar vagystės įkalčiams sunaikinti²⁹⁰.

Taigi vagystę kvalifikuojantis požymis *atvirai* reiškia, kad pagrobimas daromas nusikalstamos veikos vietoje dalyvaujant kaltininkui pašaliniam asmeniui, kuris pastebi vagystės faktą, suvokia kaltininko daromų veiksmų esmę ir parodo kaltininkui suprantas, kad vyksta svetimo turto pagrobimas, o kaltininkas suvokia veikias atvirai. Jei kaltininkui imant svetimą turtą arba vėliau, tačiau iki pagrobimo baigtumo momento, jį aptinka pašaliniai asmenys, bet kaltininkas neatsisako savo ketinimų pagrobti svetimą turtą ir tęsia pagrobimą, slapta vagystė perauga į atvirą. Jei esant nebaigtai vagystei panaudojama prievarta siekiant užvaldyti turtą, – vagystė perauga į plėšimą.

Be to, atsižvelgiant į tai, kad nustačius vagystę kvalifikuojantį požymį *atvirai* nebus pasiekiami numatyti tikslai, ir kad atviras pagrobimas nedaro akivaizdžios įtakos vagystės pavojingumo laipsnio pakitimui, tikslinga šį vagystę kvalifikuojantį požymį panaikinti.

²⁸⁹ Уголовный кодекс Республики Польша. – Санкт-Петербург, 2001. С. 187.

²⁹⁰ The Penal Code of Japan. 2006 // EHS Law bulletin series EHS Vol. II. PA-PC. 2006. P. 47.

1.2. Įsibrovimas į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją

BK 178 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas dar vienas vagystę kvalifikuojantis požymis *įsibrovimas į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją*. Pabrėžtina, kad panašūs vagystę kvalifikuojantys požymiai buvo numatyti ir 1961 m BK: įsibrovimas į butą (146 straipsnio 3 dalis), įsibrovimas į patalpą ar kitokią saugyklą (90 straipsnio 3 dalis), įsibrovimas į negyvenamąją patalpą (271 straipsnio 2 dalis), įsibrovimas į gyvenamąją patalpą (271 straipsnio 3 dalis) (žr. p. 75). Tačiau įstatymas nenurodė „saugomos teritorijos“ kaip vietos, į kurią galima įsibrauti. Kita vertus, baudžiamosios teisės doktrinoje „saugyklos“ sąvoka apėmė ir vietas, kurios šiandien priskiriamos saugomai teritorijai²⁹¹. Be to, patalpos, į kurias galėjo būti įsibrauta, skirtingai nei dabar, buvo skirstomos į gyvenamąsias ir negyvenamąsias. Vagystė įsibraunant į gyvenamąsias patalpas buvo laikoma pavojingesniu nusikaltimu nei vagystė įsibraunant į negyvenamąsias patalpas, nes pirmoji pažeidžia Konstitucijoje garantuotą žmogaus teisę į gyvenamosios patalpos neliečiamumą. Kai kurie autoriai tokią įstatymo leidėjo poziciją kritikavo ir teigė, kad šių požymių reikšmė veikos pavojingumui vienoda, nes „<...> tiek bute, tiek negyvenamosiose patalpose gali būti žmonių ir kilti grėsmė jų gyvybei ar sveikatai“²⁹². Tokie argumentai nėra įtikinami, nes bet kokios vagystės atveju yra grėsmė nukentėti žmonėms, tačiau tuo nepateisinamas vienodas minėtų požymių pavojingumas. Pritartina autoriams, atmetantiems prielaidą dėl vienodos nagrinėjamų požymių įtakos veikos pavojingumui²⁹³, nes akivaizdu, kad vagystės, padarytos įsibraunant į gyvenamąją patalpą, jos priklausinius ar saugomą būsto teritoriją, ir vagystės, padarytos įsibraunant į negyvenamąsias patalpas ar kitokias teritorijas, pavojingumas nėra vienodas. Pirmuoju atveju kaltininkas, darydamas vagystę, pasikėsina ir į privataus gyvenimo neliečiamumą, t. y. padaro dvi nusikalstamas veikas: vagystę ir asmens būsto neliečiamumo pažeidimą (BK

²⁹¹ Žr.: Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras. – Vilnius, 1989. P. 170, 171.

²⁹² Drakšienė A., Stauskienė E. Nusikaltimai nuosavybei Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose. – Vilnius, 1998. P. 44; Jovaišas K., Misiūnas J. Nusikaltimai nuosavybei: taisytina įstatymų konstrukcija // Teisės problemos, 1995, Nr. 3. P. 7.

²⁹³ Уголовное право Российской Федерации. Особенная часть. Под ред. Г. Н. Борзенкова и В. С. Комиссарова. – М., 1997. С. 199. Автор проф. Г. Н. Борзенков; Курс российского уголовного права. Особенная часть. Под ред. В. Н. Кудрявцева, А. В. Наумова. – М., 2002. С. 336. Автор главы Г. Л. Кригер.

164 straipsnis). Tuo tarpu vagystės, padarytos įsibraunant į negyvenamąją patalpą ar bet kokią saugomą teritoriją, didesnę pavojingumą sunku pagrįsti. Be to, kaip rašo G. N. Borzenkovas ir G. L. Krigeris, toks universalus vagystės požymis kaip *įsibrovimas į gyvenamąją, negyvenamąją patalpą ar kitokią saugyklą* būdingas daugumai vagysčių, tai trukdo jį pripažinti kvalifikuojančiu, nes turtas visada yra kur nors laikomas ar saugojamas²⁹⁴. Dėl to diskutuotina, ar nevertėtų vagystę kvalifikuojančiu požymiu laikyti tik „įsibrovimą į gyvenamąją patalpą, jos priklausinius ar saugomą būsto teritoriją“.

Svetimo turto pagrobimą įsibraunant į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją kvalifikuoja nusikalstamos veikos padarymo vieta ir būdas. Nusikalstamos veikos padarymo vieta baudžiamajame įstatyme apibrėžiama alternatyviais terminais „patalpa, saugykla, saugoma teritorija“, o būdas – vienu terminu „įsibrovimas“. Alternatyvi vieta ir būdas yra būtini šio požymio elementai. Jeigu bent vieno iš jų nėra, veikos negalima kvalifikuoti pagal BK 178 straipsnio 2 dalį. Pavyzdžiui, ir turto grobimas iš patalpos, saugyklos ar saugomos teritorijos nesant įsibrovimo požymių, ir turto grobimas, nors ir įsibraunant, iš tokių vietų, kurios neatitinka sąvokų „patalpa, saugykla, saugoma teritorija“ turinio, neturės minėto kvalifikuojančio požymio.

Visų pirma reikėtų atskleisti šios kvalifikuotos vagystės padarymo būdą – įsibrovimą. Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką, įsibrovimas traktuojamas kaip slaptas arba atviras neteisėtas patekimas į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją²⁹⁵. Neteisėtas dėl to, kad kaltininkas neturi teisės patekti į tam tikrą objektą. A. Drakšienė nurodo: „Neteisėtumas šiuo atveju reiškia, kad <...> kaltininkui į patalpą draudžiama įeiti <...>“²⁹⁶. Patekti – tai atsirasti, atsidurti kur, pakliūti į nuosavybę²⁹⁷. Pabrėžtina, kad terminas „patekti“ šiuo atveju suprantamas gana plačiai. Jis reiškia ne tik paties kaltininko neteisėtą atsiradimą objekte, bet ir patekimą į vidų pasinaudojus mažamečiais

²⁹⁴ Ten pat.

²⁹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. Teismų praktika. Nr. 23 2005. P. 321.

²⁹⁶ Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. I knyga. – Vilnius, 2001. P. 355.

²⁹⁷ Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. – Vilnius, 2000. P. 524.

asmenimis, įvairiomis priemonėmis ir pan. (žr. p. 137), tačiau objekto ribos turi būti peržengiamos (žr. p. 149).

Norint geriau suvokti neteisėtumo požymį, patekimą į patalpas, saugyklą ar saugomą teritoriją pagal patekimo į šias vietas apribojimo laipsnį galima suskirstyti į laisvą, ribotą, iš dalies ribotą, ribotą tam tikru laiku ir pan. Antai jei kaltininkui tam tikrame objekte visiškai nedraudžiama būti (parduotuvėje darbo valandomis, geležinkelio stoties laukiamojoje salėje ar pan.), įsibrovimo nebus. Pavyzdžiui, A. B. nuteistas pagal BK 178 straipsnio 1 dalį už tai, kad būdamas maršrutiniame autobuse iš vairuotojo pusės durelių dėtuvės pagrobė V. R. 10 Lt vertės piniginę su joje buvusiais 200 litų²⁹⁸. Kaltininkui buvo galima laisvai patekti į maršrutinį autobusą, todėl įsibrovimas neinkriminuotinas.

Tačiau jei patekimas į tam tikrą objektą ribotas arba apskritai draudžiama įeiti be tam tikro leidimo (pavyzdžiui, į Vyriausybę, Seimą ir pan.), galimas įsibrovimas. Teismas, inkriminuodamas įsibrovimą į patalpas, savo sprendimą pagrindžia:

<...> vagystes iš A. Č. įmonės bei kavinės „Ramunė“ patalpų nuteistasis įvykdė įsibraudamas į jas, tai yra patekdamas <...> neturėdamas leidimo į jas patekti. Byloje nustatyta, kad kavinė „Ramunė“ tuo metu, kai buvo įvykdyta vagystė, nedirbo, vyko remontas, pašaliniam asmeniui ten vaikščioti buvo draudžiama.²⁹⁹

Be to, patekimas į dalį objekto pašaliniam asmeniui gali būti laisvas, o kitoje dalyje ribotas. V. Piesliakas pabrėžia, kad „<...> bet kokia įstaiga, įmonė susideda iš struktūrinių padalinių: kabinetų, salių, pagalbinių, kitų izoliuotų patalpų. Nors pilietis laisvai patenka į įstaigą, tai dar nereiškia, kad jis turi teisę laisvai vaikščioti po visas įstaigos patalpas. Todėl įsibrovimas į atskiras įstaigos patalpas jau yra galimas“³⁰⁰.

Antai V. K. nuteistas už tai, kad įsibrovęs į patalpą pagrobė svetimą turtą, t. y. pro neužrakintas duris įėjęs į UAB „Baltva“ tarnybines patalpas pagrobė 30 Lt vertės piniginę su joje buvusiais 500 Lt³⁰¹.

²⁹⁸ Kauno apygardos teismo baudž. byla Nr. 1A-167-19/2006.

²⁹⁹ Ten pat.

³⁰⁰ Piesliakas V. Grobimas įsibraunant į butą, patalpą ar kitokią saugyklą. // Socialistinė teisė, 1984. P. 13.

³⁰¹ Klaipėdos apygardos teismo baudž. byla Nr. 1A-388-50/2006.

Patekimą į objektus gali riboti ir tam tikras laikas. Ši aplinkybė taip pat turi įtakos inkriminuojant įsibrovimą (pavyzdžiui, uždaryta parduotuvė, įstaiga, vaikų darželis). V. Piesliakas nurodo, kad į „daugelį įmonių, įstaigų jų darbo laiku įėjimas yra laisvas ir jokio leidimo nereikia. Todėl įsibrovimas į tokią įstaigą negalimas“³⁰². Tačiau kai į tam tikros organizacijos, įstaigos patalpas patenkama ne darbo metu (poilsio, švenčių dienomis), turto pagrobimas kvalifikuojamas kaip padarytas įsibraunant. Įsibrovimas inkriminuotinas ir tada, kai kaltininkas patenka į patalpas, saugyklą ar saugomą teritoriją teisėtai (leidžiamu laiku), bet neteisėtai ten pasilieka (per pietų pertrauką ar po uždarymo) ketindamas pagrobti svetimą turtą³⁰³. Abiem atvejais kaltininko buvimas patalpoje, saugykloje ar saugomoje teritorijoje yra neteisėtas.

Kai kurie autoriai (A. Drakšienė) šalia *neteisėtumo* požymio skiria ir *neleistinumą*. „Įsibrovimas – visuomet neteisėtas, neleistinas patekimas į patalpą“³⁰⁴. Ar patekimą į tam tikrą objektą laikyti įsibrovimu, priklauso ir nuo savininko ar teisėto turto valdytojo valios. Šiuo atveju svarbu, kad kaltininkas į objektą pateko be savininko ar kito teisėto turto valdytojo žinios ar prieš jo valią, t. y. be jo sutikimo (prasmuko pro praviras duris, langą). Antai sūnui, gyvenusiam kartu su savo motina, ši buvo uždraudusi įeiti į miegamąjį, bet jis ten pateko per neužrakintas duris turėdamas išankstinį ketinimą pagrobti motinos juvelyrinius dirbinius, todėl kaltininkui pagrįstai inkriminuotas įsibrovimas į patalpą³⁰⁵. Tačiau jei kaltininkas turi leidimą patekti į tam tikrą objektą, tokio patekimo laikyti neteisėtu negalima. V. Piesliakas taip pat nurodo, kad „<...> bet koks patekimas į butą, patalpą ar saugyklą su savininko ar įgalioto asmens leidimu negali būti laikomas įsibrovimu“³⁰⁶. Minėtą leidimą gali duoti ne tik objekto savininkas, bet ir kiti asmenys, kurie turi teisę patekti į objektą, pavyzdžiui, šeimos nariai ir kt.

³⁰² Piesliakas V. Grobimas įsibraunant į butą, patalpą ar kitokią saugyklą. // Socialistinė teisė, 1984. P. 13.

³⁰³ Pagal Lenkijos teisę, kai kaltininkas sąmoningai pasiekia to, kad jis užrakinamas tam tikroje patalpoje, po to iš vidaus pašalina materialinę kliūtį, pavyzdžiui, išmuša langą ir pasprunka su grobiu, jo veiksmai kvalifikuojami kaip vagystė su įsilaužimu (žr.: Wąsek A. Kodeks karny, Część szczególna, Komentarz. Tom II. – Warszawa, 2004. P. 717).

³⁰⁴ Žr.: Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. – Vilnius, 2001. P. 355.

³⁰⁵ A. M. įvykdė vagystę įsibrovęs į patalpą, būtent svetimo turto vagystės tikslu pro neužrakintas duris slaptai įsibrovė į patalpą – savo motinai L. M. priklausantį miegamojo kambarį ir iš jo pagrobė svetimą turtą <...>, padarydamas nukentėjusiajai L. M. 1 410 Lt turtingą žalą (Marijampolės rajono apylinkės teismo baudž. byla Nr. N1-272-610/2005).

³⁰⁶ Piesliakas V. Grobimas įsibraunant į butą, patalpą ar kitokią saugyklą. // Socialistinė teisė, 1984. P. 15.

Antai R. K. nuteistas pagal BK 178 straipsnio 1 dalį už tai, kad su savininko E. J. įdukros R. B. leidimu būdamas jo bute nuo stalo pagrobė svetimą turtą – E. J. priklausantį mobiliojo ryšio telefoną³⁰⁷.

Šioje byloje teismas pagrįstai kaltininkui neinkriminavo įsibrovimo, nes jis bute buvo su buto savininko įdukros leidimu, t. y. teisėtai.

Nebūtų pagrindo inkriminuoti įsibrovimą ir tada, kai asmuo turi teisę laisvai įeiti į patalpą dėl giminystės ryšių, pavyzdžiui, kaip šeimos narys (išskyrus jei jam buvo uždrausta įeiti į tam tikrą patalpą) ar pagal sutartį kaip laikinas gyventojas. Antai Rusijos Aukščiausiasis Teismas įsibrovimo į patalpą požymį panaikino, nes „kaltininkui nebuvo draudžiama įeiti į namus, jis turėjo raktus, gyvendamas pas nukentėjusiąją buvo kaip šeimos narys, galėjo laisvai eiti į visus kambarius, žinojo, kur laikomi raktai, todėl, nors paskutinį kartą eidamas į šiuos namus ir turėjo tikslą pagrobti svetimą turtą, įsibrovimo nėra“³⁰⁸.

Kiek kitokią požiūrį šiuo klausimu išsako Anglijos teismai. Antai kaltininkas buvo nuteistas už vagystę įsibraunant (*burglary*), nes patekęs į savo tėvo namus, į kuriuos įėjimas jam buvo laisvas, pagrobė du TV imtuvus. Šį teismo sprendimą kritikuoja A. T. H Smith: „Nors kaltininkas tėvo namuose negyveno, tačiau, kaip teisme paliudijo pats tėvas, sūnus į namus galėjo ateiti kada tik panorėjęs. Teismas kaltininkui inkriminavo įsibrovimą motyvuodamas tuo, kad jis akivaizdžiai viršijo jam suteikto leidimo ribas. Sprendimą sunkina ir tas faktas, kad sūnus veikė kartu su bendrininku. Nors teismas sūnaus atsakomybę grindė tuo, kad kaltininkas viršijo jam suteiktą tėvo leidimą, tačiau kokios konkrečiai aplinkybės tą nulėmė, aiškiai nepasakė. <...> Tokiu atveju aišku, kad bendrininkas neturėjo teisės patekti į namą, jei jis suvokė, kad sūnaus pagrindinis tikslas buvo pakviesti jį dalyvauti vagystėje. Šiuo atveju būtų galima sutikti su teismo sprendimu, jei sūnus būtų teisiamas kaip savo draugo bendrininkas, tačiau teismas savo sprendimo tuo nemotyavo“³⁰⁹. Su tokia teismo pozicija nesutinka ir Williams: „Asmuo, kuris turi leidimą patekti į patalpą, netampa įsibrovėliu vien dėl to, kad turi nusikalstamų ketinimų. Jei

³⁰⁷ Alytaus rajono apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-242-554/2006.

³⁰⁸ Бюллетень Верховного Суда Российской Федерации. 1996. No 11.

³⁰⁹ Smith A. T. H. Property offences. The protection of property through the criminal law. – London, 1994. P. 896.

asmeniui leista patekti į patalpą ir jis veikė pagal šį leidimą, bet turėdamas slaptą ketinimą įėjęs į vidų padaryti nusikaltimą, negali būti apkaltintas įsibrovimu³¹⁰. Reikėtų pritarti šių autorių požiūriui, nes būtent *įsibrovimas* lemia didesnę svetimo turto pagrobimo pavojingumą ir skiriasi nuo tokio svetimo turto pagrobimo, kai kaltininkas turi teisę įeiti į tam tikrus objektus ir jam nereikia peržengti jokių draudimų ten esančiam turtui užvaldyti. Todėl atkreiptinas ypatingas dėmesys į tai, kad įstatymų leidėjas vartoja formuluotę *svetimo turto pagrobimas įsibraunant į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją*, o ne *svetimo turto pagrobimas iš patalpos, saugyklos ar saugomos teritorijos*, kai užtektų nustatyti tik tą faktą, kad turtas paimtas iš patalpos, saugyklos ar saugomos teritorijos, o ne iš kitos vietos: kišenės, rankinės ir pan.

Sąvoka „įsibrovimas“ nusako nusikalstamos veikos padarymo būdą. Tačiau ir paties įsibrovimo būdai gali būti labai įvairūs. Tačiau šie būdai reiškia ne turto neteisėto paėmimo būdus, o nusako tik įsibrovimo, t. y. priėjimo prie turto, patekimo į nusikaltimo vietą būdą, todėl paprastai veikai kvalifikuoti jie neturi reikšmės.

Pagal nusistovėjusią Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką, įsibrovimas gali būti padarytas slapta, atvirai arba įveikiant kliūtis (išlaužiant duris, išjungiant signalizaciją, sugadinant užraktus ir pan.) ir be kliūčių³¹¹. Todėl įsibrovimas inkriminuotinas ir tais atvejais, kai objektai palikti be apsaugos ar neužrakinti. Antai teismas, nustatydamas įsibrovimo į patalpą požymį, motyvuoja:

„G. K. į E. K. priklausantį gyvenamąjį namą pateko neteisėtai, t. y. be namo savininkės ar jos šeimos nario žinios. Nustatant veikos objektyviosios pusės požymį ir veikos kvalifikavimui reikšmės neturi ta aplinkybė, kad namo durys buvo neužrakintos“³¹².

Pabrėžtina, kad kai kuriose šalyse (Vokietijoje, Lenkijoje), skirtingai nei Lietuvoje, įsibrovimas siejamas tik su tam tikrų realių kliūčių pašalinimu. Jeigu

³¹⁰ Ten pat.

³¹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. Teismų praktika. Nr. 23, – Vilnius, 2005. P. 321.

³¹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudž. byla Nr. 2K-617/2005.

asmuo įsibrauna į patalpas pro neužrakintą (išdaužtą) langą ar atviras duris, įsibrovimas neinkriminuojamas³¹³.

Baudžiamosios teisės doktrinoje (pavyzdžiui, A. Drakšienė, V. Piesliakas, A. I. Boicovas) įsibrovimo būdai skirstomi detaliau: įsilaužiant; panaudojant apgaulę; panaudojant parinktus, padirbtus raktus, kitus nusikaltimui pritaikytus įrankius, priemones; kaltininkui liekant už objekto ribų. Bene dažniausiai įsibrovimas į objektus padaromas įveikiant kliūtis, susijusias su tam tikrų daiktų vientisumo pažeidimu. Tai visiškas ar dalinis užraktų ar kitų statybinių detalių, skirtų saugumui užtikrinti, sugadinimas, pavyzdžiui, durų išlaužimas, langų išėmimas, stogo nukėlimas, sienų, pamatų, grindų išardymas ir pan.³¹⁴ Pabrėžtina, kad galiojant 1961 m. Lietuvos TSR BK (LTSR Aukščiausiosios Tarybos prezidiumo 1982 m. gruodžio 29 d. įsako red.) prie šio įsibrovimo būdo buvo priskiriami atvejai, kai į tam tikrą objektą buvo patenkama įveikiant ir žmonių pasipriešinimą. Tuo metu teisininkai nurodė: „Jei smurtas panaudotas patenkant į nusikaltimo vietą, buvo pavojingas nukentėjusiojo gyvybei ar sveikatai (pavyzdžiui, sargas buvo surištas), veika kvalifikuojama kaip atviroji vagystė“³¹⁵. Tačiau, pagal galiojantį Lietuvos BK, bet koks smurtinis patekimas į objektą su tikslu pagrobti kvalifikuojamas kaip plėšimas³¹⁶, todėl toks įsibrovimo būdas, kalbant apie vagystę, nėra diskutuotinas.

Pasitaiko, kad kaltininkas patenka į patalpą apgaulė, pavyzdžiui, apsimetęs santechniku, elektriku, pirkėju, paštininku, medicinos, policijos darbuotoju ir pan., ir pagrobia svetimą turtą. Kai kurie autoriai nurodo, kad „šiuo atveju, nors išoriškai ir atrodo, kad kaltininką į nusikaltimo vietą įleido pats savininkas ar teisėtas turto valdytojas, tačiau iš tikrųjų toks patekimas priskirtinas prie įsibrovimo. Kadangi savininkas suklaidinamas, tikroji jo valia

³¹³ Žr.: Wąsek A. Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz. Tom II. – Warszawa, 2004. P. 720; Drakšienė A., Stauskienė E. Nusikaltimai nuosavybei Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose. – Vilnius, 1998. P. 43.

³¹⁴ <...> E. Š. nuplėšęs lentas per sieną įsibrovė į patalpą – E. M. ūkinį pastatą ir pagrobė svetimą turtą <...> (Panevėžio apygardos teismo baudž. byla Nr. 1A-3-337/2006).

³¹⁵ Žr.: Piesliakas V. Grobimas įsibraunant į butą, patalpą ar kitokią saugyklą. // Socialistinė teisė, 1984. P. 14.

³¹⁶ Antai T. A. ir V. B. nuteisti už plėšimą, o būtent už tai, kad <...> bendrininkaudami grupe, įsibrovė į R. K. namus <...>, panaudojo prieš J. K. fizinį smurtą ir, taip padarę nukentėjusiajam nežymų sveikatos sutrikdymą bei palaužę jo pasipriešinimą, iš gyvenamojo namo pagrobė R. K. priklausantį 1 656,70 Lt vertės turtą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudž. byla Nr. 2K-556/2006).

nepasireiškia. Jei jis būtų teisingai informuotas apie kaltininko asmenybę bei jo ketinimus, vargu ar jį įsileistų³¹⁷.

Antai „E. B. kaltinama tuo, kad pagrobė svetimą turtą įsibrovusi į patalpą, t. y. <...> vagystės tikslu prisistatydama „Caritas“ darbuotoja, įsibrovė į E. S. priklausantį butą, <...> iš kur pagrobė E. S. priklausančius 45 litus <...>“³¹⁸.

Pabrėžtina, kad kaltininko patekimas į tam tikrą objektą apgaule dar nereiškia, kad ir turtas įgytas apgaule. Jau būdamas objekte, nesvarbu kaip jis į jį pateko, kaltininkas turtą gali įgyti įvairiais būdais, t. y. apgaule, slaptai, atvirai ar net panaudojant prievartą. Veikos kvalifikavimas priklauso nuo turto užvaldymo, o ne nuo patekimo į objektą būdo. Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką, laikomasi nuostatos: „Jei kaltininkas naudoja apgaulę tam, kad prieitų prie turto, kurį ketina užvaldyti, o ne tam, kad įgytų turtą, jo veika kvalifikuojama kaip vagystė, o ne sukčiavimas“³¹⁹. Tačiau žemesnių instancijų teismų praktikoje sutinkami ir kitokie sprendimai, pavyzdžiui:

D. P., D. M. ir A. S. buvo kaltinami tuo, kad iš anksto susitarę dėl cigarečių vagystės ir veikdami grupėje įvykdė svetimo turto vagystę įsibrovę į patalpą, tai yra D. P. su D. M. ir A. S. apgaulės būdu per duris įsibrovė į M. G. gyvenamąjį namą, iš kur pagrobė M. G. priklausančius 2 000 vnt. pakelių cigarečių „Saint George lights“ su Rusijos Federacijos banderolėmis, kurių vertė 1 200 litų, buvusių 4 dėžėse. Kaip parodė kaltinamieji D. P., D. M.: per neužrakintas duris patekė į nukentėjusiosios namą, ten buvusiai G. pasakė, kad jos anūką D. G. dėl kontrabandos sulaikė policija ir netrukus atvažiuos pas ją daryti kratą. Todėl ji turinti atiduoti cigaretes, kad jų policija nesurastų. Taip sakė, kad galėtų patekti į patalpą ir nereikėtų naudoti jokio fizinio ar psichinio smurto. Vieną cigarečių dėžę padavė pati G., o paskui parodė kambarį, kur buvo dar trys dėžės. Cigarečių dėžes sukrovė į A.S. mašinos bagažinę ir nuvažiavo³²⁰.

Čia apgaulė buvo priemonė ne tik prieiti prie turto, bet ir jam užvaldyti, nes kaltininkai pasinaudojo apgaule ne tik patekti į patalpą, bet ir užvaldyti ten esamą turtą. Tą patvirtina ir aplinkybė, kad nukentėjusioji, paveikta apgaulės, pati vieną dėžę cigarečių perdavė kaltininkams. Todėl tiksliau kaltininkų

³¹⁷ Žr.: Piesliakas V. Grobimas įsibraunant į butą, patalpą ar kitokią saugyklą. // Socialistinė teisė, 1984. P. 14.

³¹⁸ Marijampolės rajono apylinkės teismo baudž. byla Nr. N1-220-537/2006.

³¹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. Teismų praktika. Nr. 23, 2005. P. 332.

³²⁰ Marijampolės rajono apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-168-416/2006.

veiksmus kvalifikuoti kaip sukčiavimą, o ne kaip vagystę. Be to, kaltininkai žinojo, kad turtas, kurį jie siekia užvaldyti, įgytas neteisėtu būdu, todėl diskutuotina, ar tai apskritai yra nusikaltimas nuosavybei (žr. p. 38–43).

Prie šio įsibrovimo būdo priskiriamas ir asmens patekimas į tam tikrą objektą pateikus suklastotus dokumentus. Tokiais atvejais veikia kvalifikuojama kaip vagystė, padaryta įsibraunant į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją, o ne kaip sukčiavimas, nes, kaip pabrėžia V. Piesliakas, „čia apgaulė yra būdas patekti į nusikaltimo vietą, o ne paimti turtą“³²¹. Be to, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika, pagal kurią, „kai į patalpas, saugyklą ar saugomą teritoriją patenkama suklastojus dokumentą ar panaudojant suklastotą dokumentą ir iš ten pagrobiamas svetimas turtas, veikia kvalifikuojama kaip nusikalstamų veikų sutaptis (BK 178 straipsnio 2 dalis ir 300 straipsnis)“³²², yra kritikuotina, nes čia dokumento suklastojimas ar suklastoto dokumento panaudojimas kaip ir įsibrovimas pašalinant kliūtis yra tik vienas iš įsibrovimo būdų, kuris veikos kvalifikavimui reikšmės neturi (žr. p. 138).

Įsibrovimas galimas ir tais atvejais, kai kaltininkas pasiima daiktus pats neįeidamas į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją, bet pasinaudodamas mažamečiais ar asmenimis, kurių veiksmuose nėra kaltės, arba panaudojęs specialiai išmokytus šunis, technines ar kitas priemones svetimam turtui paimti. Kai pats kaltininkas patenka į objektą tik iš dalies, pavyzdžiui, įkiša pro langą ranką ir paima viduje esančius daiktus, Lietuvos teismai paprastai inkriminuoja įsibrovimą³²³. Tačiau kai kurių šalių teismų praktikoje toks svetimo turto pagrobimo būdas ne visada pripažįstamas įsibrovimu³²⁴.

Įsibraunant, kai tenka pašalinti kliūtis, dažnai padaroma žala ir turtui, kuris nėra vagystės dalykas, todėl Lietuvos teismų praktikoje kaltininko

³²¹ Piesliakas V. Grobimas įsibraunant į butą, patalpą ar kitokią saugyklą. // Socialistinė teisė, 1984. P. 15.

³²² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. Teismų praktika. Nr. 23, 2005. P. 332.

³²³ A. B. nuteistas pagal BK 178 straipsnio 2 dalį už tai, kad <...> pro atidarytą langą įkišęs ranką į kavinės „Ramunė“ <...> patalpą, nuo palangės pagrobė R. Z. priklausančius mobilaus ryšio telefonus <...> (Kauno apygardos teismo baudž. byla Nr. 1A-167-19/2006).

³²⁴ Rusijos Aukščiausiasis Teismas panaikino įsibrovimo požymį byloje, kurioje kaltininkas buvo kaltinamas pagrobęs daiktus, buvusius ant atviro lango palangės. Teismas motyvavo, kad kaltininkas tik ištiesęs ranką paėmė daiktus, buvusius ant palangės, neįsibrovė į patalpą ir nenaudojo tam tikrų priemonių. O įsibrovimas yra patekimas į tam tikrą objektą turint tikslą pagrobti. Šiuo atveju lemiamą reikšmę įsibrovimo požymiui panaikinti turėjo grobiamo svetimo turto buvimo vieta „ant palangės“ (žr.: Бойцов А. И. Преступления против собственности. – СПб, 2002. С. 631).

veiksmai kvalifikuojami ne tik kaip svetimo turto pagrobimas, bet ir pagal kitus BK straipsnius, reglamentuojančius atsakomybę už svetimo turto sunaikinimą ar sugadinimą.

M. S. ir J. L. nuteisti pagal BK 178 straipsnio 2 dalį, 187 straipsnio 1 dalį už tai, kad jie veikdami bendrininkų grupe pagrobė svetimą turtą įsibrovę į patalpą: jie tarpusavyje susitarę ir bendrai veikdami <...> įsibrovė į Švenčiausios Mergelės Marijos Ėmimo į Dangų bažnyčią, čia išlaužę pamaldų salės, zakristijos ir raštinės duris, penkias aukų dėžutes, liturginių reikmenų spintos dureles, iš jų pagrobė iš viso turto už 600 Lt. Be to, M. S. ir J. L. tyčia sugadino 1 950 Lt vertės turtą: 300 Lt vertės lauko duris, 10 Lt vertės pamaldų salės duris <...>³²⁵.

Pabrėžtina, kad tokie atvejai kvalifikuojami taikant sutaptį tik tada, kai grobiant sunaikinamo, sugadinamo turto vertė viršija 1 MGL (baudžiamosios atsakomybės už svetimo turto sunaikinimą ar sugadinimą kilimo ribą), todėl šios vertės neviršijus veika pagal Lietuvos BK 187 straipsnį nekvalifikuojama. Be to, kai kurių teisininkų (A. Abramavičiaus, A. Drakšienės, A. Wąsek³²⁶) nuomone, ir tokiu atveju ne visada reikėtų inkriminuoti svetimo turto sunaikinimą ar sugadinimą. Reikėtų pritarti A. Drakšienės teiginiui, kad „<...> tai vagystės padarymo būdas, kuris įstatymo leidėjo įvertintas jau paties straipsnio konstrukcijoje (įsibraunant) bei nustatytais šiai daliai sankcijos ribomis. <...> Todėl, vadovaujantis baudžiamosios teisės normų konkurencijos taisyklėmis, <...> sugriežtinti atsakomybę, iš nusikalstamos visumos išskiriant padarymo būdą ir papildomai inkriminuojant jį kaltininkui kaip dar vieną nusikaltimą, ne visuomet yra tikslinga“³²⁷. Kaip nurodo V. Pavilionis, „<...> norint teisingai atsakyti į klausimą, ar veikas reikia kvalifikuoti kaip visumą, ar kaip dviejų nusikaltimų sutaptį, reikia pirmiausia išsiaiškinti, ar įeinantys į šią visumą nusikaltimai yra mažiau pavojingi. Jeigu bet kurią visumos dalį sudarys sudėtis, kuri gali būti vertinama kaip pavojingesnė už šią visumą, ji negali būti aprėpta tokios visumos ir turi būti kvalifikuojama atskirai <...>“³²⁸. Akivaizdu,

³²⁵ Klaipėdos apygardos teismo baudž. byla Nr. 1A-082-361/2006.

³²⁶ Žr.: Kodeks karny, Cześc szczególna, Komentarz. Tom II. Red. Prof. Dr hab. Andrzej Wąsek. – Warszawa. 2004. P. 731.

³²⁷ Drakšienė A. Baudžiamoji atsakomybė už vagystę. // Teisė, 2000, t. 37. P. 30.

³²⁸ Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. – Vilnius, 2003. P. 342.

kad svetimo turto sunaikinimas, sugadinimas (numatytas BK 187 straipsnyje) yra mažiau pavojingos veikos, todėl jas apima vagystė įsibraunant.

Lietuvos ir kitų šalių baudžiamosios teisės doktrina šalia *neteisėtumo* pabrėžia ir kitą būtiną įsibrovimo požymį – pagrobimo tikslą. A. Drakšienė teigia, kad „kvalifikuojant veiką kaip įsibrovimą į patalpas labai svarbu nustatyti, kokį tikslą turėjo kaltininkas prieš patekdamas į jas ir kada jam kilo sumanymas padaryti vagystę. Jeigu asmuo pateko į patalpas, neturėdamas tikslo pagrobti svetimą turtą (pavyzdžiui, nuvargęs kelionėje užmigo svetimoje daržinėje), bet toks sumanymas jam kilo vėliau ir todėl jis pavogė ten esančius daiktus, tada jo veikoje įsibrovimo požymių nėra“³²⁹. V. Piesliakas nurodo, kad „įsibrovimas – tai bet koks neteisėtas patekimas į svetimą butą, patalpą ar saugyklą turint tikslą pagrobti turtą“³³⁰. Rusų teisininkai A. V. Grišinas, V. A. Kuzminas ir kt. pabrėžia, kad „<...> norint veiką kvalifikuoti kaip įsibrovimą į patalpą, saugyklą, būtina išsiaiškinti, kokių tikslu kaltininkas atsirado patalpoje, saugykloje ir būtent kada jam kilo mintis pagrobti svetimą turtą. Jei asmuo atsirado šioje vietoje, neturėdamas tikslo pagrobti, bet paskui pavogė svetimą turtą, jo veiksmų kvalifikuoti kaip įsibrovimo negalima“³³¹. L. D. Gauchmano ir S. V. Maksimovo teigimu, „įsibrovimui inkriminuoti būtina, kad į patalpą, saugyklą būtų įsibrauta turint tikslą pagrobti ten esamą turtą“³³². Anglų teisininkas C. M. V. Clarksonas nurodo: „<...> jei asmuo neteisėtai patenka į statinį ar pastatą turėdamas tikslą pagrobti, tokia veika kvalifikuojama kaip vagystė įsibraunant (*burglary*).“³³³

Taigi kaltininko sumanymas pagrobti svetimą turtą turi būti susiformavęs iki faktinio neteisėto patekimo į objektą, nes įstatymų leidėjas didesnę atsakomybę sieja ne su turto pagrobimu iš patalpos, saugyklos ar saugomos teritorijos, o su įsibrovimu į tokias vietas, t. y. ne su vieta, iš kurios

³²⁹ Žr.: Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. – Vilnius, 2001. P. 355.

³³⁰ Piesliakas V. Grobimas įsibraunant į butą, patalpą ar kitokią saugyklą. // Socialistinė teisė. Nr. 1, 1984. P. 13.

³³¹ Žr.: Гришин А. В. Кузьмин В.А. Майоров В.А. Уголовное право Российской Федерации. – Москва, 2006. С. 122.

³³² Žr.: Gauchman L.D., Maksimov S.V. Otvestvenost za priestuplenija protiv sobsvienosti. – A.O. “Centr Jurinfor”, 2001. С. 56.

³³³ Clarkson C. M. V. Understanding Criminal Law. 4th edition. – London, 2005. P. 241.

turtas buvo paimtas, o su turto ypatinga apsauga ir išankstiniu kaltininko sumanymu nugalėti tą apsaugą, kad paimtų ten esantį turtą. Vadinas, norint inkriminuoti įsibrovimo požymį, reikia įrodyti, kad sumanymą pagrobti svetimą turtą kaltininkas turėjo iki įsibraudamas. Todėl įsibrovimui konstatuoti būtina nustatyti buvus du požymius: patekimo į tam tikrą objektą neteisėtumą ir išankstinį pagrobimo tikslą. Jei bent vieno iš jų nėra, nebus ir įsibrovimo.

Tačiau pasitaiko Lietuvos teismų sprendimų, kuriuose kaip būtinas įsibrovimui konstatuoti požymis pabrėžiamas tik *neteisėtumas*, ir neatsižvelgiama į tai, ar kaltininkas turėjo išankstinį tikslą pagrobti turtą. Antai Lietuvos Aukščiausiasis Teismas bylos sprendime paliko įsibrovimo į patalpą požymį, nes kaltininkai pateko į patalpą neteisėtai, nors tyčia (ketinimas) pagrobti svetimą turtą jiems kilo būnant patalpoje³³⁴.

Antras būtinas šio kvalifikuojančio požymio elementas – nusikalstamos veikos padarymo vieta. Kvalifikuojant nusikalstamą veiką pagal BK 178 straipsnio 2 dalį būtina nustatyti ne vien tik patekimo į objektą neteisėtumą, išankstinį pagrobimo tikslą, bet ir tai, ar ta vieta, į kurią buvo įsibrauta, laikytina patalpa, saugykla ar saugoma teritorija.

Patalpa. Lietuvos baudžiamosios teisės doktrinoje (A. Drakšienė³³⁵) patalpa suprantama kaip uždara erdvė, statinys, turintis sienas, stogą, specialų įėjimą, ar pastatas, skirtas žmonėms ar materialinėms vertybėms. Iš esmės analogiškai šis terminas aiškinamas ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje: „Patalpa – tai uždara erdvė, statinys, paprastai turintis stogą ir specialų įėjimą, skirtas žmonėms laikinai ar nuolat gyventi ar dirbti arba materialinėms vertybėms laikyti“³³⁶. Patalpos baudžiamosios teisės doktrinoje skirstomos į stacionarias, kilnojamąsias, laikinas, nuolatines³³⁷. Be to, jos gali

³³⁴ Teismas savo sprendimą motyvuoja taip: „<...> Kasatorius teigia, kad jis neturėjo išankstinio tikslo pagrobti svetimą turtą, tačiau teismas nuosprendyje ir nenustatė, kad nusikaltimo bendrininkai tokį išankstinį tikslą turėjo. Kaip matyti iš bylos medžiagos, G. K. kartu su A. R. važinėjo po kaimus turėdami tikslą nusipirkti aguonų. Tuo tikslu jie atvyko ir prie E. K. priklausančio namo. Pamatę, kad namo viduje nieko nėra ir pastebėję motorinį pjūklą, jie nusprendė jį pagrobti, t. y. nusikalstamos veikos subjektyviosios pusės požymis – kaltė pasireiškė staiga atsiradusia tyčia, nes bylos duomenimis nenustatyta, kad tarp nusikalstamo ketinimo pagrobti svetimą turtą atsiradimo ir jo realizavimo būtų praėjęs tam tikras laiko tarpas“ (žr.: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudž. byla Nr. 2K-617/2005).

³³⁵ Žr.: Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. – Vilnius, 2001. P. 356.

³³⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. Teismų praktika. Nr. 23, 2005. P. 321.

³³⁷ Žr.: Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Pirmą knygą. – Vilnius, 2001. P. 356.

būti ir gyvenamosios, ir negyvenamosios, priklausyti fiziniams ar juridiniams asmenims. Šis patalpų rūšiavimas veikia kvalifikavimui reikšmės neturi.

Apibūdindama patalpą A. Drakšienė visų pirma pateikia tris alternatyvius požymius: tai gali būti ir uždara erdvė, statinys, ir pastatas. Uždaros erdvės sąvoka Lietuvos teisės aktuose nepateikiama, tačiau, sistemiškai aiškinant šiuos požymius, ja galima laikyti bet kokią erdvę, kuri yra uždara ir nėra nei statinys, nei pastatas (laivo, traukinio kajutė, namas ant ratų, statybininkų vagonėlis ir kitos uždaros erdvės, kurios nėra tvirtai sujungtos su žeme). Pagal Lietuvos Respublikos statybos įstatymo (toliau – Statybos įstatymas) 2 straipsnio 2 dalį³³⁸, „statinys – visa tai, kas sukurta statybos darbais naudojant statybos produktus ir yra tvirtai sujungta su žeme. Tai pastatai (gyvenamieji, pramoniniai, komerciniai, biurai, sveikatos apsaugos, švietimo, poilsio, žemės ūkio ir kiti) ir inžineriniai statiniai ar mišrios rūšies statiniai (su inžineriniais statiniais sujungti pastatai), taip pat statinių priestatai, anstatai ir jų dalys, įrenginių, technologinių inžinerinių sistemų statybinės konstrukcijos. Požymis „tvirtai sujungta su žeme“ reiškia, kad statinio konstrukcijos yra įleistos į žemę (jūrų, ežerų, upių ar kitų vandens telkinių dugną) ar remiasi į žemės paviršių (vandens telkinių dugną)“.

Be to, uždara erdvė ar statinys pripažįstamas patalpa, jei turi sienas, stogą ir specialų įėjimą. Vadinasi, jei uždara erdvė ar statinys neturi minėtų požymių, jų pripažinti patalpa pagal BK 178 straipsnio 2 dalį negalima. Antai kasaciniame skunde, kuriuo ginčijamas patalpos požymio buvimas, nurodoma: „<...> specialus įėjimas yra ertmė ar anga statinyje, kuri yra būtent šiam tikslui ir atitinkamai įrengta, ir specialiai tam pritaikyta, o ne bet kuri kita ertmė, per kurią įmanoma patekti į statinį. Iš bylos duomenų matyti, kad toks specialus įėjimas G. Z. nebaigtame statyti name įrengtas nebuvo“³³⁹. Pastatui tokie reikalavimai nekeliama, nes pati pastato sąvoka apima minėtus požymius. Pagal Statybos įstatymo 2 straipsnio 7 dalį, „pastatas yra stogu apdengtas statinys, kuriame yra vienas ar daugiau kambarių ar kitų patalpų, išdėstytų tarp

³³⁸ Lietuvos Respublikos statybos įstatymas // Valstybės žinios, 2001, Nr. 101-3597.

³³⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudž. byla Nr. 2K-73/2006.

sienų ir pertvarų ir naudojamų žmonėms gyventi ar žemės ūkio, prekybos, kultūros, transporto ir kitai veiklai“.

Pabrėžtina, kad pagal formuojamą Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką patalpos sąvokai apibūdinti pakanka dviejų alternatyvių požymių: uždaros erdvės ar statinio. Taip pat nėra būtina, kad šie objektai turėtų stogą ir specialų įėjimą, nes apibrėžime vartojami žodžiai „paprastai turintis stogą ir specialų įėjimą“. Ši nuostata leidžia teigti, kad tokie objektai dažniausiai turi nurodytus požymius, tačiau gali jų ir neturėti. Antai kasaciniame skunde, ginčijant patalpos požymį, motyvuojama: „<...> pagal patalpos apibrėžimo lingvistinę bei loginę konstrukciją esminiais arba būtiniais patalpos požymiais laikytini statinio erdvės uždarumas bei statinio paskirtis, o fakultatyviniais – statinio stogas bei specialus įėjimas, nes pagal kalbinę žodžio „paprastai“ prasmę (jo atitikmuo – įprastai, dažniausiai) galima spręsti, kad esama atvejų, kai šių požymių – stogo bei specialaus įėjimo – objekte gali ir nebūti. Taigi minėtų požymių buvimas (kitų požymių nesant) pripažįstant konkretų objektą patalpa lemiamos įtakos neturi. Tokiu atveju svarbiausia, kad objektas vienu metu atitiktų uždaros erdvės, statinio bei jo paskirties reikalavimus“³⁴⁰. Iš pateiktų motyvų nesuprantama, kodėl statiniui priskiriamas būtinas požymis – ir erdvės uždarumas. Kaip minėta, uždara erdvė ir statinys yra alternatyvūs požymiai, todėl nereikėtų manyti, kad „uždara erdvė“ gali būti traktuojama kaip būtinas statinio požymis, nes pati tokia uždara erdvė gali būti patalpa ir nebūtinai – statinys. Pavyzdžiui, nors statybininkų vagonėlis ir nėra statinys, tačiau svetimo turto pagrobimas iš jo gali būti pripažintas įsibrovimu į patalpą.

Baudžiamosios teisės teorija bei teismų praktika būtiniais patalpos požymiais laiko uždaros erdvės ar statinio paskirtį, t. y. šie objektai turi būti skirti: a) žmonėms laikinai ar nuolat gyventi; b) dirbti; c) materialinėms vertybėms laikyti. Čia pateikti trys alternatyvūs požymiai ir bent vieno iš jų pakanka, kad uždara erdvė ar statinys atitiktų patalpos paskirtį. Nenustačius tokios objektų paskirties, negali būti ir *patalpos* kaip būtino kvalifikuotos vagystės požymio. Antai kasaciniame skunde motyvuojama:

³⁴⁰ Ten pat.

„<...> Būtina nustatyti, kad objektas yra „statinys, skirtas žmonėms laikinai ar nuolat gyventi ar dirbti. <...> buvo pasikėsinta padaryti vagystę iš objekto, kuris turi stogą, tačiau yra be langų ir išorės durų, t. y. iš nebaigto statyti namo, todėl G. Z. priklausantis objektas nėra ir negali būti laikomas patalpa. <...> Toks statinys pagal Statybos įstatymo reikalavimus laikomas nebaigtu, dėl šios priežasties negali būti naudojamas pagal paskirtį, taigi netinkamas žmonėms laikinai ar nuolat gyventi ir dirbti arba materialinėms vertybėms laikyti. Darytina išvada, jog Senato nutarime kalbama tik apie baigtą statinį. Tuo tarpu nebaigtame statyti bei neužsandarintame objekte yra negalimas minėtų poreikių tenkinimas.“³⁴¹

Šie motyvai pagrįsti, nes toks statinys dar negali būti naudojamas žmonėms nei laikinai, nei nuolat gyventi ar dirbti, nei materialinėms vertybėms laikyti. Taigi nebaigtame statyti name laikęs materialines vertybes savininkas nesiėmė reikiamų priemonių jų apsaugai užtikrinti, todėl tokių vertybių pagrobimas negali būti traktuojamas kaip didesnio pavojingumo ir nekvalifikuotinas kaip svetimo turto pagrobimas įsibraunant į patalpą.

Saugykla. Pagal formuojamą Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką, „saugykla laikomas tam tikras įrenginys, specialiai įrengtas ar skirtas nuolatiniam ar laikinam materialinių vertybių saugojimui, saugomas fizinėmis, mechaninėmis, specialiomis elektrinėmis ar elektroninėmis apsaugos priemonėmis“³⁴². Taigi saugyklai konstatuoti būtina nustatyti, kad tai yra įrenginys, turintis specifinę paskirtį ir apsaugą.

Pabrėžtina, kad kai kurių šalių, kitaip nei Lietuvos, baudžiamieji įstatymai nenumato vagystę kvalifikuojančio požymio *įsibrovimas į saugomą teritoriją*, o vagystes, padarytas įsibraunant į tokias vietas, kvalifikuoja kaip įsibrovimą į saugyklą arba kaip paprastą vagystę. Todėl, pavyzdžiui, Rusijos baudžiamosios teisės doktrinoje saugyklos sąvoka suprantama plačiai. Antai A. I. Boicovas nurodo, kad „saugykla – tai įrenginys ar vieta, kuri nelaikoma patalpa, bet yra skirta, pritaikyta ar specialiai įrengta nuolat ar laikinai saugoti materialines vertybes, su tam tikslui įrengta specialia apsauga, neleidžiančia į ją patekti (užraktai, plombos, tvoros, grotos, fizinė apsauga: sargyba,

³⁴¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudž. byla Nr. 2K-73/2006.

³⁴² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. Teismų praktika. Nr. 23, 2005. P. 321.

signalizacijos įranga ir pan.)³⁴³. Lenkijoje svetimo turto pagrobimas įsibraunant į saugomą teritoriją nelaikomas vagyste su įsilaužimu ir kvalifikuojamas kaip paprasta vagystė³⁴⁴.

Lietuvos baudžiamosios teisės teoretikai įrenginio sąvokos nepateikia³⁴⁵, o rusų baudžiamosios teisės doktrinoje (A. I. Boicovas) įrenginys apibrėžiamas kaip materialus daiktas, specialiai skirtas materialinėms vertybėms saugoti³⁴⁶. Bendruoju požiūriu įrenginys – tai įrengtas sudėtingas mechanizmas³⁴⁷. Taigi saugyklos buvimui konstatuoti būtinas specialiai materialinėms vertybėms saugoti įrengtas ar pritaikytas mechanizmas (įrenginys). Kartais atskirti saugyklą nuo patalpos sudėtinga, nes įrenginys taip pat dažnai yra uždara erdvė. Todėl esminis dalykas, padedantis atskirti šias sąvokas, yra minėtų objektų paskirtis. Saugyklos paskirtis yra kur kas siauresnė, palyginti su patalpos paskirtimi. Saugykla nėra skirta nei žmonėms gyventi, nei dirbti. Ji skirta specialiai materialinių vertybių apsaugai. Dėl to būtina atskirti kitus panašius daiktus, kurie skirti ne materialinėms vertybėms saugoti, o, pavyzdžiui, nors panašūs į saugyklą savo pakuote, bet skirti nedideliems daiktams pernešti ir pan. (įvairios rankinės, netgi su tam tikrais užraktais, lagaminai, dėžės, įdėklai ir pan.). Vagystė iš tokių vietų nebus laikoma įsibrovimu į saugyklą.

Būtinas saugyklos požymis yra ir tai, kad toks įrenginys saugomas fizinėmis, mechaninėmis, specialiomis elektrinėmis, elektroninėmis apsaugos priemonėmis (gali būti užraktai, plombos, spynos, grotos, signalizacijos įranga ir pan.). Iš to išplaukia, kad saugykla yra ribotai prieinamas objektas. Pabrėžtina, kad toks įrenginys gali būti apsaugomas ne tik nuo vagystės, bet ir nuo sunaikinimo, stichinės nelaimės ir pan. (pavyzdžiui, kasos aparato pinigų stalčiai, refrižeratoriai, konteineriai, seifai ir pan.). Todėl pritariama teismų

³⁴³ Бойцов А. И. Преступления против собственности. – СПб, 2002. С. 624.

³⁴⁴ Źr.: Wąsek A. Kodeks karny, Część szczególna, Komentarz. Tom II. – Warszawa, 2004. P. 719.

³⁴⁵ Pabrėžtina, kad „įrenginio“ sąvoka pateikta Lietuvos Respublikos statybos įstatymo 2 straipsnio 67 punkte, tačiau teisiniu požiūriu šis apibrėžimas nėra tinkamas nagrinėjamam kontekstui.

³⁴⁶ Бойцов А. И. Преступления против собственности. – СПб, 2002. С. 624.

³⁴⁷ Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. – Vilnius, 2000. P. 217.

sprendimams pinigų pagrobimą įsibrovus į kasos aparato stalčių kvalifikuoti kaip svetimo turto pagrobimą įsibraunant į saugyklą³⁴⁸.

Saugyklos sąvoka taip pat apima vagonus, skirtus vežti bagažą ar krovinius, laivų triumus, saugomas geležinkelio platformas, taksofonus ir t. t. Tačiau svetimo turto pagrobimas iš atviros platformos nebus pripažįstamas įsibrovimu į saugyklą, jei platforma nebuvo saugoma. Kartu pabrėžtina, kad esantys atviroje platformoje kroviniai ar kitoks turtas gali būti sudėtas į tam tikras talpas, kurios naudojamos kaip saugyklos. Todėl pritartina N. A. Lopašenko, kritikavusiai teismo sprendimą, kuriuo nepagrįstai buvo atmestas įsibrovimo į saugyklą požymis:

S. dirbo vagono palydovu, lydėjo krovinį, buvusį atviroje platformoje. Atvykus į stotį, S. su kitais palydovais gėrė alkoholinius gėrimus. Apie 21 val. sugrįžęs prie savo vagono, kur ant atviros platformos buvo sukrauti automobiliai, nusprendė pagrobti svetimą turtą. Priėjęs prie automobilio, nuplėšė nuo jo plombą ir, atidaręs kabinos duris, pagrobė maišą su atsarginėmis automobilio dalimis. Teismas, nepripažindamas įsibrovimo į saugyklą požymio, savo sprendimą motyvavo tuo, jog platforma buvo atvira ir nesaugoma nuo pašalinių asmenų techninėmis apsaugos priemonėmis. Be to, byloje nėra ir įrodymų, kad teritorijos dalis, kurioje buvo platforma su automobiliais, buvo saugoma. Taip pat kaltininkas S. į teritoriją pateko ryšium su jo tarnybine veikla, o ne turėdamas tikslą pagrobti svetimą turtą.³⁴⁹

N. A. Lopašenko teigia: „<...> vis dėlto norisi tikėti, kad teismas šioje byloje kaltininko S. tarnybinės veiklos atlikimo nesiejo su alkoholinių gėrimų vartojimu, tačiau nesuprantama, kaip palydovo S. tarnybinė veikla siejama su plombų nuo automobilio kabinos durų nuėmimu ir kodėl užplombuota automobilio kabina negali būti laikoma saugykla.“³⁵⁰ Taigi prie specialių apsaugos priemonių, kuriomis saugomas tam tikras įrenginys, priskirtinos ir tam tikros trukdančios įsibrauti į objektą priemonės – muitinės uždėtos

³⁴⁸ P. K. nuteistas pagal BK 178 straipsnio 2 dalį už tai, kad pagrobė svetimą turtą įsibraudamas į saugyklą: UAB „VP Market“ priklausančioje parduotuvėje, atidaręs kasos aparato stalčių, iš kasos pagrobė UAB „VP Market“ priklausančius 1 550 Lt. Apeliaciniu skundu nuteistasis P. K. prašo apylinkės teismo nuosprendį pakeisti: nurodo, kad pinigus paėmė iš kasos aparato stalčiaus, o ne iš pinigų saugyklos <...>. Tačiau kasacinės instancijos teismas paliko įsibrovimo į saugyklą požymį motyvuodamas, kad <...> P. K. pinigus pagrobė atidaręs parduotuvės kasos aparato pinigų stalčių. Teismų praktikoje kasos aparato pinigų stalčius laikomas saugykla <...>. Nuteistasis svetimą turtą pagrobė įsibrovęs į saugyklą, todėl jo veika pagrįstai kvalifikuota pagal BK 178 straipsnio 2 dalį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudž. byla Nr. 2K-459/2006).

³⁴⁹ Žr.: Лопашенко Н. А. Преступления против собственности. – М.: ЛексЭст, 2005. С. 625.

³⁵⁰ Ten pat.

plombos, antspaudai, skirtos ne tiksliai muitinės identifikacijos funkcijai atlikti (muitinės kontrolei vykdyti ir užkirsti kelią neteisėtoms operacijoms), bet prekių apsaugai. Pavyzdžiui, transporto priemonėmis vežamos prekės paprastai turi būti įpakuotos ar sudėtos konteineriuose, kurie pagaminti ar įrengti taip, kad juose esantys daiktai negalėtų būti nepastebimai išimami. Vadinasi, muitinės identifikavimo priemonių (plombų, antspaudų) neteisėtas pašalinimas po to, kai krovinys buvo įformintas muitinėje, ir atitinkamų prekių neteisėtas išėmimas iš konteinerių, krovininių automobilių ar panašių vietų yra įsibrovimo į saugyklą požymis. Pabrėžtina, kad saugykla pripažintina ir tokia krovinų pakuotė, kai kiekvienas ją sudarantis krovinys neturi atskirų užraktų, bet kroviniai yra taip sudėti, supakuoti, kad nėra galimybės prieiti prie jų turinio nepažeidžiant pakuotės vientisumo. Pavyzdžiui, esantys platformoje konteineriai apjuosiami metaline apsaugos juoste ar sukraunami taip, kad vežant krovinį nebūtų įmanoma prieiti prie jo turinio.

Nagrinėjant saugyklos sąvoką kyla klausimas, ar lengvojo automobilio salonas gali būti pripažintas saugykla. K. Volker teigimu, vagystė, padaryta įsilaužus į lengvojo automobilio saloną, yra sunkesnis nusikaltimas, t. y. laikytinas turto pagrobimu įsibraunant į patalpą, tačiau kai turtas pagrobiamas įsilaužus į automobilio bagažinę, veikia kvalifikuojama kaip paprasta vagystė³⁵¹. Kai kurie autoriai (A. I. Ignatovas) nurodo: „Jei lengvasis automobilis yra stovėjimo aikštelėje ir jame yra tam tikri asmens daiktai, turintys materialią vertę (pavyzdžiui, pinigai, vertybiniai popieriai ir pan.), šių daiktų vagystė turėtų būti vertinama kaip pagrobimas iš saugyklos.“³⁵² A. J. Čiuprova prieštarauja tokiam saugyklos interpretavimui ir teigia, kad „daiktų pagrobimas iš lengvojo automobilio jokių būdu negali būti vertinamas kaip vagystė, padaryta įsibraunant į saugyklą, nes automobilis nėra skirtas materialinėms vertybėms laikinai ar nuolat saugoti“³⁵³. Vis dėlto ji pripažįsta, kad krovininis automobilis, kuriame paprastai saugomos prekės ar kiti daiktai,

³⁵¹ Volker Krey Strafrecht besonderer teil. Band 2 Vermögensdelikte. – Berlin, 1995. P. 42.

³⁵² Žr.: Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. Под. общей ред. В. М. Лебедева. – М. 2004. С. 366. Автор комментария к гл. 21 УК А. Н. Игнатов.

³⁵³ Žr.: Научно-практический комментарий Уголовного кодекса Российской Федерации. Том 1. – Н. Новгород, 1996. С. 411. Автор гл. А. Ю. Чупрова.

yra saugykla. Su jos nuomone sutinka ir N. A. Lopašenko, kuri saugykla siūlo pripažinti tik objektus, turinčius specifinę paskirtį – būtent saugoti daiktus ir kitą turtą. Tačiau kitais atvejais (turimas omenyje lengvasis automobilis) „tik dėl faktinio tam tikro objekto panaudojimo materialinėms vertybėms saugoti netikslinga pripažinti tokio įrenginio saugykla, nes kitaip išskirti saugyklos požymių apskritai nebūtų įmanoma“³⁵⁴.

Lietuvos teismai svetimo turto pagrobimą įsibraunant į krovinių automobilį paprastai veiką kvalifikuoja kaip pagrobimą įsibraunant į saugyklą³⁵⁵. Be to, pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką, ir lengvasis automobilis tam tikrais atvejais pripažįstamas saugykla. „Standartinis automobilis pagal paskirtį yra transporto priemonė, tačiau jei iš mechaninėmis ar elektroninėmis priemonėmis saugomo automobilio pavagiami asmeniniai žmogaus daiktai ar automobilio priedai (automagnetolos, garso kolonėlės ir pan.), vagystė laikoma padaryta įsibraunant į saugyklą.“³⁵⁶ Tokią Lietuvos Aukščiausiojo Teismo poziciją galima pagrįsti tuo, kad asmuo, užrakindamas automobilį ar įrengdamas jame elektroninio saugojimo priemones, šiam objektui suteikia ir kitą paskirtį, t. y. siekia apsaugoti nuo vagystės ne tik patį automobilį, bet ir jame esančias materialines vertybes. Tačiau pabrėžtina, kad pagal pateiktą aiškinimą, norint veiką kvalifikuoti pagal BK 178 straipsnio 2 dalį, iš saugomo automobilio turi būti pagrobti asmeniniai žmogaus daiktai ar automobilio priedai, todėl iš užrakinto automobilio pagrobus esminę automobilio dalį (apie esminę daikto dalį žr. CK 4.15 straipsnį), pavyzdžiui, vairą, sėdynę ir kt., veika negalėtų būti kvalifikuota kaip vagystė, padaryta įsibraunant į saugyklą, nors, manytina, ši veika yra tiek pat pavojinga kaip ir asmeninių žmogaus daiktų ar automobilio priedų vagystė.

Pabrėžtina, kad teismai vadovaujasi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika ir vagystes iš lengvųjų automobilių, kurios padaromos įveikiant

³⁵⁴ Лопашенко Н. А. Преступления против собственности. – М.: ЛексЭст, 2005. С. 98.

³⁵⁵ Antai A. V. nuteistas pagal BK 178 straipsnio 2 dalį už tai, kad <...> veikdamas bendrai su J. Š., išėmęs lango stiklą, įsibrovė į kieme stovėjusį T. K. priklausantį prekybinį mikroautobusą, iš kurio pagrobė T. K. individualiai įmonei priklausančio turto už 1 309,82 Lt (Marijampolės rajono apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-236-537/2006).

³⁵⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. Teismų praktika. Nr. 23, 2005. P. 321.

kliūtis, kvalifikuoja kaip įsibrovimą į saugyklą³⁵⁷. Be to, saugykla pripažįstama ne tik automobilio salonas, bet ir jo bagažinė³⁵⁸. Kai svetimas turtas pagrobiamas iš nerakintos automobilio bagažinės ar nerakinto automobilio salono, veika kvalifikuojama kaip paprasta vagystė³⁵⁹ ir automobilis nėra laikomas saugykla, nes turto savininkas nesiėmė ypatingų priemonių automobilyje esančiam turtui apsaugoti ir palikdamas neužrakintą automobilį nesuteikė jam pagrindinio saugyklos požymio – materialinių vertybių saugojimo paskirties. Vadinasi, automobilio pripažinimas saugykla priklauso ir nuo automobilio savininko ar teisėto jo valdytojo veiksmų.

Diskusijų kelia ir tie atvejai, kai skysto ar biraus pavidalo turtas pagrobiamas iš stacionarios ar kilnojamosios talpyklos, kuri pagal savo funkcinę paskirtį pripažįstama saugykla. Vieni autoriai, pavyzdžiui, A. I. Boicovas, nurodo, kad „įsibrovimu į saugyklą galima laikyti ir atvejus, kai skysto ar biraus pavidalo turtas išleidžiamas iš talpyklų, į kurių vidų nereikia įsiskverbti fiziškai (kuro bakų, cisternų ir pan.), o ten esantį turtą galima užvaldyti atidarius liuką, atsukus čiaupus, dėl ko viduje esantis turtas pats išbyra, išbėga“³⁶⁰. Tokios pačios pozicijos laikosi ir Lietuvos teismai. Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką, „<...> kaip įsibrovimas kvalifikuotinas ir skystų ar birių produktų išleidimas iš talpos, kuri pagal savo funkcinę paskirtį pripažįstama saugykla“³⁶¹. Apeliacinės instancijos teismas, palikdamas galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą nuteisti A. E. pagal BK 178 straipsnio 2 dalį, motyvuoja:

„Kaip matyti iš įvykio vietų apžiūros protokolų, <...> alyva buvo supilta ir saugoma ne bet kur, o atitinkamose didelio tūrio talpyklose. Siekiant išleisti alyvą iš talpyklų,

³⁵⁷ Antai G. B. turtas buvo pagrobtas įveikus jam priklausančio automobilio mechanines apsaugos priemones, t. y. buvęs automobilyje turtas užvaldytas išdaužus automobilio kairės pusės galinį lango stiklą, ir pirmosios instancijos teismas laikė, kad svetimas turtas pagrobtas įsibrovus į saugyklą, todėl veiką kvalifikavo pagal BK 178 straipsnio 2 dalį. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad teismas R. Š. nusikalstamą veiką kvalifikavo teisingai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudž. byla Nr. 2K-725/2005).

³⁵⁸ V. B. ir S. G. nuteisti už tai, kad <...> įsibrovė į saugyklą – automobilio bagažinę ir iš jos pagrobė dvi po 120 Lt vertės garso kolonėles, tuo padarydami nukentėjusiajai J. B. 240 Lt turtingą žalą (Klaipėdos apygardos teismo baudž. byla Nr. 1A-366-417/2006).

³⁵⁹ Pavyzdžiui, V. V. nuteistas pagal BK 178 straipsnio 4 dalį už tai, kad iš J. N. automobilio nerakintos bagažinės pagrobė J. N. turto už 150 Lt (Trakų rajono apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-139-01/2004.39). A. B. nuteistas pagal BK 178 straipsnio 1 dalį už tai, kad <...> iš neužrakinto automobilio <...> pagrobė R. R. priklausančią 380 Lt vertės rankinę bei joje buvusius daiktus <...> padarydamas nukentėjusiajam R. R. 20 780 Lt turtingą žalą (Kauno apygardos teismo baudž. byla Nr. 1A-167-19/2006).

³⁶⁰ Žr.: Бойцов А. И. Преступления против собственности. – СПб, 2002. С. 629.

³⁶¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. Teismų praktika. Nr. 23, 2005. P. 322.

reikėjo atsukti talpyklų varžtus arba kamščius, taigi prie alyvos nebuvo galima laisvai prieiti – turint tikslą ją pagrobti, teko panaudoti atitinkamus įrankius. Taigi apylinkės teismas padarė pagrįstą išvadą, jog transformatoriaus alyvų bakai yra saugykla.³⁶²

Su pastarąja išvada reikėtų sutikti, bet ar tokia veika laikytina įsibrovimu, – diskutuotina.

Kai kurie teisininkai oponuoja tokiam požiūriui. Antai N. A. Lopašenko nurodo, kad „čia nėra vieno iš įsibrovimui būdingo požymio – įsiskverbimo į tam tikro objekto vidų“³⁶³. Dėl to kritikuojamas ir rusų teisės teoretikas A. I. Boicovas, kuris, pripažindamas skysto ar biraus pavidalo turto išleidimą iš talpyklos įsibrovimu į saugyklą, pats sau prieštaravo anksčiau išsakytais teiginiais dėl vagystės nuo atviro lango palangės, kai nurodė, kad įsibrovimui konstatuoti svarbus ir įsibrovimo „gylis“, t. y. kaip toli įsibraunama į tam tikrą objektą. Reikėtų pritarti N. A. Lopašenko pozicijai, kad skysto ar biraus pavidalo turto išleidimą iš talpyklos, į kurią fiziškai įsibrauti negalima, bet ten esantis turtas paaimamas atidarius liukus, dangčius, atsukus čiaupus ir pan., netikslinga laikyti įsibrovimu į saugyklą vien dėl to, kad įsibrovimas yra neteisėtas patekimas, ir norint patekti reikia atsirasti tam tikro objekto viduje, vadinasi, peržengti objekto ribas. Kai skysto ar biraus pavidalo turtas išleidžiamas iš talpyklos atsukus čiaupą, objekto ribos nėra peržengiamos nei paties kaltininko, nei panaudojus tam tikras priemones, pasinaudojus mažamečiais asmenimis ar pan., todėl šiuo atveju, nors talpykla ir yra saugykla, tačiau ar yra įsibrovimas – diskutuotina.

Saugoma teritorija. Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką, saugoma teritorija yra apibrėžtas žemės ar vandens plotas, specialiai įrengtas ar skirtas nuolat ar laikinai saugoti materialines vertybes, saugomas fizinėmis, mechaninėmis, specialiomis elektrinėmis ar elektroninėmis apsaugos priemonėmis³⁶⁴. Tai gali būti prekyvietės po atviru dangumi, jūrų ar oro uosto

³⁶² Klaipėdos apygardos teismo baudž. byla Nr. 1A-402-361/2006.

³⁶³ Лопашенко Н. А. Преступления против собственности. – М.: ЛексЭст, 2005. С. 105.

³⁶⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. Teismų praktika. Nr. 23, 2005. P. 321.

teritorija, geležinkelio stočių teritorijos, prekybos ar krovinių gabenimo organizacijų teritorijos, kuriose saugomos prekės ir kitos materialinės vertybės.

Taigi saugoma teritorija nuo saugyklos skiriasi tik vieninteliu požymiu – saugykla yra įrenginys, o saugoma teritorija – apibrėžtas žemės ar vandens plotas po atviru dangumi, t. y. ne bet koks žemės ar vandens plotas, o tik toks, kuris yra išskirtas iš kitų vietų, pavyzdžiui, pažymėtas kuoliukais, tvora ir pan. Saugoma teritorija laikytinas tiek žemės, tiek ir vandens plotas. Todėl iškastas vandens tvenkinys taip pat gali būti pripažintas saugoma teritorija, jei atitinka ir kitus šiai vietai būtinus požymius (paskirtis ir apsauga).

Antras požymis, būtinas žemės ar vandens plotą pripažinti saugoma teritorija, yra pagrindinė paskirtis – laikinas ar nuolatinis materialinių vertybių saugojimas. V. Piesliakas nurodo, kad „tokia vieta <...> skirta saugoti materialines vertybes“³⁶⁵. Lietuvos TSR BK komentare teigiama, kad saugykla (čia saugykla atitinka Lietuvos BK nurodomus saugomos teritorijos požymius) – „teritorijos dalis, skirta <...> materialinių vertybių saugojimui. <...> Teritorijos (akvatorijos) dalys, skirtos kurios nors produkcijos auginimui, o ne saugojimui, nelaikomos saugyklomis“³⁶⁶. N. A. Lopašenko taip pat teigia, kad „teritorija turi būti apibrėžta ir įrengta išskirtinai materialinių vertybių saugojimui, todėl esant kitokiai šių aikštelių paskirčiai nėra pagrindo laikyti tokias aikšteles saugoma teritorija“³⁶⁷. A. I. Boicovas pabrėžia, kad „šių vietų paskirtis (būtent materialinėms vertybėms saugoti skirti objektai), leidžia atskirti „saugomą teritoriją“ nuo kitų teritorijų ar jos dalių, kurios, nors ir saugomos specialiomis apsaugos priemonėmis, tačiau skirtos ne laikinai ar

³⁶⁵ Piesliakas V. Grobimas įsibraunant į butą, patalpą ar kitokią saugyklą. // Socialistinė teisė. – Vilnius, 1984. P. 11.

³⁶⁶ Žr.: Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras. – Vilnius, 1989. P. 171.

³⁶⁷ Antai G. ir T. pagrobimo tikslu pateko į automobilių gamyklos teritoriją, iš kurios pagrobė automobilio detales. Pirmos instancijos teismas jų veiksmus kvalifikavo kaip paprastą vagystę. Aukštesnės instancijos teismas padarytą veiką perkvalifikavo kaip vagystę įsibraunant į saugyklą. Abu teismai savo sprendimus motyvavo atsižvelgdami į tai, ar ši gamyklos teritorija laikoma saugykla. Pripažindamas gamyklos teritoriją saugykla, teismas atkreipė dėmesį į tą aplinkybę, kad nurodyta teritorija su tikslu apsaugoti jos viduje esančias materialines vertybes buvo visa aptverta betonine tvora bei metaliniu tinklu, įrengta signalizacija, saugojo ginkluota sargyba. N. A. Lopašenko kritikuoja šias išvadas: „<...> įstatymo prasme saugykla suprantama kaip teritorijos dalis, skirta nuolatiniam ar laikinam materialinių vertybių saugojimui, kuri apibrėžta, saugoma tvoromis ar techninėmis priemonėmis arba kita apsauga. Iš to išplaukia, kad pagrindinis kriterijus, norint pripažinti tam tikrą vietą saugykla, – ta teritorija turi būti apibrėžta ir įrengta išskirtinai materialinių vertybių saugojimo tikslams, todėl esant kitokiai šių aikštelių paskirčiai nėra pagrindo laikyti tokias aikšteles saugykla. Vadinasi, visa įmonės teritorija, nors buvo apibrėžta ir saugoma specialiomis apsaugos priemonėmis, negali būti pripažinta saugykla.“ (Žr.: Лопашенко Н. А. Преступления против собственности. – М.: ЛексЭст, 2005. С. 100).

nuolat saugoti materialines vertybes, o turi kitą paskirtį, pavyzdžiui, tam tikrai produkcijai auginti skirtos teritorijos, plotai (sodai, daržai, kūdros, tvenkiniai žuvims auginti, gyvulių ganyklos, draustiniai ir pan.)³⁶⁸. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika taip pat pabrėžia šios vietos išskirtinę paskirtį: „Tai objektai, specialiai įrengti ar skirti <...> materialinių vertybių saugojimui.“³⁶⁹ Taigi nors tam tikroje apibrėžtoje teritorijoje, kuri yra saugoma specialiomis apsaugos priemonėmis, ir yra laikomos materialinės vertybės, tai nereiškia, kad ji yra įrengta ar skirta specialiai šioms vertybėms saugoti.

Lietuvos teismų praktikos analizė parodė, kad teismai dažnai nesiaiškina teritorijos paskirties, o nustatę, kad tokia teritorija buvo saugoma tam tikromis apsaugos priemonėmis, pripažįsta vietą, iš kurios buvo pagrobtas turtas, saugoma teritorija pagal BK 178 straipsnio 2 dalį. Antai iš teismo pateiktų faktinių bylos aplinkybių³⁷⁰ nėra aišku, ar aptverta teritorija buvo skirta dekoratyvinėms eglutėms auginti, ar šioms eglutėms saugoti, o tai – lemiamas kriterijus, ar vietą, iš kurios pagrobtas svetimas turtas, pripažinti saugoma teritorija. Jei aptverta teritorijos dalis buvo skirta eglutėms auginti, o ne saugoti, ji negalėtų būti pripažinta saugoma teritorija, nors ir vieta buvo apibrėžta ir saugoma tvora. Tačiau jei teritorija buvo įrengta eglių sandėliavimo tikslais, galima daryti išvadą, kad ji buvo skirta materialinėms vertybėms laikinai saugoti, ir tik tokia vieta gali būti pripažinta saugoma teritorija pagal BK 178 straipsnio 2 dalį.

Kartais nustatyti pagrindinę tam tikros vietos paskirtį gana sunku. Antai A. Š. buvo nuteistas pagal BK 178 straipsnio 2 dalį už tai, kad Z. L. sodyboje, įsibrovęs į saugomą teritoriją, t. y. per nerakintus vartelius patekęs į metaline tvora aptvertą paukščių aptvarą, pagrobė keturias bendros 200 Lt vertės žąsis³⁷¹. Teismų praktikos apžvalgoje³⁷² pabrėžta, kad „tokia praktika yra teisin-

³⁶⁸ Бойцов А. И. Преступления против собственности. – СПб, 2002. С. 627.

³⁶⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. Teismų praktika. Nr. 23, 2005. P. 321.

³⁷⁰ V. M. ir J. K. nuteisti pagal BK 22 straipsnio 1 dalį ir 178 straipsnio 2 dalį už tai, kad būdami iš anksto susitarę ir bendrai veikdami, per tvorą įsibrovė į saugomą teritoriją, esančią prie gyvenamojo namo, iš kur pasikėsino pagrobti 20 vienetų miniatiūrinių dekoratyvinių eglių, priklausančių nukentėjusiajam J. L., bendros 3 000 Lt vertės, tačiau nusikaltimo nebaigė dėl priežasčių, nepriklausančių nuo jų valios, kadangi buvo sulaukyti įvykio vietoje (Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-00086-295/2005).

³⁷¹ Šilutės rajono apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-613/2004.

³⁷² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. Teismų praktika. Nr. 23, 2005. P. 341.

ga, nes saugoma teritorija nebūtinai turi būti nuolatos prižiūrima, užrakinama ar pan. Tvorą aptverta ar kitu būdu apsaugota teritorija pripažįstama saugoma, nes joje laikomas turtas dėl savo išskirtinių savybių (gyvasties), <...> ir šio požymio pakanka BK 178 straipsnio 2 dalyje numatytam požymiui inkriminuoti“. Kita vertus, kyla klausimas, kodėl paukščių aptvaras negali būti laikomas produkcijai (žąsims) auginti skirta vieta, juk žąsys ten ganosi, maitinasi ir pan.

Be to, norint pripažinti tam tikrą apibrėžtą žemės ar vandens plotą saugoma teritorija, būtina nustatyti ir tai, kad tas plotas yra saugomas fizinėmis, mechaninėmis, specialiomis elektrinėmis ar elektroninėmis apsaugos priemonėmis (tvoromis, grotomis, signalizacija, šunimis, sargyba ir pan.). Todėl tam tikrais atvejais, nors vieta ir skirta medžiagų sandėliavimui, ji negalėtų būti pripažinta saugoma teritorija dėl to, kad neaptverta ar nesaugoma specialiomis apsaugos priemonėmis.

Taigi, atsižvelgiant į minėtus saugomos teritorijos požymius, ne kiekviena tvoromis aptverta namų valda galėtų būti pripažinta saugoma teritorija pagal BK 178 straipsnio 2 dalį, tačiau galima gana absurdiška situacija – pavyzdžiui, asmuo Rotušės aikštėje, norėdamas apsaugoti padėtą ant žemės lagaminą, pastatytų aplink jį keturis kuoliukus ir apjuostų viela, kuri šį požymį atitiktų. Šiuo atveju žemės plotas būtų išskirtas, įrengtas siekiant apsaugoti materialines vertybes (lagaminą) ir saugomas fizinėmis apsaugos priemonėmis (kuoliukais ir viela)...

Apibendrinant reikėtų nurodyti, kad visi aptarti elementai: vieta, iš kurios paaimamas svetimas turtas (patalpa, saugykla, saugoma teritorija); įsibrovimas (t. y. patekimo į objektą neteisėtumas ir išankstinis pagrobimo tikslas) yra vienodai būtini norint inkriminuoti vagystę kvalifikuojantį požymį – įsibrovimą į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją.

1.3. Kišenvagystė

2004 m. liepos 5 d. įstatymu Nr. IX-2314³⁷³ BK 178 straipsnio 2 dalis papildyta nauju vagystę kvalifikuojančiu požymiu – *kišenvagystė*. Baudžiamasis įstatymas kišenvagystę apibrėžia kaip svetimo turto pagrobimą

³⁷³ Žr.: Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 20, 42, 63, 67, 68, 72, 75, 77, 82, 90, 91, 92, 95, 97, 128, 144, 148, 150, 178, 182, 194, 195, 201, 204, 205, 210, 211, 212, 220, 221, 222, 223, 230, 236, 246, 248, 260, 263, 287, 306 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 228⁽¹⁾ straipsniu įstatymas // Valstybės žinios, 2004, Nr. 108-4030.

viešoje vietoje iš asmens drabužių, rankinės ar kitokio nešulio. Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką, kišenvagystė suprantama siauriau: „Veika kvalifikuojama kaip kišenvagystė, kai nusikaltimas padaromas viešoje vietoje pagrobiant svetimą turtą iš asmens drabužių, rankinės ar kitokio nešulio, kuriuos tas asmuo turi prie savęs (pavyzdžiui, ištraukiama piniginė iš švarko, kurią apsivilkęs nukentėjęsysis, ar iš su savimi turimos rankinės arba nešulio).“³⁷⁴ Vadinasi, pagal teismų praktiką kišenvagyste laikomas ne bet koks svetimo turto iš asmens drabužių, rankinės ar kitokio nešulio pagrobimas, o tik toks, kai grobimo metu drabužiai, rankinė ar kitoks nešulys yra asmens turimi su savimi.

Baudžiamosios teisės teorijoje šios veikos didesnis pavojingumas grindžiamas didesniu kaltininko profesionalumu, nurodant, kad viešoje vietoje pagrobti svetimą turtą iš asmens drabužių, rankinės ar kitokio nešulio reikia didesnės patirties ir įgūdžių³⁷⁵. Kita vertus, ne mažiau įgūdžių ir patirties reikia patį drabužį, rankinę ar nešulį pagrobti tiesiogiai iš nukentėjusiojo. Dėl to manytina, kad šios veikos didesnę pavojingumą lemia aplinkybė, kad nusikaltimas padaromas ne tik esant nukentėjusiajam, kuris nepastebi slapto turto grobimo, bet ir fiziškai kontaktuojant su juo (pavyzdžiui, grobiant turtą iš drabužių, kuriuos dėvi nukentėjęsysis) ar su daiktais, kuriuos nukentėjęsysis turi su savimi (laiko rankose ir pan.).

Kitų šalių (Vengrijos³⁷⁶, Rusijos³⁷⁷, Turkijos³⁷⁸ ir kt.) baudžiamieji įstatymai taip pat skiria kišenvagystę kaip požymį, didinantį vagystės pavojingumą. Pavyzdžiui, Rusijos Federacijos BK 158 straipsnio 2 dalis numato vagystę kvalifikuojantį požymį, kai ji padaryta iš asmens drabužių, rankinės ar kitokio nešulio, kurie yra su nukentėjusiuoju³⁷⁹. Paprastai veika kvalifikuojama kaip kišenvagystė, kai svetimas turtas pagrobiamas iš asmens

³⁷⁴ 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“ // Teismų praktika, 2005, Nr. 23. P. 322.

³⁷⁵ Žr.: Лопашенко Н. А. Преступления против собственности. – М.: ЛексЭст, 2005. С. 75.

³⁷⁶ Criminal Code of Hungary. – Strasbourg, 2001. Section 316. P. 77.

³⁷⁷ Уголовный кодекс Российской Федерации // <http://www.garweb.ru/project/law/doc/10008000.10008000-001htm> (žiūrėta 2008-03-05).

³⁷⁸ Уголовный Кодекс Турции. – Санкт-Петербург, 2003. Статья 492. С. 311.

³⁷⁹ Гришин А. В., Кузьмин В. А., Майоров В. А. Справочник по Уголовному праву Российской Федерации. – Москва, 2006. P. 290.

drabužių, kuriuos jis yra apsirengęs ar laiko rankose, iš rankinės, kuprinės, lagamino, krepšio, maišelio ar kitokio nešulio, esančio nukentėjusiojo rankose, ant peties, ant nugaros ar kitaip nukentėjusiojo laikomo (pavyzdžiui, užantyje)³⁸⁰. Kai kurios kitos šalys numato griežtesnę baudžiamąją atsakomybę už veikas panašias į kišenvagystę. Pavyzdžiui, Švedijos BK³⁸¹ kvalifikuota vagyste laiko svetimo turto, kurį nukentėjusysis nešėsi su savimi, pagrobimą. JAV kai kuriose valstijose (Viržinijoje) baudžiamoji atsakomybė diferencijuojama atsižvelgiant į tai, ar turtas buvo pagrobtas iš asmens, bei į turto vertę. Jei turtas pagrobiamas iš asmens, nors turto vertė yra nedidelė, veika pripažįstama pavojingesne. Tarkim, didele vagyste laikoma, kai pagrobto turto vertė viršija 200 dolerių arba kai iš asmens pagrobiamas daugiau nei už 5 dolerius³⁸². Šiuo atveju nėra būtina, kad turtas būtų pagrobtas viešoje vietoje iš asmens drabužių ar rankinės ir pan. Italijos BK³⁸³ 625 straipsnio 4 dalis numato kvalifikuotą vagystę, jei veika padaryta staigiu judesiu, pagriebiant svetimą turtą iš asmens ar jo rankų, o šio straipsnio 6 dalis – turisto bagažo, esančio bet kurioje transporto priemonėje, stotyje, platformoje ar denyje, viešbutyje ar kitoje įstaigoje, kurioje teikiamos viešojo maitinimo paslaugos, pagrobimas. Prancūzijos BK 311-4 straipsnio 7 dalis³⁸⁴ numato didesnę atsakomybę už vagystę, jei ji padaryta transporto priemonėje, kuri skirta grupiniam keleivių vežimui, arba vietoje, kuri skirta tokios transporto priemonės atvykimui. Rumunijos BK³⁸⁵ vagystę kvalifikuojančiu požymiu laiko viešą vietą. Taigi kai kuriose šalyse vagystės pavojingumą didina ta aplinkybė, kad kontaktuojama su nukentėjusiuoju, kitose – tam tikra vieta, paprastai vieša, kurioje būriuojasi žmonės.

Pagal Lietuvos baudžiamąją įstatymą ir teismų praktiką, galima nurodyti tris būtinus kišenvagystės požymius:

- 1) nusikaltimas turi būti padarytas viešoje vietoje;

³⁸⁰ Уголовное право. Особенная часть. Учебник. – Москва, 2004. С. 161.

³⁸¹ The Swedish Penal Code. – Stockholm, 1999. Chapter 8, Section 4. P. 31.

³⁸² Code of Virginia, 1950. 18. 2-95.

³⁸³ The Italian Penal Code. – London, 1978. P. 213.

³⁸⁴ The Penal Code of France. 2000. Str. 311-4.

³⁸⁵ The Romanian Penal Code // <http://en.wikipedia.org/wiki/Theft> (žiūrėta 2008-03-05)

2) svetimas turtas turi būti pagrobtas iš asmens drabužių, rankinės ar kitokio nešulio;

3) asmens drabužiai, rankinė ar kitoks nešulys turi būti asmens laikomi su savimi.

Veiką kvalifikuoti kaip kišenvagystę galima tik nustčius visų nurodytų požymių visumą.

Kalbant apie kišenvagystės požymį *nusikaltimo padarymą viešoje vietoje* pabrėžtina, kad viešosios vietos sąvoka Lietuvos baudžiamajame įstatyme neatskleista. Apibrėžiant viešosios vietos sąvoką reikšminga Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 spalio 8 d. nutartis kasacinėje baudžiamojoje byloje (chuliganizmas, BK 225 straipsnis)³⁸⁶: „Viešoji vieta yra tokia vieta, kurioje nusikalstamos veikos padarymo metu yra ar turi teisę lankytis kiti asmenys. Veika laikoma padaryta viešoje vietoje nepriklausomai nuo to, ar nusikaltimo darymo metu toje vietoje kas nors buvo, ar ne. Svarbu, kad dėl laisvo priėjimo prie tokios vietos joje bet kuriuo momentu gali atsirasti kiti asmenys, kurie dėl kaltininko veiksmo patirs nepatogumų.“ Kaip teigia O. Fedosiukas, „viešoji vieta yra vieta, kurioje įprasta lankytis žmonėms (gatvės, keliai, parkai, stadionai, įmonių ir įstaigų patalpos, daugiabučio namo laiptinės, viešasis transportas ir kt.) arba vieta, kurioje paprastai žmonės nesilanko, tačiau turi teisę lankytis ir bet kurią akimirką gali ten atsirasti (pavyzdžiui, miškelis, atokesnė vieta prie ežero ir pan.)“³⁸⁷. Todėl, pavyzdžiui, gyvenamasis butas, namas ar jo kiemas, kuriame dėl vienokių ar kitokių priežasčių savininko sutikimu susirinko ir bendrauja kiti žmonės, negalėtų būti pripažintas viešąja vieta šio straipsnio prasme.

Taigi, pagal galiojantį BK, jei svetimas turtas pagrobtas iš asmens drabužių, rankinės ar kitokio nešulio, kuriuos tas asmuo turėjo su savimi, ne viešoje vietoje, padarytas nusikaltimas nebus kvalifikuojamas kaip kišenvagystė. Teismai inkriminuodami kišenvagystę paprastai įvertina, ar nusikaltimas

³⁸⁶ Baudž. byla Nr. 2K-670/2002 // Teismų praktika, 2003, Nr. 18. Pabrėžtina, kad tokios nusikaltimo sudėties šiuo metu galiojantis Lietuvos BK nenumato.

³⁸⁷ Fedosiuk O. Kai kurie turtinių nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų normų bruožai pagal naują LR BK. Pranešimas teisėjams. – Vilnius, 2005.

padarytas viešoje vietoje, ar ne. Antai teismai neinkriminavo kišenvagystės, nes veikos buvo padarytos ne viešoje vietoje, o privačiame bute ir kieme.

T. B. nuteistas pagal BK 178 straipsnio 4 dalį, nes pagrobė nedidelės vertės svetimą turtą ir padarė baudžiamąjį nusižengimą. Nustatyta, kad jis savo bute iš J. P. kelnų galinės kišenės pagrobė nukentėjusiojo mobiliojo ryšio telefono aparatą su SIM kortele, kainuojantį 40 Lt, bei 330 Lt. Padarė baudžiamąjį nusižengimą, numatytą BK 178 straipsnio 4 dalyje³⁸⁸.

A. V. nuteistas pagal BK 178 straipsnio 1 dalį už tai, kad namo kieme, nukentėjusiajam A. K. užmigus, iš jo vilkimos liemenės kišenėje buvusios piniginės pagrobė 700 JAV dolerių ir 500 Lt³⁸⁹.

Kita vertus, kyla klausimas, ar svetimo turto pagrobimas iš asmens drabužių ar pan., padarytas ne viešoje vietoje, yra mažiau pavojingas už viešoje vietoje padarytą tokį pagrobimą. Manytina, kad ne – svetimo turto pagrobimas iš asmens dėvimų drabužių, padarytas kitam asmeniui nuosavybės teise priklausančiame kieme, nėra mažiau pavojingas nei turto pagrobimas iš asmens dėvimų drabužių, pavyzdžiui, miške, prie ežero ar daugiabučio namo laiptinėje. Be to, toks kišenvagystei būdingas požymis nėra nurodytas nė viename iš aptartų kitų šalių baudžiamajame įstatyme. Pavyzdžiui, Rusijos baudžiamasis įstatymas kišenvagystės inkriminavimui nenumato sąlygos, kad svetimas turtas turi būti pagrobtas viešoje vietoje, todėl pakanka tik to fakto, kad turtas pagrobiamas iš asmens drabužių, rankinės ar kitokio nešulio, kuriuos asmuo turi su savimi. Atsižvelgiant į tai, manytina, kad kišenvagystę apibūdinantis požymis *vieša vieta* yra perteklinis ir jo reikėtų atsisakyti.

Kitas kišenvagystės požymis – svetimas turtas turi būti pagrobtas iš asmens drabužių, rankinės ar kitokio nešulio. Drabužių sąvokos baudžiamasis įstatymas nepateikia. Bendrąja prasme drabužis – tai bet kuris žmogaus kūno apdaras, apsivilkimas³⁹⁰. N. A. Lopašenko teigia: „Drabužiai baudžiamojo įstatymo, reglamentuojančio atsakomybę už kišenvagystę, prasme suprantami kaip bet kokie drabužiai, esantys ant nukentėjusiojo ar jo rankose arba betarpiškai arti jo. Pastaruoju atveju tai turėtų būti tokie drabužiai, kuriuos

³⁸⁸ Marijampolės rajono apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-333-537/-2006.

³⁸⁹ Marijampolės rajono apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-295-610/2007.

³⁹⁰ Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. – Vilnius, 2000. P. 128.

nukentėjusysis ką tik nusirengė arba kuriuos ruošėsi apsirengti.³⁹¹ Rankinės ir kitokio nešulio sąvokos Lietuvos BK taip pat nepateiktos. Bendrąja prasme rankinė³⁹² – tai nestandi „talpyklė“, paprastai pagaminta iš audinio, odos ar kitos lanksčios medžiagos. Ji gali būti bet kokio dydžio ir paskirties, pavyzdžiui, maža moteriška rankinė, nešiojama ant peties ar rankoje, vyriška rankinė ir pan. Nešulys³⁹³ – tai, kas nešama rankoje ar ant pečių. Jis gali būti bet kokios formos (mokyklinė kuprinė, sportinis, kelioninis krepšys, kelioninis lagaminas, plastikinis ar polietileninis maišelis, kartoninė dėžė ir pan.).

Pabrėžtina, kad drabužiai, rankinė ar kitas nešulys nėra kvalifikuotos vagystės dalykas, o tik alternatyvūs požymiai, nurodantys vietą, iš kurios svetimas turtas turi būti pagrobtas. Todėl jei viešoje vietoje iš asmens pagrobiami jo drabužiai, rankinė ar kitoks nešulys kartu su juose buvusiu turtu, kišenvagystė neinkriminuotina. Svarbu paminėti ir tai, kad dar prieš papildant BK 178 straipsnio 2 dalį nauju vagystę kvalifikuojančiu požymiu *kišenvagystė*, Lietuvos Respublikos Seimo teisės ir teisėtvarkos komitetas savo išvadoje dėl Lietuvos BK 178 straipsnio papildymo įstatymo projekto (IXP-3519) 2004 m. gegužės 31 d. nurodė, kad „178 straipsnio 2 dalies papildymas nėra iki galo išbaigtas, kadangi lieka neaišku, kaip kvalifikuotina asmens drabužio, rankinės ar nešulio vagystė, kadangi kišenvagystė apibrėžta tik kaip turto pagrobimas iš šių daiktų. Manytume, kad tokia veika jau nėra kišenvagystė tiesiogine to žodžio prasme, todėl ji kvalifikuojama bendrais pagrindais“. Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką, taip pat „jei viešoje vietoje iš asmens pagrobiami jo drabužiai, rankinė, ar kitoks nešulys kartu su juose buvusiu turtu, tokia veika kaip kišenvagystė nekvalifikuojama“³⁹⁴. Tokios pozicijos laikosi ir žemesnių instancijų teismai:

A. S. nuteistas pagal BK 178 straipsnio 1 dalį už tai, kad Draugystės g. prie namo iš S. K. pagrobė rankinę su joje buvusiais daiktais, tuo nukentėjusiajai padarydamas bendrą 1 520 Lt turtinę žalą.³⁹⁵

³⁹¹ Лопашенко Н. А. Преступления против собственности. – М.: ЛексЭст, 2005. С. 75, 76.

³⁹² <http://lt.wikipedia.org/wiki/Rankin%C4%97> (žiūrėta 2008-01-02).

³⁹³ Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. – Vilnius, 2000. P. 422.

³⁹⁴ 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“ // Teismų praktika, 2005, Nr. 23. P. 322.

³⁹⁵ Marijampolės rajono apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1A-554-401/2006.

Šioje byloje, nors vagystė padaryta viešoje vietoje, o nukentėjusioji rankinę turėjo su savimi, veika kvalifikuota ne kaip kišenvagystė, o kaip paprasta vagystė dėl to, kad svetimas turtas pagrobtas ne iš rankinės, o pagrobta visa rankinė.

Be to, ne tik asmens drabužių, rankinės ar kitokio nešulio, tačiau ir bet kokio kito svetimo turto (pavyzdžiui, mobiliojo telefono) pagrobimas tiesiogiai iš nukentėjusiojo rankų iki 2007 m.³⁹⁶ buvo kvalifikuojamas pagal pagrobto turto vertę kaip paprasta ar nedidelės vertės turto vagystė:

L. Ž. nuteistas pagal BK 178 straipsnio 4 dalį už tai, kad <...> prie parduotuvės pagrobė nedidelės vertės svetimą turtą – iš nukentėjusiojo R. S. rankų pavogė mobiliojo ryšio telefoną, priklausantį A. S., tuo padarydamas nukentėjusiajam A. S. 300 litų turtinę žalą, t. y. padarė baudžiamąjį nusižengimą, numatytą BK 178 straipsnio 4 dalyje.³⁹⁷

A.V. nuteistas pagal BK 178 straipsnio 1 dalį už tai, kad <...> visuomeninio transporto stotelėje ištraukdamas nukentėjusiajai N. J. iš rankų pagrobė svetimą turtą – mobiliojo ryšio telefoną 699 Lt vertės su jame buvusiu SIM kortele 30 Lt vertės, iš viso pagrobė svetimo turto bendros 729 Lt vertės.³⁹⁸

Cituotose bylose kaltininkai veikė viešose vietose, grobė turtą (telefonus), kurį nukentėjusieji turėjo su savimi, tačiau dėl to, kad minėtą turtą pagrobė iš nukentėjusiųjų rankų, o ne iš jų drabužių, rankinės ar nešulio, jiems nebuvo inkriminuojama kišenvagystė. Taigi teismų praktikoje susiklostė situacija, kad esant iš esmės analogiškiems atvejams tik dėl to, kad svetimas turtas buvo pagrobtas iš nukentėjusiojo rankų, o ne drabužių, rankinės ar kitokio nešulio, veikos buvo kvalifikuojamos skirtingai. Todėl kilo pagrįstas klausimas, ar tokia veika yra mažiau pavojinga už kišenvagystę. Akivaizdu, kad vagies, grobiančio visą rankinę, nešulį, drabužį ar kitą turtą, kurį asmuo turi su savimi, veikos pavojingumas nėra kiek ne mažesnis nei grobiant tą patį svetimą turtą iš asmens drabužių, rankinės ar kitokio nešulio, o tam tikrais atvejais net didesnis, nes nukentėjusysis greičiau suvokia kaltininko elgesį ir

³⁹⁶ 2007 m. birželio 28 d. (įstatymo Nr. X-1233 red.) BK 178 straipsnio 2 dalis buvo papildyta kvalifikuojančiu požymiu – atviru pagrobimu, todėl turto pagrobimai tiesiogiai iš nukentėjusiojo rankų vertintini kaip atviras pagrobimas.

³⁹⁷ Alytaus rajono apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-123-543/2006.

³⁹⁸ Kauno miesto apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-2607-029/2006.

neretai pasipriešina, todėl tokia vagystė greičiau gali peraugti ir į plėšimą. Norėdamas pašalinti šią spragą, įstatymų leidėjas 2007 m. liepos 21 d. BK 178 straipsnio 2 dalį papildė vagystę kvalifikuojančiu požymiu *atvirai*³⁹⁹. Vis dėlto minėtos problemos dar neišsprendė (žr. p. 114).

Kitas esminis kišenvagystės požymis – drabužių, rankinės ar kitokio nešulio, iš kurio pagrobiamas svetimas turtas, turėjimas su savimi. Asmens drabužiai, rankinė, kitas nešulys turi būti fiziškai kartu su asmeniu, t. y. jo turimi su savimi, esantys tiesiogiai pas jį. Teismų praktikoje inkriminuojant kišenvagystę paprastai pabrėžiamas drabužių, rankinės ar kitokio nešulio tiesioginis buvimas pas nukentėjusį: „iš L. B. dėvimos striukės išorinės kišenės pasikėsino pagrobtį svetimą turtą“⁴⁰⁰; „iš K. R. kuprinės, buvusios jai ant nugaros, pavogė jai priklausančią mobiliojo ryšio telefoną su SIM kortele“⁴⁰¹. Todėl nors svetimas turtas ir būtų pagrobtas viešoje vietoje iš asmens drabužių, rankinės ar kitokio nešulio, tiesiogiai nesančio su nukentėjusiuoju, kišenvagystė nebūtų inkriminuojama. Antai nors svetimas turtas buvo pagrobtas iš rankinės viešoje vietoje (parduotuvėje), kaltininkui neinkriminuota kišenvagystė, nes rankinė nebuvo su nukentėjusiuoju:

G. P. nuteistas pagal BK 178 straipsnio 1 dalį už tai, kad parduotuvėje iš rankinės, kabėjusios ant kabyklos, slapta pagrobė V. J. priklausančią 50 Lt vertės piniginę su joje buvusiais 720 Lt, padarydamas nukentėjusiai 770 Lt žalą.⁴⁰²

Kitoje byloje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, perkvalifikuodamas kišenvagystę į paprastą vagystę, motyvuoja: „Pagal teismo nustatytas faktines bylos aplinkybes, J. G. pagrobė svetimą nukentėjusiosios turtą – piniginę su pinigais iš rankinės, kuri buvo padėta ant kapo šalia paminklo, o nukentėjusioji tuo momentu buvo nuėjusi netoli prie kito kapo. Šios aplinkybės neginčija ir nuteistasis. Kolegijos nuomone, nusikalstamos veikos kvalifikavimui pagal BK 178 straipsnio 2 dalį neturi reikšmės, ar rankinė, iš kurios pagrobtas svetimas turtas, buvo uždaryta, ar ne, tačiau pagal kvalifikuojantį požymį *kišenvagystė* kvalifikuojamas tik toks nusikaltimas, kai jis padaromas viešoje vietoje

³⁹⁹ Valstybės žinios, 2007, Nr. 81-3309.

⁴⁰⁰ Kauno miesto apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-01671-579/2006.

⁴⁰¹ Kauno miesto apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-2544-226/2006.

⁴⁰² Kauno miesto apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-01984-579/2006.

pagrobiant svetimą turtą iš asmens drabužių, rankinės ar kitokio nešulio, kuriuos tas asmuo betarpiškai turi (pavyzdžiui, ištraukiama piniginė iš švarko, kurią apsivilkęs nukentėjusysis, ir pan.). Tokiu būdu, esant teismo nustatytoms faktinėms aplinkybėms, J. G. svetimo turto pagrobimas turi būti kvalifikuojamas ne pagal BK 178 straipsnio 2 dalį (kišenvagystė), o pagal BK 178 straipsnio 1 dalį.⁴⁰³

Kitoje byloje⁴⁰⁴ kišenvagystė buvo perkvalifikuota į paprastą vagystę, nes švarkas, iš kurio buvo pagrobtas svetimas turtas, nebuvo tiesiogiai su nukentėjusiuoju. Antai teismas, naikindamas kišenvagystės požymį, motyvuoja: „<...> kaltinamasis pagrobė 160 litų, ištraukdamas juos iš piniginės, buvusios nukentėjusiojo švarke, tačiau švarkas kabėjo nesaugomoje patalpoje, o pats švarko savininkas buvo kitoje patalpoje, esančioje net kitame namo aukšte. Tokiu atveju veika nelaikoma kišenvagyste <...> ir vagystė kvalifikuojama pagal Lietuvos BK 178 straipsnio 4 dalį,– atsižvelgiant į pagrobto turto vertę“⁴⁰⁵. Toliau cituojamoje byloje teismas kaltininko veiksmus kvalifikuoja pagal BK 178 straipsnio 2 dalį, tačiau bylos faktinės aplinkybės rodo, kad striukė, iš kurios pagrobtas svetimas turtas, buvo ne su nukentėjusiaja, o kitame kabinete, todėl kišenvagystės negalima inkriminuoti. Be to, čia nenurodyta ir aplinkybė, kad kaltininkas pagrobė svetimą turtą įsibrovęs į patalpą, todėl pateikta teismo kvalifikacija kritikuotina:

J. L. <...> mokykloje, turėdamas tikslą pagrobti svetimą turtą, iš kabinete buvusios striukės kišenės slapta pagrobė G. R. priklausantį ausinuką 180 Lt vertės. Šiais savo veiksmais J. L. padarė baudžiamojo įstatymo uždraustą veiką, numatytą Lietuvos BK 178 straipsnio 2 dalyje.⁴⁰⁶

Taigi nenustačius, kad kaltininkas pagrobė svetimą turtą iš drabužių, rankinės ar kitokio nešulio, kuriuos asmuo turėjo su savimi, veikos negalima kvalifikuoti kaip kišenvagystės. Todėl nepritartina teismų praktikai, pagal kurią

⁴⁰³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudž. byla Nr. 2K-364/2005.

⁴⁰⁴ Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-01268-203/2005; Kauno miesto apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-30-246/2007.

⁴⁰⁵ Kauno miesto apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-30-246/2007.

⁴⁰⁶ Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo baudž. byla Nr. N1-1142-365/2006.

veika kvalifikuojama kaip kišenvagystė, bet nenurodomas šis kišenvagystės požymis:

E. S. nuteistas pagal BK 178 straipsnio 2 dalį už tai, kad, būdamas apsvaigęs nuo alkoholio ir veikdamas kartu su tyrimo metu nenustatytu asmeniu, bare ištraukęs iš nukentėjusiojo L. M. striukės kišenės piniginę, pagrobė svetimą L. M. priklausantį turtą: 10 Lt vertės piniginę, kurioje buvo nukentėjusiojo dokumentai, vizitinės kortelės, kurią pasisavino ikiteisminio tyrimo metu nenustatytas asmuo, pasišalindamas iš baro, t. y. savo veiksmais įvykdė nusikalstamą veiką, numatytą BK 178 straipsnio 2 dalyje.⁴⁰⁷

Šiuo atveju nors ir buvo inkriminuota kišenvagystė, tačiau iš pateiktų duomenų neaišku, ar nukentėjusysis striukę buvo apsivilkęs, ar laikė rankoje, ar buvo kur nors palikęs, dėl to neaiški ir veikos kvalifikacija⁴⁰⁸. Antai žemiau pateiktame pavyzdyje neinkriminuota kišenvagystė, nors faktinės aplinkybės nurodytos analogiškos aukščiau minėtai situacijai:

V. K. nuteistas pagal BK 178 straipsnio 4 dalį už tai, kad restorane <...> iš D. N. priklausančios rankinės pagrobė 70 Lt vertės piniginę su joje buvusiais 65 Lt, mokėjimo kortelėmis ir kitais daiktais, padarydamas žalos už 205 litus.⁴⁰⁹

Kai kurie teisininkai (N. A. Lopašenko) teigia, kad kišenvagystės požymis *drabužiai, rankinė ar kitoks nešulys, asmens turimi su savimi* reiškia ne tik tai, kad rankinė, drabužiai ar kitoks nešulys turi būti tiesiogiai su nukentėjusiuoju, bet ir tai, kad jie yra arti nukentėjusiojo, jo akiratyje (padėti ant žemės prie kojų, ant prekystalio ir pan.)⁴¹⁰. Tokį požiūrį kartais atspindi ir Lietuvos teismų praktika:

A. T. buvo pripažinta kalta pagal BK 22 straipsnio 1 dalį, 178 straipsnio 2 dalį už tai, kad <...> turėdama tikslą pagrobti svetimą turtą, važiudama troleibuse <...> iš nukentėjusiosios E. K. rankinės pagrobė mobilųjį telefoną su jame buvusiu SIM kortele

⁴⁰⁷ Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-00979-463/2005

⁴⁰⁸ Nepakankami motyvai pateikti ir kitose bylose. Antai *kaltinamieji M. M. ir A. T. veikdami kartu bei pasidaliję vaidmenimis, viešoje vietoje, važiudami <...> autobusu, iš nukentėjusiosios R. D. rankinės pagrobė pastarosios 401 Lt vertės turtą. Kaltinamasis M. M. stovėjo šalia A. T. ir stebėjo aplinką, o A. T. atsegė nukentėjusiosios R. D. rankinę, iš kur pagrobė 30 Lt vertės piniginę su joje buvusiais pinigais* (Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-701-376/2006); *S. M. nuteistas pagal BK 178 straipsnio 2 dalį už tai, kad pagrobė svetimą turtą iš asmens nešulio: jis, turėdamas tikslą pagrobti svetimą turtą, viešoje vietoje, autobuse, stovėjusiame viešojo transporto stotelėje <...>, iš J. V. priklausančio krepšio pagrobė pastarajai priklausantį turtą – kosmetinę 5 Lt vertės, ir joje buvusius 8 vienkartinius važiavimo bilietus, kurio vieno kaina 0,55 Lt, bendros 4,40 Lt vertės, 6 litus metalinėmis monetomis, piniginę 3 Lt vertės, pensininko pažymėjimą, išduotą J. V. Vardu, ir raktus, neturinčius materialinės vertės, šiais veiksmais padarydamas nukentėjusiajai J. V. 18,40 Lt turtingą žalą* (Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-928-203/2006).

⁴⁰⁹ Klaipėdos apygardos teismo baudž. byla Nr. 1A-388-50/2006.

⁴¹⁰ Лопашенко Н. А. Преступления против собственности. – М.: ЛексЭст, 2005. Р. 75.

bendros 200 Lt vertės, tačiau veikos nebaigė dėl priežasčių, nepriklausančių nuo jos valios, t. y. nukentėjusiai pradėjus šaukti, mobilųjį telefoną išmetė ir buvo sulaikyta troleibuse buvusio policijos pareigūno. Kaip paaiškino kaltinamoji, pradėjus troleibusui važiuoti ji pabandė atsegti rankinę, kuri buvo padėta ant žemės, bet jos atsegti nepavyko, nes troleibusui važiuojant rankinė labai judėjo į šalis. Tada ji pabandė antrą kartą ir rankinę atsegė. Po to įkišo ranką į rankinę, kurioje užčiuopė mobilųjį telefoną ir ištraukė. Traukiant moteris pasimuistė, o jai ištraukus mobilųjį telefoną pastebėjo ją, pasižiūrėjo į rankinės vidų ir neradusi telefono pradėjo šaukti.⁴¹¹

Iš pateiktų faktinių aplinkybių matyti, kad teismas kaltininkei inkriminavo kišenvagystę, nors rankinė buvo ne tiesiogiai su nukentėjusiąja, o padėta ant žemės šalia jos. Manytina, kad šio požymio aiškinimo išplėtimas, t. y. šiuo požymiu pripažįstant ir situacijas, kai rankinė, drabužiai ar kitoks nešulys yra ne tik tiesiogiai su asmeniu, bet ir arti arba šalia jo, sukeltų neaiškumų ir lemtų nevienodą šio požymio interpretavimą teismų praktikoje (subjektyvų sąvokų „arti“ ir „šalia“ vertinimą), todėl tikslingiau šį požymį priskirti tik toms situacijoms, kai rankinė, drabužiai ar kitoks nešulys yra fiziškai kartu su asmeniu ar tiesiogiai pas asmenį.

Pabrėžtina, kad kai asmens drabužiai, rankinė ar kitoks nešulys ir juose esantis turtas yra palikti ar perduoti saugoti į tam skirtą vietą, tai vagystė iš drabužių, rankinės ar kitokio nešulio, taip pat ir pačių tų išvardytų daiktų vagystė kvalifikuojama kaip svetimo turto pagrobimas įsibrovus į saugyklą⁴¹². Tą pabrėžia ir A. N. Ignatovas⁴¹³ bei N. A. Lopašenko⁴¹⁴: „Slaptas daiktų pagrobimas iš bagažo, perduoto pervežimo įmonei keliaujant traukiniu, laivu ar orlaiviu, kvalifikuotinas kaip vagystė iš saugyklos.“ Šiuo atveju tos rankinės, kitokie nešuliai ir pan. nėra nukentėjusiojo turimi su savimi, nors jie ir pervežami ta pačia transporto priemone kartu su nukentėjusiuoju, pavyzdžiui, lėktuvu, autobusu, laivu ir pan. Be to, jei šiuos daiktus pagrobtų juos privalantis saugoti darbuotojas, būtų paprasta vagystė, o ne svetimo turto pasisavinimas (BK 183 straipsnis), nes jam turtas perduotas laikinai saugoti, o ne patikėtas. Antai pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką, kaip

⁴¹¹ Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-1307-365-2006.

⁴¹² 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“ // Teismų praktika, 2005, Nr. 23. P. 322.

⁴¹³ Žg.: Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. – М. 2004. С. 367. Автор комментария к гл. 21 УК А. Н. Игнатов.

⁴¹⁴ Лопашенко Н. А. Преступления против собственности. – М.: ЛексЭст, 2005. P. 75.

vagystė kvalifikuojami ir tokie veiksmai, kai kaltininkas įgyja galimybę atlikti su turtu tik technines operacijas (pasaugoti, panešti ir pan.)⁴¹⁵.

Kai kišenvagystės metu turtui pagrobti panaudojama prievarta, veika perauga į plėšimą:

G. S. ir P. L., būdami nepilnamečiais, veikdami bendrininkų grupėje, <...> namo laiptinės pirmajame aukšte, P. L. apglėbus nepilnametį M. O. ir tuo atėmus jam galimybę priešintis, G. S. iš nukentėjusiojo kišenės ištraukė R. O. priklausančią mobiliojo ryšio telefoną, t. y. pagrobė svetimą turtą, padarydamas nukentėjusiajai 500 litų turtinę žalą. Šiais veiksmais G. S. ir P. L. padarė nusikaltimą, numatytą Lietuvos BK 180 straipsnio 1 dalyje.⁴¹⁶

Tačiau jei asmuo naudoja fizinį smurtą neturėdamas tikslo pagrobti svetimo turto, o toks sumanymas jam kyla panaudojus smurtą, kaltininko veiksmai kvalifikuojami kaip atskiros savarankiškos nusikalstamos veikos:

I. V. nuteistas pagal BK 284 straipsnio 1 dalį, 178 straipsnio 2 dalį už tai, kad <...> viešojoje vietoje įžūliais veiksmais demonstravo nepagarbą aplinkiniams ir aplinkai, t. y. be jokios priežasties prikibo prie einančio S. L., sudavė smūgius rankomis ir kojomis nukentėjusiajam į įvairias kūno vietas, tuo bendrais veiksmais sutrikdė visuomenės rimtį ir tvarką, padarė nusikaltimą, numatytą BK 284 straipsnio 1 dalyje. Taip pat I. V. kaltinamas tuo, kad jis <...> toje pačioje vietoje <...> iš S. L. pagrobė mobiliojo ryšio telefonus, padarydamas nukentėjusiajam S. L. 50 Lt turtinę žalą, t. y. padarė nusikaltimą, numatytą BK 178 straipsnio 2 dalyje.⁴¹⁷

Pateiktoje byloje kaltininkui buvo inkriminuotos dvi atskiros veikos, nes jis prikibo prie nukentėjusiojo neturėdamas tikslo pagrobti svetimo turto, t. y. be jokios priežasties, ir jo atžvilgiu panaudojo fizinį smurtą. Todėl reikėtų manyti, kad sumanymas pagrobti svetimą turtą kaltininkui kilo jau po fizinio smurto panaudojimo.

Taigi pagal Lietuvos BK kišenvagystei inkriminuoti reikšminga nustatyti du požymius: veikos padarymo vietą (vieša vieta), turto buvimo vietą (drabužiai, rankinė ar kitoks nešulys), o pagal teismų praktiką ir papildomą požymį – drabužių, rankinės, nešulio buvimo vietą (asmens turimi su savimi). Kadangi didesnę kišenvagystės pavojingumą lemia ta aplinkybė, kad grobiamas

⁴¹⁵ 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“ // Teismų praktika, 2005, Nr. 23. P. 338; Kauno miesto apylinkės teismo baudž. byla Nr. N1-70-456-2007.

⁴¹⁶ Kauno miesto apylinkės teismo baudž. byla Nr. N1-2692-593/2006.

⁴¹⁷ Kauno miesto apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-3773/2006.

svetimas turtas, kurį nukentėjusysis turi su savimi (t. y. tik tas požymis, kurį skiria teismų praktika), o baudžiamajame įstatyme nurodyti kišenvagystės požymiai *nusikaltimo padarymo vieta* (viešoji vieta) bei *svetimo turto buvimo vieta* (drabužiai, rankinė ar kitoks nešulys) neparodo tokios vagystės didesnio pavojingumo, būtų tikslingiau kišenvagystę apibrėžti kaip svetimo turto, kurį nukentėjusysis turi su savimi, pagrobimą. Panašiai kišenvagystę apibrėžiama Švedijoje, kai kuriose JAV valstijose (Virdžinijoje). Be to, pakoregavus šį požymį galima būtų atsisakyti vagystę kvalifikuojančio požymio *atvirai*, kurio nustatymą lėmė būtent nevienodas turto pagrobimo tiesiogiai iš asmens ir kišenvagystės teisinis vertinimas.

1.4. Automobilis

Ilgą laiką netyla diskusijos, ar automobilio pagrobimą laikyti vagystę kvalifikuojančiu požymiu, ar ne. Pabrėžtina, kad iki 1995 m. birželio 9 d. automobilio vagystė buvo kvalifikuojama kaip paprasta vagystė, nuo 1995 m. birželio 9 d.⁴¹⁸ iki 1999 m. gruodžio 15 d.⁴¹⁹ – kaip stambaus masto vagystė (plačiau žr. p. 78–79). Nuo 1999 m. gruodžio 15 d. iki 2002 m. kovo 21 d. automobilio vagystė vėl buvo laikoma paprasta vagyste. Tačiau 2002 m. kovo 21 dieną 1961 m. BK 271 straipsnio 3 dalis papildyta kvalifikuojančiu požymiu *automobilis*⁴²⁰. 2000 m. Lietuvos BK toks vagystę kvalifikuojantis požymis nenumatytas, tačiau dar šiam kodeksui neįsigaliojus, 2003 m. kovo 10 d. BK 178 straipsnio 2 dalis papildyta kvalifikuojančiu požymiu *automobilis*⁴²¹. Taigi pagal šiuo metu galiojančią baudžiamąją įstatymą už automobilio pagrobimą, nepriklausomai nuo jo vertės, baudžiama griežčiau nei už kitokio turto pagrobimą. Vienas iš pagrindinių įstatymo leidėjo argumentų

⁴¹⁸ 1995 m. gegužės 30 d. įstatymas Nr. I-911 „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 280 straipsnio papildymo“ // Valstybės žinios, 1995, Nr. 48-1163.

⁴¹⁹ 1999 m. lapkričio 25 d. įstatymas Nr. VIII-1439 „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 8⁽¹⁾, 79, 80, 85, 201⁽¹⁾, 203⁽¹⁾, 212, 213⁽¹⁾, 225, 229, 230, 230⁽¹⁾, 231, 232⁽¹⁾, 232⁽⁴⁾, 234, 236, 237, 239, 243, 246, 251, 253, 254, 256, 260, 264, 271, 274, 275, 278, 280, 281, 291, 292, 293, 296, 309, 310, 314, 315, 316, 320, 321, 323, 326⁽¹⁾, 326⁽²⁾, 328, 329⁽²⁾ straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas“ // Valstybės žinios, 1999, Nr. 106-3059.

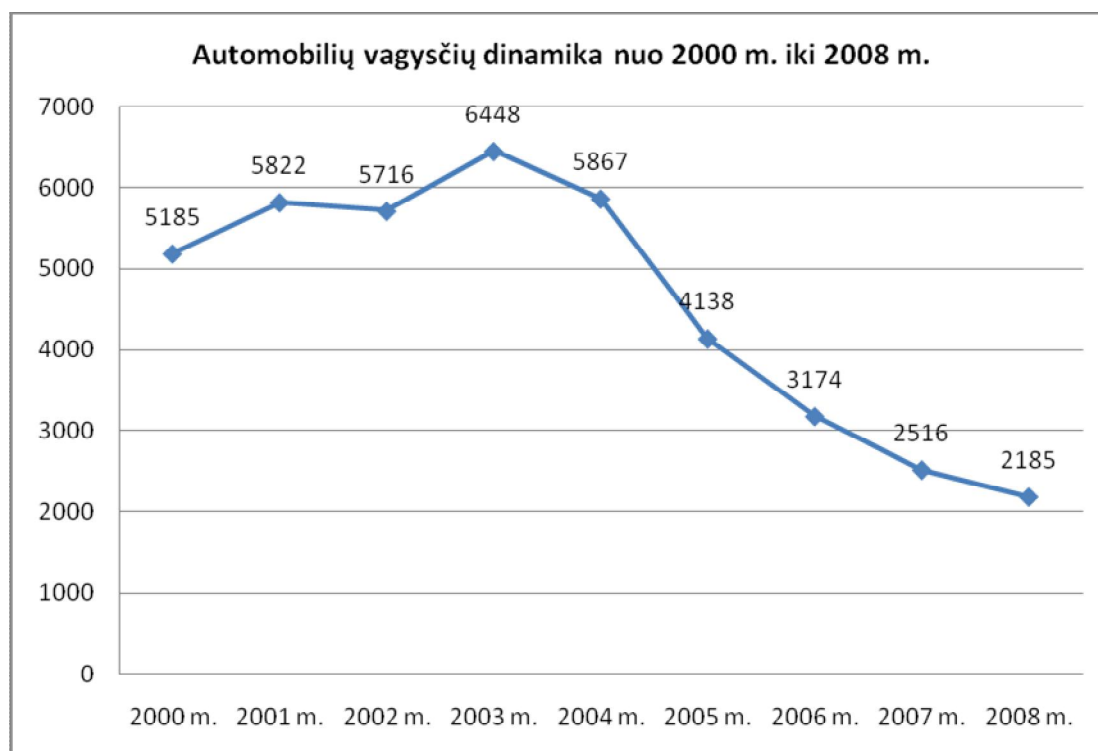
⁴²⁰ 271 straipsnio 3 dalyje po žodžio „patalpą“ įrašyti žodžius „taip pat automobilio vagystė“ ir šią dalį išdėstyti taip: „Vagystė, padaryta įsibraunant į gyvenamąją patalpą, taip pat automobilio vagystė“ (žr.: Valstybės žinios, 2002, Nr. 38-1356 (2002-04-10)).

⁴²¹ 178 straipsnio 2 dalyje po žodžių „saugomą teritoriją“ įrašyti žodžius „arba pagrobė automobilį“ ir šią dalį išdėstyti taip: „Tas, kas pagrobė svetimą turtą įsibrovęs į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją arba pagrobė automobilį“ (žr.: Valstybės žinios, 2003, Nr. 38-1733 (2003-04-24)).

griežtinti atsakomybę už automobilio pagrobimą – didelis šių vagysčių paplitimas. Kaip rodo statistiniai duomenys, automobilio vagystės sudaro nemažą dalį visų nusikalstamų veikų nuosavybei. 2002 m. užregistruotos 42 209 nusikalstamos veikos nuosavybei; iš jų 5 716 automobilių vagysčių (13,5 proc.); 2003 m. – 48 706, iš jų 6 448 automobilių vagystės (13,2 proc.); 2004 m. – 50 672, iš jų 5 867 automobilių vagystės (11,6 proc.); 2005 m. – 43 473, iš jų 4 138 automobilių vagystės (9,5 proc.); 2006 m. – 38 452, iš jų 3 174 automobilių vagystės (8,3 proc.); 2007 m. – 33 960, iš jų 2 516 automobilių vagysčių (7,4 proc.); 2008 m. – 38 429, iš jų 2 185 automobilių vagystės (5,7 proc.). Be to, iš transporto priemonių vagysčių daugiausia pavagiama būtent automobilių. Antai 2006 m. užregistruota auto(moto)transporto priemonių vagysčių 1 554, iš jų automobilių vagysčių – 1 419 (91,3 proc.); 2007 m. automobilių vagystės sudarė 65 proc., o 2008 m. – 54 proc. visų transporto priemonių vagysčių⁴²².

⁴²² Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos duomenys. Forma KELP-SAV 2007-06-06, Nr. 6-2-24St-39; Duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotas nusikalstamas veikas (Forma_3Ž-ITĮ), Ataskaitų archyvas (f3z-i_200812.zip).

2. Diagrama

Kaip matyti iš pateiktos diagramos, nuo 2000 m. automobilio vagysčių sparčiai daugėjo, tai ir paskatino įstatymo leidėją imtis priemonių kovoti su šios rūšies nusikaltimais. Svarstant projektą dėl *automobilio* kaip kvalifikuojančio vagystę požymio nustatymo BK, Lietuvos Respublikos Seimo teisės ir teisėtvarkos komitetas 2001 m. gruodžio 19 d. pritarė ketinimui pakeisti sankciją už automobilio vagystę, nes tuometinės bausmės už automobilių vagystes neatitiko šio nusikaltimo pavojingumo laipsnio ir pobūdžio, ir nurodė, kad tai būtų viena iš priemonių užkardyti šios rūšies nusikaltimus. Kita vertus, komitetas neatskleidė, kaip konkrečiai pasireiškė šios veikos pavojingumo laipsnio padidėjimas. Vadinas, šios aplinkybės įtraukimą į kvalifikuojančių požymių sąrašą lėmė tik šios veikos rūšies paplitimas. Manytina, kad toks kriterijus nėra pakankamas pagrindas kvalifikuojančiam požymiui nustatyti (žr. p. 97–98). Nuo 2002 m., *automobilių* įtraukus į kvalifikuotą vagystės sudėtį, šių nusikaltimų skaičius dar sparčiai augo, tačiau 2003 m. ėmė smarkiai mažėti. Mažėjimo negalima sieti vien tik su baudžiamosios atsakomybės už automobilio pagrobimą sugriežtinimu;

manytina, kad įtakos turėjo ir kitos ekonominės, socialinės ir pan. priežastys, pavyzdžiui, sumažėjęs nedarbas, padidėjęs visuomenės suinteresuotumas savo turto apsauga, daugiau įvairių automobilio apsaugos priemonių (signalizacijų, užraktų ir pan.), sustiprėjusi Lietuvos išorinių sienų apsauga (dėl to pasidarė sunkiau vogtus automobilius išgabenti į trečiąsias šalis) ir pan. Be to, Rusija, į kurią iš Lietuvos buvo išvežama didžiausia dalis automobilių, padidino šios rūšies transporto priemonių importo muitus, todėl automobilių, taip pat ir vogtų, paklausa šioje šalyje sumažėjo.

Taigi Lietuvoje įstatymų leidėjas atsakomybę už vagystę diferencijuoja atsižvelgdamas į specifinį vagystės dalyką, – automobilį. Automobilio sąvokos baudžiamasis įstatymas neatskleidžia. Bendrąja prasme automobilis suprantamas kaip variklio varoma transporto priemonė⁴²³, todėl transporto priemonė be variklio, varoma žmogaus raumenų jėga (dviračiai, velomobilai), atskirais atvejais, kai tai būtina riboto judėjimo žmonėms, – su pagalbiniu varikliu (invalidų vežimėliai)⁴²⁴, automobiliu nelaikoma. Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatyme⁴²⁵ pateikiamas šiek tiek platesnis automobilio apibrėžimas, pabrėžiama transporto priemonės naudojimo vieta ir paskirtis. Pagal šio įstatymo 2 straipsnio 3 dalį, automobilis – bet kokia motorinė transporto priemonė, skirta važiuoti keliu ir vežti krovinius ir (ar) keleivius arba vilkti kitas transporto priemones. Prie automobilių priskiriami ir troleibusai, t. y. ne bėginės elektrinės transporto priemonės, kurioms energija tiekama elektros laidais. Pagal minėto įstatymo 2 straipsnio 18 dalį, motorine transporto priemone laikoma variklį turinti transporto priemonė, išskyrus bėgines transporto priemones ir mopedus. Analogiškai automobilis apibūdinamas ir kai kurių kitų šalių baudžiamosios teisės doktrinoje⁴²⁶.

⁴²³ Keinys S., Klimavičius J. ir kt. Dabartinės lietuvių kalbos didysis žodynas. P. 66. Panaši sąvoka pateikta ir Vokietijos BK 248b 4 dalyje: automobiliu laikoma transporto priemonė, varoma variklio jėgos, žemės ūkio autotransportas, kuris juda be geležinkelio bėgių (žr.: Criminal Code of Germany (Strafgesetzbuch, St.GB) promulgated on 13 November 1998 (Federal Law Gazette I) // www.iuscomp.org/gla/statutes/StGB.htm – 527k –) (žiūrėta 2008-05-10).

⁴²⁴ Bevariklio transporto įstatymas // Valstybės žinios, 2000, Nr. 56-1642.

⁴²⁵ Saugaus eismo automobilių keliais įstatymas // Valstybės žinios, 2000, Nr. 92-2883.

⁴²⁶ Pavyzdžiui, Rusijos baudžiamojoje teisėje automobilis suprantamas kaip bet kokia mechaninė transporto priemonė, skirta važiuoti keliu, turinti bet kokią specialią paskirtį (pervežti žmones, krovinius, įrangą). Žr.: Лопашенко Н. А. Преступления против собственности. – М.: ЛексЭст, 2005. P. 390.

Automobilis yra motorinė (turinti variklį) transporto priemonė, tuo ji skiriasi nuo kitų transporto priemonių, kurios, nors ir yra skirtos važiuoti keliu bei vežti keleivius, bet yra be variklio (pavyzdžiui, dviratis). Be to, kad motorinė transporto priemonė būtų laikoma automobiliu, ji turi būti skirta važiuoti keliu, todėl transporto priemonės, skirtos važiuoti ne keliu, o, pavyzdžiui, bėgiais, nėra automobiliai. Automobiliu nelaikytinos ir tos variklį turinčios transporto priemonės, kurios skirtos ne važiuoti, bet skristi ar plaukti (pavyzdžiui, orlaiviai, laivai), dėl to jų pagrobimas pagal BK 178 straipsnio 2 dalį nekvalifikuotinas. Oro, vandens, geležinkelio transporto priemonių pagrobimas gali būti kvalifikuojamas pagal kitas BK 178 straipsnio dalis arba pagal kitus BK straipsnius. Antai Lietuvos BK 251 straipsnis numato baudžiamąją atsakomybę už orlaivio, laivo ar stacionarios platformos kontinentiniame šelfe užgrobimą.

Kad motorinę transporto priemonę būtų galima pripažinti automobiliu, būtina nustatyti ir tai, kad ši priemonė yra skirta keleiviams ar kroviniams vežti arba transporto priemonėms vilkti. Dėl to prie automobilių nepriskiriami motociklai, traktoriai, savaeigės mašinos⁴²⁷. Motociklas – dviratė motorinė transporto priemonė (su šonine priekaba arba be jos), kurios vidaus degimo variklio cilindro (cilindrų) darbinis tūris didesnis kaip 50 cm³ ir (ar) maksimalus konstrukcinis greitis didesnis kaip 45 km/h. Ši sąvoka apima trirates motorines transporto priemones, kurių masė be krovinio ne didesnė kaip 400 kg⁴²⁸. Traktorius – savaeigė mašina padargams, sunkumams ir kt. traukti⁴²⁹. Savaeigė mašina – pati judanti transporto priemonė, kurios nereikia traukti, pavyzdžiui, savaeigė šienapjovė, savaeigis kombainas⁴³⁰.

Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką, automobiliais nelaikomos ir savadarbės transporto priemonės, nustatyta tvarka neįregistruotos valstybės registre kaip automobiliai bei transporto priemonės,

⁴²⁷ Žr.: Saugaus eismo automobilių keliais įstatymas // Valstybės žinios, 2000, Nr. 92-2883; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. Teismų praktika, 2005, Nr. 23. P. 322.

⁴²⁸ Saugaus eismo automobilių keliais įstatymo 2 straipsnio 17 dalis. Panašiai motociklas apibrėžiamas ir bendrąja prasme – dviratė transporto priemonė be kėbulo, varoma variklio (žr.: Keinys S., Klimavičius J. ir kt. Dabartinės lietuvių kalbos didysis žodynas. P. 408).

⁴²⁹ Keinys S., Klimavičius J. ir kt. Dabartinės lietuvių kalbos didysis žodynas. P. 851.

⁴³⁰ Ten pat. P. 679.

išregistruotos baigus jas eksploatuoti ir akivaizdžiai netinkamos eksploatuoti⁴³¹. Savadarbė transporto priemonė – paties pasidaryta⁴³². Vadovaujantis šia nuostata, jei asmuo pats pasidaro transporto priemonę ir jos neįregistruoja valstybės registre kaip automobilio, tokios transporto priemonės pagrobimas nekvalifikuotinas kaip automobilio pagrobimas, o įregistruotos tokios transporto priemonės pagrobimas laikytinas automobilio vagyste. Tačiau ar logiška, kad transporto priemonės pripažinimą ar nepripažinimą automobiliu, tuo pačiu ir veikos kvalifikaciją, lemia tos priemonės įregistravimo ar neįregistravimo faktas? Manytina, kad ne, antraip būtų pažeistas subjektyvaus pakaltinamumo principas.

Be to, vadovaujantis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika, veika nekvalifikuotina kaip automobilio pagrobimas tik tada, kai transporto priemonė ne tik akivaizdžiai yra netinkama naudoti, bet ir yra išregistruota baigus ją eksploatuoti. Tačiau kaip vertinti tokias situacijas, kai transporto priemonė yra akivaizdžiai netinkama eksploatuoti, bet nėra išregistruota iš automobilių duomenų bazės valstybės įmonėje „Regitra“? Manytina, tokiu atveju reikėtų teigiamai vertinti teismų sprendimus akivaizdžiai netinkamas eksploatuoti transporto priemones nelaikyti automobiliais, nors jos ir nėra išregistruotos. Antai apeliacinės instancijos teismas panaikino vagystę kvalifikuojantį požymį *automobilis*:

<...> Nors kaltinamasis ir pagrobė nukentėjusiajam A. Š. priklausantį automobilį, tačiau teisine prasme nusikaltimo dalykas neturi vagystę kvalifikuojančio požymio „automobilio pagrobimas“. Iš nukentėjusiojo A. Š. parodymų matyti, kad <...> apie porą mėnesių šio automobilio jis neeksploatavo, juo nevažinėjo, nes automobilis net kelis kartus buvo apvogtas, t. y. buvo pavogtos automobilio sėdynės, vairas, durelių apmušalai, skydelio jungikliai, prasuktos durelių spynelės, pavogti žibintai, priekinis stiklas, valstybiniai numeriai. Nukentėjęs dėl šių vagysčių į policiją nesikreipė <...>. Iš šių aplinkybių teisėjų kolegija daro išvadą, kad nusikaltimo padarymo metu automobilis akivaizdžiai negalėjo būti eksploatuojamas pagal jo paskirtį <...>. Automobilio akivaizdų netinkamumą eksploatacijai pagrindžia ir tai, kad A. Š. preliminariai su nenustatytu asmeniu buvo sutaręs šį automobilį už 600 Lt parduoti į

⁴³¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. Teismų praktika, 2005, Nr. 23. P. 322.

⁴³² Žr.: ten pat. P. 679.

metalo laužą. <...> Nors iš bylos medžiagos nematyti, kad automobilis nusikaltimo padarymo metu buvo išregistruotas, tačiau jis akivaizdžiai buvo netinkamas eksploatuoti. Teisėjų kolegijos manymu, vien tik formalus neišregistravimas iš VI „Regitra“ duomenų bazės negali sunkinti kaltininko teisinės padėties, jo veiką kvalifikuojant pagal sunkesnę baudžiamąją įstatymą, juo labiau kad pats nukentėjęs ketino šį automobilį atiduoti į metalo laužą. <...> Šios aplinkybės neduoda pagrindo kaltinamojo R. S. veiką kvalifikuoti pagal BK 178 straipsnio 2 dalį, nes jo veikoje nėra vagystę kvalifikuojančio požymio.⁴³³

Tokiam teismo sprendimui pritartina, nes paprastai automobilių savininkai nėra suinteresuoti išregistruoti akivaizdžiai netinkamą eksploatuoti transporto priemonių dėl laiko stokos ar kitų priežasčių, o tik formalus neišregistravimas neturėtų sunkinti kaltininko padėties. Be to, kad būtų galima inkriminuoti automobilio pagrobimą, kaltininkas turi suvokti grobiąs automobilį⁴³⁴. Jeigu akivaizdu, kad transporto priemonė netinkama eksploatuoti, ir kaltininkas tai suvokia (pavyzdžiui, ją grobia metalo laužui), vargu ar jis gali numatyti, kad ji nėra išregistruota. Atsižvelgiant į tai manytina, kad transporto priemonės išregistravimo ar neįregistravimo netikslinga laikyti požymiais, turinčiais reikšmės vertinant transporto priemonę kaip automobilį.

Inkriminuojant automobilio pagrobimą, svarbu nustatyti ir tai, kad kaltininkas suvokė grobiąs automobilį. Tačiau teismų praktikoje paprastai nustatomi tik objektyvieji šios veikos požymiai (specialisto išvada, automobilio registracija ir pan.):

S. B. nuteistas pagal BK 178 straipsnio 2 dalį už tai, kad <...> iš J. B. <...> kiemo pavogė automobilį VAZ 2101 <...>, kainuojantį 500 litų, ir automobilį VAZ 2106 <...>, kainuojantį 160 litų, tuo nukentėjusiajam J. B. padarė 660 litų turtinę žalą. Iš VI „Regitra“ <...> duomenų matyti, kad automobilis VAZ 2106 yra įregistruotas A. K., kuri yra mirusi, vardu, automobilis VAZ 2101 įregistruotas J. B. vardu <...>. Iš specialisto išvados matyti, kad automobilis VAZ 2101 metalo supirkimo aikštelėje nerastas, todėl išvada apie jo būklę neduota. Automobiliu VAZ 2106 iki jo atvežimo į metalo laužo supirkimo aikštelę teoriškai buvo galima važiuoti, nes jo pagrindiniai mazgai ir agregatai bei važiuoklė išoriškai pažiūrint nebuvo pažeisti, ir atlikus jo

⁴³³ Kauno apygardos teismo baudž. byla Nr. 1A-55-133/2007.

⁴³⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. Teismų praktika, 2005, Nr. 23. P. 320.

einamąjį remontą juo buvo galima važiuoti <...>⁴³⁵. Ištyrus nurodytus įrodymus yra pagrindas daryti išvadą, kad S. B. įvykdė svetimo turto, t. y. automobilių, vagystę <...>. Automobiliai VAZ 2101 ir VAZ 2106 jų vagystės metu buvo nustatyta tvarka įregistruoti, specialisto išvadoje nurodyta, kad automobilis VAZ 2106 <...> teoriškai atitinka automobilio reikalavimus, tik jam reikalingas einamasis remontas, nukentėjusiojo poreikius automobiliai atitiko, liudytojas S. K. parodė, kad matė J. B. važinėjant su mėlynos spalvos automobiliu, jis juos numatė remontuoti, vertino kaip nuosavybėje turimus automobilius, bet ne kaip metalo laužą. <...> Esant šioms aplinkybėms pagrįstai S. B. pateiktas kaltinimas pagal BK 178 straipsnio 2 dalį dėl automobilių vagystės.⁴³⁶

Deja, šiuo atveju teismas visiškai nevertino kaltininko parodymų, t. y. S. B. teiginio, kad automobilius jis vogė kaip metalo laužą ir atidavė į metalo supirkimo aikštelę. Būtent šie parodymai galėtų patvirtinti ar paneigti kaltininko suvokimą apie grobiamą turtą. Pavyzdžiui, jei automobilis buvo senas ir pagal išorinę išvaizdą buvo maža tikimybė, kad dar galima jį eksploatuoti, kaltininkas tai suvokė ir grobė norėdamas jį parduoti kaip metalo laužą. Net jei ir yra kitokia specialisto išvada bei automobilio registracija, netikslinga šiuo atveju inkriminuoti automobilio pagrobimo, nes būtų pažeistas subjektyvaus pakaltinamumo principas. Šiuo atveju prioritetas tenka subjektyviajam kriterijui (kaltininko suvokimui). Kita vertus, jei automobilis būtų akivaizdžiai tinkamas eksploatuoti, neturėtų reikšmės, kokiam tikslui kaltininkas jį grobia – ar norėdamas parduoti kaip metalo laužą, ar naudoti pagal paskirtį.

Jei kaltininkas pagrobia akivaizdžiai netinkamą eksploatuoti transporto priemonę, jo veika kvalifikuojama pagal pagrobto turto vertę. Šiuo atveju turto vertei nustatyti įtakos gali turėti ir už pagrobimą turtą gauta nauda arba kaltininko suvokimas apie grobiamo turto vertę. Pavyzdžiui, jei kaltininkas pagrobia automobilį, kurio vidutinės rinkos vertės iš esmės neįmanoma nustatyti dėl to, kad jis nebegali būti naudojamas pagal savo įprastinę paskirtį, tačiau turi vertę, pavyzdžiui, kaip metalo laužas, ir asmuo jį pagrobia būtent dėl šios priežasties, pagrobto turto vertė yra nustatoma pagal vidutinę tokios

⁴³⁵ Prienų rajono apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1 –64 - 214 / 2006.

⁴³⁶ Ten pat.

rūšies turto (pavyzdžiui, metalo laužo) supirkimo kainą⁴³⁷. Antai kaltininkas grobė svetimą turtą ne kaip automobilį, o kaip metalo laužą, todėl pagrobto turto vertė turėjo būti nustatoma atsižvelgiant į metalo laužo supirkimo kainą. Teismas motyvuoja:

BK 178 straipsnyje numatytos veikos kvalifikavimui esminę reikšmę turi pagrobto turto vertė. Iš bylos medžiagos matyti, kad apklausos metu nukentėjęsysis A. Š. parodė, kad jis pagrobtą dalinai iškomplektuotą automobilį ketino parduoti į metalo laužą ir gauti 600 Lt. <...> liudytojo papildomos apklausos metu A. Š. parodė, kad saugojimo aikštelėje rastas automobilis yra tokios pat būklės kaip ir prieš nusikalstamos veikos padarymą, tačiau trūksta šoninių ir galinių langų stiklų, todėl nusikaltimu jam padarytą žalą įvertino 340 Lt, iš kurių – 200 Lt žala dėl automobilio vagystės ir 140 Lt už automobilio saugojimą aikštelėje. Kadangi ikiteisminio tyrimo metu R. S. padarytą turtinę 340 Lt žalą atlygino, todėl nukentėjęsysis A. Š. jokio civilinio ieškinio nereiškė. Šie nukentėjusiojo parodymai buvo perskaityti bylos teismo nagrinėjimo metu ir jais rėmėsi teismas priimdamas nuosprendį. Tačiau ir pirmos instancijos, ir apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad nukentėjusiajam buvo padaryta 600 Lt dydžio turtinė žala. Tuo tarpu iš nukentėjusiojo apklausos ikiteisminio tyrimo metu protokolo aiškėja, kad dėl automobilio vagystės jam padaryta ne 600 Lt, o 200 Lt turtinė žala. <...> Taigi nuteistojo R. S. pagrobto dalinai iškomplektuoto automobilio vertė (200 Lt) viršijo 1 MGL (125 Lt), bet neviršijo 3 MGL (375 Lt), todėl jo nusikalstama veika, atsižvelgiant į pagrobto turto vertę, atitinka BK 178 straipsnio 4 dalyje numatytą vagystės baudžiamojo nusižengimo sudėtį. Teismai netinkamai nustatė pagrobto turto vertę, dėl to kasatoriui buvo netinkamai pritaikytas baudžiamasis įstatymas.⁴³⁸

Pateikti teismo veikų perkvalifikavimo motyvai diskutuoti. Teismas savo sprendimą motyvuoja tuo, kad nukentėjusiajam dėl automobilio vagystės padaryta ne 600 Lt, o 200 Lt turtinė žala, tačiau kvalifikuojant veiką pagal vieną ar kitą BK 178 straipsnio dalį svarbi ne nusikalstama veika padaryta žala, o vagystės dalyko vertė. Šiuo atveju iš nukentėjusiojo parodymų matyti, kad jam automobilis buvo gražintas, bet trūko šoninių ir galinių langų stiklų, todėl žalą dėl automobilio vagystės jis įvertino 200 Lt. Tačiau tai nereiškia, kad pagrobto turto vertė yra 200 Lt. Pagal nukentėjusiojo parodymus, jis ketino

⁴³⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“ // Teismų praktika, 2005, Nr. 23. P. 228.

⁴³⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudž. byla Nr. 2K-409/2007.

parduoti automobilį kaip metalo laužą ir gauti 600 Lt, t. y. šio automobilio, kaip metalo laužo, vertę jis įvertino 600 Lt, vadinasi, teismas taip pat turėjo įvertinti vidutinę tokios rūšies metalo rinkos vertę ir pagal ją kvalifikuoti pagrobimą. Kitaip, pavyzdžiui, jei nukentėjusiajam jo pagrobtas automobilis būtų gražintas tokios pačios būklės, jam tikriausiai iš viso nebūtų padaryta žalos, tačiau tai nereiškia, kad nebūtų vagystės.

Pabrėžtina, kad kai kurių šalių baudžiamuosiuose įstatymuose vartojama platesnė sąvoka – ne *automobilis*, o *transporto priemonė*. Pavyzdžiui, Anglijos Vagystės įstatyme (*Theft Act*) vartojama transporto priemonės (*conveyance*) sąvoką ir transporto priemone laikoma bet kokia priemonė, sukurta ar pritaikyta gabenti asmeniui (ar asmenims) žeme, vandeniui ar oru, išskyrus tokią, kuri kontroliuojama žmogaus iš išorės⁴³⁹. Niujorko baudžiamojo įstatymo 155.30 straipsnio 8 punktą numato baudžiamąją atsakomybę už transporto priemonės, kurios vertė viršija 100 dolerių, pagrobimą ir šią veiką laiko ketvirto laipsnio didele vagyste (*grand larceny*)⁴⁴⁰. O pagal Niujorko Transporto priemonių ir transporto įstatymo 1 straipsnio 125 punktą motorine transporto priemone laikoma bet kokia transporto priemonė, naudojama važiuoti keliu, varoma ne žmogaus raumenų, o kitos jėgos, išskyrus neįgaliųjų asmenų naudojamas elektros varomas priemonės ir sniego motociklus. Atsižvelgiant į šio įstatymo 4 straipsnį, motorinėmis transporto priemonėmis nelaikomos gaisrinės ir policijos automobiliai, išskyrus greitosios pagalbos automobilius, taip pat traktoriai ir kitos žemės ūkio priemonės, išskirtinai naudojamos žemės ūkio darbams ar sniegui kasti, savaeigės sėjos, derliaus nuėmimo mašinos ir pan.⁴⁴¹ Lietuvoje perimti šių šalių patirtį ir vietoj kvalifikuojančio požymio *automobilis* vartoti terminą *transporto priemonė* būtų netikslinga, nes kvalifikuojančiu požymiu gali būti pripažintos tik pakankamai paplitusios aplinkybės (žr. p. 99), o, kaip minėta, Lietuvoje paplitusios būtent automobilių vagystės.

⁴³⁹ Pabrėžtina, kad Anglijoje automobilio pagrobimas nėra laikomas pavojingesne veika, todėl pateisinamas platesnės sąvokos „transporto priemonė“ vartojimas baudžiamajame įstatyme.

⁴⁴⁰ New York Penal Law // wings.buffalo.edu/law/bclc/web/nycriminallaw.htm – 9k (žiūrėta 2008-05-12).

⁴⁴¹ Žr.: <http://public.leginfo.state.ny.us/menugetf.cgi> (žiūrėta 2008-05-12).

Pabrėžtina, kad daugelio šalių (Lenkijos, Vokietijos, Suomijos, Italijos, Danijos, Ukrainos, JAV, Anglijos ir kt.) baudžiamieji įstatymai *automobilio* kaip vagystę kvalifikuojančio požymio nenustato, o veikos kvalifikacija dažniausiai priklauso nuo automobilio vertės ar pagrobimo būdo. Pavyzdžiui, pagal Lenkijos teismų praktiką, kai automobilis pagrobiamas įveikiant mechaninius ar kitus automobilio užraktus (išmušant langą, išlaužiant durelių spyną, pritaikant padirbtus raktus), veika kvalifikuojama kaip vagystė su įsilaužimu (279 straipsnis). Įdomu ir tai, kad pagal minėtą straipsnį kvalifikuojami ir tie atvejai, kai automobilis pagrobiamas be įsilaužimo, pavyzdžiui, pakrovus ant vilkiko ir nugabenus, ir tik po to į jį įsilaužus⁴⁴². Kita vertus, daugumos šalių įstatymai numato atsakomybę už pasinaudojimą transporto priemone (automobiliu) neturint tikslo pagrobtį. Pritartina šiam požiūriui, nes automobilio pagrobimas ir laikinas pasinaudojimas automobiliu yra visiškai skirtingos veikos (žr. p. 55). Be to, daugelis autorių pabrėžia: „Jei kaltininkas akivaizdžiai nori pasinaudoti daiktu tik laikinai, jo veika negali būti kvalifikuojama kaip vagystė.“⁴⁴³ Lietuvoje 1961 m. BK 250 straipsnis, reglamentuojantis transporto priemonių nuvaramą neturint tikslo pagrobtį, nuo 1995 m. sausio 1 d. neteko galios⁴⁴⁴, tačiau BK 250 straipsnį panaikinus nebuvo dekriminalizuotas transporto priemonių nuvaramas. Kaip sako V. Piesliakas, „tiesiog įvertinant sunkumus, išskylančius atribojant „nuvaramą“ nuo vagystės, nutarta mašinos „nuvaramą“ prilyginti jos vagystei ir kvalifikuoti kaip svetimo turto vagystę“⁴⁴⁵. A. Drakšienė kritikuoja tokį įstatymo leidėjo žingsnį ir nurodo, kad tokiu būdu įstatymų leidėjas ne tik iš esmės sugriežtino baudžiamąją atsakomybę už minėtą veiką, bet ir atsisakė esminio vagystės požymio – svetimo turto pasisavinimo⁴⁴⁶. O. Fedosiukas teigia, kad toks įstatymo leidėjo požiūris kertasi su tradicine turto pagrobimo

⁴⁴² Kodeks karny, Cseęc szczególna, Komentarz. Tom II. Red. Prof. Dr hab. Andrzej Wąsek. – Warszawa, 2004. P. 717; Kodeks Karny, Edycja druga. – Warszawa, 2005. P. 312.

⁴⁴³ Žr. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. – Vilnius 2001. P. 350; Лист Ф. Учебник уголовного права. Особенная часть. – Москва, 1905. С. 143.

⁴⁴⁴ 1994 m. liepos 19 d. įstatymas „Dėl pakeitimų Lietuvos Respublikos baudžiamajame, Baudžiamojo proceso ir Pataisos darbų kodeksuose“ // Valstybės žinios, 1994, Nr. 60-1182.

⁴⁴⁵ Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. – Vilnius, 2006. P. 47.

⁴⁴⁶ Žr.: Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. – Vilnius 2001. P. 350.

samprata⁴⁴⁷. J. R. Spenceris nurodo, kad tikslas pasisavinti yra būtinas vagystės požymis. Todėl, nors svetimas turtas paliekamas žinant, kad savininkas galbūt niekada jo neatgaus, vagystė neinkriminuotina, išskyrus atvejus, kai kaltininkas tai darydamas nori, kad savininkas tą turtą prarastų arba aiškiai numato, kad jis bus prarastas⁴⁴⁸.

Vengdamos atsisakyti esminio vagystės požymio – tikslo pasisavinti, Lenkija, Vokietija, Danija, Turkija, Rusija, JAV, Kanada ir kt. šalys nustato baudžiamąją atsakomybę už neteisėtą naudojimąsi transporto priemone. Pavyzdžiui, Niujorko BK 165.05, 165.06, 165.08 straipsniai, priklausomai nuo pakartotinumų, skiria trijų laipsnių neteisėtą naudojimąsi transporto priemone⁴⁴⁹, o Kanados BK 335 straipsnis numato baudžiamąją atsakomybę už transporto priemonės paėmimą be sutikimo⁴⁵⁰. Vokietijos BK par. 248b numato baudžiamąją atsakomybę už naudojimąsi automobiliu ar motociklu prieš savininko valią⁴⁵¹, Rusijos BK 166 straipsnis – už neteisėtą automobilio ar kitos transporto priemonės užvaldymą neturint tikslo pagrobtį⁴⁵², Turkijos BK 494 straipsnis – už neteisėtą trumpalaikį pasinaudojimą asmenine transporto priemone, jei ji gražinama savininkui ar paliekama tokioje vietoje, kurioje savininkas nesunkiai galėtų ją rasti, arba kuri buvo paimta turint aiškų tikslą ją gražinti⁴⁵³, Danijos BK par. 293a – už neteisėtą naudojimąsi svetima transporto priemone⁴⁵⁴, Lenkijos BK 289 straipsnis – už trumpalaikį pasinaudojimą svetima mechanine transporto priemone, Švedijos BK 8 dalis 7 skyrius – už neteisėtą paėmimą ar naudojimąsi svetimu automobiliu ar kita transporto priemone. Kai kuriose šalyse, pavyzdžiui, Danijoje šios veikos pavojingumas grindžiamas tuo, kad neteisėtas naudojimas transporto

⁴⁴⁷ Žr.: Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams (BK XXVIII skyrius), 1 dalis // www.mruni.lt/mru_lt_dokumentai/katedros/audziamosios_teises_katedra/paskaitos/nusik_turtui_1.ppt (žiūrėta 2008-07-10).

⁴⁴⁸ Spencer J. R. The Metamorphosis of Section 6 of the Theft Act [1977] Crim. L. R. 653.

⁴⁴⁹ New York Penal Law // <http://wings.buffalo.edu/law/bclc/web/NewYork/ny3%28a%29%281%29-.htm> (žiūrėta 2008-07-10).

⁴⁵⁰ Criminal Code of Canada (R. S., 1985, c. C-46) <http://wings.buffalo.edu/law/bclc/web/website.codecomp2.htm> (žiūrėta 2008-07-10).

⁴⁵¹ Уголовный Кодекс ФРГ. 1871. С. 141.

⁴⁵² Уголовный Кодекс РФ // "Российская газета" N 113–115, 18–20.06.96.

⁴⁵³ Уголовный кодекс Турции. – Санкт–Петербург, 2003. С. 313.

⁴⁵⁴ Jensen M. F., Greve V. The Danish Criminal Code & The Danish Corrections Act. 2nd Edition – Denmark, 2003. P. 59.

priemone, t. y. jos vairavimas visų pirma padidina avarių riziką, antra, yra susijęs su kitomis nusikalstamomis veikomis (pavyzdžiui, vagystėmis), trečia – sukelia nepatogumų ar net žalos transporto priemonių savininkams. Įdomu tai, kad ši sudėtis apima ir tuos atvejus, kai darbuotojas neteisėtai pasinaudoja darbdavio automobiliu ne darbo, o asmeniniams reikalams tvarkyti, išskyrus atvejus, kai darbuotojas moka nuomos mokesčių. Antai byloje (*Ingstrup FM* 1971.5 f. I tkf 2004.378) Q. buvo nuteistas už darbdavio automobilio, kuris negalėjo būti naudojamas asmeniniams reikalams tvarkyti, nuvaramą. Pabrėžtina, kad pagal naujausią Danijos teismų praktiką BK par. 293a taikomas ir keleiviams, kurie važiuoja tokia transporto priemone⁴⁵⁵.

Skirtinga Lietuvos teismų praktika taip pat parodo, kad Lietuvos įstatymų leidėjas nepagrįstai prilygino vagystei transporto priemonių nuvaramą neturint tikslo pasisavinti. Vienais atvejais, kai nenustatomas tikslas pasisavinti, asmenys išteisinami, o kitais – nuteisiami. Antai pirmosios instancijos teismas išteisino J. M., nes nenustatė tikslo pasisavinti. Šio sprendimo nepakeitė ir apeliacinės instancijos teismas motyvuojant:

<...> Kaip matyti iš baudžiamosios bylos medžiagos, J. M. nuo 2000 m. dirbo UAB „Amsta“, po darbo valandų ir išėjimais dienomis saugodavo šios bendrovės teritoriją, kurioje buvo laikomi UAB „Languva Plastik“ automobiliai, tarp jų ir automobilis „Renault Master“ <...> kartu su rakteliais bei dokumentais. Įvykio dieną J. M. nusprendė minėtu automobiliu nuvažiuoti iki netoliese esančios parduotuvės nusipirkti maisto produktų, o po 15–20 minučių parvažiavęs pastatyti automobilį į tą pačią vietą ir toliau tęsti savo darbą. Bevažiuodamas į parduotuvę minėtu automobiliu, jį apgadino, nes užkliudė pakeliui buvusią tvorą. Dėl padarytos žalos labai išsigando, todėl, nesulaukęs policijos pareigūnų, pasišalino iš įvykio vietos ir parvaręs šį automobilį į aikštelę pastatė į vietą. Apie padarytą žalą J. M. pranešė darbdaviui ir automobilio savininkams. Tiek ikiteisminio tyrimo metu, tiek teisme J. M. nuosekliai tvirtino, kad neturėjo jokios tyčios ar tikslo pagrobti minėto automobilio <...>. Apygardos teismas pagrįstai konstatavo, kad nors J. M. tyčia paėmė svetimą automobilį, tačiau byloje nėra jokių faktinių duomenų, jog pastarasis

⁴⁵⁵ Žr.: Vagn Greve, Asbjørn Jensen og Gorm Toftegaard Nielsen Kommenteret straffelov Speciel del. Jurist- og Økonomferbundets Forlag, 2005. P. 523, 524.

būtų norėjęs tyčia šį automobilį pasisavinti. Vien tik J. M. noras laikinai pasinaudoti svetimu turtu neturi visų vagystės sudėties būtinųjų požymių.⁴⁵⁶

Kitoje byloje, nors ir nebuvo nustatytas tikslas pasisavinti automobilį (pasak A. T., automobilis jai buvo reikalingas tik iš buto paimtiems daiktams pergabenti), teismas inkriminavo ir automobilio pagrobimą motyvuojant:

<...> Nors kaltinamoji dėl automobilio pagrobimo nurodo, kad neturėjo tikslo šio daikto pasisavinti, tačiau, kaip matyti iš bylos aplinkybių, automobilis realiai buvo pagrobtas esant apibrėžtam tikslui kaip nusikalstamos veikos motyvui, kuris lemia veikos subjektyviosios pusės buvimą. Tai, kad automobilį kaltinamoji, atsitikus nenumatytoms aplinkybėms, netrukus paliko, nėra priežastis, kad būtų galima manyti, jog automobilio, kurio vertė sudaro 41 000 Lt, kaltinamoji realiai nepagrobė.⁴⁵⁷

Be to, ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas daro išlygą, kad automobilio pagrobimu nelaikytini tie atvejai, kai tarp savininko ir asmens yra nusistovėjusi praktika, leidžianti pastarajam naudotis daiktu savininkui sutinkant, tačiau asmuo pasinaudoja daiktu savininkui nežinant (pavyzdžiui, asmuo, kuriam savininkas leisdavo naudotis automobiliu, kartą juo pasinaudoja savininkui nežinant, po to grąžina automobilį)⁴⁵⁸. Kaip teigia A. V. Grišinas, čia baudžiamoji atsakomybė nekyla, nes minėtų subjektų veiksmus laikyti neteisėtais nėra pagrindo⁴⁵⁹. Pagal Danijos teismų praktiką, jei kaltininkas be leidimo pasinaudoja artimo giminaičio automobiliu, atsakomybė nekyla. Antai [byla U 1963.1029 V] šešiolikmetis buvo išteisintas už tai, kad be tėvo leidimo paėmė jo automobilį ir juo naudojosi⁴⁶⁰. Kitoje [U 1963.1031 V] byloje⁴⁶¹ kaltininkas buvo išteisintas dėl brolio motociklo nuvaymo motyvuojant tuo, kad broliai dažnai naudojosi vienas kito transporto priemonėmis neprašydami leidimo.

Atsakomybė pagal BK nekiltų ir tada, kai kaltininkas paimtų svetimą automobilį ir juo naudotųsi esant būtinajam reikalingumui, pavyzdžiui, suteikti

⁴⁵⁶ Lietuvos apeliacinio teismo baudž. byla Nr. 1A-131/2006; kitose bylose taip pat priimti išteisinamieji nuosprendžiai nesurinkus pakankamai įrodymų, kad kaltinamieji ketino pagrobtį svetimą turtą (Klaipėdos miesto apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-382-255/2006; Kėdainių rajono apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-268-04/2004).

⁴⁵⁷ Klaipėdos apygardos teismo baudž. byla Nr. 1-52-50/2007.

⁴⁵⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. Teismų praktika, 2005, Nr. 23. P. 321.

⁴⁵⁹ Гришин А. В., Кузьмин В. А., Майоров В. А. Уголовное право Российской Федерации. – Москва, 2006. С. 318.

⁴⁶⁰ Žr.: Vagn Greve, Asbjørn Jensen og Gorm Toftegaard Nielsen Kommenteret straffelov Speciel del. Jurist- og Økonomferbundets Forlag, 2005. P. 524.

⁴⁶¹ Ten pat.

pagalbą sužalotam asmeniui, kurio gyvybei gresia pavojus, ar sulaikyti nusikaltėlį⁴⁶².

Taigi, atsižvelgiant į kitų šalių patirtį bei Lietuvos teismų praktikoje egzistuojančias problemas – kad asmenys, neteisėtai pasinaudoję automobiliais neturėdami tikslo juos pagrobti, neliktų nebaudžiami, kad nebūtų iškreipta tradicinė turto pagrobimo samprata, siūlytina grąžinti panaikintą Lietuvos baudžiamojo įstatymo normą, reglamentuojančią atsakomybę už neteisėtą transporto priemonės paėmimą neturint tikslo pasisavinti. Kita vertus, kad ši norma netaptų gynybos priemone vagysčių bylose, sankcija už pastarąją veiką galėtų būti analogiška sankcijai, nustatytai už automobilio pagrobimą kaip ir kitose valstybėse (Lenkijoje, Švedijoje). Pavyzdžiui, Lenkija už svetimos mechaninės transporto priemonės paėmimą trumpalaikiam pasinaudojimui baudžia analogiškai kaip ir už paprastą vagystę – nuo 3 mėnesių iki 5 metų (Lenkijos BK 289 straipsnio 1 dalis, 278 straipsnis). Griežtesnės bausmės numatytos esant kvalifikuojančių požymių: kai norint neteisėtai paimti transporto priemonę kliūtys įveikiamos pasinaudojant asmens, kuris neturi teisės į šią transporto priemonę, pagalba arba kai po trumpalaikio pasinaudojimo kaltininkas palieka transporto priemonę sugadintą ar tokioje vietoje, kur kyla pavojus ją prarasti, sugadinti jos dalį ar turinį – baudžiama nuo 6 mėn. iki 8 metų laisvės atėmimo (Lenkijos BK 289 straipsnio 2 dalis), o už smurtinį transporto priemonės paėmimą trumpalaikiam pasinaudojimui baudžiama nuo 1 iki 10 metų laisvės atėmimo (BK 289 straipsnio 3 dalis). Be to, pagal šio straipsnio 4 dalį, be laisvės atėmimo, teismas gali paskirti ir baudą⁴⁶³. Švedijoje už paprastą neteisėtą automobilio ar kitos transporto priemonės paėmimą ar naudojimąsi baudžiama iki 2 metų laisvės atėmimo, analogiškai kaip ir už paprastą vagystę (BK 8 dalis 1 skyrius, 7 skyrius). Jei minėta veika padaroma sunkinančiomis aplinkybėmis, numatytomis šio kodekso 4 skyriuje (pavyzdžiui, kaltininkas su savimi turėjo šaunamąjį ginklą, sprogmenis ir pan. ar veika buvo padaryta ypač pavojingu ar žiauriu būdu, ar

⁴⁶² Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. – Vilnius 2001. P. 349; Гришин А. В., Кузьмин В. А., Майоров В. А. Уголовное право Российской Федерации. – Москва, 2006. С. 318.

⁴⁶³ Žr: Kodeks Karny z wprowadzeniem, 22. wydanie. – С.Н. Beck, 2007. P. 115.

pagrobtas didelės vertės turtas, ar padaryta didelė žala), kaltininkas baudžiamas nuo 6 mėnesių iki 6 metų laisvės atėmimo⁴⁶⁴.

Nagrinėjant Lietuvos teismų praktiką automobilių pagrobimo bylose galima aptikti ir kitų su šia veika susijusių kvalifikavimo ypatumų. Vienas iš jų – automobilių vagysčių bylose dažnai inkriminuojamas ne tik automobilio, bet ir visų jame esančių daiktų pagrobimas. Teismai, nuosprendžio aprašomojoje dalyje aprašydami įvykdytą automobilio vagystę, dažnai išvardija visus „pagrobtus“ daiktus, tarp jų ir dokumentus bei neturinčius vertės daiktus:

A. K. <...> sugadino automobilio <...> vairuotojo durelių ir užvedimo spyneles ir minėtą automobilį su priekaba <...> pagrobė, taip pat pagrobė automobilyje buvusius nukentėjusiojo D. G. daiktus bei išduotus jo vardu dokumentus: vairuotojo pažymėjimą, traktorininko pažymėjimą, darbo pažymėjimą, kito automobilio <...> registracijos liudijimą ir techninės apžiūros taloną.⁴⁶⁵

A.V. nuteistas pagal BK 178 straipsnio 2 dalį už tai, kad <...> slapta pagrobė svetimą turtą – S. B. Š. priklausantį automobilį <...> su jame buvusiais nukentėjusiojo asmeniniais daiktais: magnetola 100 Lt vertės, automobiliniu magnetofonu 150 Lt vertės, automobilio detalėmis, raktų komplektu 100 litų vertės bei dokumentais: draudimo polisą, techninės apžiūros kortelės dublikatu, darbo pažymėjimais, saugos taisyklių knyga, atestacijos pažymėjimu, padarydamas S. B. Š. 5 850 Lt turtinę žalą.⁴⁶⁶

Šiuo atveju teismai nepagrįstai nuosprendžio aprašomojoje dalyje vardijo dokumentus. Įvairūs dokumentai, taip pat mokėjimo instrumentai nėra vagystės dalykas, jų, taip pat kitų daiktų (ginklų, ribotai apyvartoje esančių medikamentų ir pan.) pagrobimas kvalifikuojamas pagal kitų BK skyrių straipsnius (kaip pasikėsinimas į kitas baudžiamosios teisės saugomas teises vertybes) ir jie turi būti įvardijami atskirai aprašant tuose BK straipsniuose numatytas nusikalstamas veikas⁴⁶⁷.

Be to, teismams inkriminuojant visų automobilyje esančių daiktų, galinčių būti vagystės dalyku, pagrobimą dažnai nėra nustatoma, ar kaltininkas turėjo tyčią pagrobtis ir konkrečius automobilyje esančius daiktus:

⁴⁶⁴ The Swedish Penal code. – Stockholm, 1999.

⁴⁶⁵ Kauno apygardos teismo baudž. byla Nr. 1A-53-401/2008

⁴⁶⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudž. byla Nr. 2K-258/2007.

⁴⁶⁷ Žr.: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. Teismų praktika, 2005, Nr. 23. P. 327, 328.

I. R. ir A. C. nuteisti už tai, kad <...> slaptai pagrobė A. A. automobilį <...> ir jame buvusius daiktus: stiklainį su marinuotų česnakų kotais, kurio vertė 10 Lt, stiklainį agurkų – 3,80 Lt, akumuliatorinį gręžtuvą – 50 Lt, juodą vyrišką megztinį – 20 Lt, 4 pakelius cigarečių – 12 Lt, iš viso pagrobė svetimo turto už 17 095,80 Lt. Be to, A. C. nuteistas už tai, kad jis <...> slaptai pagrobė G. M. automobilį <...>, kurio vertė 11 000 Lt, ir jame buvusius daiktus: gręžtuvą – 250 Lt, pjūklą – 380 Lt, iš viso pagrobė svetimo turto už 11 630 Lt.⁴⁶⁸

E.V. nuteistas už tai, kad padėjo pagrobti automobilį <...>, kuriame buvo 21 kvadratas laminuoto parketo 800 litų vertės, tuo padarydami M. Š. 10 800 litų turtinę žalą.⁴⁶⁹

Tokie teismų sprendimai kritikuotini, nes vagystė gali būti padaroma tik tyčia, todėl kaltininkui inkriminuojant ir konkrečių automobilyje esančių daiktų pagrobimą būtina nustatyti, kad jis tuos daiktus taip pat siekė užvaldyti ar bent jau numatė jų užvaldymą kaip labai tikėtiną. Paprastai automobilyje nelaikomų daiktų (stiklainių su česnakais, agurkais, megztinio, cigarečių, laminuoto parketo ir pan.) pagrobimas gali būti inkriminuojamas tik tokiu atveju, kai kaltininkas grobdamas automobilį žinojo apie jame esančius daiktus ir siekė juos užvaldyti (plačiau žr. p. 210). Kaip teigia A. T. H. Smith, pirkėjas neužvaldo jo krepšelyje esančių prekių, kurias jam nežinant įdėjo vaikas, nors ir išėina su jomis iš parduotuvės. Lygiai taip pat jei kaltininkas paima rankinę, ketindamas pagrobti, jo nuomone, ten esančius 5 pensus, tačiau ten yra ir 1 svaro sterlingų moneta, jis nebus kaltas dėl tos monetos pagrobimo, kol nesužinos apie ją ir nenuspręs jos pasilikti⁴⁷⁰.

Taigi turi būti įrodyta kaltininko tyčia pagrobti kiekvieną kaltinime išvardytą daiktą. Pavyzdžiui, *Marchent v Quinn* byloje [1970 2 All E.R. 255 (QBD)] Q buvo kaltinamas 35 marškinių, 9 kelnų, 4 marškinėlių, 2 maudymosi kostiumėlių bei 2 megztinių, bendros 199 svarų sterlingų vertės, pagrobimu, tačiau buvo įrodyta, kad Q pagrobė tik ketverius 25 svarų sterlingų

⁴⁶⁸ Vilniaus apygardos teismo baudž. byla Nr. 1A-95/2008.

⁴⁶⁹ Šiaulių miesto apylinkės teismo baudž. byla Nr. N1-631-167/2007; Vilniaus apygardos teismo baudž. byla Nr. 1-57/2006.

⁴⁷⁰ Smith A. T. H. Property offences. The protection of property through the criminal law. – London, 1994. P. 164.

vertės marškinius, todėl jo nuteisimas siejamas tik su jais⁴⁷¹. Pagal susiklosčiusią Anglijos teismų praktiką, jei kaltininkui pateiktas kaltinimas dėl 2 marškinių, buvusių pakete, vagystės, tačiau įrodoma, kad jis pagrobė tik vienus (kaip teigė kaltinamasis, jis nežinojęs, kad pakete yra antri marškiniai, ir jei būtų žinojęs, jų net nebūtų ėmęs), teismas turi atsižvelgti į kaltinamojo parodymus ir nuteisti dėl to, su kuo kaltininkas sutinka, kol nėra sunkesnį kaltinimą pagrindžiančių įrodymų. Šiuo atveju veikos kvalifikacijai ir baudmės dydžiui reikšmės neturi, tačiau jei kaltinimas būtų pateiktas dėl 500 svarų sterlingų ir paketo kanapių, ir būtų įrodoma tik paketo su kanapėmis vagystė, reikšmė kvalifikacijai akivaizdi⁴⁷².

Šiuo atveju kyla klausimas, kaip teismas pasielgtų, jei pagrobtame automobilyje būtų buvę narkotinių medžiagų – ar taip pat nurodytų, kad kaltininkas pagrobė automobilį ir jame esančias narkotines medžiagas, nesiaiškindamas kaltininko tyčios jas pagrobti? Akivaizdu, kad būtų kitaip. Todėl analogiškai turėtų būti sprendžiamas klausimas dėl bet kokių automobilyje esančių daiktų pagrobimo.

Pabrėžtina, kad grobiant automobilį gali būti padaroma žala ir pačiam vagystės dalykui, t. y. automobiliui, pavyzdžiui, sugadinami užvedimo mechanizmai, sudaužomi langai ir pan., tačiau šiuo atveju įstatymo leidėjui visiškai nesvarbu, ar kaltininkas užvaldė automobilį patekęs į vidų be kliūčių, pašalinęs kliūtis ar jį nutempęs, nuvežęs vilkiku ir pan. Nukentėjusiajam žala padaroma paties automobilio pagrobimu, o ne jo dalies sunaikinimu, sugadinimu. Todėl, baigtos vagystės atveju, veikos kvalifikacijai reikšmės neturi, ar vagystės dalykui buvo padaryta žala, ar ne. Tai gali lemti tik civilinio ieškinio klausimus. Tačiau jei grobimo metu sugadinamas, sunaikinamas ne vagystės dalykas, o kitas turtas, viršijantis 1 MGL, veikos gali būti kvalifikuojamas pagal sutaptį. Antai Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pabrėžia, kad jei „<...> ne tik pagrobiamas, bet ir sugadinamas kitas svetimas

⁴⁷¹ Michael J. Allen & Simon Cooper. *Cases and Materials on Criminal Law*. 9th Edition. – London, 2006. P. 724.

⁴⁷² Smith A. T. H. *Property offences. The protection of property through the criminal law*. – London, 1994. P. 196.

turtas, veika kvalifikuojama kaip idealioji nusikalstamų veikų, numatytų BK 178 ir 187 straipsniuose, sutaptis, kai kito sunaikinto, sugadinto turto vertė viršija 1 MGL⁴⁷³. Pagal 2002 m. Rusijos Aukščiausiojo Teismo praktiką, vagystę, atvirąją vagystę ir plėšimą galima kvalifikuoti pagal sutaptį su svetimo turto sunaikinimu, sugadinimu tik tada, jei šių veikų darymo metu buvo tyčia sunaikintas, sugadintas nukentėjusiojo turtas, kuris nebuvo pagrobimo dalykas⁴⁷⁴. Lenkijoje, kaip minėta, automobilio pagrobimas įsilaužiant į jį kvalifikuojamas kaip vagystė su įsilaužimu, o A. Wąsek nurodo, kad vagystė su įsilaužimu apima turto sugadinimą ar sunaikinimą, jei įsilaužimu padaryta daug mažesnė žala nei žala, padaryta vagyste⁴⁷⁵.

Lietuvos teismų praktikoje nevienareikšmiškai vertinamos situacijos, kai asmuo, grobdamas automobilį, kad patektų į jį, sugadina tam tikras automobilio detales (užraktus, užvedimo spyneles, išdaužo automobilio langus ir pan.). Vienais atvejais šios situacijos kvalifikuojamos pagal sutaptį su svetimo turto sunaikinimu, sugadinimu, kitais – tik kaip automobilio pagrobimas:

N. J. nuteistas pagal BK 178 straipsnio 2 dalį ir 187 straipsnio 3 dalį už tai, kad pagrobė svetimą turtą – 10 000 litų vertės automobilį bei, vykdydamas automobilio vagystę ir siekdamas patekti į minėtą automobilį, sugadino vairuotojo durelių spynele bei užveddamas automobilį sugadino užvedimo spynele, taip sugadino svetimą M. Š. priklausantį turtą, padarydamas 300 litų materialinę žalą.⁴⁷⁶

A. K. nuteistas pagal BK 178 straipsnio 2 dalį, 187 straipsnio 3 dalį už tai, kad <...> tyčia išdaužė D. J. M. priklausančio automobilio <...>kairės pusės užpakalinių durelių 80 Lt vertės stiklą, sudaužė 120 Lt vertės užvedimo spynele ir sugadino automobilyje buvusią 49 Lt vertės vaistinėlę su vaistais, t. y. tyčia sugadino turtą, kurio vertė 249 Lt, bei pagrobė D. J. M. priklausantį 2 000 Lt vertės automobilį <...> su jame buvusiais daiktais: 3 vnt. garsajuosčių, kurių kiekvienos vertė 11 Lt, iš viso už 33 Lt, trimis raktais, kurių kiekvieno vertė yra 10 Lt, iš viso už 30 Lt, ir 49 Lt vertės vaistinėlę su vaistais, t. y. iš viso pagrobė turtą, kurio vertė 2 112 Lt.⁴⁷⁷

⁴⁷³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. Teismų praktika, 2005, Nr. 23. P. 322.

⁴⁷⁴ РФ Верховный Суд, 27 декабрь 2002 г. „о судебной практике по делам о краже, грабеже и разбое“.

⁴⁷⁵ Kodeks karny, Csepc szczególna, Komentarz. Tom II. Red. Prof. Dr hab. Andrzej Wąsek. – Warszawa. 2004. P. 717, 731.

⁴⁷⁶ Šiaulių miesto apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-277-716/2007. Analogiškai veikos kvalifikuotos ir kitose bylose, žr.: Šiaulių apygardos teismo baudž. byla Nr. 1A-35-135/2008; Šiaulių miesto apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-520-621/07; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudž. byla Nr. 2K-469/2006.

⁴⁷⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudž. byla Nr. 2K-149/2006.

Minėtose bylose teismai nepagrįstai inkriminavo ir svetimo turto sugadinimą, nes sugadintas pats vagystės dalykas. Pritariant tokiai teismų pozicijai kiltų nelogiškų situacijų tais atvejais, kai automobilis iš viso nerandamas ir negražinamas savininkams dėl to, kad jis parduotas nenustatytiems asmenims arba išardytas ir parduotas dalimis, kaltininkai būtų baudžiami švelniau, t. y. tik už automobilio vagystę. Tačiau apgadintą automobilį gražinę savininkui kaltininkai atsakytų už du nusikaltimus – už automobilio pagrobimą ir už svetimo turto sugadinimą, sunaikinimą. Arba, pavyzdžiui, aukščiau cituotoje byloje A. K. buvo inkriminuotas automobilyje buvusios vaistinėlės sugadinimas ir pagrobimas. Tačiau jei vaistinėlė su vaistais nebūtų buvusi gražinta, A. K. atsakytų tik už jos pagrobimą. Todėl pritartina teismo sprendimui esant baigtam pagrobimui kaltininkų veiksmus kvalifikuoti tik kaip automobilio vagystę, nors jie grobdami automobilį sugadino tam tikras jo detales:

G. R. ir A. M. nuteisti pagal BK 178 straipsnio 2 dalį už tai, kad, veikdami bendrai grupėje, pagrobė automobilį, t. y. <...> iš namo kiemo, išėmę galinį keleivio pusės lango stiklą, pateko į R. G. priklausančio automobilio <...> 1 000 litų vertės vidų ir sujungę užvedimo spynelės laidus, šį automobilį pagrobė, tuo padarydami R. G. 1 000 litų žalą.⁴⁷⁸

Be to, pasitaiko atvejų, kai pagrobtas automobilis sunaikinamas ar sugadinamas jį padegus. Kyla klausimas, ar šiuo atveju veikia kvalifikuotina tik kaip automobilio pagrobimas, ar pagal sutaptį su turto sunaikinimu, sugadinimu visuotinai pavojingu būdu (BK 187 straipsnio 2 dalis). Baudžiamosios teisės doktrinoje laikomasi nuomonės, kad užvaldęs pagrobtą daiktą turėdamas tikslą pasisavinti, kaltininkas toliau elgiasi su juo kaip su nuosavu (suvalgo, padovanoja, parduoda, naudoja, išmeta), todėl motyvas veikos kvalifikavimui reikšmės neturi⁴⁷⁹. A. Drakšienė teigia: „Įstatymų leidėjui visai nesvarbu, ką kaltininkas su juo veiks toliau.“⁴⁸⁰ Todėl veiksmai, atlikti su jau pagrobtu svetimu turto, papildomos baudžiamosios atsakomybės

⁴⁷⁸ Marijampolės rajono apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-347-537/2007. Analogiškai sprendimas priimtas Šiaulių miesto apylinkės teismo baudž. byloje Nr. N1-034-741/08.

⁴⁷⁹ Vagystė gali būti padaryta tiek savanaudiškais, tiek altruistiniais motyvais. Žr.: Wessels J., Hillenkamp T. Strafrecht, besonderer teil 2. Sraftaten gegen Vermögenswerte. – Heidelberg, 1999. P. 50.

⁴⁸⁰ Žr.: Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. – Vilnius, 2003. P. 349.

turtą pagrobusiam asmeniui neužtraukia ir papildomai nekvalifikuojami⁴⁸¹. Antai nors byloje nustatyta, kad kaltininkai pagrobę automobilį jį išardė, t. y. išėmė variklį, nuėmė ratus, o automobilį supjaustė, teismas pagrįstai juos nuteisė tik už automobilio vagystę⁴⁸². Veiką kvalifikuojant pagal du nusikaltimus, kaltininkas nepagrįstai būtų baudžiamas dėl to paties dalyko du kartus. Tuo tarpu žala automobilio savininkui padaryta automobilio pagrobimu ir sunaikinus automobilį ta žala nepadidėja. Griežtinti kaltininkui atsakomybę dėl to, kad jis veiką padaro visuotinai pavojingu būdu, taip pat netikslinga, nes nuosavo turto sunaikinimas, sugadinimas visuotinai pavojingu būdu nėra kriminalizuotas. Be to, ir sankcija už automobilio pagrobimą yra griežtesnė⁴⁸³ nei už svetimo turto sunaikinimą visuotinai pavojingu būdu. Tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, kad papildomai veika nekvalifikuojama pagal BK 187 straipsnio 2 dalį tik tada, kai yra baigtas automobilio pagrobimas, o automobilio sunaikinimas, sugadinimas visuotinai pavojingu ar visuotinai nepavojingu būdu, esant nebaigtai automobilio vagystei, gali būti kvalifikuojamas pagal sutaptį (BK 22 straipsnis, 178 straipsnio 2 dalis ir BK 187 straipsnio 2 dalis ar 1 dalis)⁴⁸⁴.

Teismų praktikoje šios situacijos vertinamos nevienareikšmiškai. Vienais atvejais, kai automobilio pagrobimas jau baigtas, jo sunaikinimas visuotinai pavojingu būdu kvalifikuojamas papildomai, kitais atvejais, net ir esant nebaigtai automobilio vagystei, minėti veiksmai kvalifikuojami tik kaip automobilio pagrobimas:

Z. K. nuteistas pagal BK 178 straipsnio 2 dalį ir 187 straipsnio 2 dalį už tai, kad, turėdamas tikslą pagrobtį automobilį, <...> užvedė automobilį ir išvažiavo, taip pagrobdamas minėtą Š. P. automobilį bei padarydamas pastarajam 4 600Lt turtinę žalą; be to, Z. K. nuteistas už tai, kad <...> naktį atvaręs pagrobtą Š. P. automobilį į <...> mišką, įmetė į automobilio saloną degančią cigaretės nuorūką, nuo kurios automobilis užsidegė ir visiškai sudegė, tokiu visuotinai pavojingu būdu sunaikino Š. P. 4 600 Lt vertės automobilį. Kaip parodė kaltinamasis, automobilį paliko prie

⁴⁸¹ Žr.: Vosyliūtė A. Vagystės baigtumo nustatymo problemos Lietuvos Respublikos teismų praktikoje. Mokslo darbai. Teisė. Nr. 64, 2007. P. 151; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. Teismų praktika, 2005, Nr. 23. P. 340.

⁴⁸² Marijampolės rajono apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-347-537/2007.

⁴⁸³ Už automobilio pagrobimą gresia iki 6 metų laisvės atėmimo (BK 178 straipsnio 2 dalis), už turto sunaikinimą, sugadinimą visuotinai pavojingu būdu – iki 5 metų laisvės atėmimo (BK 187 straipsnio 2 dalis).

⁴⁸⁴ Plačiau apie tai žr.: Vosyliūtė A. Vagystės baigtumo nustatymo problemos Lietuvos Respublikos teismų praktikoje. Mokslo darbai. Teisė. Nr. 64, 2007. P. 135–154.

sodų bendrijos, tą pačią naktį prie palikto automobilio grįžo dviračiu, nuvarė pagrobtą automobilį giliau į mišką ir paslėpė. Išeidamas numetė degančią nuorūką ant vairuotojo sėdynės, nuo ko automobilis užsidegė.⁴⁸⁵

Cituotoje byloje automobilio pagrobimas jau buvo baigtas, todėl, manytina, teismas nepagrįstai inkriminavo ir automobilio sunaikinimą visuotinai pavojingu būdu.

Kitoje byloje S.G. buvo kaltinamas tik pagal BK 178 straipsnio 2 dalį, nors nustatyta, kad kaltininkai pagrobtą automobilis sudegino:

S.G. įvykio dieną susitiko su A. M. ir D. Ž., <...> pastarasis pasiūlė pasivažinėti. Abu su A. M. stebėjo aplinką, o D. Ž. į automobilį <...> įlindo per neužrakintą bagažinę. Patekęs į vidų, D. Ž. atrakino galines ir priekines automobilio dureles. Atsisėdęs į priekinę sėdynę, D. Ž. nuplėšė po vairu esančią apdailą ir, sujungęs laidus, užvedė variklį. Po to visi trys nuvažiavo. Automobilį apie pusę valandos vairavo visi trys pakaitomis. Vairuodamas automobilį, įvažiavo į griovį ir, nepavykus iš jo išvažiuoti, automobilį padegė.⁴⁸⁶

Šioje byloje teismas automobilio pagrobimą pripažino baigtu, todėl pagrįstai neinkriminavo jo sunaikinimo visuotinai pavojingu būdu. Nors, kaip rodo faktinės aplinkybės, būtent tai, kad kaltininkai įvažiavo į griovį ir negalėdami iš jo išvažiuoti sudegino automobilį, liudija, kad automobilis nebuvo užvaldytas tik dėl nuo kaltininkų valios nepriklausančių aplinkybių, todėl diskutuotina, ar tai baigta vagystė, nes, jei vagystė nebaigta, galėtų būti inkriminuotas ir automobilio sunaikinimas visuotinai pavojingu būdu. Be to, ta aplinkybė, kad jie pakaitomis vairavo visi trys, gali reikšti, kad kaltininkų tikslas buvo ne pagrobt, o tik laikinai neteisėtai pasinaudoti automobiliu (pabrėžtina, kad tokios normos galiojančiame Lietuvos BK nėra, tačiau jei būtų, automobilio sunaikinimas visuotinai pavojingu būdu taip pat galėtų būti kvalifikuojamas papildomai pagal BK 187 straipsnio 2 dalį). Kitoje byloje⁴⁸⁷, nors automobilio detalės buvo sugadintos ne visuotinai pavojingu būdu, teismas pagrįstai kaltininko veiksmus kvalifikavo pagal dviejų nusikaltimų sutaptį, nes vagystė nebuvo baigta (BK 22 straipsnis, 178 straipsnio 2 dalis ir 187 straipsnio 1 dalis).

⁴⁸⁵ Vilniaus apygardos teismo baudž. byla Nr. 1A-74/2007.

⁴⁸⁶ Klaipėdos miesto apylinkės teismo baudž. byla Nr. N1-600-549.

⁴⁸⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudž. byla Nr. 2K-736/2007.

Taigi *automobilio* požymiui inkriminuoti reikšminga nustatyti ir objektyvųjį (kad yra pagrobtas automobilis), ir subjektyvųjį (kad kaltininkas suvokė grobiąs automobilį) šio požymio kriterijus. Kadangi kaltininkas, grobdamas automobilį, dažniausiai negali numatyti *transporto priemonės išregistravimo* ar *neįregistravimo* aplinkybės, manytina, kad šių aplinkybių netikslinga laikyti požymiais, lemiančiais transporto priemonės pripažinimą automobiliu. Be to, įvertinus kitų šalių patirtį ir Lietuvos teismų praktikoje egzistuojančias problemas (kad neteisėtai pasinaudoję automobiliais neturėdami tikslo juos pagrobtį asmenys neliktų nebaudžiami ir nebūtų paneigta vagystės esmė), tikslinga grąžinti į Lietuvos BK normą, reglamentuojančią atsakomybę už neteisėtą transporto priemonės paėmimą neturint tikslo pagrobtį. Kita vertus, kad ši norma netaptų gynybos priemone vagysčių bylose, sankcija už tokią veiką galėtų būti analogiška BK numatytai sankcijai už automobilio pagrobimą, kaip, pavyzdžiui, kitose valstybėse (Lenkijoje, Švedijoje).

2. Itin kvalifikuojantys požymiai

2.1. Didelės vertės turtas

Vienas iš vagystę itin kvalifikuojančių požymių yra *didelės vertės turtas*. Pabrėžtina, kad šis požymis nėra naujas, jis buvo įtvirtintas ir 1961 m. BK kaip *stambus mastas*. Be to, iki 1994 m. savarankišku nusikaltimu buvo laikomas ir itin stambaus masto grobimas (BK 95 straipsnis). Iki 1994 m. nei *stambaus masto*, nei *itin stambaus masto* požymiai baudžiamajame įstatyme nebuvo atskleisti, todėl teismas vertino, kokį pagrobimą laikyti stambiu ar itin stambiu mastu. A. Drakšienė ir E. Stauskienė, kalbėdamos apie stambų mastą, pabrėžė: „Šis vertinamasis požymis buvo nustatomas remiantis šiais kriterijais: kokybiniais, kiekybiniais ir ekonominiais.“⁴⁸⁸ Tuo metu baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje vagystę paprastai laikydavo padaryta stambiu mastu, kai pagrobto turto vertė buvo nuo 2 500 iki 10 000 rublių, o itin stambiu

⁴⁸⁸ Drakšienė A., Stauskienė E. Nusikaltimai nuosavybei Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose. – Vilnius, 1998. P. 32.

mastu – jei pagrobto turto vertė viršydavo 10 000 rublių⁴⁸⁹. Kita vertus, net ir neviršijanti minėtų ribų, atsižvelgus į pagrobto turto kiekį, tūrį, kokybę, kitas turto savybes, pagrobimu padarytą bendrą žalą, nusikaltimo padarymo laiką bei vietą ir pan., turto grobimas galėjo būti laikomas padarytas stambiu ar itin stambiu mastu⁴⁹⁰. Įdomu ir tai, kad nuo 1995 m. birželio 9 d. iki 1999 m. gruodžio 15 d.⁴⁹¹ stambaus masto vagyste laikytas ir automobilio pagrobimas. Tačiau toks įstatymo leidėjo požiūris aiškiai prieštaravo pagrindinėms baudžiamosios teisės nuostatoms, todėl šio požymio pagrįstai buvo atsisakyta (žr. p. 78–79).

Šiuo metu turto didelės vertės išaiškinimas pateiktas Lietuvos BK 190 straipsnyje: turtas yra didelės vertės, kai jo vertė viršija 250 MGL (BBND)⁴⁹². Tokia nuostata įstatymų leidėjas pagrįstai atsisako *didelės vertės* kaip vertinamojo požymio. Sąvokos „didelės vertės svetimas turtas“ turinys yra griežtai apibrėžtas, todėl tokie kriterijai kaip svoris, kiekis, ūkinė reikšmė ir pan. turto vertės dydžio nustatymui ir veikos kvalifikavimui reikšmės neturi. Šiuo metu 250 MGL (BBND) atitinka 32 500 litų, nes Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. spalio 14 d. nutarimu Nr. 1031 patvirtintas bazinis bausmių ir nuobaudų dydis (BBND) yra 130 litų⁴⁹³. Todėl objektyvioji šio požymio išraiška yra daugiau nei 32 500 litų vertės svetimo turto pagrobimas.

Baudžiamosios teisės doktrinoje ir teismų praktikoje paprastai sutariama, kad pagrobto turto pinigine vertė nustatoma atsižvelgiant į daikto vidutinę rinkos vertę veikos padarymo metu. O. Fedosiukas nurodo, kad

⁴⁸⁹ Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras. – Vilnius, 1989. P. 171, 181.

⁴⁹⁰ Žr.: Комментарий к уголовному кодексу РСФСР – Москва, 1985. P. 199, 222.

⁴⁹¹ Žr.: 1995 m. gegužės 30 d. įstatymas Nr. I-911 „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 280 straipsnio papildymo“ // Valstybės žinios, 1995, Nr. 48-1163; 1999 m. lapkričio 25 d. įstatymas Nr. VIII-1439 „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 8⁽¹⁾, 79, 80, 85, 201⁽¹⁾, 203⁽¹⁾, 212, 213⁽¹⁾, 225, 229, 230, 230⁽¹⁾, 231, 232⁽¹⁾, 232⁽⁴⁾, 234, 236, 237, 239, 243, 246, 251, 253, 254, 256, 260, 264, 271, 274, 275, 278, 280, 281, 291, 292, 293, 296, 309, 310, 314, 315, 316, 320, 321, 323, 326⁽¹⁾, 326⁽²⁾, 328, 329⁽²⁾ straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas“ // Valstybės žinios, 1999, Nr. 106-3059.

⁴⁹² Pabrėžtina, kad MGL (minimalus gyvenimo lygis) nuo 2008 m. rugpjūčio 1 d. pakeistas į BBND (Bazinį bausmių ir nuobaudų dydį), žr.: Lietuvos Respublikos minimaliojo darbo užmokesčio dydžių, socialinės apsaugos išmokų ir bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio indeksavimo nustatymo įstatymas // Valstybės žinios, 2008, Nr. 83-3294.

⁴⁹³ Žr.: Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. spalio 14 d. nutarimas Nr. 1031 „Dėl bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2008, Nr. 121-4608. Pabrėžtina, kad nuo 2007 m. sausio 1 d. minimalus gyvenimo lygis (MGL) taip pat buvo 130 litų per mėnesį vienam Lietuvos Respublikos gyventojui (žr.: Lietuvos Respublikos 2007 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodyklių patvirtinimo įstatymas Nr. X-963 // Valstybės žinios, 2006, Nr. 138-5267.

„kvalifikuojant veiką pagal BK 178 straipsnį, pagrobto turto vertė nustatoma remiantis daikto rinkos verte veikos padarymo metu“⁴⁹⁴. A. I. Boicovas teigia, kad „pagrobto turto vertė nustatoma pagal tam tikro daikto vidutinę rinkos kainą, kuri buvo nusikalstamos veikos padarymo metu toje vietoje, kurioje buvo padaryta nusikalstama veika“⁴⁹⁵. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pozicija šiuo klausimu analogiška: „Pagrobto turto vertė nustatoma pagal pagrobto daikto vidutinę rinkos vertę veikos padarymo metu.“⁴⁹⁶ Kita vertus, nėra aiškaus kriterijaus, kuriuo vadovaujantis galėtų būti nustatyta vidutinė rinkos vertė. A. Bukelienė teigia, kad turto vertė gali būti nustatoma pagal pirkimo–pardavimo sandorius, turto sukūrimo (atkūrimo), įsigijimo sąnaudas, pajamas, gaunamas naudojant turtą⁴⁹⁷. A. I. Boicovas pateikia keturis metodus turto rinkos kainai nustatyti: pagal identiškų prekių kainą; pagal vienuolikos prekių kainą; pagal sekančio pardavimo kainą; pagal sąnaudų metodą. Jis pabrėžia, kad taikant du pirmus metodus reikia atsižvelgti į sandorius, sudarytus šios prekės pardavimo momentu, bei sandorius dėl identiškų prekių, kurie sudaromi esant panašiomis sąlygomis. Šiai informacijai gauti naudojami oficialūs šaltiniai, nurodantys rinkos kainas ir biržų kotiruotes. Be to, galima pasinaudoti komercinių firmų prekių įkainiais, katalogais ir pan. Jei nusikaltimo padarymo metu nėra galimybės sudaryti sandorius dėl identiškų prekių, kai rinkoje nėra tokių prekių pasiūlos arba kai neįmanoma nustatyti rinkos kainų dėl informacijos šaltinių neprieinamumo, rekomenduojama taikyti sekančio pardavimo kainos metodą. Jeigu šio metodo taikyti neįmanoma, t. y. nėra informacijos apie prekės, kuri buvo pirkėjo parduota, kainą, taikomas sąnaudų metodas⁴⁹⁸. Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką, turto vertė gali būti nustatoma pagal pirkimo–pardavimo sandorių kainą, turto sukūrimo (atkūrimo), įsigijimo kaštus. O kai daikto įsigijimas pagal sutartį yra susijęs su

⁴⁹⁴ Fedosiuk O. Baudžiamoji teisė (Specialioji dalis). Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams // http://www.mruni.lt/mru_lt_dokumentai/katedros/baudziamosios_teises_katedra/paskaitos/nusik_turtui_1.ppt#43

⁴⁹⁵ Бойцов А. И. Преступления против собственности. – СПб, 2002. P. 525.

⁴⁹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimo Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“ apžvalga // Teismų praktika, 2005, Nr. 23. P. 317.

⁴⁹⁷ Žr.: Bukelienė D. Baudžiamoji atsakomybė už turto pasisavinimą ir turto iššvaistymą (teoriniai ir praktiniai aspektai) – Vilnius, 2008. P. 79.

⁴⁹⁸ Бойцов А. И. Преступления против собственности. – СПб, 2002. С. 525.

papildomomis prievolėmis savininkui (pavyzdžiui, mobilusis telefonas, kurio rinkos vertė 500 litų, įsigytas už 1 litą sudarant terminuotą abonementinę sutartį), arba jei savininkas turtą įsigijo mažesne nei vidutinė rinkos kaina (akcijos metu ar pritaikius nuolaidą), pagrobto turto vertė nustatoma atsižvelgiant į identiško ar tos kategorijos daikto analogo vidutinę rinkos kainą. Todėl šiuo atveju kvalifikuojant vagystę arba nustatant pagrobimu padarytos materialinės žalos dydį vadovujamasi daikto vidutine rinkos kaina, nepaisant daikto įsigijimo kainos⁴⁹⁹.

Nustatant turto rinkos vertę, galima pasinaudoti ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 12 d. nutarimu NR. 871 patvirtinta Rinkos kainos, pagal kurią mokesčio administratorius apskaičiuoja prekių ar paslaugų apmokestinamąją vertę savo sprendimu, nustatymo metodais ir jų taikymo tvarka (toliau – Rinkos kainos nustatymo metodika). Rinkos kainos nustatymo metodikoje nurodyti šie įvertinimo metodai:

1. **tapačių prekių kainos metodas** (taikant šį metodą, tapačiomis laikomos prekės, kurių tapatūs šie požymiai: paskirtis; fizinės savybės ir techninės charakteristikos; kokybė ir kilmė; valstybė, kurios rinkai jos skirtos. Be to nereikšmingi prekių išvaizdos ar kokybės kategorijos skirtumai, jeigu kiti požymiai atitinka aukščiau nurodytus kriterijus, nėra kliūtis laikyti prekes tapačiomis);

2. **panašių prekių kainos metodas** (taikant šį metodą, panašiomis laikomos prekės, kurių panašūs šie požymiai: prekė turi panašias savybes ir gali atlikti tą pačią funkciją; paslauga užtikrina to paties poreikio tenkinimą; prekių pagaminimo savikainos elementai yra panašūs);

3. **prekių pagaminimo savikainos arba įsigijimo kainos ir įprastos veiklos pelningumo normos metodas** (taikant šį metodą, prie prekių pagaminimo savikainos (įsigijimo kainos) pridedama įprasta veiklos pelningumo norma, taip pat įvairios kitos su prekių tiekimu susijusios pirkėjui tenkančios išlaidos);

⁴⁹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimo Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“ apžvalga // Teismų praktika, 2005, Nr. 23. P. 317.

4. **prekių pagaminimo savikainos ar įsigijimo kainos metodas** (taikant šį metodą, prie prekių pagaminimo savikainos (įsigijimo kainos) pridedamos įvairios su prekių tiekimu susijusios pirkėjui tenkančios išlaidos).

Pabrėžtina, kad teismų praktikoje nustatant analogiškų pagrobtų daiktų vertę vadovaujamosi skirtingomis metodikomis⁵⁰⁰ (žr. p. 191). Dėl to kyla klausimas, ar įstatymų leidėjas, nepateikdamas bendros metodikos pagrobto turto vertei nustatyti, nepažeidžia *nullum crimen, sine lege* principo, kuris, be kita ko, reikalauja, kad iš baudžiamojo įstatymo teksto būtų aiškūs nusikalstamos veikos požymiai⁵⁰¹.

Baudžiamosios teisės doktrina ir teismų praktika reikalauja atskirti turto vertę nuo nusikaltimu padarytos žalos. Todėl kai kurie teisininkai teigia, kad į turto vertę nėra tikslinga įskaičiuoti nuostolių ar negauto pelno. A. Drakšienė nurodo, kad „grobimas neapima negautos naudos“⁵⁰², O. Fedosiukas teigia⁵⁰³, kad „<...> negautas pelnas gali būti pasekmių, t. y. žalos, bet ne dalyko vertės, apskaičiavimo kriterijumi“ Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuotą praktiką taip pat „svarbu tinkamai nustatyti pagrobto turto vertę ir ją atskirti nuo visos fizinio ar juridinio asmens dėl nusikalstamos veikos patirtos žalos. <...> Nusikalstamos veikos kvalifikavimui turi įtakos tik paties pagrobto turto vertė, o ne bendrai patirta žala“⁵⁰⁴. Sovietinėje Rusijoje vieni teisininkai siūlė į

⁵⁰⁰ Išnagrinėjus 2005–2007 metų baudžiamąsias bylas, susijusias su didelės vertės turto pagrobimais (iš viso 90 baudžiamųjų bylų), paaiškėjo, kad tiek ikiteisminio tyrimo institucijos, tiek teismai, apskaičiuodami turto rinkos vertę, esant analogiškomis faktinėms aplinkybėms, atsižvelgė į skirtingus duomenis (daiktų įsigijimo vertę, realizacijos kainas, vienais atvejais apskaičiuodami turto vertę įskaitė ir negautą pelną, kitais – ne, ir pan.), dėl to ir skirtingai nustatė didelės vertės turto požymį. Dažniausiai teismai, perskaičiavę turto vertę, panaikindavo kaltinimus dėl didelės vertės svetimo turto pagrobimo. Antai kaltinimai pagal BK 178 straipsnio 3 dalį buvo perkvalifikuoti į kitas BK 178 straipsnio dalis (Vilniaus apygardos teismo baudž. byla Nr. 1-69/2007; Vilniaus apygardos teismo baudž. byla Nr. 1-215/2005; Vilniaus apygardos teismo baudž. byla Nr. 1-234/2006; Vilniaus apygardos teismo baudž. byla Nr. 1-222/2005; Kauno apygardos teismo baudž. byla Nr. 1-44-120/2007; Panevėžio apygardos teismo baudž. byla Nr. 1NS-00055-366/2005; Klaipėdos apygardos teismo baudž. byla Nr. 1-83-417/2007). Kitose bylose (Vilniaus apygardos teismo baudž. byla Nr. 1-119/2007; Klaipėdos apygardos teismo baudž. byla Nr. 1-40-382/2007) tęstinės veikos perkvalifikuotos į daugetą ir atitinkamai padalyta turto vertė bei panaikintas didelės vertės turto požymis.

⁵⁰¹ Pabrėžtina, kad Europos Žmogaus Teisių Teismas ne vienoje byloje aiškindamas esminį baudžiamosios teisės principą *nullum crimen, sine lege* yra pabrėžęs, kad „bet kuris nusikaltimas turi būti tiksliai nustatytas įstatyme, be to, būtina, kad kiekvienas galėtų suprasti iš straipsnio teksto, kokie veiksmai ar neveikimas gali užtraukti baudžiamąją atsakomybę“ (žr.: Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. – Vilnius, 2003. P. 23); apie šio principo svarbą plačiau žr.: Švedas G. Baudžiamosios politikos pagrindai ir tendencijos Lietuvos Respublikoje. – Vilnius, 2006. P. 32.

⁵⁰² Drakšienė A., Stauskienė E. Nusikaltimai nuosavybei Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose. – Vilnius, 1998. P. 32.

⁵⁰³ Fedosiuk O. Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas, 2002. P. 191.

⁵⁰⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“ // Teismų praktika, 2005, Nr. 23. P. 328.

žalą, be vertės, įtraukti ir dėl nusikaltimo patirtas išlaidas⁵⁰⁵, kiti – negautą pelną⁵⁰⁶. To meto teismų praktika neskyrė stambaus masto ir žalos, šie terminai buvo suprantami vienodai. Net RTFSR Aukščiausiojo Teismo plenumas dėl teismų praktikos atviros vagystės ir plėšimo bylose pabrėžė, kad pasisavinimas bei iššvaistymas stambiu mastu turi būti suprantamas lygiai taip pat kaip ir stambaus masto pagrobimas⁵⁰⁷. V. I. Plochovos nuomone, dėl šios priežasties 1980–1990 metais ir teismų praktikoje, ir teorijoje turto vertė buvo tapatinama su žala⁵⁰⁸. Tačiau šiandien vertinant žalos dydį būtina atsižvelgti į nukentėjusiojo interesus, o kvalifikuojant veiką pagal pagrobto turto vertę – į kaltininko tyčios kryptingumą⁵⁰⁹.

Lietuvos teismų praktikos analizė taip pat rodo, kad teismai nevienodai apskaičiuoja pagrobto turto vidutinę rinkos vertę: vienais atvejais įskaičiuoja ir negautą pelną, kitais atvejais to nedaro. Pavyzdžiui, vagysčių iš parduotuvių atvejais pagrobto turto vertė paprastai nustatoma atsižvelgiant į pardavimo kainas (įskaičiuojant ir negautą pelną)⁵¹⁰. Tuo tarpu, jei turtas pagrobiamas iš fizinio asmens, užsiimančio prekyba, negautas pelnas į pagrobto turto vertę neįskaičiuojamas. Antai teismas, perkvalifikuodamas A. V. veiką iš BK 178 straipsnio 3 dalies į BK 178 straipsnio 2 dalį, motyvuoja:

Kaltinamasis L. V. <...> nesutinka su pagrobto daiktų kiekiu ir verte, nurodyta kaltinime. <...> Nukentėjusysis G. S. parodė, kad <...> kieme iš mikroautobuso pagrobė dalį prekių, kurių vertė 38 522 Lt. <...> Ieškinyje nurodė pardavimo kainas. Realų prekių kainą yra nurodyta sąskaitose-faktūrose. Civiliniame ieškinyje įskaičiuotas negautas pelnas, nurodė apie 20 proc. antkainį. <...> L. V. ir A. V. nusikalstami veiksmai iš BK 178 straipsnio 3 dalies perkvalifikuotini į BK 178 straipsnio 2 dalį, nes jie bendrininkų grupėje, iš automobilio (saugyklos) pagrobė svetimą G. S. turtą. Teismas nenustatė kvalifikuojančios aplinkybės – didelės vertės svetimo turto pagrobimo. Įvertinus G. S. pateiktą sąskaitą-faktūrą nustatyta, kad

⁵⁰⁵ Кольшикина В. Ф. Уголовная ответственность за уничтожение или повреждение имущества: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – М., 1977. С.14; и др.

⁵⁰⁶ Пинаев А. А. Уголовно-правовая борьба с хищениями. С. 74; и др.

⁵⁰⁷ Бюллетень Верховного Суда РСФСР. 1966. No 6.-С.1-3; 1971. No 4. С. 5-6; 1983. No 10. С. 10-11; 1990. No. 7. С. 6-7. Бюллетень Верховного Суда РФ, 1995. No. 7.С. 3.

⁵⁰⁸ Плохова В. И. Ненасильственные преступления против собственности – Юридический центр Пресс, 2003. С. 190.

⁵⁰⁹ Лопашенко Н. А. Преступления против собственности. – М.: ЛексЭст, 2005. С. 320.

⁵¹⁰ Šiaulių apygardos teismo baudž. byla Nr. 1-13-116-2007; Panevėžio apygardos teismo baudž. byla Nr. 1-7-193/2007.

padaryta 23 462,15 Lt materialinė žala. G. S. civilinis ieškinys pareikštas įvertinant prekių pardavimo kainą, t. y. negautą naudą. Kadangi nėra nustatyta, kad padaryta 250 MGL (31 250 Lt) materialinė žala, nusikalstami veiksmai perkvalifikuotini.⁵¹¹

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad pagrįstai nukentėjusiojo civiliniame ieškinyje įskaičiuotas negautas pelnas, nes tokiais atvejais negauta nauda gali būti įskaičiuojama į nusikaltimu padarytą turtinę žalą. Pagal CK 6.249 straipsnyje suformuluotą nuostatą, žala yra ne tik asmens turto netekimas, turėtos išlaidos, bet ir negautos pajamos, kurias asmuo būtų gavęs, jei nebūtų buvę neteisėtų veiksmų⁵¹². Tačiau teismas, apskaičiuodamas pagrobto turto vertę, turi vadovautis ne civiliniame ieškinyje nurodyta žala, o realia pagrobto turto verte, kuri ir gali lemti veikos kvalifikaciją.

Manytina, kad tais atvejais, kai svetimas turtas pagrobiamas iš tam tikrų įmonių, užsiimančių gamyba, prekyba ir pan., tikslinga pagrobų daiktų vertę nustatyti vadovaujantis prekių pagaminimo savikainos arba įsigijimo kainos ir įprastos veiklos pelningumo normos metodu, t. y. prie prekių pagaminimo savikainos (įsigijimo kainos) pridėti įprastos veiklos pelningumo normą, taip pat įvairias kitas su prekių tiekimu susijusias pirkėjui tenkančias išlaidas. Šis metodas geriau atspindėtų vidutinę daikto rinkos vertę, nes, vadovaujantis anksčiau išsakyta pozicija ir visais atvejais, nustatant pagrobų daiktų vertę, neįskaičiavus pelno bei išlaidų, susijusių su daiktų įsigijimu, esant analogiškomis situacijoms veikos vertinimas būtų skirtingas ir priklausytų tik nuo to, ar svetimas turtas yra pagrobtas iš fizinio asmens, ar iš įmonės. Pavyzdžiui, vienu atveju kaltininkas pagrobia tokios pačios rūšies ir tokį patį daiktų kiekį iš fizinio asmens, kitu atveju – iš parduotuvės. Akivaizdu, kad parduotuvė prekes įsigyja už mažesnę kainą nei parduoda fiziniams asmenims. Todėl gali atsitikti taip, kad kaltininkui, pagrobusiam analogiškus daiktus ir tokį patį jų kiekį iš fizinio asmens, bus inkriminuojama didelės vertės vagystė, o pagrobusiam iš parduotuvės – paprasta vagystė (jei nebus įsibrovimo į patalpą požymio). Tačiau manytina, kad aplinkybė, jog parduotuvė prekių įsigyja mažesnėmis kainomis (pavyzdžiui, didmeninėmis), nelemia pagrobimo

⁵¹¹ Vilniaus apygardos teismo baudž. byla Nr.1-122/2005.

⁵¹² Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso komentaras. I dalis. – Vilnius, 2003. P. 279.

mažesnio pavojingumo. Be to, kaltininkas, grobdamas prekes iš parduotuvės, suvokia, kad prekių kainos mažmeninės, o ne didmeninės⁵¹³.

Be to, eksportui (parduoti kitų valstybių rinkoje) skirtų Lietuvoje pagamintų daiktų vertė turėtų būti nustatoma atsižvelgiant į vidutinę rinkos vertę Lietuvoje, o ne kitoje valstybėje, nes pagrobto turto vertė nustatoma pagal tam tikro daikto vidutinę rinkos kainą toje vietoje, kurioje buvo padaryta nusikalstama veika⁵¹⁴. Antai byloje⁵¹⁵ nustatyta, kad baldai buvo paruošti eksportuoti į Vokietiją, todėl teismas, apskaičiuodamas baldų vertę, turėjo vadovautis ne jų pardavimo Vokietijoje kaina, o atsižvelgti į tokių baldų vidutinę rinkos kainą Lietuvoje.

Aktualu ir tai, kad turto vertei nustatyti, taip pat ir veikos kvalifikacijai pagal BK 178 straipsnio 3 dalį paprastai reikšmės neturi suma, kurią kaltininkas gavo pardavęs pagrobtą turtą, ir kuri gali būti daug mažesnė nei tikroji turto vertė. Kvalifikuojant veiką neatsižvelgiama ir į po nusikaltimo padarymo grąžinto turto vertę. Tačiau kai kada kaltininko suvokimas apie tam tikro turto vertę bei už pagrobtą atitinkamą turtą gauta nauda, patvirtinanti kaltininko ketinimus, gali lemti ir turto vertės nustatymą. Pavyzdžiui, jei kaltininkas pagrobia tam tikrus daiktus, kurių vidutinės rinkos vertės iš esmės neįmanoma nustatyti dėl to, kad šie nebegali būti naudojami pagal savo įprastinę paskirtį, tačiau turi vertę, pavyzdžiui, metalo laužas (seni aliumininiai indai, metalinių konstrukcijų dalys ir pan.), ir asmuo juos pagrobia būtent dėl šios priežasties, pagrobto turto vertė nustatoma pagal vidutinę tokios rūšies turto (pavyzdžiui, metalo laužo) supirkimo kainą⁵¹⁶. Antai teismas pagrįstai turtą vertino kaip metalo laužą ir veiką iš 178 straipsnio 3 dalies perkvalifikavo

⁵¹³ Antai sovietiniais laikais A. Pėstininkas teigė, kad vertybių, kurioms nustatyta valstybinė mažmeninė kaina, vertė nustatoma pagal šias kainas, o kai mažmeninė kaina yra mažesnė už didmeninę – pagal didmenines kainas neatsižvelgiant į tai, ar jos pagrobtos iš mažmeninės prekybos organizacijos, ar iš kitos. Žr.: Lietuvos TSR Baudžiamojo kodekso komentaras. – Vilnius, 1989. P. 167–168.

⁵¹⁴ J. I. Liapunovas: „Piniginė pagrobto turto išraiška <...> nustatoma atsižvelgiant į to ar kito analogiško turto (daikto) vidutinę rinkos kainą, kuri buvo nusikaltimo padarymo metu toje valstybės vietoje, kur padarytas nusikaltimas“. Žr.: Уголовное право. Особенная часть. Под ред. Проф. Н. И. Ветрова и Ю. И. Ляпунова – М., 1998. С. 241.

⁵¹⁵ Teismas motyvuoja: *ištyrus byloje surinktus įrodymus nustatyta, kad kaltinamasis S. K. pagrobė didelės vertės turtą, nes pagrobto turto vertė (automobilis „MAZ“ už 60 000 Lt + puspriekabė už 24 000 Lt + baldai, kurių realizacijos kaina – 27 092,58 Lt) gerokai viršija BK 190 straipsnio nustatytą 250 MGL dydžio sumą (Kauno apygardos teismo baudž. byla Nr. 1-26-107/2005).*

⁵¹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“ // Teismų praktika, 2005, Nr. 23. P. 328.

į 178 straipsnio 2 dalį, nes pagrobti krovinio automobilio „Renault“ galinio tilto reduktorius (kaltinime nurodyta 22 098,80 Lt vertė), dviejų tiltų stebulės su reduktoriumi (kaltinime nurodyta 9 449,60 Lt vertė) buvo praradę bet kokią prekinę vertę, todėl jų vertė yra tolygi metalo laužo (268 kg) vertei⁵¹⁷. Be to, kaip teigia F. Wharton, „jei dalis pagrobtų daiktų turi vertę, o kiti daiktai yra beverčiai, kaltininkas turi būti išteisintas dėl beverčių daiktų vagystės“⁵¹⁸. Pagal Lietuvos teismų praktiką, neturintys vertės daiktai iš viso neturi būti nurodomi kaltinime⁵¹⁹.

Kai vagystės dalykas yra kitų šalių valiuta, teismų praktikoje pagrobto turto vertė apskaičiuojama pagal vagystės padarymo metu galiojusį Lietuvos Banko valiutos kursą:

M. L. pagrobė didelės vertės svetimą turtą, tai yra <...> iš miegančio S. M. striukės kišenių pagrobė S. M. priklausančią turtą – mobiliojo ryšio telefono aparatą 300 litų vertės bei pinigais 23 900 JAV dolerių, kas atitinka 68 667 litus, tuo padarė nukentėjusiajam S. M. turtinę žalą už bendrą 68 967 litų sumą⁵²⁰. 2004 09 13 Lietuvos Banko rinkos operacijų departamento rašte Nr. 07-2197 dėl JAV dolerio kurso nurodyta, kad 2004-06-19 Lietuvos Bankas buvo patvirtinęs tokį lito ir JAV dolerio santykį – 2,8731 lito už 1 JAV dolerį.⁵²¹

Toks turto vertės apskaičiavimas yra diskutuotinas, nes Lietuvos Banko nustatomas valiutos kursas skirtas komerciniams bankams valiutos kursui reguliuoti. Valiutą iškeisti galima tik komerciniuose bankuose, todėl tikslingiau valiutos kursą apskaičiuoti *pagal vagystės padarymo vietoje tą dieną* (vagystės padarymo dieną) nustatytą komercinių bankų vidutinį valiutos kursą.

Kai kuriais atvejais vagystės dalyku gali būti ir pinigai, išimti iš apyvartos, bet tam tikrą laiką dar keičiami banke. Šiuo atveju jų vertė

⁵¹⁷ Nors šioje byloje nuosprendis buvo pakeistas kitu pagrindu, t. y. neįrodžius kai kurių daiktų pagrobimo, tačiau net ir įrodžius tų daiktų pagrobimą didelės vertės turto pagrobimas naikintinas, nes vertė apskaičiuota ne kaip metalo laužo, o kaip turinčių prekinę vertę daiktų (Vilniaus apygardos teismo baudž. byla Nr. 1-234-312/2006).

⁵¹⁸ Wharton F., LL. D. Criminal Law. Vol. II. – Rochester, N. Y. 1932. P. 1193.

⁵¹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“ // Teismų praktika, 2005, Nr. 23. P. 327.

⁵²⁰ Kauno apygardos teismo Baudž. byla Nr. 1-103-238/2005.

⁵²¹ Vilniaus apygardos teismo baudž. byla Nr. 1-155/2005; Kauno apygardos teismo baudž. byla Nr. 1-204-48/2006; Vilniaus apygardos teismo baudž. byla Nr. 1-239/2006; Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pabrėžė: „Tais atvejais, kai keičiasi nacionalinės ir užsienio valiutos kurso santykis <...> šie dydžiai vertinami atsižvelgiant į tai, kokie jie buvo veikos padarymo metu“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2002 m. gruodžio 20 d. nutarimu Nr. 38 patvirtinta „Teismų praktikos taikant Baudžiamojo kodekso normas, reglamentuojančias baudžiamųjų įstatymų galiojimą laiko atžvilgiu“ apžvalga).

nustatoma pagal oficialų Lietuvos Banko nustatytą keitimo kursą. Pabrėžtina, kad tam tikrų seniai išimtu iš apyvartos pinigų (monetų iš vertingų metalų, turinčių istorinę reikšmę) vertė gali būti nustatyta atsižvelgiant į kitus parametrus (pavyzdžiui, aukso vertę ar istorinę vertę ir pan.). Proginių monetų ir kitų numizmatinių vertybių vertė nustatoma pagal Lietuvos Banko valdybos 2005 m. lapkričio 17 d. nutarimu Nr. 158 patvirtintą Lietuvos Banko numizmatinių vertybių pardavimo tvarką, kurios 1 dalies 3 punkte nurodyta, kad Lietuvos Banko numizmatinės vertybės yra: litų banknotai su visų serijų pirmaisiais numeriais iki 100-ojo imtinai; litų banknotai, nepaskelbti mokėjimo ir atsiskaitymo priemone; visų laidų litų banknotų pavyzdžiai; proginės monetos; apyvartinių litų ir centų monetų numizmatiniai rinkiniai; proginių monetų rinkiniai. Pagal minėtos tvarkos 3 dalies 13 punktą numizmatinių vertybių kaina nustatoma Lietuvos Banko valdybos pirmininko įsakymu. Be to, šios tvarkos 3 dalies 15 punktas nurodo, kad pardavimo kaina negali būti mažesnė už numizmatinių vertybių gamybos kainą, o tais atvejais, kai numizmatinė vertybė yra paskelbta mokėjimo ir atsiskaitymo priemone, – ir už nominaliąją vertę. Į pardavimo kainą įtraukiamas PVM. Daugiatiražinės einamosios monetos lygiai taip pat kaip ir banknotai gali turėti kitokią vertę nei jų nominalas.

Būtina pabrėžti, kad nustatant pagrobto turto vertę reikia ne tik vadovautis vietas, kurioje buvo padaryta nusikalstama veika, vidutine daikto rinkos verte, tačiau atsižvelgti ir į prekės būklę, t. y. nusidėvėjimą, amortizaciją, prekinę išvaizdą ir pan. Tą pabrėžia ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas: „Tais atvejais, kai nuosavybė į daiktą atsirado pirkimo–pardavimo sandorio pagrindu, tačiau daiktas pagrobiamas praėjus laikotarpiui, turinčiam reikšmės jo kainai, daikto vertė nustatoma pagal faktinę turto vertę (didmenines, rinkos ar komiso kainas) nusikalstamos veikos padarymo metu.“⁵²²

⁵²² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimo Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“ apžvalga // Teismų praktika, 2005, Nr. 23. P. 317.

Tačiau teismų praktikos didelės vertės turto pagrobimo bylose analizė rodo, kad teismai ne visada paiso šių reikalavimų. Akivaizdu, kad kai kuriose bylose⁵²³ pagrobimo dalykas buvo anksčiau įsigytas turtas, tačiau neaišku, ar daikto vertė buvo nustatyta pagal faktinę turto vertę nusikalstamos veikos padarymo metu. Be to, vienais atvejais teismai reikalauja, kad faktinį turto įvertinimą pateiktų specialistai, kitais tokį įvertinimą pateikia nukentėjęs, dar kitais – pats teismas⁵²⁴. Pavyzdžiui, kai turtas pagrobiamas iš buto ar namo, neretai teismai remiasi nukentėjusiųjų parodymais dėl daiktų kiekio ir jų vertės. Tačiau čia vagystės dalykas dažnai būna ankstesniu laikotarpiu įsigyti daiktai, todėl nustatant jų vertę reikia įvertinti ir jų nusidėvėjimą. Tačiau teismai to nedaro, dažniausiai tik nurodo, kad nukentėjęs daiktus įsigijo už tam tikrą kainą. Antai baudžiamojoje byloje Nr. 1-239/2006 nustatydamas pagrobto turto kiekį ir jo vertę Vilniaus apygardos teismas remiasi nukentėjusiosios parodymais apie pagrobtų daiktų įsigijimo kainas. Tokie teismų sprendimai kritikuotini, nes nei teismas, nei nukentėjęs neturi specialių žinių, reikalingų faktinei turto vertei nustatyti ir, kaip rodo teismų praktika, nukentėjusiojo ir specialisto pateiktas faktinis turto įvertinimas dažnai skiriasi. Antai teismas pagrįstai veikia perkvalifikavo iš BK 178 straipsnio 3 dalies į BK 178 straipsnio 2 dalį, nes nukentėjusiosios nurodyta pagrobto traktoriaus vertė buvo kitokia nei specialisto pateiktas įvertinimas:

Nukentėjusioji R. U. parodė, kad pagrobtas traktorius <...> buvo pirktas 2002 m. už 36 000 Lt ir labai mažai naudotas. Vagystės metu traktorių įvertina 32 000 Lt. <...> Tačiau specialistė R. M. paaiškino, kad traktoriaus <...> amortizacijos laikas yra ketveri metai. Per metus jis praranda ketvirtį savo vertės. Todėl vagystės metu traktoriaus vertė, atsižvelgiant į amortizaciją, buvo 23 261 Lt. Amortizacinis nusidėvėjimas ir rinkos vertė šiek tiek skiriasi. Sulyginus su <...> dėvėtų traktorių kainomis, atsižvelgiant į tai, kad pavogtas traktorius buvo eksploatuojamas 17 mėnesių ir išdirbęs apie 700 motovalandų, jo vertė buvo 25 000–26 000 Lt⁵²⁵

⁵²³ Vilniaus apygardos teismo baudž. bylos Nr. 1-65-2007; Nr. 1-126-2007; Nr. 1-81-2005.

⁵²⁴ Vilniaus apygardos teismo baudž. bylos Nr. 1-143-2007; Nr. 1-155-2005; Nr. 1-108-2006.

⁵²⁵ Panevėžio apygardos teismo baudž. byla Nr. 1NS-00055-366-2005-59.

Kitose bylose⁵²⁶ teismai, perkvalifikuodami kaltininkų veikas iš BK 178 straipsnio 3 dalies į 178 straipsnio 2 dalį, nurodo:

Kaltinamojo M. P. veika kvalifikuotina pagal BK 178 straipsnio 2 dalį, nes jis slapta pagrobė automobilį. Ikiteisminio tyrimo metu nebuvo surinkta pakankamai objektyvių ir neginčytinų įrodymų dėl automobilio vertės. Pareiškiant įtarimą buvo pasiremta tik niekuo nepagrįstu nukentėjusiojo pateiktu automobilio vertinimu. <...> Nagrinėjant bylą teisme gynėjai pateikė nepriklausomo vertintojo pažymą, kurioje nurodoma, kad 1994 m. automobilio „Volkswagen Caravelle“ vertė nusikaltimo padarymo metu buvo apie 14 400 litų. Tai gyvenimiškai reali tokio tipo automobilio kaina ir abejoti vertintojo kompetencija teismas neturi pagrindo.

Nukentėjusysis P. M. <...> nurodo, kad automobilį „Audi A6“ nusipirko už 27 600 Lt. Į automobilio vertę įskaičiavus sumontuotos apsaugos signalizacijos priemones, 4 vnt. naujų žieminių padangų ir 4 vnt. lengvo lydinio ratlankių, automobilio vertė vagystės dieną buvo 32 600 Lt. Be to, jam buvo sugadinta turto iš viso už 2 780 Lt. <...> Iš UAB „Pajūrio autorika“ vertinimo ataskaitos <...> matyti, kad automobilio „Audi A6“, <...> pagaminto 1998 m., po jo apžiūros vidutinė rinkos vertė buvo 25 424 Lt, nevertinant vėliau atsiradusių defektų. Kadangi į automobilio vertę įskaičiuotinos sumontuotos apsaugos signalizacijos priemonės, 4 vnt. naujų žieminių padangų ir 4 vnt. lengvo lydinio ratlankių, minėto automobilio vertė vagystės dieną buvo 30 424 Lt. Taigi ši suma neviršija 250 MGL, todėl kaltinamojo veika perkvalifikuotina iš BK 178 straipsnio 3 dalies į BK 178 straipsnio 2 dalį kaip svetimo turto – automobilio – pagrobimas.

Taigi tais atvejais, kai nuosavybė į daiktą atsirado pirkimo–pardavimo sandorio pagrindu, tačiau daiktas pagrobiamas praėjus laikotarpiui, turinčiam reikšmės jo kainai, tikslinga faktinį turto įvertinimą pavesti specialistams. Šiuo atveju pritartina N. A. Lopašenko ir J. I. Liapunovo nuomonei, kad „sprendžiant klausimą dėl veikos kvalifikacijos pagal pagrobto turto vertę, pagrįstą subjektyviu pakaltinamumo principu, būtina atsižvelgti į analogiško pagrobtajam turtui vidutinę turto rinkos vertę. Nukentėjusiojo turto įsigijimo aplinkybė, parodanti skirtingą turto kainą nei vidutinė tokio daikto rinkos kaina, gali būti svarbi kvalifikuojant kaltininko veiką tik tuo atveju, jei kaltininkas apie tai žinojo“⁵²⁷.

⁵²⁶ Klaipėdos apygardos teismo baudž. bylos Nr. 1-54-382/2005; Nr. 1-83-417/2007.

⁵²⁷ Жг. Уголовное право. Особенная часть. Под ред. Проф. Н. И. Ветрова и Ю. И. Ляпунова – М., 1998. С. 241; Лопашенко Н. А. Преступления против собственности. – М.: ЛексЭст, 2005. С. 319.

Nevienareikšmiškai teismų praktikoje nustatoma ir neišlikusių pagrobtų daiktų vertė. Vienais atvejais atsižvelgiama į nukentėjusiųjų parodymus ir veikos kvalifikuojamos kaip didelės vertės turto pagrobimas⁵²⁸, kitais atvejais visos abejonės traktuojamos kaltinamojo naudai ir didelės vertės turto pagrobimas neinkriminuojamas. Antai teismas motyvuoja:

Teisminio bylos nagrinėjimo metu prieštaravimų dėl aukso dirbinių, išskyrus žiedų su briliantu ir smaragdu, vertės nekilo. <...> Nukentėjusiosios <...> aiškino, jog pagrobto žiedo su briliantu vertė yra 20 000,00 Lt, nes brangakmenis buvo kvadrato formos, maždaug 1 cm skersmens, o žiedo su smaragdu vertė yra 15 000,00 Lt, nes brangakmenis taip pat buvo didelis, inkrustuotas daug brilianto akmenukų. Po vagystės minėti daiktai nerasti, taip pat nėra išlikę duomenų apie jų pirkimo kainas, todėl nustatyti tikslios jų vertės nėra galimybės. Atsižvelgiant į aukščiau paminėtas aplinkybes bei į nukentėjusiųjų nuoseklius parodymus, teismas vadovaujasi nukentėjusiųjų nurodyta pagrobtų žiedų verte. Tokiu būdu teismas, ištyręs ir įvertinęs byloje surinktų įrodymų visumą, nustatė, kad kaltinamasis E. R. pagrobė didelės, t. y. 50 150,00 Lt vertės L. R. ir O. P. priklausančią turtą ir jo veika teisingai kvalifikuota pagal BK 178 straipsnio 3 dalį.⁵²⁹

Toks teismo sprendimas kritikuotinas. Šiuo atveju abejonių kilo dėl tikslios dviejų žiedų vertės nustatymo. Nukentėjusiosios žiedus įvertino 35 000 Lt, ši suma nulėmė veikos kvalifikavimą kaip didelės vertės svetimo turto pagrobimą, tačiau toks įvertinimas nėra pagrįstas. Pats teismas nurodo, kad nustatyti tikslios žiedų vertės nėra galimybės. Be to, visos abejonės dėl kaltinamojo kaltės (t. y. padarius didelės vertės svetimo turto pagrobimą), jeigu jų negalima pašalinti, traktuojamos kaltinamojo naudai⁵³⁰. Antai kitoje byloje, nepateikus konkrečių įrodymų dėl žiedo su briliantu vertės, teismas priėmė priešingą sprendimą. A. K., G. I. ir V. G. buvo kaltinami pagal BK 178

⁵²⁸ Teismas, atmesdamas T. V. apeliacinį skundą dėl pagrobtų daiktų vertės, motyvuoja: *Apklaustos ikiteisminio tyrimo metu bei teisme tiek K. A., tiek M. A. pakankamai išsamiai apibūdino pagrobtus daiktus <...> netikėti nukentėjusiųjų K. A. ir M. A. parodymais dėl pagrobto ir sugadinto turto vertės nėra jokio pagrindo. Tiesa, civilinės ieškovės nepateikė jokių pagrobtą turtą bei jo vertę įrodančių dokumentų, tačiau iš pačių nukentėjusiųjų parodymų aišku, kad jokių dokumentų, pagrindžiančių pagrobto turto vertę, jos ir negalėjo pateikti, kadangi juvelyrinių dirbinių ir kitų daiktų pirkimo dokumentai yra neišlikę, o pagrobti daiktai taip ir nesurasti, todėl visiškai tiksliai nustatyti pagrobtų daiktų vertę neįmanoma. Visgi daiktų pirkimo dokumentų neišlikimas negali paneigti nukentėjusiųjų ir civilinių ieškovių teisės į kitų asmenų neteisėtais veiksmais padarytos žalos atlyginimą, o nustatinėdamas padarytos turčinės žalos pagrįstumą teismas remiasi sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijais. <...> Pagrobto turto vertė yra daug didesnė nei 250 MGL (32 500 Lt), todėl nuteistųjų veika pagal BK 178 straipsnio 3 dalį kvalifikuota visiškai pagrįstai (Vilniaus apygardos teismo baudž. byla Nr. 1A-260/2007).*

⁵²⁹ Vilniaus apygardos teismo baudž. byla Nr. 1-110/2007.

⁵³⁰ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso komentaras. I dalis. – Vilnius, 2003. P. 193.

straipsnio 3 dalį už tai, kad padarė svetimo turto vagystę įsibrovę į butą; be kito turto, kurio vertė nesudarė 250 MGL, pagrobė ir žiedą su briliantu, kurį nukentėjusioji įvertino 50 000 Lt. Teismas perkvalifikuoja kaltininkų veiką iš BK 178 straipsnio 3 dalies į BK 178 straipsnio 2 dalį ir motyvuoja:

Teismui nekelia abejonių pagrobtų daiktų kiekis. Teismo surinktais įrodymais nenustatyta pagrobto žiedo su briliantais vertė. Nors teismo nagrinėjimo metu prokuroras pateikė pažymą <...> apie galimą brilianto vertę, tačiau ji nepatvirtina, kad žiedo su brilianto vertė viršija 250 MGL dydžio vertę. Teismui nebuvo pateikta tokių duomenų, kad nekiltų abejonių dėl pagrobto žiedo su briliantu vertės. Esant abejonėms teismas daro išvadą, kad iš V. buto pagrobtų daiktų vertė neviršija 250 MGL dydžio. <...> Dėl civilinio ieškinio dalies – žiedo su briliantu, įvertinto 50 000 Lt, R.V. pripažinti teisę į ieškinio patenkinimą, o klausimą dėl ieškinio dydžio perduoti nagrinėti civilinio proceso tvarka.⁵³¹

Pastarieji teismo motyvai atrodo tinkamesni. Kita vertus, nė vienoje iš pateiktų situacijų neįvertintas kaltininko suvokimas apie grobiamo turto vertę, kuris šiose situacijose ir turėtų lemti veikos kvalifikaciją (žr. p. 204).

Nustatyta konkreti pagrobto turto vertė paverčiama į MGL (minimalus gyvenimo lygis), šiuo metu – į BBND (bazinis bausmių ir nuobaudų dydis)⁵³². Tada sprendžiamas klausimas dėl vagystės atitinkamos rūšies, taip pat ir didelės vertės turto požymio inkriminavimo. Kitose valstybėse didelės vertės požymis siejamas su MMA (minimalia mėnesine alga – Lenkijoje⁵³³, Rusijoje⁵³⁴ iki 2003 m. gruodžio 8 d.), NPD (neapmokestinamųjų pajamų dydžiu – Ukrainoje⁵³⁵). Daugelio JAV valstijų, Kanados ir Rusijos (nuo 2003 m. gruodžio 8 d.) baudžiamuosiuose įstatymuose turto vertė nustatyta pinigine išraiška⁵³⁶.

⁵³¹ Vilniaus apygardos teismo baudž. byla Nr. 1-69/2007.

⁵³² Pabrėžtina, kad MGL (minimalus gyvenimo lygis) nuo 2008-08-01 pakeistas į BBND (Bazinį bausmių ir nuobaudų dydį), žr.: Lietuvos Respublikos Minimaliojo darbo užmokesčio dydžių, socialinės apsaugos išmokų ir bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio indeksavimo nustatymo įstatymas // Valstybės žinios, 2008, Nr. 83-3294.

⁵³³ Kodeks Karny. – Wydawnictwo C. H. Beck, 2007. P. 55.

⁵³⁴ Лопашенко Н. А. Преступления против собственности. – М.: ЛексЭст, 2005. С. 316.

⁵³⁵ Уголовный кодекс Украины. – Харьков, “Одиссей”, 2005. С. 370.

⁵³⁶ Žr.: Clarkson C. M. V. Understanding Criminal Law. 4th edition. – London, 2005. P. 251; California Penal Code 2004, abridged California edition. P. 157; The Criminal Code of Canada, 344 paragrafas // <http://en.wikipedia.org/wiki/Theft#Canada>; Уголовный кодекс Российской Федерации // <http://www.garweb.ru/project/law/doc/10008000.10008000-001.htm> (žiūrėta 2008-10-20).

Pabrėžtina, kad konkrečios pagrobto turto vertės prilyginimo MGL procedūra yra sudėtinga jau vien dėl MGL dydžio nestabilumo. Valstybėje vykstantys socialiniai ir ekonominiai pokyčiai, pavyzdžiui, infliacija, verčia koreguoti MGL, o MGL dydžio kitimas turi reikšmės ir didelės vertės svetimo turto pagrobimo inkriminavimui. Pavyzdžiui, iki 2007 m. sausio 1 d. didelės vertės svetimo turto pagrobimas buvo inkriminuojamas kaltininkui, pagrobusiam turto daugiau nei už 31 250 Lt, o kai nuo minėtos datos buvo patvirtintas naujas MGL dydis – 130 Lt, norint vagystę kvalifikuoti kaip didelės vertės, pagrobto turto suma turi viršyti 32 500 Lt. Taigi padidėjus MGL dydžiui, padidėja ir pagrobiamo turto pinigine išraiška, būtina didelei vertei konstatuoti, tuo pačiu sušvelnėja baudžiamasis įstatymas. Pagal Lietuvos BK 3 straipsnio 2 dalį, toks įstatymas galioja atgal. Diskutuotina, ar iš tikrųjų taip?

Baudžiamosios teisės doktrinoje šiuo klausimu vienos nuomonės nėra. Kai kurie teisininkai, pavyzdžiui, J. Liapunovas, teigia, kad „MMA dydžio kitimas automatiškai lemia vagystės kvalifikuojančio požymio „didelė vertė“ nustatymą ir tuo pačiu veikos perkvalifikavimą, t. y. būtinybę taikyti kaltininkui atgalinį (švelnesnį) baudžiamąjį įstatymą, o ne tą, kuris galiojo jo veikos padarymo metu“⁵³⁷. Kiti rusų ir lenkų autoriai⁵³⁸ pabrėžia, kad MMA pasikeitimas nedaro įtakos baudžiamajai atsakomybei. Jie savo poziciją grindžia tuo, kad pagal bendrą taisyklę veikos nusikalstamumą ir asmens baudžiamumą nustato tos veikos padarymo metu galiojęs baudžiamasis įstatymas. A. I. Boicovas sako: „Kitoks šio klausimo sprendimas (t. y. jei pagrobimo dydis būtų nustatinėjamas konkrečią pinigine sumą, atspindinčią nominalią turto vertę jo pagrobimo metu, perskaičiuojant pagal MMA, nustatytą nuosprendžio priėmimo metu) prieštarautų reikalavimui nustatyti nusikaltimo visuomeninį pavojingumą jo padarymo metu ir dėl to būtų iš esmės neteisingas. Tokiu atveju objektyviai vienodų pagal pagrobto turto vertę vagysčių pavojingumas būtų vertinamas skirtingai. Visa tai priklausytų nuo

⁵³⁷ Ляпунов Ю. Обратная сила новых уголовно-правовых норм // Законность. 1994. No 6. С. 354.

⁵³⁸ Бойцов А. И. Преступления против собственности. – СПб, 2002, С. 542; Плохова В. И. Ненасильственные преступления против собственности – Юридический центр Пресс, 2003; Kodeks Karny. Komentarz, Tom I–II, 2004. С. 968.

baudžiamosios bylos nagrinėjimo laiko ir kaltininkui būtų naudinga vilkinti baudžiamąjį procesą.⁵³⁹ Ši pozicija yra pagrįstesnė, nes jei būtų kitaip, tai kiekvieną kartą pakeitus (dažniausiai – padidinus) MGL dydį teismai ir ikiteisminio tyrimo pareigūnai privalėtų peržiūrėti visas baudžiamąsias bylas, susijusias su svetimo turto pagrobimu, keisti kvalifikaciją ir mažinti bausmę. Kita vertus, teismai ir ikiteisminio tyrimo institucijos visiškai pagrįstai nekreipia dėmesio į MGL pasikeitimus, nes vykstantys infliacijos procesai ir kainų augimas, darantys įtaką MGL didėjimui, nereiškia pagrobiamo turto vertės, įtvirtintos baudžiamajame įstatyme, kitimo. Antai Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodo, kad „įstatymų leidėjas pasirenka labai įvairius nusikaltimo sudėties aprašymo baudžiamajame įstatyme būdus, dažnai Baudžiamojo kodekso specialiosios dalies straipsnyje nurodydamas tik pačius bendriausius nusikaltimo požymius, o jų turinys detaliau atskleidžiamas kituose teisės norminiuose aktuose. Todėl teismai, nagrinėdami bylas, turi patikrinti, ar dėl tokių teisės norminių aktų pasikeitimo pakito baudžiamajame įstatyme numatytų veikų nusikalstamumas, jų baudžiamumas ar veiką padariusio asmens teisinė padėtis, ir prireikus taikyti BK 7 straipsnio (galiojančio BK 3 straipsnio 2 dalies) nuostatas. <...> Tačiau atkreiptinas dėmesys į tam tikrus atvejus, kai minėtos nuostatos netaikomos. Tai atvejai, kai keičiasi MGL dydis <...>“⁵⁴⁰. Pritartina nusistovėjusiai praktikai, pagal kurią šie dydžiai vertinami atsižvelgiant į tai, kokie jie buvo veikos padarymo metu. Antai Šiaulių miesto apylinkės teismas kvalifikavo V. G. veiką pagal BK 271 straipsnio 4 dalį (1999 m. lapkričio 25 d. įstatymo redakcija) kaip vagystę, padarytą stambiu mastu. Vagystės padarymo metu, 1994 m. gruodžio 13 d., pagrobto turto vertė buvo 28 957,80 Lt. Tuo metu Vyriausybės nustatytas MGL dydis buvo 85 Lt, todėl vagystė buvo laikoma padaryta stambiu mastu, kai jos dalyko vertė viršijo 21 250 Lt. Į MGL dydžio pasikeitimus po nusikaltimo padarymo teismas neatsižvelgė⁵⁴¹. Rusijos Aukščiausiasis Teismas taip pat pabrėžė, kad kvalifikuojant veiką kaip didelės

⁵³⁹ Žr.: Бойцов А. И. Преступления против собственности. – СПб, 2002. С. 542.

⁵⁴⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2002 m. gruodžio 20 d. nutarimu Nr. 38 patvirtinta „Teismų praktikos taikant Baudžiamojo kodekso normas, reglamentuojančias baudžiamųjų įstatymų galiojimą laiko atžvilgiu“ apžvalga // Teismų praktika, Nr. 18.

⁵⁴¹ Šiaulių miesto apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-690/2000.

vertės svetimo turto pagrobimą reikia atsižvelgti į MMA dydį, kuris galiojo nusikaltimo padarymo metu. Jei vykstant ikiteisminiam tyrimui, priimant nuosprendį ar baudžiamąją bylą nagrinėjant aukštesnės instancijos teisme nustatomas didesnis MMA dydis, tai tokia aplinkybė negali būti pagrindas pašalinti iš kaltinimo turto pagrobimą kvalifikuojančio požymio – stambaus masto⁵⁴².

Kai kurios šalys tokią nuostatą įtvirtina baudžiamajame įstatyme. Antai Ukrainos BK⁵⁴³ 185 straipsnio pastabos 3 dalyje numatyta, kad didele verte laikoma vertė, kuri 250 ar daugiau kartų viršija NPD, galiojusį nusikaltimo padarymo momentu. Tokia pati taisyklė dėl taikytino MMA buvo numatyta ir Rusijos Federacijos BK⁵⁴⁴, galiojusio iki 2003 m., 158 straipsnio 2 dalyje. Pagal Lenkijos Respublikos BK⁵⁴⁵ 115 straipsnio 5 dalį, didelės vertės turtas – kurio vertė veikos padarymo metu viršija 200 MMA (minimalių mėnesinių atlyginimų). Lenkijos Respublikos BK komentare nurodyta, kad BK 115 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta nuostata „veikos padarymo metu“ reiškia, kad kvalifikuojant veiką kaip didelės vertės turto pagrobimą reikia atsižvelgti į MMA dydį, galiojusį veikos padarymo metu, ir vėlesnis MMA pakeitimas neturi reikšmės veikos kvalifikacijai⁵⁴⁶.

Taigi didelės vertės turto pagrobimas turėtų būti vertinamas atsižvelgiant į MGL dydį, kuris galiojo nusikalstamos veikos padarymo metu, nes kitaip infliacija iš esmės būtų naudinga grobstytojams – jie būtų baudžiami švelniau. Vadovaujantis logika, kad pagrobto turto dydis turi būti perskaičiuojamas po kiekvienos MGL indeksacijos, visi pagrobimai (atsižvelgiant į indeksacijos tempus) daugiau ar mažiau prarastų savo „pavojingumą“ ir gana greitai iš sunkesnio (pagal vertę) nusikaltimo taptų ne tokiu sunkiu, o galiausiai tokia veika būtų dekriminalizuota. Tačiau ar toks

⁵⁴² Пункт 5 Постановления Пленума Верховного Суда РФ от 4 мая 1990 г. (с изменениями и дополнениями, внесенными постановлениями Пленума Верховного Суда РФ от 18 августа 1992 г., от 21 декабря 1993 г. и от 25 октября 1996 г.) “О судебной практике по делам о вымогательстве” // Сборник постановлений Пленума Верховного Суда РФ 1961–1993. – М., 1994.

⁵⁴³ Уголовный Кодекс Украины. Отв. ред. Е. Л. Стрельцов – Харьков, “Одиссей”, 2005. С. 370.

⁵⁴⁴ Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. Отв. ред. Наумова А. В. – Москва, 1997. С. 395, 396.

⁵⁴⁵ Kodeks Karny. – Wydawnictwo C. H. Beck, 2007.

⁵⁴⁶ Wąsek A. Kodeks Karny. Komentarz, Tom II, 2004. P. 968.

nusikaltimo „nuvertinimas“ atspindėtų įstatymo leidėjo tikrąją valią ir pagrobimo pavojingumo laipsnį? Akivaizdu, kad ne. Ar toks „nuvertintas“ pagrobimas atspindėtų juo padarytą realią žalą? Aišku, kad ne. Jei būtų kitaip, tai baudžiamoji atsakomybė priklausytų ne nuo nusikaltimo sunkumo, o nuo baudžiamosios bylos peržiūrėjimo datos.

Be to, nustatinėjant pagrobto turto vertę svarbu ne tai, kuri MGL dydį (ar nustatytą nusikaltimo padarymo metu, ar nuosprendžio priėmimo metu) taikyti, o tai, kad paties MGL dydžio pakeitimas turi įtakos baudžiamojo įstatymo grįžtamajai galiai. Atgalinio įstatymo taikymo ribos tokios plačios, kad liečia ir atliekančius bausmę asmenis, ir bausmę atlikusius, bet turinčius teistumą (BK 3 straipsnio 2 dalis). Pritariant požiūriui, kad padidinus MGL dydį baudžiamasis įstatymas švelnėja ir vadovaujantis BK 3 straipsnio 2 dalimi turi grįžtamąją galią, reikėtų peržiūrėti visus teismų sprendimus, susijusius su pagrobimais. Tokiu atveju kiekvienas MGL padidinimas paliestų visus pagrobimus padariusius asmenis, nesvarbu kurioje stadijoje būtų baudžiamoji byla (priimant nuosprendį, atliekant bausmę ar turint teistumą). Vadinasi, tvarka, pagal kurią „didelės vertės“ nustatymas turi būti pagrįstas MGL dydžiu, galiojančiu nuosprendžio priėmimo metu, taip pat gali kelti abejonių dėl atitikties BK 3 straipsnio 2 daliai, nes ji ribotų baudžiamojo įstatymo galiojimo atgal taikymą asmenims, kuriems nuosprendžiai jau paskelbti, taip pat kurie atlieka bausmes ar turi teistumus.

Čia kaip tik ir bandoma įrodyti, kad ir teismų praktikoje, ir kai kurių šalių įstatymuose vartojama formuluotė „taikomas MGL (MMA, NPD) dydis, kuris galiojo nusikaltimo padarymo metu“ išplaukia iš teisinės logikos, iš bendrosios nuostatos, kad veikos nusikalstamumą ir asmens baudžiamumą nustato tos veikos padarymo metu galiojęs baudžiamasis įstatymas.

Be to, kaip minėta, šiuo metu MGL yra pakeistas į BBND (bazinį bausmių ir nuobaudų dydį)⁵⁴⁷, kurio dydį kiekvienais metais teisės aktų nustatyta tvarka tvirtina Lietuvos Respublikos Vyriausybė. 2008 m. spalio 14 d.

⁵⁴⁷ Lietuvos Respublikos Minimaliojo darbo užmokesčio dydžių, socialinės apsaugos išmokų ir bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio indeksavimo nustatymo įstatymas // Valstybės žinios, 2008, Nr. 83-3294.

nutarimu⁵⁴⁸ Vyriausybė patvirtino bazinį bausmių ir nuobaudų dydį – 130 Lt. Taigi Vyriausybės nutarimu iš esmės nustatytos baudžiamosios atsakomybės ribos, todėl kyla klausimas, ar šiuo atveju nėra pažeidžiamas *nullum crimen, sine lege* principas, pagal kurį veiką nusikalstama gali pripažinti tik įstatymų leidėjas ir tik nustatyta tvarka priimtu įstatymu. Svarstyтина, ar nevertėtų Lietuvos BK atsisakyti MGL (BBND), o turto vertę nustatyti pinigine išraiška (litas), kaip tai padaryta kai kurių kitų valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose (Kanados BK, Rusijos BK ir kt.).

Pabrėžtina, kad didelės vertės turto pagrobimui inkriminuoti nepakanka nustatyti, kad yra pagrobtas didelės vertės turtas; būtina išsiaiškinti, ar kaltininkas suvokė grobiamo turto didelę vertę⁵⁴⁹. Tą pabrėžia ir kitų šalių teisininkai. N. A. Lopašenko nurodo: „Kaltininkas turi suvokti faktą, kad jis užvaldo didelės vertės turtą.“⁵⁵⁰ Lenkijos Respublikos BK komentare nurodoma, kad norint veiką kvalifikuoti kaip didelės vertės turto pagrobimą, nepakanka apsiriboti tik nustatymu objektyvių požymių, t. y. kad turto vertė yra didelė, bet būtina nustatyti, kad kaltininkas suvokė tokią turto vertę⁵⁵¹.

Čia reikėtų išsiaiškinti, ką reiškia terminas „suvokti“. Lietuvos BK 15, 16 straipsniuose minima tik pati ši sąvoka, baudžiamosios teisės doktrina taip pat plačiau šio klausimo nenagrinėja, tik V. Piesliakas faktinių aplinkybių suvokimą aiškina kaip „aiškų aplinkybių įsivaizdavimą“⁵⁵². Lietuvos teismų praktikoje didelės vertės turto pagrobimo bylose paprastai šis klausimas taip

⁵⁴⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008-10-14 nutarimas Nr. 1031 „Dėl bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2008, Nr. 121-4608.

⁵⁴⁹ G. Švedas nurodo: „Jei nusikaltimo sudėčiai būdingi kvalifikuojantys požymiai, kuriais apibūdinamas dalykas <...> ar veika <...> tai kaltininkas privalo suvokti ir šiuos požymius“ (Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis, 2001. P. 206). Tokios pozicijos buvo laikomasi ir tarpukario Lietuvos baudžiamojoje teisėje (žr.: Stankevičius V. Baudžiamoji teisė, 1925. P. 54; Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Pirmą knygą – V., 2001, P. 37). Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo susiformavusią praktiką, vagystės baudžiamosiose bylose, kai yra veiką kvalifikuojančių požymių, būtina nustatyti, kad kaltininkas šiuos požymius suvokė (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimo Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“ 14 punktą // Teismų praktika, 2005, Nr. 24). Kitose šalyse šiuo klausimu pozicija analogiška. Žr.: Schönke A., Schröder H., Sternberg-Lieben D. Strafgesetzbuch. Kommentar. 27. Auflage. 2006. § 15. Rn. 26; Wessels J. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis, 2003. P. 89, 90; Gropp W. Strafrecht. Allgemeiner Teil, 2001. S. 469; Roxin C. Strafrecht. Allgemeiner Teil, 1997. S. 424; Jescheck H. H. und Weigend T. Lehrbuch des Strafrechts, 1996. S. 309, 310; Таганцев Н. С. Русское уголовное право, 1994. С. 233, 234; Познышев С. В. Основные начала науки уголовного права, 1912. С. 302; Дагель П. С., Когов Д. П. Субъективная сторона преступления... 1974, С. 86; Ворошилин Е. В. Кригер Г. А. Субъективная сторона преступления, 1987. С. 60, 61.

⁵⁵⁰ Лопашенко Н. А. Преступления против собственности. – М.: ЛексЭст, 2005. С. 77.

⁵⁵¹ Wąsek A. Kodeks Karny. Komentarz, Tom II, 2004. P. 969.

⁵⁵² Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. – Vilnius, 2006. P. 344.

pat neanalizuojamas, geriausiu atveju nurodoma, kad „kaltinamasis suvokė veikos pavojingumą“⁵⁵³, „suvokė, kad pagrobė didelės vertės turtą“⁵⁵⁴ arba „kaltinamieji teigia supratę, kad pagrobė didelę sumą pinigų, juos parsinešę suskaičiavo“⁵⁵⁵. Kitose bylose iš viso nekliamas klausimas dėl veikos pavojingumo suvokimo, veika kvalifikuojama atsižvelgiant į faktiškai pagrobto turto vertę. Antai nuosprendžiuose motyvuojama: „kaltinamųjų D. K. ir A. S. veika atitinka BK 178 straipsnio 3 dalyje numatytą nusikaltimą, nes kaltinamieji, įsibraudami į patalpą, pagrobė didelės – 32 907,6 Lt (didesnės, nei 250 MGL) vertės turtą“⁵⁵⁶, arba „<...> viso kaltinamųjų pagrobto turto vertė viršija 250 MGL – 31 250 Lt (BK 190 straipsnis), todėl A. S. ir A. S. pagrįstai kaltinami pagrobę didelės vertės svetimą turtą“⁵⁵⁷. Įvertinus teismų nuosprendžių motyvus darytina išvada, kad didelės vertės turto vagysčių bylose neretai vadovaujamasi objektyvaus pakaltinamumo principu.

Kai kurie teisininkai teigia, kad „suvokti reiškia žinoti ar laikyti galimomis“. Jei bylos duomenų nepakanka padaryti išvadą, kad kaltininkas žinojo grobiąs didelės vertės turtą, ir galima tik tokia prielaida, tie patys duomenys gali leisti padaryti visiškai pagrįstą išvadą, kad kaltininkas įtarė, manė, turėjo abejonių dėl didelės vertės turto⁵⁵⁸. G. Zlobinas, B. Nikiforovas, S. Borodinas siūlo abejonę laikyti suvokimo atveju, kartu darant išvadą, kad abejonė nebūtinai šalina asmens tyčią⁵⁵⁹. S. Borodinas nurodo, kad „sąmoningai leisti“ reiškia „laikyti galimu“ ir tokį nevisišką suvokimą jis linkęs sieti su netiesiogine tyčia⁵⁶⁰. Vokietijos baudžiamojoje teisėje abejonė suprantama kaip aplinkybės suvokimo atmaina, t. y. jos pakanka pagrįsti netiesioginę tyčią arba nusikalstamą pasitikėjimą, taip pat ir ketinimą. Tačiau

⁵⁵³ Panevėžio apygardos teismo baudž. byla Nr. 1-94-134/2006.

⁵⁵⁴ Šiaulių apygardos teismo baudž. byla Nr. 1-8-332/2007.

⁵⁵⁵ Panevėžio apygardos teismo baudž. byla Nr. 1N-90-366-2006-59.

⁵⁵⁶ Panevėžio apygardos teismo baudž. byla Nr. 1-20-511/2005.

⁵⁵⁷ Panevėžio apygardos teismo baudž. byla Nr. 1-00111-491/2005. Kitose bylose taip pat vyrauja objektyvus pakaltinamumas, žr.: Vilniaus apygardos teismo baudž. byla Nr. 1A-260/2007; Vilniaus apygardos teismo baudž. byla Nr. 1-110/2007, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudž. byla Nr. 2K-183/2006.

⁵⁵⁸ S. Bikelis Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S) – Vilnius, 2007. P. 85.

⁵⁵⁹ Бородин С. В. Преступления против жизни, 2003. С. 79–81, 135. Злобин Г. А., Никифор Б. С. Умысел и его формы, 1972. С. 181.

⁵⁶⁰ Бородин С. В. Преступления против жизни, 2003. С. 135.

abejonės nepakanka pagrįsti tiesioginę tyčią (žinojimą)⁵⁶¹. Pagal Anglijos ir JAV doktriną, „jei abejonė labai menka, t. y. aplinkybė suvokiama kaip labai tikėtina (angl. *highly probable*), toks suvokimas prilyginamas žinojimui (angl. *knowingly*), kuriuo gali būti pagrįsta viena iš tiesioginės tyčios rūšių, o didesnio laipsnio abejonė pagrindžia suvokimo kaltės formą, kuri apima (angl. *recklessnes*), kontinentinės teisės terminais tariant, netiesioginę tyčią ir nusikalstamą pasitikėjimą⁵⁶². Pritartina pozicijai tų autorių, kurie tik faktinių aplinkybių žinojimą ar jų kilimo kaip neišvengiamų numatymą pagrindžia tiesioginę tyčią, o aplinkybių numatymą kaip labai tikėtiną – netiesioginę tyčią⁵⁶³. Iš to darytina išvada, kad didelės vertės turto pagrobimas gali būti padarytas ir netiesiogine tyčia. Antai ir S. Bikelis nurodo, kad pripažinus, jog kaltininkas privalo suvokti kvalifikuojančius požymius, kvalifikuotos tyčinės nusikalstamos veikos gali būti padaromos tiek tiesiogine, tiek netiesiogine tyčia⁵⁶⁴. Tą pripažįsta ir JAV profesorius R. Singeris⁵⁶⁵. A. V. Grišinas, V. A. Kuzminas, V. A. Majorovas, vengdami pripažinti, kad didelės vertės turto pagrobimas padaromas tik tiesiogine tyčia, nurodo, jog norint tiksliai kvalifikuoti didelės vertės turto pagrobimą būtina nustatyti kaltininko tyčią padaryti didelės vertės vagystę⁵⁶⁶. Kita vertus, daugelio autorių (A. Drakšienės, O. Fedosiuko, A. V. Grišino, V. A. Kuzmino, V. A. Majorovo)⁵⁶⁷ ir teismų praktikoje⁵⁶⁸ išreikšta pozicija, kad vagystė padaroma tik tiesiogine tyčia, yra pagrįsta, tačiau nereikia pamiršti, kad čia kalbama tik apie patį grobimą, o ne kvalifikuotą (didelės vertės turto) pagrobimą. Kaip nurodo A. Klimka,

⁵⁶¹ Schönke A., Schröder H. Sternberg –Lieben D. Strafgesetzbuch. Kommentar 27. Auflage. 2006. &16 RN. 4; Gropp W. Strafrecht. Allgemeiner Teil. 2001. S. 156; Jescheck H. H. und Weigend T. Lehrbuch des Strafrechts. 1996. S. 307. Roxin C. Strafrecht. Allgemeiner Teil. 1997.S. 372.

⁵⁶² Smith J. C., Hogan B. Criminal law. 1978. P. 52, 53. Omerod D., Smith J. C., Hogan B. Criminal law. Cases and Materials. 9 th ed. – New York: Oxford University Press. 2006. P. 153.

⁵⁶³ Бородин С. В. Преступления против жизни. 2003. С. 79–81, 135. Злобин Г. А., Никифор Б. С. Умысел и его формы. 1972. С. 181.

⁵⁶⁴ Bikelis S. Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S) – Vilnius, 2007. P. 85.

⁵⁶⁵ Singer R. The Model Penal Code and Two (Possibly Only One) Ways Courts Avoid Mens Rea // [http://wings.buffalo.edu/law/bcl/bcl/articles/4\(1\)/singerpdf.pdf](http://wings.buffalo.edu/law/bcl/bcl/articles/4(1)/singerpdf.pdf)

⁵⁶⁶ Гришин А. В., Кузьмин В. А., Майоров В. А. Уголовное право Российской Федерации. – Москва, 2006. С. 293.

⁵⁶⁷ Drakšienė A., Stauskienė E. Nusikaltimai nuosavybei Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose. – Vilnius, 1998. P. 33; Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. Отв. ред. А. В. Наумов. – М. Юристъ, 2004. С. 385.

⁵⁶⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“ // Teismų praktika, 2005, Nr. 23. P. 320.

„subjekto kaltę reikia nustatyti ne tik veikos, bet ir pasekmių atžvilgiu. <...> Veikos pasekmės <...> gali būti kaltininkui inkriminuojamos tik tada, kai jis jas suvokė (tyčios atveju). <...> To reikalauja subjektyviojo pakaltinamumo principas“⁵⁶⁹. Antai Lenkijos Respublikos BK komentare teigiama: vagystė yra kryptingas nusikaltimas, kurį galima padaryti tiesiogine tyčia, tačiau ši tiesioginė tyčia yra susijusi tik su pačiu grobimu, o veiką kvalifikuojant pagal Lenkijos Respublikos BK 294 straipsnio 1 dalį (t. y. kaip didelės vertės) pakanka nustatyti galimo pasikėsینimo elementus šio požymio atžvilgiu, t. y. kaltininkas atsakytų už didelės vertės svetimo turto pagrobimą ir tuo atveju, jei numatė, kad grobiamo turto vertė gali būti didelė ir su tuo sutiko⁵⁷⁰. Taigi norint kaltininkui inkriminuoti didelės vertės turto pagrobimą, nebūtina nustatyti, kad jis žinojo grobiąs didelės vertės turtą, tačiau pakanka ir to fakto, kad manė (menkai abejojo), jog grobiamas turtas gali būti didelės vertės. Jeigu kaltininkas turėjo didelę abejonę dėl grobiamo turto vertės, jo veikos kvalifikuoti pagal BK 178 straipsnio 3 dalį negalima. Tokios nuomonės ir A. T. H. Smith⁵⁷¹. Pavyzdžiui, norėdamas nusipirkti vyno butelį kaltininkas pagrobia žiedą ir, nežinodamas jo vertės, parduoda už 100 Lt. Vėliau paaiškėja, kad žiedas buvo su briliantu, kurio vertė 40 000 Lt. Tokiu atveju didelės vertės svetimo turto pagrobimo inkriminavimas negalimas, nes kaltininkas neketino pagrobtį didelės vertės turto, nežinojo žiedo vertės, o daryti išvadą, kad kaltininkas numatė didelę žiedo vertę kaip labai tikėtiną, taip pat negalima. Antai ir baudžiamosios teisės teorijoje nurodyta, kad „konkretizuotos tyčios atveju atsiradusios sunkesnės, nei kaltininkas buvo numatęs, pasekmės gali būti inkriminuojamos tik tada, jei baudžiamasis įstatymas numato atsakomybę už neatsargų tokių pasekmių atsiradimą“⁵⁷². Čia tiksliau būtų sakyti „nei

⁵⁶⁹ Klimka A. Nusikaltimų kvalifikavimas. – Vilnius. 1970. P. 57.

⁵⁷⁰ Kodeks Karny. Komentarz, Tom I–II, 2004. P. 969.

⁵⁷¹ Jei asmuo paima paketą, kuriame yra rašiklis su deimantu, manydamas, kad ten yra paprastas rašiklis, ar galima asmenį pripažinti kaltu dėl rašiklio pagrobimo? Jei atsakymas teigiamas, kodėl asmuo nėra pripažįstamas kaltu dėl pasikėsینimo pagrobtį visą paketo turinį tais atvejais, kai tik ruošiasi prisiliesti prie to paketo? Jei atsakymas neigiamas, ar Vagystės aktas netampa per daug švelnus? Dėl to autorius siūlo veiką kvalifikuoti kaip pasikėsینimą pagrobtį paprastą rašiklį ir neatsižvelgti į aplinkybę, kad rašiklis buvo kitoks nei kaltininkas ketino pagrobtį. Tačiau negalima kvalifikuoti veiką dėl rašiklio su deimantu pagrobimo, kol nebus įrodytas kaltininko ketinimas pagrobtį tokios vertės turtą ir tai, kad toks rašiklis patenka į ketintų pagrobtį daiktų sarašą. Žr.: Smith A. T. H. Property offences. The protection of property through the criminal law. – London, 1994. P. 164.

⁵⁷² Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. – Vilnius, 2003. P. 208.

kaltininkas buvo numatęs kaip neišvengiamas ar labai tikėtinas pasekmės“, nes nusikalstamo pasitikėjimo atveju (neatsargumo rūšis) kaltininkas pasekmės taip pat numato, bet konkrečios pasekmės numatomos kaip (galimos) mažai tikėtinos⁵⁷³. Kadangi BK nenumato atsakomybės už didelės vertės turto pagrobimą dėl neatsargumo, todėl visais atvejais veika kvalifikuojant pagal BK 178 straipsnio 3 dalį turi būti įrodoma, kad kaltininkas siekė pagrobti didelės vertės turta, o jei nesiekė, tai bent numatė didelės vertės turto užvaldymą kaip labai tikėtiną.

Visų pirma didelės vertės turto pagrobimas inkriminuojamas, kai kaltininkas nori (siekia) pagrobti didelės vertės turta⁵⁷⁴. Kai kaltininkas įgyvendina savo siekį, teismų praktikoje problemų nekyla, tačiau kai kaltininkui nepavyksta savo siekio įgyvendinti, to siekio nustatymas teismams kelia nemažų problemų. Iš subjektyvaus pakaltinamumo principo išplaukia, kad kaltininko tikslu esantys nusikalstamos veikos padariniai jam yra inkriminuojami neatsižvelgiant, ar jie pasiekiami realiai, ar faktiškai neatsiranda, o lieka tik kaltininko mintyse⁵⁷⁵. Šis teiginys yra baudžiamosios atsakomybės už parengtinę nusikalstamą veika pagrindas. Antai ir baudžiamosios teisės teorijoje, atsižvelgiant į kaltininko siekį, skiriama apibrėžta (konkretizuota) tyčia⁵⁷⁶. Apibrėžtos tyčios atveju veika kvalifikuojama pagal jos kryptingumą ne tik tada, kai tikslas pasiekiamas, bet ir kai nepasiekiamas. Tačiau šiuo atveju kaltininko veika turi būti

⁵⁷³ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 16 straipsnio 2 dalis; Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vadovėlis. – Vilnius, 2003. P. 210, 211.

⁵⁷⁴ Ką reiškia norėti (siekti)? Baudžiamosios teisės doktrinoje dauguma mokslininkų „norą“ sieja su kaltininko motyvacija, tikslais. Norėti – tai siekti tikslo (rezultato), kuris sutampa su nusikalstamos veikos sudėtyje aprašytais objektyviaisiais požymiais (padariniais ar kt.). Žr.: Schönke A., Schröder H., Sternberg-Lieben D. Strafgesetzbuch. Kommentar. 27. Auflage. 2006. §15, Rn. 66; Roxin C. Strafrecht. Allgemeiner Teil. 1997. S. 366; Jescheck H. H. und Weigend T. Lehrbuch des Strafrechts. 1996. S. 297; Дагель П. С., Котов Д. П. Субъективная сторона преступления. 1974. С. 98. Norą kaip siekį apibrėžia ir daugelis kitų autorių, pavyzdžiui: Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. 2006. P. 353; Рагор А. И. Квалификация преступлений по субъективным..., 2003. С. 85; Курс уголовного права. Под ред. Н. Ф. Кузнецовой, И. М. Тяжковой, 2002. С. 314; Ворошилин Е. В., Кригер Г. А. Субъективная сторона преступления. 1987. С. 31.

⁵⁷⁵ Žr.: Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. 2006. P. 321; Herzberg R. D. Strafverzicht bei bedingt vorsätzlichem Versuch? - Zugleich ein Beitrag zur Entlastung des § 24 StGB // Neue Zeitschrift für Strafrecht (NStZ), 1990, Heft 7. S. 314.

⁵⁷⁶ V. Piesliakas nurodo, kad „apibrėžta tyčia yra tada, kai asmuo, darydamas pavojingą veika, suvokia pavojingą jos pobūdį, numato, kokios rūšies pavojingų padarinių gali sukelti veika, ir nori griežtai kiekybiškai apibrėžtų padarinių. Žr.: Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. 2006. P. 362.

kvalifikuojama ne kaip baigtas nusikaltimas, o kaip pasikėsinimas⁵⁷⁷. Be to, kaip pabrėžia V. Piesliakas, „norint konstatuoti apibrėžtą tyčią nebūtina, jog kaltininkas žinotų tikslią pinigų sumą seife ar piniginėje. Pakanka išsiaiškinti, kad asmuo siekė pagrobtį pinigų ar daiktų, kurių vertė <...> viršija 250 MGL“⁵⁷⁸. Taigi jei kaltininko veika yra nukreipta pagrobtį didelės vertės turtą, kaltininkui turi kilti baudžiamoji atsakomybė pagal BK 22 straipsnio 1 dalį, 178 straipsnio 3 dalį, o ne pagal faktiškai kilusius (ar visai nekilusius) padarinius, jei turto pagrobta mažiau ar iš viso nepagrobta dėl nuo kaltininko nepriklausančių aplinkybių.

Jei kaltininkas darydamas vagystę numato, kad neišvengiamai bus pagrobtas didelės vertės turtas, vadinasi, jis nori (siekia) pagrobtį tokio dydžio turtą. V. Piesliakas, S. V. Skliarovas sako, kad padarinių numatymas kaip neišvengiamų derinasi tik su jų siekimu⁵⁷⁹. Tačiau jei kaltininko siekio įgyvendinti nusikalstamos veikos sudėtį (pavyzdžiui, užvaldyti didelės vertės turtą) nėra, tai jo kaltės formą apibrėžti galima tik pagal jo suvoktą padarinių (ar kitų objektyvių nusikalstamos veikos požymių) atsiradimo (įgyvendinimo) tikimybės laipsnį⁵⁸⁰. Todėl, kai nenustatomas kaltininko siekis pagrobtį didelės vertės turtą, esminę reikšmę veikos kvalifikavimui pagal BK 178 straipsnio 3 dalį turi aplinkybė, ar kaltininkas darydamas pagrobimą numatė, kad yra didelė tikimybė užvaldyti didelės vertės turtą. Kaip teigia S. Bikelis, „jei kaltininkas padarinius numato kaip labiau tikėtinus arba labiau galimus nei negalimus – turėsime netiesioginę tyčią, o jei padarinius numato kaip mažai tikėtinus – bus nusikalstamas pasitikėjimas“⁵⁸¹. Taigi jei kaltininkas nesiekė pagrobtį didelės vertės turto ir nenumatė tokio dydžio turto užvaldymo kaip labai tikėtino, veikos kvalifikuoti pagal BK 178 straipsnio 3 dalį negalima. Dėl to nereikėtų sutikti su teismų praktika, pagal kurią neapibrėžtos tyčios atveju

⁵⁷⁷ Žr.: Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. – Vilnius, 2004. P. 109; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimo Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“ 14 punktas // Teismų praktika, 2005, Nr. 24. P. 317.

⁵⁷⁸ Žr.: Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. 2006. P. 362.

⁵⁷⁹ Žr.: Склярёв С. В. Вина и мотивы преступного поведения. 2004. С. 35, 36; Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. 2006. P. 352.

⁵⁸⁰ Bikelis S. Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S) – Vilnius, 2007. P. 164.

⁵⁸¹ Žr. ten pat.

kaltininko veiksmai kvalifikuojami pagal kilusius padarinius, neatsižvelgiant į tai, ar kaltininkas numatė tokių padarinių kaip labai tikėtiną atsiradimo galimybę. Pavyzdžiui, automobilių pagrobimo bylose kaltininkui inkriminuojamas ne tik automobilio, bet ir visų automobilyje esančių daiktų pagrobimas, ir jei automobilio bei jame esančių daiktų vertė viršija nustatytą didelę vertę, veika kvalifikuojama pagal BK 178 straipsnio 3 dalį:

M. A. buvo pateiktas kaltinimas pagal BK 178 straipsnio 3 dalį už tai, kad pagrobė UAB „Witraktor“ priklausantį turtą – automobilį 14 598,49 Lt vertės bei automobilyje buvusias detales – bendros 18 387,55 Lt vertės, iš viso padarant UAB „Witraktor“ 32 986,04 Lt turčinę žalą.⁵⁸²

Pateiktame kaltinime nėra duomenų, kad kaltininkas grobdamas automobilį suvokė, jog užvaldys ir jame esančias detales, dėl to veikos kvalifikavimas pagal BK 178 straipsnio 3 dalį diskutuotinas. Šiuo atveju svarbu, ar kaltininkas iki automobilio užvaldymo (kol automobilio pagrobimas dar nebaigtas) pastebėjo daiktus (detales), esančius automobilyje, ir juos taip pat siekė užvaldyti. Kaltininkui inkriminuoti daiktų, kurių jis nesiekė užvaldyti, pagrobimą galima tik tada, jei jis grobdamas automobilį numatė šių daiktų užvaldymą kaip labai tikėtiną. Vertinant, ar kaltininkas numatė automobilyje esančių daiktų užvaldymą kaip labai tikėtiną, reikia atsižvelgti į patį daiktą ir jo buvimo vietą. Pavyzdžiui, jei automobilio dėtuvėje buvo vertingas žiedas ir kaltininkas, grobdamas automobilį, nežinojo apie jį, o aptikęs išmetė, tokio žiedo pagrobimo inkriminavimas diskutuotinas, nes maža tikimybė, kad kaltininkas grobdamas automobilį numatė ir žiedo pagrobimą. Kaltininkui automobilio grobimo metu pastebėti automobilyje esančius daiktus dažnai trukdo nervinė įtampa ir pan., todėl paprastai šie daiktai aptinkami po to, kai automobilio vagystė baigta. Pavyzdžiui, kaltininkas, užvaldęs automobilį, kurio vertė nesudaro didelės vertės, vėliau jį apžiūrėdamas aptinka vertingų daiktų (bagažinėje detalių, dėtuvėje brangų žiedą) ir juos pasilieka.

⁵⁸² Kauno apygardos teismo baudž. byla Nr. 1-18-317/2006; kitoje byloje *N. L. ir V. A. nuteisti už tai, kad, veikdami bendrininkų grupėje, <...> pasikėsino pagrobti svetimą turtą - <...> V. B. priklausantį automobilį 19 820 Lt vertės, bei jame buvusią vaikišką kėdutę 80 Lt vertės ir automagnetolą 100 Lt vertės, tokiu būdu iš viso pasikėsino pagrobti svetimo turto už 20 000 Lt, tačiau nusikaltimo nebaigė dėl nuo jų valios nepriklausančių aplinkybių, kadangi buvo pastebėti policijos pareigūnų* (Šiaulių apygardos teismo baudž. byla Nr. 1-16-354/2007).

Automobilio vertę sudėjus su vėliau automobilyje aptiktų daiktų verte išaina suma, viršijanti 250 MGL. Ar tokiu atveju galima veiką kvalifikuoti pagal BK 178 straipsnio 3 dalį? Manytina, kad ne. Automobilio pagrobimas jau baigtas, o vėliau aptiktų daiktų užvaldymas įvyksta susiformavus naujai kaltininko tyčiai. Šiuo atveju būtų dvi atskiros vagystės. Todėl automobilio ir jame vėliau aptiktų daiktų vertė negali būti sudedama, jas reikėtų vertinti atskirai ir pagal tai kvalifikuoti veikas. Tokios pozicijos laikosi ir A. T. H. Smith: „norint veiką kvalifikuoti kaip vagystę, turi būti nuspręsta pagrobtį konkretų svetimą daiktą, o tai padaryti neįmanoma, jei asmuo nežino apie tokio daikto egzistavimą. <...> Tačiau jei vėliau, sužinojęs apie tai, negražina daikto savininkui, jis gali būti pripažintas kaltu dėl vėlesnio to daikto pagrobimo“⁵⁸³.

Gali atsitikti ir taip, kad kaltininkas, dar neužvaldęs automobilio, kai kuriuos jame esančius daiktus išmeta per langą ir taip akivaizdžiai parodo, kad jam tie daiktai nereikalingi. Ar galima kaltininkui inkriminuoti šių daiktų vagystę ir jų vertę sudėjus su automobilio verte, inkriminuoti didelės vertės svetimo turto pagrobimą? A. Abramavičiaus nuomone, negalima inkriminuoti išmestų iš automobilio daiktų pagrobimą, kol vagystė nėra baigta, nes kaltininkas atsisako užvaldyti tokius daiktus, o vagystė yra tyčinis nusikaltimas, todėl turi būti įrodytas kaltininko siekis užvaldyti ir konkretų daiktą. F. Wharton nuomone, netinkamo daikto paėmimas ir jo išmetimas nėra vagystė⁵⁸⁴. Manytina, kad tokiais atvejais taip pat reikėtų įvertinti patį daiktą. Jei kaltininkas, grobdamas automobilį, numato, kad tuo pačiu neišvengiamai ar labai tikėtina bus užvaldytas tam tikras daiktas, tada jam inkriminuotinas ir išmesto iš automobilio daikto pagrobimas, o jo vertė sudedama su automobilio verte. Tai gali būti tokie daiktai kaip magnetola, vaistinėlė, atsarginis ratas. Tačiau jei kaltininkas, grobdamas automobilį, jame aptinka daiktų, kurie paprastai ten nelaikomi, ir išmeta juos kaip nereikalingus, tų daiktų pagrobimas neinkriminuotinas ir vertė nesudedama su automobilio verte. Tokie kaltininko veiksmai gali būti vertinama pagal kitus BK straipsnius, pavyzdžiui, kaip turto

⁵⁸³ Smith A. T. H. Property offences. The protection of property through the criminal law. – London, 1994. P. 163, 164.

⁵⁸⁴ F. Wharton, LL.D. Criminal Law. 12th edition. Vol. II – Rochester, N. Y, 1932. P. 1448.

sugadinimas, sunaikinimas (pavyzdžiui, nereikalingą turtą paskandina, žr. citatą žemiau). Kita vertus, išmestų daiktų vertė turi būti įskaičiuojama į nusikalstama veika padarytos žalos dydį.

Analogiškų situacijų pasitaiko ir rankinių grobimų atvejais:

J. G. ir M. A., veikdami bendrininkų grupėje, iš kavinės pagalbinių patalpų <...> slapta pagrobė svetimą A. K. priklausantį didelės vertės turtą: odinę rankinę 80 Lt vertės su joje buvusiais pinigais: 250 150 Lt, 9 300 JAV dolerių (25 110 Lt), auksinę pintą grandinėle 800 Lt vertės, medalioną 30 Lt vertės, auksinę karūnelę 50 Lt vertės, 3 sutrauktas auksines grandinėles 100 Lt vertės, auksinį moterišką žiedą su koriuku ir raudona akute 200 Lt vertės, vyrišką auksinį žiedą 100 Lt vertės, 3 raktų nuo buto ryšulį 20 Lt vertės, baltą piniginę 5 Lt vertės, automobilio užvedimo raktelius su signalizacijos pulteliu 25 Lt vertės, tuo padarydamas nukentėjusiajai A. K. bendrą 276 670 Lt turtinę žalą. Kaltinamieji J. G. ir M. A. nurodė, jog paėmė tik pinigus, o piniginę su visais joje buvusiais daiktais įmetė į Dauniškio ežero kanalą. Pagroboje rankinėje auksinės grandinės ar užvedimo raktelių, kitų daiktų nematė. <...> Kaltinamieji teigia supratę, kad pagrobė didelę sumą pinigų, juos parsinešę suskaičiavo. Nėra pagrindo abejoti, kad pagroboje rankinėje buvo visi nukentėjusios nurodyti daiktai bei pinigai. Tai, kad kaltinamieji nematė vienų ar kitų aukso dirbinių ar kitų daiktų, neduoda pagrindo teigti, jog šių daiktų nebuvo. Jie galėjo būti išmesti kartu su rankine jų nepastebėjus. Visiškai įrodyta, kad viso pagrobto turto vertė viršija 250 MGL ir sudaro 276 670 Lt (BK 190 straipsnis), todėl J. G. ir M. A. pagrįstai kaltinami pagrobę didelės vertės svetimą turtą.⁵⁸⁵

Šioje byloje pagrobtų pinigų vertė viršijo 250 MGL, todėl veika pagrįstai kvalifikuota pagal BK 178 straipsnio 3 dalį. Tačiau jei didelę vertę gautume tik susumavę pinigų ir išmestų į vandenį aukso dirbinių vertę, veikos kvalifikacija turėtų būti sprendžiama analogiškai kaip ir aukščiau minėtu atveju.

Baudžiamosios teisės teorijoje skiriama ir neapibrėžta tyčia. Antai A. Lopašenko teigia, kad „kaltininkas gali veikti ir neapibrėžta tyčia turto vertės atžvilgiu, pavyzdžiui, kai kaltininkui nežinoma tiksli grobiamo daikto vertė ar pinigų kiekis, esantis grobiamoje rankinėje. Kaltininką tenkina bet koks rezultatas“⁵⁸⁶. V. Piesliakas pabrėžia, kad „esant neapibrėžtai tyčiai asmuo suvokia pavojingą veikos pobūdį ir numato padarinius, jų nori, tačiau jų

⁵⁸⁵ Panevėžio apygardos teismo baudž. byla Nr. 1N-90-366-2006-59.

⁵⁸⁶ Лопашенко Н. А. Преступления против собственности. – М.: ЛексЭст, 2005. С. 77.

nedetalizuoja. <...> Tais atvejais, kai kaltininkas teigia, kad padarinių nenorėjo, tačiau pagal bylos aplinkybes jų kilimas buvo neišvengiamas ar labai tikėtinas, tačiau kaltininkas jų nedetalizavo, yra tiesioginė neapibrėžta tyčia⁵⁸⁷. Atsižvelgiant į tai, kad tyčia negali būti abstrakti, o tik konkreti, pritaria mokslininkams, nepripažįstantiems neapibrėžtos tyčios. Antai V. Piesliakas, nors skiria neapibrėžtą tyčią, kartu nurodo, kad „esant neapibrėžtai tyčiai kaltininkai numato bent apytikriai galimus pavojingus padarinius“⁵⁸⁸. Pabrėžtina, kad maždaug nuo XX a. pradžios buvo beveik visuotinai (visų pirma K. Binding) pripažintas tyčios konkretumo reikalavimas ir liko tik alternatyvios tyčios sąvoka⁵⁸⁹. Kaip teigia S. Bikelis, „baudžiamajame įstatyme visos nusikalstamų veikų sudėtys yra aiškiai apibrėžtos, ir kaltininko tyčios turinį visuomet galima „sutalpinti“ į vienos ar kelių sudėčių aiškiai apibrėžtus rėmus“⁵⁹⁰. Kaip nurodyta baudžiamosios teisės doktrinoje, kaltininko parodymai yra labai abejotinas duomenų apie subjektyvius nusikalstamos veikos požymius šaltinis (net jei kaltininkas stengiasi būti nuoširdus)⁵⁹¹. Jei kaltininkas ketino pagrobtį svetimą turtą iš prabangaus namo ir paskui apklausiamas teigia jokių konkrečių padarinių nesiekęs, dar toli gražu nereiškia, kad turime priimti tokius parodymus pažodžiui. Kalbant baudžiamosios teisės terminais, tokioje situacijoje galima alternatyvi tyčia – gali būti, kad kaltininkui buvo reikalingi bet kurie iš kelių konkrečių, skirtingose BK 178 straipsnio 1, 3 dalyse aprašytų padarinių (t. y. didelės vertės turtas arba neviršijantis didelės vertės turtas). Taigi asmeniui inkriminuojami konkrečios nusikalstamos veikos baudžiamajame įstatyme aprašyti konkretūs padariniai, tad ir numatymas privalo būti detalizuojamas iki

⁵⁸⁷ Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. 2006. P. 352, 371.

⁵⁸⁸ Ten pat. P. 367.

⁵⁸⁹ Plačiau apie alternatyvią tyčią ir jos istorinį vystymąsi žr.: Jakobs G. Gleichgültigkeit als dolus indirectus // Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft (ZStW) 114 (2002) Heft 3. S. 584–599; Fischer M. Wille und Wirksamkeit, 1993; Puppe I. Der Vorstellungsinhalt des dolus eventualis // Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft (ZStW) 103 (1991), Heft 1. S. 23–28.

⁵⁹⁰ Bikelis S. Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S) – Vilnius, 2007.

⁵⁹¹ Pabrėžiama, kad dažnai kaltininkai elgiasi ne tiek racionaliai apsvaustę, bet emocionaliai, vedami tik daugiau ar mažiau suvoktų potraukių, kurie neaiškūs pačiam kaltininkui, o juos išreikšti žodžiais praėjus kiek laiko jiems yra gana sudėtinga. Žr.: Trüch T. Die Problematik der Rechtsprechung des BGH zum bedingten Tötungsvorsatz // Fundstelle: NSTZ 2005, 233 (Heft 5). S. 236; Schieman A. Kann es einen freien Willen geben? – Risiken und Nebenwirkungen der Hirnforschung für das deutsche Strafrecht // Neue Juristische Wochenschrift (NJW), 2004, No. 29, S. 2057; Roxin C. Strafrecht. Allgemeiner Teil. 1997. S. 375, 418.

atitinkamo konkretumo⁵⁹². Esant alternatyviai tyčiai, t. y. kai kaltininkas siekė pagrobtį turto, neviršijančio didelės vertės arba viršijančio didelę vertę, tikslinga inkriminuoti sunkiausius iš siekiamų padarinių, nes šiuo atveju kaltininko veika atitinka dvi normas, kurių negalima inkriminuoti kartu ir kurių viena yra griežtesnė už kitą, todėl taikytina normų konkurencijos taisyklė – griežtesnė norma apima švelnesnę⁵⁹³.

Lietuvos teismų praktika ir kai kurie Lietuvos bei Rusijos mokslininkai nepalaiko nė vienos iš šių nuomonių ir suka dar kitu keliu – vadovaujasi ne kaltininko tyčios turiniu, bet faktiškai kilusiais padariniais: „Kai yra tiesioginė neapibrėžta tyčia, veika kvalifikuojama pagal atsiradusius padarinius.“⁵⁹⁴ Tačiau pozicija, kad neapibrėžtos tyčios atveju veika kvalifikuojama pagal atsiradusius padarinius, yra kritikuotina dėl to, kad nustačius, jog kaltininkas ketino tik pagrobtį didelės vertės turta, jo nusikalstama veika neabejotinai kvalifikuojama pagal BK 178 straipsnio 3 dalį. Jei, be šio siekio, nustatoma buvus dar papildomą siekį – pagrobtį turto, kurio vertė atsitiktinai nepagrobus didelės vertės turto nėra didelė, vadovaujantis tokia nuostata atsakomybė pagal BK 178 straipsnio 3 dalį nekyla. Kvalifikavimo pagal faktinius padarinius, o ne pagal „sunkiausias“ tyčios turinį ydingumas išryškėja tada, kai kaltininkui nepavyksta sukelti jokių sunkių padarinių. Tokiu atveju kaltininkas, kuris veikė turėdamas ketinimą pagrobtį didelės ar mažesnės vertės turta, iš viso neatsakytų (jei žalos nepadare) arba atsakytų tik už nedidelės ar nežymios vertės turto pagrobimą arba smulkią vagystę pagal ATPK (jei jam pavyktų

⁵⁹² Žr.: Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. 2006. P. 361; Schönke A., Schröder H., Sternberg-Lieben D. Strafgesetzbuch. Kommentar. 27. Auflage. 2006. § 15, Rn. 200.

⁵⁹³ Pabrėžtina, kad šiuo klausimu yra dvi skirtingos nuomonės. Baudžiamosios teisės teorijoje nemažai autorių pasisako už pirmenybės teikimą sunkiausiems iš siekiamų padarinių (žr.: Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. 2006. P. 367; Яни П. С. Сложные вопросы субъективной стороны преступления. // Российская юстиция. 2002. No. 12. С. 48; Селезнев М. Умысел как форма вины. // Российская юстиция. 1997. No. 3. с. 11, 12; Дагель П. С., Котов Д. П. Субъективная сторона преступления. 1974. С. 114; Злобин Г. А., Никифоров Б. С. Умысел и его формы. 1972. С. 103), kiti teisininkai – už pirmenybę lengviausiems, pavyzdžiui, vokiečių profesorius E. J. Lampe (žr.: Fischer M. Wille und Wirksamkeit... 1993. S. 23). Pasisakančių už lengviausių padarinių inkriminavimą autorių manymu, šioje diskusijoje reikia vadovautis *in dubio pro reo* (lot. – nepašalinami neaiškumai aiškinami kaltinamojo naudai) principu.

⁵⁹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimo Nr. 46 „Dėl teismų praktikos baudžiamosiose bylose dėl nusikaltimų žmogaus gyvybei“ 6 punktą // Teismų praktika, 2004, Nr. 21; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinės bylos Nr. 2K-535/2004, Nr. 2K-378/2004, Nr. 2K-108/1998. Taip pat žr.: Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. 2004. P. 109; Парог А. И. Квалификация преступлений по субъективным..., 2003. С. 104; Лунеев В. В. Субъективное вменение. 2000. С. 39; Ворошилин Е. В., Кригер Г. А. Субъективная сторона преступления. 1987. С. 40.

pagrobtį tik tokios vertės turta). Manytina, kad tai būtų aiškiai neteisinga⁵⁹⁵. Pavyzdžiui, kaltininkas įsibrauna į banką ir pagrobia iš seifo 20 000 Lt (mažiau nei 250 MGL). Teismas nustato, kad kaltininkas veikė neapibrėžta tyčia (t. y. būtų pagrobęs tiek, kiek būtų radęs seife), todėl jo veika pagal suformuotą Lietuvos teismų praktiką kvalifikuojama pagal atsiradusius padarinius (šiuo atveju pagal BK 178 straipsnio 2 dalį, nes įsibrauta į patalpą ar saugyklą). Tačiau kaltininkas braudamasis į banką numato ir didelės vertės turto užvaldymą kaip labai tikėtiną, nes banke paprastai laikomos didelės pinigų sumos, todėl tokią veiką tikslingiau kvalifikuoti kaip pasikėsinimą pagrobtį didelės vertės turta pagal BK 22 straipsnį, 178 straipsnio 3 dalį, o ne pagal atsiradusius padarinius.

Toliau pateikiamame apeliacinės instancijos teismo sprendime kvalifikacija taikyta teisingai, tačiau motyvai palikti pirmosios instancijos teismo sprendimą laikytini nepagrįstais: „

Jei kaltininko tyčia dėl grobiamo turto vertės neapibrėžta, veika kvalifikuojama atsižvelgiant į turto vertę <...>. Neginčijamai nustatyta, kad specialiai pritaikytoje ir įmontuotoje prie pinigų išdavimo automato dėtuvėje nusikalstamos veikos metu buvo 152 100 litų, todėl skundo teiginys apie tai, kad būk tai buvo pasikėsinta į netinkamą objektą, laikytinas nepagrįstu. Prie pinigų išdavimo automato buvusioje dėtuvėje nusikalstamos veikos metu buvusi pinigų suma patvirtina teismo išvadas apie tai, kad buvo pasikėsinta pagrobtį didelės vertės svetimą turta. Vien ta aplinkybė, kad nuteistasis nežinojo, kokia pinigų suma buvo pinigų išdavimo automato dėtuvėje, kolegijos nuomone, nėra pagrindas kvalifikuoti veiką pagal BK 178 straipsnio 2 dalį. Akivaizdu, kad jeigu pasikėsinimas padaryti nusikalstamą veiką būtų pavykęs, nuteistasis būtų pagrobęs visus automato dėtuvėje buvusius pinigus, kurie ir buvo šios veikos galutinis tikslas. Nurodytos aplinkybės patvirtina, kad nuteistojo tyčia dėl grobiamo turto vertės buvo neapibrėžta, todėl ši veika ir turi būti kvalifikuota atsižvelgiant į faktiškai pinigų išdavimo automato dėtuvėje buvusio turto vertę. Vadovaudamasi šiais motyvais, kolegija mano, kad šiai veikai teismas pagrįstai pritaikė baudžiamąjį įstatymą ir teisingai kvalifikavo kaip pasikėsinimą pagrobtį didelės vertės svetimą turta, t. y. pagal BK 22 straipsnio 1 dalį, 178 straipsnio 3 dalį.⁵⁹⁶

⁵⁹⁵ Taip pat teigia P. Dagel, D. Kotov bei G. Zlobin, B. Nikiforov (žr.: Дагель П. С. Котов Д. П. Субъективная сторона преступления. 1974. С. 114; Злобин Г. А., Никифоров Б. С. Умысел и его формы. 1972. С. 103).

⁵⁹⁶ Lietuvos apeliacinio teismo baudž. byla Nr. 1A-549/2005.

Vadovaujantis tokia logika, jei seifas būtų tuščias arba jame būtų 10 Lt, veika būtų kvalifikuojama pagal BK 178 straipsnio 2 dalį (jei nustatytas įsibrovimas į saugyklą). Tačiau jei įsibrovimo į saugyklą požymio nebūtų (pavyzdžiui, jei banko darbuotoja, kuri turi teisę patekti į seifą, pagrobtų iš seifo pinigus, kurie nėra jai patikėti nei perduoti jos žinion, įsibrovimo nebūtų, nors seifas ir yra saugykla), iš viso nebūtų nusikalstamos veikos arba būtų pasikėsinimas padaryti smulkią vagystę (kaip ATPK pažeidimą, jei nėra kitų veikų kvalifikuojančių požymių). Galima pateikti ir daugiau pavyzdžių, kai įsibrovimo į saugyklą požymio gali ir nebūti: šiuo metu vis dažniau pasitaikančios bankomatų vagystės arba seifų pagrobimai ir pan.

Anglijos teismai nurodo⁵⁹⁷, kad tokiais atvejais negali būti pateiktas kaltinimas dėl pasikėsinimo pagrobtai konkrečiai apibūdintą daiktą (net ir tada, kai, pavyzdžiui, rankinėje buvo vertybė, kurią kaltininkas nedvejodamas būtų pasisavinęs, jei tik būtų galėjęs). Šiuo atveju kaltinimas turėtų būti formuluojamas dėl pasikėsinimo pagrobtai visą ar dalį uždaros erdvės turinio, neįvardijant konkrečių daiktų. Paprastai kaltininkas nuteisiamas dėl pasikėsinimo pagrobtai visą uždaros erdvės turinį, jei prieinama prie išvados, kad jis kėsinosi pagrobtai viską, kas buvo toje uždaroje erdvėje. Kartais kaltininko klaida dėl kiekio gali patvirtinti jo ketinimą (pavyzdžiui, jei kaltinimas pateiktas dėl dvejų marškinių pagrobimo, o kaltininkas ginčija nežinojęs, kad pakete buvo antri marškiniai, ir kad jei būtų žinojęs, nebūtų jų ėmęs). Pagal bendrą taisyklę, jei dalį kaltinimo kaltininkas pripažįsta, jis gali būti teisiamas dėl viso kaltinimo, netgi jei ir nėra įrodyta, kad kaltinamasis pagrobė viską ar turėjo subjektyvųjį ekscesą. Vis dėlto tinkamai suformuluoti kaltinimą gana sunku. Pavyzdžiui, jei pateikiamas kaltinimas dėl dvejų marškinių pagrobimo, bet įrodoma, kad kaltininkas pagrobė tik vienus marškinius, pagal susiklosčiusią praktiką, teisėjas skirdamas bausmę turi atsižvelgti į kaltinamojo parodymus ir nuteisti tik už tai, ką jis pripažįsta, nes kitaip būtų sunkinama kaltinamojo padėtis. M. J. Allen ir S. Cooper taip pat

⁵⁹⁷ Smith A. T. H. Property offences. The protection of property through the criminal law. – London. 1994. P. 196; Smith J. C. & Hogan B. Criminal law. 10th Edition. – London, 2002. P. 556, 557.

nurodo, kad tokiais atvejais kaltinime neturi būti vardijami konkretūs daiktai, ir siūlo kaltinimą formuluoti kaip pasikėsinimą padaryti vagystę iš rankinės ar kt., konkrečiai neįvardijant jos turinio⁵⁹⁸. Nes, pasak A. T. H. Smitho, jei kaltinimas pateiktas dėl laikrodžio pagrobimo, asmuo negali būti nuteistas dėl pasikėsinimo pagrobtį skėtį (byla *R. V. M'Pherson* (1857) D.&B. 197, 200)⁵⁹⁹. Pabrėžtina, kad Anglijoje atsakomybė už vagystę nėra diferencijuojama pagal turto vertę, todėl siūlomi kaltinimų formulavimai Lietuvoje netinka. Šiuo atveju pritartina V. Piesliako nuomonei, kad „tokiais atvejais tiriant bylą svarbu aiškintis Baudžiamajame kodekse numatytų padarinių numatymo pobūdį ir laipsnį. <...> Nustačius galimų padarinių alternatyvą, asmeniui turi būti inkriminuojami sunkiausi padariniai iš tų, kuriuos jis numatė“⁶⁰⁰. Neginčytina, kad teismų praktikoje kaltininkai dažniausiai teigia nesiekę pagrobtį didelės vertės turto, tačiau šios veikos subjektyviąją pusę, t. y. kokio dydžio turtą kaltininkas tikėjosi užvaldyti, padeda nustatyti ir objektyvieji veikos požymiai: vieta, iš kurios kėsiamasi pagrobtį svetimą turtą. Antai jei kaltininkas kėsiasi pagrobtį svetimą turtą iš banko, seifo ar pan., yra didelė tikimybė, kad jis tikisi pagrobtį ir didelės vertės turtą, nes tokiose vietose paprastai laikomas didelės vertės turtas. Tuo tarpu kai kaltininkas kėsinosi pagrobtį rankinę, tačiau veika nutrūko pasikėsinimo stadijoje, vargu ar jam galima inkriminuoti didelės vertės svetimo turto pagrobimą, nors rankinėje ir buvo didelės vertės turtas, jei kaltininkas nežinojo ar nesiekė užvaldyti didelės vertės turto.

Kalbant apie subjektyviąją vagystės pusę pabrėžtina ir tai, kad tyčios vieningumas yra vienas iš požymių, turinčių reikšmės veiką pripažinti tęstine, o tai savo ruožtu gali lemti ir veikos kvalifikavimą kaip didelės vertės turto pagrobimą, žinoma, jei bus nustatyti ir kiti tęstinės veikos požymiai⁶⁰¹. Kaip teigia A. Drakšienė, „paprastai didelės vertės (daugiau nei 250 MGL) turtas

⁵⁹⁸ M. J. Allen ir S. Cooper Elliott and Wood's Cases and Materials on Criminal Law. 9th Edition. – London, 2006. P. 743.

⁵⁹⁹ Žr. ten pat. P. 744.

⁶⁰⁰ Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. 2006. P. 367.

⁶⁰¹ Tęstinė vagystė – tai nevienkartinis, neteisėtas, neatlygintinis turto paėmimas keliais analogiškais veiksmais, turint vieną tikslą – pagrobtį turtą ir veikiant vieninga tyčia. Žr.: Бойцов А. И. Преступления против собственности. – СПб, 2002. P. 582, 583; Лопашенко Н. А. Преступления против собственности. – М.: ЛексЭст, 2005. P. 160–162; Волженкин Б. В. Практический комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. – М., 2001. С.390. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-671/2001, 2K-396/2007, 2K-307/2002.

pagrobiamas vienu būdu (pavyzdžiui, slapta) ir iš tos pačios vietos (iš buto, banko), tačiau gali kilti klausimas, kaip kvalifikuoti veiką, jei kaltininkas padarė keletą vagysčių (su skirtingais kvalifikuojamaisiais požymiais), kurių metu pagrobtojo turto vertė viršija 250 MGL. BK 63 straipsnyje nurodoma: jeigu asmuo padarė kelias nusikalstamas veikas, teismas kvalifikuoja veiką ir skiria bausmę pagal kiekvieną straipsnio dalį atskirai. Vadinasi, kiekvieno nusikaltimo metu pagrobtojo turto vertė turi būti įvertinta atskirai ir ji negali būti aritmetiškai sudedama. Todėl už pavienius nusikaltimus, kurių metu bendra pavogto turto vertės suma ir viršija 250 MGL, pagal šią straipsnio dalį kaltininkas neatsako. Tačiau tęstinės vagystės metu pagrobtojo turto vertei viršijus 250 MGL, vagies veika turi būti kvalifikuojama pagal 178 straipsnio 3 dalį.⁶⁰² Tokia pozicija atsispindi ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje: „Nustačius, kad nusikaltimai padaryti analogiškais veiksmais, vieninga tyčia ir siekiant vieningo rezultato, veika pripažįstama tęstine. Tokiu atveju pagrobto turto vertė sudedama ir tada sprendžiama, pagal kurią BK atitinkamo straipsnio dalį kvalifikuoti nusikalstamą veiką. Tačiau, jei panašūs ar net analogiški veiksmai padaromi nesant vieningos tyčios (kaskart įgyvendinant naują sumanymą), tai tokie veiksmai, nepaisant jų analogiškumo ar net identiškumo, kvalifikuojami atskirai ir atitinkama BK 178 straipsnio <...> dalis parenkama atsižvelgiant į kiekvienu atskiru veiksmu (epizodu) užvaldyto (ar pasikėsinto užvaldyti) turto vertę.“⁶⁰³ Antai nors D. B. pagrobto turto vertė ir viršijo 250 MGL (iš viso buvo pagrobta 52 000 Lt), tačiau teismas pagrįstai perkvalifikavo D. B. kaltinimą iš BK 178 straipsnio 3 dalies į 178 straipsnio 1 dalį, 178 straipsnio 2 dalį, nes D. B. padarė keletą vagysčių:

D. B. <...> būdamas tėvo G. B. bute, <...> iš spintoje buvusios dėžutės slapta pagrobė G. B. priklausiusius 28 000 litų. Be to D. B. ir J. K., veikdami bendrininkų grupe, kaltinamajam J. K. atsuktuvu išlaužus G. B. buto <...> durų spyną, įsibrovė į butą ir iš spintos slapta pagrobė G. B. priklausiusius 24 000 litų bei 400 litų vertės audiomagnetofoną. <...> neneigdamas 52 000 litų pagrobimo iš tėvo fakto, D. B. teisme parodė, kad <...> jis pagrobė 28 000 litų, o su J. K. pagrobė 24 000 litų. J. K.

⁶⁰² Drakšienė A. Baudžiamoji atsakomybė už vagystę // Teisė, t. 37, 2000. P. 31.

⁶⁰³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“ // Teismų praktika, 2005, Nr. 23. P. 335.

parodė, kad dar iki vagystės iš tėvo buto D. B. jam rodė 10 000 litų, pirko du automobilius, mobiliuosius telefonus, o [vėliau] jie pagrobė 24 000 litų. Šias aplinkybes teisme pripažino ir D. B. Taigi D. B. veika <...> kvalifikuojama pagal BK 178 straipsnio 1 dalį, nustatant, kad jis pagrobė 28 000 litų. <...> O kaltinamųjų D. B. ir J. K. veika <...> kvalifikuojama pagal BK 178 straipsnio 2 dalį. Veiką kvalifikuojantis požymis – svetimo turto pagrobimas įsibraunant į patalpą.⁶⁰⁴

Šioje byloje aplinkybė, kad D. B., pasibaigus jo pagrobtiems pinigams (28 000 Lt), pasiūlė J. K. įsibrauti į tėvo butą ir pavogti likusius pinigus, rodo, kad jis neturėjo vieningos tyčios pagrobti visus 52 000 litų. Be to, nėra ir tapačių veiksmų, nes vieną vagystę D. B. padarė vienas, kitą bendrininkaudamas su J. K., pirmoji – paprasta vagystė, antroji – kvalifikuota, t. y. įsibrovus į patalpą (atsuktuvu išlaužus G. B. buto durų spyną).

Kitoje byloje teismas pagrįstai atmetė nuteistojo prašymą veikas kvalifikuoti kaip tęstinę vagystę nesant tyčios vieningumo, todėl didelės vertės vagystė neinkriminuotina, nors bendra pagrobto turto vertė viršijo 250 MGL:

Pagal doktrininį tęstinės nusikalstamos veikos aiškinimą bei susiformavusią teismų praktiką, vieninga tyčia yra tada, kai asmuo grobdamas svetimą turtą ar jo dalį pirmą kartą suvokia, kad ir ateityje jį grobs. Tačiau jei kaltininkas, pagrobęs asmens turtą ar jo dalį, po kiek laiko pasitaikius progai vėl sumano pagrobti to paties asmens turtą ar jo dalį, tokia veika jau laikoma pakartotiniu nusikaltimu ir kvalifikuojama atskirai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartys baudž. bylose Nr. 2K-671/2001, Nr. 2K-396/2007). Nors tarpai tarp M. P. įvykdytų vagysčių yra nedideli, visos jos padarytos tuo pačiu būdu, turtas grobtas iš tos pačios vietos, o žala padaryta tam pačiam juridiniam asmeniui, tačiau <...> tai buvo atskiri pakartotiniai nusikaltimai, o ne vienas tęstinis, nes jie padaryti esant kiekvienu atveju atskirai, naujai susiformavusiai M. P. tyčiai. Tai patvirtina paties apeliančio pirmosios instancijos teisme duoti parodymai. M. P. parodė, kad vogti profilių eidavo dėl to, kad trūko pinigų pragyvenimui, tai darydavo 1 ar 2 kartus per savaitę, kai pasibaigdavo pinigai. Apie tai, kiek kartų dar ateityje eis vogti, M. P. teigė negalvojęs, tiesiog eidavęs, kuomet pritrūkdavęs pinigų <...> Tokius M. P. parodymus patvirtina ir byloje nustatytos aplinkybės, iš kurių matyti, kad dalį jam inkriminuoatų aliuminio profilių vagysčių jis įvykdė veikdamas vienas, o kitas – veikdamas bendrai su nuteistuoju A. L. Tai patvirtino ir nuteistasis A. L., kuris taip pat parodė, kad vogti profilių tiek kartu su M. P., tiek ir vienas eidavo tuomet, kai baigdavosi pinigai. Taigi <...> M. P., tiek

⁶⁰⁴ Klaipėdos apygardos teismo baudž. byla Nr. 1-40-382/2007.

bendrininkaudamas su A. L., tiek ir veikdamas vienas, padarė atskiras pakartotines nusikalstamas veikas, o ne vieną tęstinį nusikaltimą.⁶⁰⁵

Be to, kai tęstinę vagystę padaro grupė iš anksto susitarusių asmenų, kiekvienam bendrininkui inkriminuojama visos grupės pagrobto turto vertė, neatsižvelgiant į tai, kokią realią dalį gavo kiekvienas grupės narys pasidalijus pagrobtąjį turtą⁶⁰⁶. Tokios pozicijos laikosi ir teismų praktika⁶⁰⁷.

Taigi *didelės vertės turto* požymiui inkriminuoti reikšminga nustatyti du kriterijus: objektyvųjį (kad pagrobto turto vertė yra didelė) ir subjektyvųjį (kad kaltininkas suvokė grobiamo turto didelę vertę). Didelės vertės turtas suprantamas dviem prasmėmis: įstatymo leidėjas laiko, kad turtas yra didelės vertės, kai jo vertė viršija 250 BBND (MGL) dydžio sumą (BK 190 straipsnis); vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008-10-14 nutarimu Nr. 1031 „Dėl bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio patvirtinimo“, pagal kurį BBND atitinka 130 Lt, turtas yra didelės vertės, kai jo vertė viršija 32 500 Lt. Baudžiamosios teisės moksle ir teismų praktikoje konkreti pagrobto turto vertė nustatoma atsižvelgiant į vidutinę daikto rinkos vertę veikos padarymo metu. Tačiau vidutinei daikto rinkos vertei nustatyti bendro kriterijaus nėra, todėl ši vertė nustatoma nevienareikšmiškai. Dėl to svarstyтина, ar įstatymų leidėjas, nepateikdamas aiškaus kriterijaus, pagal kurį turėtų būti nustatoma vidutinė daikto rinkos vertė, nepažeidžia *nullum crimen, sine lege* (nėra nusikaltimo be įstatymo) principo, kuris, be kita ko, reikalauja, kad iš baudžiamojo įstatymo teksto būtų aiškūs nusikalstamos veikos požymiai. Sprendžiant, ar kaltininkas suvokė grobiamo turto didelę vertę, būtina atsižvelgti, ar grobimo metu kaltininkas žinojo, kad jo grobiamas turtas yra didelės vertės, o jei nežinojo, – ar numatė didelės turto vertės užvaldymą kaip neišvengiamą ar labai tikėtiną.

⁶⁰⁵ Lietuvos apeliacinio teismo baudž. byla Nr. 1A-338/2007.

⁶⁰⁶ Žr.: Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. – V., 2001. P. 360. Drakšienė A. Baudžiamoji atsakomybė už vagystę // Mokslo darbai. Teisė. Nr. 37, 2000. P. 31.

⁶⁰⁷ *Antai Kauno miesto apylinkės teismo <...> nuosprendžiu R. V. nuteistas už tai, kad veikdamas kartu su E. B., M. M. ir kitais ikiteisminio tyrimo ir teismo nagrinėjimo metu nenustatytais asmenimis, <...> slapta pagrobė svetimą turtą stambiu mastu – Lenkijos firmai (duomenys neskelbtini) priklausantį 252 275 Lt vertės vilkiką (duomenys neskelbtini) su 90 819 Lt vertės puspriekabe (duomenys neskelbtini) ir 164 826,47 Lt vertės kroviniu bei vilkiko kabinoje buvusius bendros 3 764 Lt vertės šaldytuvą, radijo aparatus, įrankius (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudž. byla Nr. 2K-861/2006). Šioje byloje atsižvelgus į visos grupės narių pagrobto turto vertę kaltininko R. V. veika pagrįstai buvo kvalifikuota kaip stambaus masto vagystė.*

2.2. Didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčios vertybės

2007 m. birželio 28 d. įstatymu Nr. X-1233⁶⁰⁸ BK 178 straipsnio 3 dalis papildyta nauju vagystę itin kvalifikuojančiu požymiu *didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčios vertybės*. Šio požymio nustatymą lėmė atitinkamų Lietuvos Respublikos tarptautinių konvencijų, reglamentuojančių kultūros vertybių apsaugą, ir Lietuvos teisės aktų, susijusių su kultūrinėmis vertybėmis, nuostatų įgyvendinimas⁶⁰⁹. Pagrobimo, padaryto esant minėtam požymiui, didesnis pavojingumas grindžiamas tuo, kad tokia veika pažeidžiama ne tik nuosavybė, bet ir valstybės saugomas istorinis-kultūrinis paveldas⁶¹⁰. Konstitucijos 42 straipsnyje įtvirtinta, kad valstybė rūpinasi Lietuvos istorijos, meno ir kitų kultūros paminklų bei vertybių apsauga.

Pabrėžtina, kad iki šio požymio nustatymo tokių vertybių pagrobimas buvo kvalifikuojamas pagal BK 178 straipsnio atitinkamą dalį priklausomai nuo pagrobimo būdo, turto vertės ir pan. Didelė kultūrinė ir t. t. reikšmė buvo siejama su materialine išraiška ir tik tuo atveju, kai pagrobtos vertybės vertė viršijo 250 MGL, veika buvo kvalifikuojama kaip didelės vertės turto pagrobimas pagal BK 178 straipsnio 3 dalį:

R. P. buvo nuteistas pagal BK 178 straipsnio 3 dalį už tai, kad <...> kartu su dviem ikiteisminio tyrimo metu nenustatytais asmenimis, svetimo turto vagystės tikslu <...> atvyko prie Trakų Švč. Mergelės Marijos Apsilankymo bažnyčios <...> įsibrovė į bažnyčios vidų ir iš ten pagrobė didelės vertės turta: nuo Trakų Švč. Mergelės

⁶⁰⁸ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 38, 47, 63, 66, 70, 75, 82, 93, 129, 166, 167, 172, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 189, 194, 196, 197, 198, 198⁽¹⁾, 198⁽²⁾, 199, 202, 213, 214, 215, 225, 227, 228, 231, 233, 235, 252, 256, 257, 262, 284, 285, 312 straipsnių, priedo pakeitimo ir papildymo, XXVI, XXX skyrių pavadinimų pakeitimo ir kodekso papildymo 256⁽¹⁾, 257⁽¹⁾ straipsniais įstatymas // Valstybės žinios, 2007, Nr. 81-3309.

⁶⁰⁹ UNIDROIT konvencija dėl pavogtų ar neteisėtai išvežtų kultūros objektų (Valstybės žinios, 1997, Nr. 8-139) numato baudžiamosios atsakomybės teisinius pagrindus už pavogto, neteisėtai iškasto ar neteisėtai laikomo kultūros objekto pasisavinimą; Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas (Valstybės žinios, 1995, Nr. 3-37; 2004, Nr. 153-5571); Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas (Valstybės žinios, 1996, Nr. 14-352); Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004–2008 metų programos įgyvendinimo priemonių, patvirtintų Vyriausybės 2005 m. kovo 24 d. nutarimu Nr. 315 (Valstybės žinios, 2005, Nr. 40-1290), 660 punktą (žr.: Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 178, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 189, 199, 312 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto).

⁶¹⁰ Žr.: Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. – Vilnius, 2001. P. 435; A. B. Наумов. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. – Москва, 2004. P. 418. Vokietijos teisėje šios veikos didesnis pavojingumas pagrindžiamas tuo, kad pažeidžiama ne tik nuosavybė, bet ir bendras interesas išlaikyti kultūrinės vertybes.

Marijos paveikslo aptaisą 70 000 litų vertės, didžiąją karūną 15 000 litų vertės, mažąją vaikelio Jėzaus karūną 5 000 litų vertės, puokštės formos papuošalą 5 000 litų vertės, kryželį su deimantais 5 000 litų vertės, nuo Aušros Vartų Švč. Mergelės Marijos paveikslo aptaisą 4 000 litų vertės, nuo Švč. Mergelės Marijos Rožinio paveikslo karūną 5 000 litų vertės, iš dviejų aukų dėžučių nenustatytą pinigų sumą, iš viso bendromis pastangomis pagrobė Trakų Švč. Mergelės Marijos Apsilankymo bažnyčiai priklausantį didelės vertės turtą, kuris specialistų ir bažnyčios pagrįstai įvertintas 109 000 litų suma.<...>.Šiuo atveju kaltinamojo veiksmai <...> teisingai kvalifikuoti pagal BK 178 straipsnio 3 dalį, nes pagal BK 190 straipsnį pagrobto turto vertė viršija 250 MGL (31 250 litų) dydžio sumą.⁶¹¹

Šioje byloje nustatant pagrobtų vertybių vertę buvo apskaičiuota piniginių išraiška, neatsižvelgiant į vertybių reikšmę kultūrai, istorijai ir pan. Tačiau pagal galiojantį BK minėtų vertybių didelė reikšmė nėra siejama su materialine išraiška ir jų materialinė vertė gali būti daug mažesnė negu 250 MGL. Kaip teisingai pastebi N. A. Lopašenko: ypatingos (pagal Lietuvos BK – didelės) mokslinės, istorinės ir pan. vertės daiktas iš pirmo žvilgsnio materialinės vertės gali ir neturėti, tačiau ši vertė dažniausiai tiesiogiai priklauso nuo istorinės, kultūrinės, mokslinės daikto reikšmės. Arba šių daiktų vertė gali būti labai didelė ir kelis kartus viršyti BK nurodytą didelę turto vertę, tačiau ji nėra esminė ir nelemia minėtų vertybių pripažinimo šio nusikaltimo dalyku⁶¹². Taigi didelė mokslinė, istorinė ar kultūrinė reikšmė priklauso ne tiek nuo pagrobto vertybės kainos, kiek nuo jos kokybinės vertės, t. y. kultūrinės, mokslinės, istorinės reikšmės. Vagystę kvalifikuojantys požymiai *didelės vertės turtas ir didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčios vertybės* ne visada sutampa, nes pirmuoju atveju pagrobto turto vertė visiškai priklauso nuo jo vertės piniginių išraiškos, o antruoju – nuo istorinės, mokslinės, meninės ir kultūrinės reikšmės.

⁶¹¹ Vilniaus apygardos teismo baudž. byla Nr. 1-241-2006. Kitoje byloje V. B., I. K., A. D., V. P., be kitų nusikaltimų, buvo nuteisti ir už pasikėsinimą padaryti plėšimą stambiu mastu, vagystę stambiu mastu (pagal 1961 m. BK 16 straipsnio 2 dalį, 272 straipsnio 3 dalį, 271 straipsnio 4 dalį), nors pagrobė *didelės vertės meno kūrinių kolekciją (įvairius paveikslus, XIX a. vazų, sidabrinius XIX a. stalo serviravimo įrankius: padažinę, druskinėlę, cukrinę, bronzinius presus XIX a., įvairių medalių, laikrodžių ir pan., iš viso pagrobė už 5 064 485 Lt* (žr.: Nuosprendis kunigo R. Mikutavičiaus nužudymo baudžiamojoje byloje // Teisės problemos, 2001, Nr. 2. P. 46–94).

⁶¹² Žr.: Лопашенко Н. А. Преступления против собственности. – М.: ЛексЭст, 2005. P. 346.

Pabrėžtina, kad kai kurių šalių (Vengrijos, Rusijos, Lenkijos, Vokietijos) baudžiamieji įstatymai taip pat numato griežtesnę atsakomybę už daiktų, turinčių ypatingą kultūrinę, istorinę ir pan. reikšmę, pagrobimą. Tačiau vienos šalys (pavyzdžiui, Vengrija), kaip ir Lietuva, atsakomybę už šių vertybių pagrobimą reglamentuoja tame pačiame BK straipsnyje kaip ir paprasta vagystė, tik kitose jo dalyse (Vengrijos BK 316 straipsnio 4 dalies 2–9 punktai)⁶¹³, kitos šalys (Rusija, Lenkija) šių vertybių pagrobimą laiko savarankišku nusikaltimu nuosavybei. Antai Rusijos BK 164 straipsnis numato atsakomybę už daiktų ar dokumentų, turinčių ypatingą istorinę, mokslinę, meninę ar kultūrinę vertę, pagrobimą⁶¹⁴. Lenkijos BK 294 straipsnio 2 dalis numato atsakomybę už vertybių, turinčių ypatingą reikšmę kultūrai, pagrobimą⁶¹⁵. Vokietijos BK 243 straipsnio 1 dalies 5 punktas prie ypač sunkių vagystės atvejų priskiria viešai demonstruojamų daiktų, turinčių svarbią reikšmę mokslui, menui, istorijai ar technikos pažangai, vagystę⁶¹⁶. Pagal Vokietijos teisę, šio nusikaltimo dalykas yra mokslui, menui, istorijai ar technikos raidai svarbūs daiktai, ypač tie, kurie laikomi muziejuose, demonstruojami parodose ir pan. Šiam požymiui inkriminuoti būtina, kad minėtos vertybės priklausytų visuotinai prieinamai kolekcijai ar būtų viešai demonstruojamos. Dėl to iš privačios kolekcijos ar uždaruose sandėliuose laikomų vertybių pagrobimas minėto požymio neturėtų. Tačiau jei šios vertybės taptų prieinamos visuomenei (privatūs asmenys išnuomotų muziejui, parodų rūmuose periodiškai keičiami paveikslai iš fondų), jų pagrobimas būtų kvalifikuojamas pagal BK 243 straipsnio 1 dalies 5 punktą (visuotinai žalinga vagystė)⁶¹⁷. Taigi, kaip matome, kai kuriose valstybėse (Vokietijoje), skirtingai nei Lietuvoje, norint taikyti griežtesnę baudžiamąją atsakomybę nepakanka nustatyti tik pagrobtos vertybės svarbios (didelės) reikšmės mokslui, menui ar pan., tačiau būtina sąlyga ir kad ši vertybė būtų viešai demonstruojama ar

⁶¹³ Criminal Code of Hungary. – Strasbourg, 2001. P. 77.

⁶¹⁴ Гришин А. В., Кузьмин В. А., Майоров В. А. Уголовное право Российской Федерации. – Москва, 2006. P. 313.

⁶¹⁵ Kodeks karny. – C.H. Beck, 2007. P. 116.

⁶¹⁶ Жалинский А. Э. Современное немецкое уголовное право. – Москва, 2004. P. 427, 428.

⁶¹⁷ Wolfgang J. Rechtsprechungsübersicht. Vertiefungskurs Strafrecht. Rechts und Staatswissenschaftliche fakultät. 2003. P. 11.

priklausytų visuotinai prieinamai kolekcijai. Manytina, toks reglamentavimas padeda spręsti kvalifikavimo problemas, nekyla grėsmė pažeisti subjektyvaus pakaltinamumo principo (žr. p. 229).

Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos baudžiamasis įstatymas kalba ne apie bet kokias mokslines, istorines arba kultūrinės reikšmės vertybes, o apie vertybes, turinčias *didelę* reikšmę mokslui, istorijai ar kultūrai. Todėl, norint veiktą kvalifikuoti pagal nagrinėjamą požymį, būtina nustatyti, kad yra pagrobta ne bet kokia mokslinė, istorinė ar kultūrinės reikšmės vertybė, o būtent didelės mokslinės ir pan. reikšmės. Kas laikytina vertybėmis, turinčiomis didelę mokslinę, kultūrinę ar istorinę reikšmę, įstatymo leidėjas neatskleidžia⁶¹⁸. Pagal Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymą ir Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymą, kultūros vertybėmis laikomos vertybės, turinčios išliekamąją meninę, kultūrinę, religinę, istorinę, etninę ir t. t. vertę⁶¹⁹. Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 2 straipsnio 1 punkte nurodyta, kad kilnojamosios kultūros vertybės – tai pagal paskirtį ir prigimtį kilnojamieji visuomenės ir žmogaus veiklos medžiaginiai kūriniai ir kiti daiktai, turintys didelę kultūrinę vertę, tai yra reikšmingi etniniu, archeologiniu, istoriniu, meniniu, moksliniu, techniniu, religiniu ir kitokiais požiūriais, taip pat tuo, kad apibūdina tipiškus bei specifinius nacionalinio gyvenimo reiškinius, ir įtraukti į valstybinę kilnojamųjų kultūros vertybių apskaitą⁶²⁰. Minėtų vertybių apskaitai ir išsaugojimui yra sukurtas Kultūros

⁶¹⁸Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos Respublikos BK tai ne naujas vertinamojo pobūdžio požymis, nes nuo naujojo kodekso priėmimo (2000-09-26) toks požymis buvo nustatytas BK 187, 188 straipsniuose. BK 187 str. sąvoka 2003-04-09 įstatymu patikslinta ir suderinta su BK 188 str. Šiuose straipsniuose nurodytų verčių dydžiai naujajame BK neapibrėžti, palikti teismų diskrecijai. Pabrėžtina, kad didelės ir nedidelės materialinės vertės sąvoka yra apibrėžta BK 190 str., o konkrečios mokslinės, kultūrinės, istorinės vertybės reikšmė nustatoma su tos srities ekspertų pagalba.

⁶¹⁹Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas (Žin., 1995, Nr.3-37; 2004, Nr.153-5571); Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas (Žin., 1996, Nr.14-352).

⁶²⁰Pabrėžtina, kad pagal Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 2 straipsnio 2 p. Antikvariniai daiktai – visi prieš 50 metų ir anksčiau sukurti kilnojamieji visuomenės ir žmogaus veiklos medžiaginiai kūriniai ir kiti daiktai ar jų dalys, nesvarbu, kokia jų išliekamoji kultūrinė vertė. Šio įstatymo 3 str. meno vertybėmis ir antikvariniais daiktais laiko: 1) archeologiniai radiniai; 2) etninės kultūros medžiaginiai pavyzdžiai; 3) daiktai, susiję su svarbiausiais istoriniais įvykiais, visuomenės, kultūros, karo, sporto istorija, įžymių žmonių gyvenimu; 4) šaunamieji ir nešaunamieji ginklai; 5) meno vertybės: vaizduojamosios ir taikomosios dailės kūriniai; 6) muzikos instrumentai; 7) inkunabulai ir rankraščiai; žemėlapiai bei muzikos natos; knygos ir kiti leidiniai; 8) daiktai, turintys numizmatinę, sfragistinę, heraldinę ar filatelinę vertę, ordinais ir medaliais; 9) mokslo, technikos ar technologijos istoriją apibūdinantys daiktai; 10) prieš 50 metų ir anksčiau sukurti dokumentai ant bet kokio pagrindo; 11) kolekcijos, rinkiniai, komplektai ar kitokie dariniai, turintys kultūrinę vertę, kaip visuma, nesvarbu, kokia atskirų dalių vertė ir rūšis; zoologijos, botanikos ar anatomijos kolekcijos ir egzemplioriai; kolekcijos, reikšmingos paleontologiniu, etnografiniu ar numizmatiniu požiūriu; 12) elementai, esantys neatsiejama išardytų

vertybių registras bei valstybinė apskaita (tai yra valstybinių muziejų, bibliotekų eksponatai yra įtraukiami į valstybinę apskaitą, bet neįrašomi į Kultūros vertybių registrą). Įrašymo į Kultūros vertybių registrą ir valstybinę apskaitą kriterijai ir tvarka yra patvirtinta 1996 m. gruodžio 23 d. Kultūros paveldo centro direktoriaus įsakymu⁶²¹. Pagal šią tvarką, kultūros vertybes įvertina ekspertai ir suteikia joms sutartinius balus (nuo +10 iki -3) atsižvelgdami į šiuos kriterijus: meninė vertė, originalumas, charakteringumas, autentiškumas, mokslinė vertė, komplektiškumas, istorinė, memorialinė vertė. Kiekvienas iš šių kriterijų turi dar savo paaiškinimų ir subkriterijų. Be to, vien įrašymas į Kultūros vertybių registrą ir valstybės apskaita dar nelemia didelės kultūrinės vertės nustatymo, nes įrašomi labai skirtingos vertės objektai, taip pat yra didelės vertės vertybių, kurios visai neįrašomos, nes tam būtinas savininko sutikimas. Todėl vertybės *didelė mokslinė, istorinė arba kultūrinė reikšmė* yra vertinamasis požymis, kurio apibrėžimas yra itin kompleksiškas, o vertinimas priskirtas išimtinai ekspertams, turintiems specialią profesinę kompetenciją⁶²².

Taigi kiekvienu konkrečiu atveju pasitelkiami ekspertai, kurie remdamiesi metodika ir nustatytais kriterijais nustato vertybės didelę reikšmę kultūrai, istorijai, mokslui. Pabrėžtina, kad kitose šalyse (Rusijoje, Lenkijoje) mokslinę, kultūrinę, istorinę reikšmę taip pat nustatinėja ekspertai. Pavyzdžiui, nors A. I. Boicovas teigia, kad sprendžiant klausimą, ar pagrobtas daiktas ar dokumentas turi ypatingą istorinę, mokslinę ar kultūrinę reikšmę, galima vadovautis 1993 m. balandžio 15 d. įstatymu „Dėl išvežamų ir įvežamų kultūrinių vertybių“⁶²³, o A. V. Naumovas, N. A. Lopašenko daiktais, turinčiais ypatingą istorinę, mokslinę ar kultūrinę reikšmę, laiko daiktus, aptiktus archeologinių kasinėjimų metu (priešistorinių gyvūnų griaučius), meno

meninių, istorinių ar religinių objektų dalis; 13) fotografijos ir kino juostos, jų negatyvai; 14) kiti daiktai, sukurti prieš 50 metų ir anksčiau. 2. Kilnojamosiomis kultūros vertybėmis gali būti ir kilnojamųjų kultūros vertybių atskiros dalys. Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas 1996 m. sausio 23 d. Nr. I-1179. Nr. IX-2161, 2004-04-22, Žin., 2004, Nr. 73-2513 (2004-04-30).

⁶²¹Valstybės žinios, 1997, Nr. 11-225.

⁶²²2006-12-07 LR Seimo teisės ir teisėtvarkos komiteto išvada Nr. XP-1303. Baudžiamojo kodekso 178, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 189, 199 ir 312 straipsnių pakeitimo įstatymo projektui.

⁶²³Žr.: Бойцов А.И. Преступления против собственности. – СПб, 2002. Р. 509.

vertybes (paveikslus, skulptūras, ikonas, meno dirbinius, pagamintus iš įvairių medžiagų, unikalius muzikos instrumentus, senovinius stalo serviravimo įrankius ir pan.), senovines knygas (pirmo leidimo), retus rankraščius, archyvus, retas kolekcijas, kolekcinis pašto ženklus, senovines monetas, apdovanojimo ordinus ir pan.⁶²⁴, tačiau ir minėti teisininkai, ir Rusijos Aukščiausiasis Teismas pabrėžia, kad pagrobtų daiktų ypatinga istorinė, mokslinė ar kultūrinė vertė nustatoma vadovaujantis eksperto išvada, atsižvelgiant ne tik į piniginę vertės išraišką, bet ir į daikto reikšmę istorijai, mokslui bei kultūrai⁶²⁵.

Kadangi pagal Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 3 straipsnio 10 punktą prie didelę kultūrinę vertę turinčių daiktų gali būti priskirti ir tam tikri dokumentai, šiuo atveju pagrobimo dalyku gali būti ir dokumentai, kurie paprastai nelaikomi vagystės dalyku. Kitose šalyse (pavyzdžiui, Rusijoje) tiesiogiai baudžiamajame įstatyme nurodyta, kad šio nusikaltimo dalyku gali būti ir dokumentai, turintys didelę reikšmę kultūrai, mokslui, istorijai⁶²⁶. Be to, ir kitas vertybes iš pirmo žvilgsnio laikyti turtu gana sudėtinga (pavyzdžiui, priešistorinių gyvūnų griaučius ar pirmo leidimo knygas). Tačiau reikėtų sutikti su L. D. Gauchman, S. V. Maksimovo nuomone, kad šie daiktai ir dokumentai laikytini turtu, nes jų kultūrinė, mokslinė, istorinė bei meninė vertė visada turi piniginę išraišką ir atitinkamą kainą, kartais net labai didelę⁶²⁷.

Pabrėžtina, kad Lietuvos teismų praktikoje baudžiamųjų bylų, kuriose šių vertybių pagrobimai būtų kvalifikuoti pagal BK 178 straipsnio 3 dalį, kol kas nebuvo. Tačiau paminėtini atvejai, kurie šiuo metu galėtų atitikti vertybių, turinčių didelę reikšmę mokslui, istorijai ar kultūrai, pagrobimą: „2002 m.

⁶²⁴ Žr.: Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. Отв. ред. А. В. Наумова. – Москва, 2004; С. 418; Лопашенко Н. А. Преступления против собственности. – М.: ЛексЭст, 2005. Р. 346.

⁶²⁵ Žr.: Гришин А. В., Кузьмин В. А., Майоров В. А. Уголовное право Российской Федерации. – Москва, 2006. С. 313; Лопашенко Н. А. Преступления против собственности. – М.: ЛексЭст, 2005. С. 346; Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. Отв. ред. А. В. Наумова. – Москва, 2004. С. 418; Постановления Пленума Верховного Суда РФ от 25 апреля 1995 г. „О некоторых вопросах применения судами законодательства об ответственности за преступления против собственности“ п. 9 // Российская газета, 31 мая 1995.

⁶²⁶ Уголовный кодекс Российской Федерации // <http://www.garweb.ru/project/law/doc/10008000.10008000-001.htm> (žiūrėta 2008-10-20).

⁶²⁷ Гаухман Л. Д., Максимова С. В. Ответственность за преступления против собственности. – Москва, 1997. С. 110.

rugsėjį iš Gintaro muziejaus buvo pavogtas Saulės akmuo. Įvykdęs šį nusikaltimą prisipažino Klaipėdos rajono gyventojas L. Z. bei L. M.⁶²⁸. Taip pat „V. B., I. K., A. D., V. P. nuteisti ir už tai, kad pagrobė R. M. didelės vertės meno kūrinių kolekciją (įvairių paveikslų, XIX a. vazų, sidabrinius XIX a. stalo serviravimo įrankius: padažinę, druskinę, cukrinę, bronzinius XIX a. slėgtuvus (presus), įvairių medalių, laikrodžių ir pan., iš viso už 5 064 485 Lt“⁶²⁹. Atsižvelgiant į tai, kad iš nukentėjusiojo G. D. buvo pagrobti XIX a. meno kūriniai, manytina, jog ši veika šiuo metu galėtų būti vertinama kaip didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčių vertybių pagrobimas.

Kitose valstybėse taip pat tokiais atvejais turi būti nustatyta ne bet kokia istorinė, kultūrinė ir pan. reikšmė, o *svarbi* (Vokietijoje) arba *ypatinga* (Rusijoje, Lenkijoje)⁶³⁰. Pavyzdžiui, Rusijoje L. buvo kaltinamas dėl daiktų, turinčių ypatingą istorinę bei kultūrinę vertę, pagrobimo. Rusijos Aukščiausiojo Teismo kolegija atmetė prokuroro kasacinį skundą dėl pagrobtų vertybių kvalifikavimo kaip daiktų, turinčių ypatingą istorinę, mokslinę ar kultūrinę vertę, pagrobimo, ir pabrėžė: „Kaltinamojo akto aprašomojoje dalyje nurodyta, kad iš K. pagrobtos ikonos turi istorinę bei meninę vertę, o iš B. pagrobta ikona turi istorinę-kultūrinę vertę. Šio akto rezoliucinėje dalyje kalbama apie daiktų, turinčių ypatingą vertę, pagrobimą, tačiau tai nepažymėta ekspertizės išvadoje, kurioje nurodyta, kad pagrobtos ikonos turi istorinę-kultūrinę ir meninę vertę, o ne ypatingą istorinę-kultūrinę ir meninę vertę, tuo tarpu baudžiamasis įstatymas numato atsakomybę už daiktų, turinčių ypatingą istorinę, mokslinę ar kultūrinę vertę, pagrobimą“⁶³¹.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad inkriminuojant vertybių, turinčių didelę mokslinę, istorinę ar kultūrinę reikšmę, pagrobimą būtina nustatyti ir veikos subjektyviąją pusę: kaltininko tyčią pagrobti ne bet kokias, bet didelę reikšmę mokslui, kultūrai, istorijai turinčias vertybes. Jau ne kartą šiame darbe minėta,

⁶²⁸ www.ve.lt/?data=2003-06-12&rub=1065924813&id=1055346415 - 36k

⁶²⁹ Žr.: Nuosprendis kunigo R. Mikutavičiaus nužudymo baudžiamojoje byloje // Teisės problemos, 2001, Nr. 2. P. 46–94.

⁶³⁰ Уголовный кодекс Российской Федерации // <http://www.garweb.ru/project/law/doc/10008000.10008000-001.htm> (žiūrėta 2008-10-20); Criminal Code of German (Strafgesetzbuch, StGB) // <http://www.iuscomp.org/gla/statutes/StGB.htm>; Kodeks karny. – C. H. Beck, 2007. P. 116.

⁶³¹ Бюллетень Верховного Суда РФ. 1996. No 6.

kad norint kaltininkui inkriminuoti tam tikrą kvalifikuojantį požymį, jis turi būti kaltininko suvoktas⁶³². Antai dar svarstant šio požymio nustatymo klausimą buvo pabrėžiama, kad „šiuo atveju turi būti ir subjektyviosios pusės įvertinimas: įrodyta asmens, padariusio nusikaltimą, kaltės forma ir turinys (tyčinė kaltė ir tiesioginė tyčia), tai yra kad asmuo suprato, jog pasisavino didelės kultūrinės, mokslinės, istorinės reikšmės vertybę, nes kitu atveju bus paprastas pagrobimas ir pan.“⁶³³. Taip pat Generalinė prokuratūra nurodė: „Manytina, kad praktinio taikymo problemų bus išvengta, nes BT nustatė aiškias baudžiamojo įstatymo taikymo taisykles: prokuratūra, teismai turės įrodyti, kad žmogus žinojo, jog tai kultūros vertybė, suvokė, jog nusikaltimo objektas – būtent didelės mokslinės (ir t. t.) reikšmės vertybė, arba bus kvalifikuojama pagal padarinius.“⁶³⁴ Generalinės prokuratūros nuostata, kad tokių vertybių pagrobimas galėtų būti kvalifikuojamas pagal padarinius, laikytina nepagrįsta, nes vien objektyvaus šio požymio kriterijaus nustatymas nėra pakankamas pagrindas inkriminuoti tokių vertybių pagrobimą, antraip būtų pažeistas subjektyvaus pakaltinamumo principas.

Kitų šalių teisininkai (N. A. Lopašenko, A. V. Naumovas, L. D. Gauchman, S. V. Maksimovas, B. D. Zavidovas) teigia, kad subjektyvioji šios veikos pusė pasireiškia tik tiesiogine tyčia. Todėl atsižvelgiant į subjektyvaus pakaltinamumo principą būtinas subjektyviosios pusės požymis yra kaltininko suvokimas, kad pagrobimo dalykas turi *ypatingą* istorinę, mokslinę ir pan. vertę. Priešingu atveju kaltininko veiksmai negali būti kvalifikuojami kaip daiktų, turinčių ypatingą vertę kultūrai ir pan., pagrobimas⁶³⁵.

Manytina, kad vertinant kaltininko suvokimą, jog jis grobia būtent tokias vertybes, reikia atsižvelgti į tai, ar jis žinojo, kad šios vertybės turi didelę kultūrinę, mokslinę, istorinę reikšmę, o jei nežinojo, tai ar numatė tokių vertybių

⁶³² Žr.: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis // Teismų praktika, 2005, Nr. 23. P. 320.

⁶³³ Lietuvos Respublikos Seimo teisės ir teisėtvarkos komiteto 2006 m. gruodžio 7 d. išvada Nr. XP-1303 Baudžiamojo kodekso 178, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 189, 199 ir 312 straipsnių pakeitimo įstatymo projektui.

⁶³⁴ Ten pat.

⁶³⁵ Žr.: Лопашенко Н. А. Преступления против собственности. – М.: ЛексЭст, 2005. P. 350; Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. Отв. ред. А. В. Наумова. – Москва, 2004. С. 419; Гаухман Л. Д., Максимов С. В. Ответственность за преступления против собственности. – Москва, 1997. С. 110; Завидов Б. Д. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. Отв. ред. В. В. Мозякова. – Москва, 2003, С. 341.

pagrobimą kaip neišvengiamą ar labai tikėtiną. Šiuo atveju svarbi nusikaltimo padarymo vieta. Antai jei kaltininkas grobė iš muziejaus, bibliotekos ir pan., bet teigia nežinojęs apie grobiamų vertybių didelę reikšmę kultūrai, mokslui, istorijai, galima konstatuoti, kad jis suvokė minėtų vertybių didelę reikšmę. Pavyzdžiui, minėtu Saulės akmens pagrobimo iš Gintaro muziejaus atveju akivaizdu, kad kaltininkas grobdamas, suvokė grobio didelę reikšmę kultūrai ar istorijai. Kitu atveju faktinės bylos aplinkybės liudija, kad kaltininkai suvokė grobią didelę reikšmę kultūrai turinčias vertybes, – V. P. parodė, jog dar 1997 m. pabaigoje V. B. dažnai kalbėdavo, kad būtų gerai pavogti kokių nors meno kūrinių; V. B., pasiūlydamas I. K. ir A. D. padaryti vagystę, nurodė konkretų G. D. namelį ir paaiškino, kad jame yra paveikslų (t. y. ikonų). Be to, kadangi V. B. netenkino I. K. iš namelio paimti pigūs daiktai, jis pats įlipo per langą ir atrinko vertingiausias daiktus⁶³⁶. Kita vertus, kaip minėta, tik ekspertai, remdamiesi specialia metodika bei nustatytais kriterijais, gali nustatyti, ar vertybės turi didelę reikšmę mokslui, istorijai bei kultūrai. Todėl kyla klausimas, ar šiuo atveju nereikalaujama įrodyti tai, ko kaltininkas faktiškai negali suvokti, nes neturi specialių žinių ir nesinaudoja specialiomis metodikomis⁶³⁷. Dėl to diskutuotina, ar tokio požymio numatymas baudžiamajame įstatyme neprieštarauja subjektyviajam pakaltinamumo principui.

Taigi galima apibendrinti, kad didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčių vertybių požymio inkriminavimą lemia du kriterijai: objektyvusis (turi būti nustatyta, kad pagrobta ne bet kokia mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės vertybė, o būtent didelės mokslinės ir pan. reikšmės) ir subjektyvusis (kaltininko suvokimas, kad grobia ne bet kokias, o didelę reikšmę mokslui, kultūrai, istorijai turinčias vertybes). Atsižvelgiant į tai, kad didelės kultūrinės, istorinės, mokslinės vertės nustatymas priskirtas ekspertams, turintiems specialią profesinę kompetenciją, diskutuotina, ar tokio požymio numatymas baudžiamajame įstatyme neprieštarauja subjektyviajam

⁶³⁶ Žr.: Nuosprendis kunigo R. Mikutavičiaus nužudymo baudžiamojoje byloje // Teisės problemos, 2001, Nr. 2, P. 58, 62.

⁶³⁷ Abramavičius A., Švedas G. Kai kurios baudžiamosios atsakomybės už nusikaltimus vaikų seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui reglamentavimo problemos // Mokslo darbai. Teisė, Nr. 66 (1), 2008. P. 16.

pakaltinamumo principui. Siekiant išvengti galimos prieštaros subjektyviam pakaltinamumo principui, siūlytina, kaip Vokietijoje, formuluojant šį poįymį nurodyti, kad minėtos vertybės turėtų būti viešai demonstruojamos ar priklausyti visiems prieinamai kolekcijai.

2.3. Organizuota grupė

2007 m. birželio 28 d. įstatymų leidėjas numato naują vagystę itin kvalifikuojantį poįymį – *organizuotą grupę*⁶³⁸. Pabrėžtina, kad galiojant 1961 m. BK vagystę kvalifikuojantis poįymis *organizuota grupė* nebuvo numatytas, tačiau vagystę kvalifikuojančiu poįymiu buvo laikoma *grupė iš anksto susitarusių asmenų* (1961 m. BK 271 straipsnio 2 dalis). 2003 m. gegužės 1 d. įsigaliojus 2000 m. BK jokia bendrininkavimo forma vagystės nekvalifikavo. Bendrininkų grupė galėjo būti pripažinta vagystę sunkinančia aplinkybe (BK 60 straipsnio 1 dalies 1 punktas), o *organizuota grupė* buvo šią veiką sunkinanti aplinkybė (BK 60 straipsnio 1 dalies 2 punktas), turinti reikšmės individualizuojant bausmę. Kritikuodamas tokį reglamentavimą, A. Gutauskas darė prielaidą, kad nebus stengiamasi rinkti organizuotos grupės poįymių įrodymų⁶³⁹, tačiau, kaip rodo teismų praktika, įtraukus *organizuotos grupės* poįymį į vagystę kvalifikuojančių poįymių sąrašą, pagal šį poįymį kvalifikuotų vagysčių nepadaugėjo⁶⁴⁰. Vadinasi, minėto poįymio nustatymo motyvai, kad „neretai vagystės padaromos dalyvaujant organizuotoje grupėje“, ir kad „įstatymas nėra numatęs galimybės griežtinti atsakomybės esant šiam poįymiui“⁶⁴¹, yra nepagrįsti.

Baudžiamosios teisės teorijoje pabrėžiama, kad veika, padaryta dalyvaujant organizuotoje grupėje, yra daug pavojingesnė. R. Drakšas sako, kad dalyvavimas grupėje suteikia kaltininkui (ir jo bendrininkams) daugiau galimybių įgyvendinti nusikalstamą sumanymą, geriau paslėpti nusikalstamos

⁶³⁸ 2007 m. birželio 28 d., Nr. X-1233 // Valstybės žinios, 2007, Nr. 81-3309.

⁶³⁹ Gutauskas A. Organizuoto nusikalstamumo baudžiamasis teisinis vertinimas pagal naują baudžiamąjį kodeksą // Jurisprudencija, 2003, t. 45(37). P. 36.

⁶⁴⁰ Žiūrėti šio darbo nuorodą Nr. 174.

⁶⁴¹ Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 20, 38, 42, 45, 47, 63, 66, 70, 75, 82, 93, 129, 172, 178, 182, 225, 227, 231, 252, 284, 285 straipsnių, XXVI skyriaus pavadinimo pakeitimo įstatymo projekto.

veikos pėdsakus ir pan.⁶⁴² Tačiau, įvertinus galiojančiame BK pateiktą organizuotos grupės sąvoką, tokios veikos didesnę pavojingumą (pavyzdžiui, palyginti su bendrininkų grupe) teisiškai sunku pagrįsti (žr. nuorodą Nr. 655). Be to, reikėtų sutikti, kad organizuotos grupės požymis vienodai didina bet kokios nusikalstamos veikos pavojingumą, todėl jo nuolatinis kartojimas BK specialiojoje dalyje yra kritikuotinas (žr. p. 106–107). Antai rengiant naująją BK buvo laikomasi principinės nuostatos, kad BK specialiojoje dalyje nusikaltimų kvalifikuotos sudėtyje konstruojamos tik remiantis tam tikros rūšies nusikaltimų specifiniais požymiais. Bendri visiems nusikaltimams kvalifikuojantys požymiai iškeliami į bendrąją dalį ir jiems suteikiamas atsakomybę sunkinančios aplinkybės statusas⁶⁴³. Atsižvelgiant į tai, *organizuotos grupės* požymio numatymas BK 178 straipsnio 3 dalyje nėra tikslingas.

Šiuo metu organizuotos grupės sąvoka pateikta Lietuvos BK 25 straipsnyje. Organizuota grupė yra tada, kai bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje du ar daugiau asmenų susitaria daryti kelis nusikaltimus arba vieną sunkų ar labai sunkų nusikaltimą ir kiekvienas grupės narys, darydamas nusikaltimą, atlieka tam tikrą užduotį ar turi skirtingą vaidmenį⁶⁴⁴. Galiojant 1961 m. BK, organizuotos grupės, kaip bendrininkavimo formos, požymiai nebuvo nurodyti, jie buvo atskleidžiami ir aiškinami teismų praktikoje, baudžiamosios teisės moksle. Teisinėje literatūroje dažniausiai ši grupė buvo suprantama kaip dviejų ar daugiau iš anksto susitarusių asmenų grupė, kuriai būdingas pastovumas, glaudesnis ryšys tarp bendrininkų, didesnis organizuotumo laipsnis⁶⁴⁵. Pagal susiklosčiusią 1961 m. BK taikymo praktiką teismai, konstatuodami organizuotos grupės požymį, turėjo atsižvelgti į kaltininkų organizuotumo lygį, nustatomą įvertinant konkrečios bylos aplinkybes: grupės pastovumą, veiklos trukmę ir intensyvumą,

⁶⁴² Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras – Vilnius, 2004. P. 336 (BK 60 straipsnio komentaro autorius R. Drakšas).

⁶⁴³ Žr.: Piesliakas V. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso principinės nuostatos // Teisės problemos, 1996, Nr. 4. P. 13.

⁶⁴⁴ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas.– Vilnius, 2003.

⁶⁴⁵ Pabrėžtina, kad nors baudžiamosios teisės doktrinoje ir nebuvo bendro organizuotos grupės apibrėžimo, tačiau beveik visi autoriai laikė šios grupės požymiais išankstinį susitarimą ir pastovumą. Žr.: LTSR Baudžiamojo kodekso komentaras. – V. 1989. P. 44; Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. – Vilnius, 1996. P. 261; Jovaišas K. Nusikaltimai nuosavybei // Verslo ir komercinė teisė, 1999, Nr. 4-5. P. 107; Šumskas A. Baudžiamųjų bylų nagrinėjimas teisme. – Vilnius, 2000. P. 145; Fedosiuk O. Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas. – Vilnius, 2002. P. 183.

pasiskirstymą konkrečiomis funkcijomis, susitarimą pasidalyti teritorijas kelioms tokio pobūdžio grupėms ir pan.⁶⁴⁶ Kasacinėje praktikoje organizuotos grupės požymių visuma iš esmės buvo plečiama. Pavyzdžiui, organizuotos grupės požymiu buvo pripažinta tai, kad šiai bendrininkų grupei būdinga sava struktūra, kurios visi nariai siekia bendro tikslo (kasacinė byla Nr. 2K-348/2000); kad organizuotos grupės požymiai yra ir bendrininkų išankstinis susitarimas, kurį rodo apsirūpinimas nusikaltimo padarymo įrankiais, taip pat bendrininkų veikų suderinamumo pobūdis, pasireiškiantis užduočių pasidalijimu (kasacinė byla Nr. 2K-505/2002)⁶⁴⁷.

Pabrėžtina, kad kai kurių šalių (Rusijos, Ukrainos, Baltarusijos) baudžiamieji įstatymai ir šiuo metu skiria tokius organizuotos grupės požymius, kaip asmenų grupės pastovumas, išankstinis šios grupės susijungimas vienam arba keliems nusikaltimams daryti⁶⁴⁸. Tačiau pagal šiuo metu Lietuvos BK pateiktą organizuotos grupės apibrėžimą svarbu tik tai, kad grupės nariai būtų susitarę daryti tam tikro pavojingumo nusikaltimus ar nusikaltimą ir būtų pasiskirstę vaidmenimis ar turėtų skirtingas užduotis, o grupės pastovumas, išankstinis susitarimas, veikos trukmė ir intensyvumas, teritorijų pasidalijimas, tuo pačiu ir didesnis organizuotumo laipsnis nėra būtini organizuotos grupės požymiai⁶⁴⁹. Vis dėlto teismų praktikoje dar sunkiai prigyja įstatyme apibrėžtos organizuotos grupės samprata. Nors Lietuvos

⁶⁴⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 1996 m. birželio 21 d. nutarimo Nr. 43 „Dėl teismų praktikos nagrinėjant turto prievartavimo baudžiamąsias bylas“ 10 punktą, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 1999 m. gruodžio 23 d. nutarimo Nr. 23 „Dėl teismų praktikos taikant bendruosius bausmių skyrimo pradmenis“ 19 punktą // Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. Teismų praktika, Nr. 3-4, 1996. P. 92, 93. Antai teismas pašalino organizuotos grupės požymį motyvuodamas: *planas, kuriame būtų numatytos ir suderintos nusikaltimo padarymo detalės, susitarta dėl kiekvieno bendrininko daromų veiksmų turinio, pobūdžio, laiko ar jų vaidmenų, užduočių pasiskirstymo, nebuvo parengtas; P. Š. <...> santykiai su bendrininkais yra fragmentiški, tarp jų nėra tvirtų ryšių, <...> šiuo atveju negalima teigti, kad bendrininkų <...> grupė buvo pastovi, veikė ilgą laiką ir intensyviai. Vadinas, pirmosios instancijos teismas teisingai nustatė, kad tarp P. Š., L. M. (B.) ir asmens, kuriam baudžiamasis procesas nutrauktas, nebuvo tokio organizuotumo lygio, jog būtų galima juos pripažinti organizuota grupe* (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudž. byla Nr. 2K-7-45/2007).

⁶⁴⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudž. byla Nr. 2K-7-45/2007; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudž. byla Nr. 2K-281/2006.

⁶⁴⁸ Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. Под. общей ред. С. И. Никулина. – Москва, 2001. P. 160.

⁶⁴⁹ Antai ir A. Gutauskas teigia, kad dabartinė organizuotos grupės samprata labai supaprastinta – išnyko didesnio organizuotumo ir susitelkimo laipsnio, pastovumo, susitarimo dėl nusikalstamos veiklos požymiai (žr.: Gutauskas A. Organizuoto nusikalstamumo baudžiamasis teisinis vertinimas pagal naują Baudžiamąjį kodeksą // Jurisprudencija, 2003, t. 45(37). P. 33); O. Fedosiukas nurodo, kad nauja organizuotos grupės koncepcija nieko bendra neturi nei su organizuotu nusikalstamumu, nei su „didesnio organizuotumo“ nuostata (žr.: Fedosiuk O. Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas. – Vilnius, 2002. P. 186).

Aukščiausiasis Teismas pabrėžia, kad „<...> palyginus 2000 m. BK 25 straipsnio 3 dalyje įtvirtintą organizuotos grupės sampratą su iki 2000 m. BK (įsigaliojusio 2003 m. gegužės 1 d.) teismų praktikos suformuluota organizuotos grupės samprata, akivaizdu, kad pagal BK 25 straipsnio 3 dalies nuostatas bendrininkavimo pripažinimui organizuota grupė reikia mažiau sąlygų“⁶⁵⁰, tačiau ne vienoje byloje ir išankstinis susitarimas, ir grupės pastovumas dar pabrėžiami kaip pagrindiniai organizuotos grupės požymiai. Antai nors teismas pabrėžia, kad baudžiamasis įstatymas nustato konkrečius organizuotos grupės požymius, tačiau čia pat nurodo, kad:

„inkriminuojant organizuotą grupę, visais atvejais reikia įvertinti grupės organizuotumo lygį. Tai vertinamasis požymis, kurį teismas nustato įvertinęs faktines bylos aplinkybes. Pagal susiformavusią teismų praktiką, organizuotai grupei būdingas išankstinis susitarimas, t. y. susitarimas iki veiksmų atlikimo, be to, toks susitarimas turi būti ne laikino pobūdžio. Dar vienas organizuotai grupei priskiriamas požymis – pastovumas, pasireiškiantis grupės nusikalstamų ryšių ilgalaikiškumu ir tvirtumu. Organizuoti grupei, be kitų požymių, taip pat būdingas veiklos planavimas, vaidmenų ar užduočių pasiskirstymas grupės viduje ir kt.“⁶⁵¹

Manytina, kad toks organizuotos grupės požymių aiškinimas teismų praktikoje prieštarauja įstatymo pateiktai organizuotos grupės sąvokai⁶⁵², nes nei išankstinio susitarimo, nei grupės pastovumo įstatymas nenumato, priešingai, jis nurodo, kad susitarimas gali būti pasiektas bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje, todėl šiuo metu *išankstinis susitarimas* ir *grupės pastovumas* nėra būtini organizuotos grupės požymiai. Antai N. A. Lopašenko nurodo, kad galima skirti daug organizuotos grupės požymių, tačiau baudžiamojoje teisėje esminiai organizuotos grupės požymiai, kaip ir kitos sąvokos ar formuluočių, išsiskiria tuo, kad visa apimtimi būtini tam, kad

⁶⁵⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudž. byla Nr. 2K-7-45/2007; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudž. byla Nr. 2K-281/2006.

⁶⁵¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudž. byla Nr. 2K-489/2006.

⁶⁵² V. Pavilionis, G. Švedas nurodo, kad aiškinimas turi ne iškreipti teisės normos turinį, o tik parodyti jos tikrąją prasmę, t. y. atsižvelgiant į protingumo ir tikslingumo kriterijus privalo atskleisti nepakankamai tiksliai arba neaiškiai suformuluotos normos turinį. Žr.: Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. – Vilnius, 2003. P. 105; Švedas G. Bausmių vykdymo teisė. – Vilnius, 2003. P. 45; V. Piesliakas teigia: „Baudžiamojoje teisėje nepriimtinas plečiamasis baudžiamojo įstatymo aiškinimas, kad visada reikia siekti adekvataus įstatymo aiškinimo, kad įstatymo aiškinimas tiksliai atitiktų įstatymo leidėjo valią, gramatinę ir loginę įstatymo konstrukciją“ (žr.: Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. – Vilnius, 2006. P. 36).

galėtume konstatuoti šios grupės buvimą⁶⁵³. Be to, V. M. Bykovas, kuris nurodo eilę organizuotos grupės požymių, kartu teigia, kad visų pirma reikia atsižvelgti į baudžiamajame įstatyme nurodytus organizuotos grupės požymius, tik tada į jo pasiūlytus. Jei kai kurie jo pasiūlyti organizuotos grupės požymiai nebūtų nustatyti konkrečioje byloje, tai nereikštų, kad tokios grupės negalima pripažinti organizuota⁶⁵⁴. Kita vertus, diskutuotina, ar šiuo metu baudžiamajame įstatyme pateiktas organizuotos grupės apibrėžimas yra teoriškai pagrįstas ir ar parodo didesnę šios grupės pavojingumą nei bendrininkų grupės⁶⁵⁵.

Pagal šiuo metu galiojantį Lietuvos BK, norint inkriminuoti vagystę kvalifikuojantį požymį – organizuota grupė, reikia nustatyti šias aplinkybes: susitarimo subjektų skaičių, tikslą (dėl ko susitarta), susitarimo laiką ir veikimo būdą.

⁶⁵³ Лопашенко Н. А. Преступления против собственности. – М.: ЛексЭст, 2005. P. 146.

⁶⁵⁴ Žr.: Быков В. Признаки организованной преступной группы // Законность, 1998, No. 10. P. 6. Pabrėžtina, kad A. Gutauskas kritikuodamas Lietuvos BK pateiktą organizuotos grupės sąvoką taip pat nurodo keletą organizuotos grupės požymių, tačiau svarbiausiais (pagrindiniais) laiko tris: išankstinį susitarimą, susitarimą padaryti vieną arba kelis nusikaltimus ir bendrininkų pasiskirstymą vaidmenimis ar užduotimis. Žr.: Gutauskas A. Organizuota grupė kaip organizuoto nusikalstamumo forma ir jos baudžiamasis teisinis vertinimas // Jurisprudencija, 2003, t. 41(33). P. 68.

⁶⁵⁵ Paanalizavus Lietuvos BK 25 straipsnio 2 ir 3 dalyse nurodytas bendrininkų ir organizuotos grupės sąvokas, pabrėžtina, kad šių grupių sutampa subjektų skaičius ir susitarimo laikas, t. y. abi gali susiformuoti bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje, taip pat abiem grupėms pakanka bent dviejų asmenų dalyvavimo. Be to, nors organizuotai grupei, kitaip nei bendrininkų grupei, yra būtinas užduočių ir vaidmenų pasiskirstymo požymis, ši požymį gali turėti ir bendrininkų grupė, nes abiem grupėms būdingos tos pačios bendrininkavimo rūšys. Tiek bendrininkų grupę, tiek organizuotą grupę gali sudaryti vien vykdytojai (paprastas bendrininkavimas) ar, be vykdytojų (vykdytojų), gali veikti organizatorius, kurstytojas, padėjėjas (žr.: Baudžiamojo kodekso komentaras – Vilnius, 2004. P. 166; Gutauskas A. Organizuoto nusikalstamumo baudžiamasis teisinis vertinimas pagal naująjį baudžiamąjį kodeksą // Jurisprudencija, 2003, t. 45(37). P. 33). Kita vertus, bendrininkų grupei, skirtingai nei organizuotai grupei, būtinas požymis – joje turi būti bent du vykdytojai, t. y. mažiausiai du bendrininkai turi vykdyti objektyviąją bendros nusikalstamos veikos sudėties pusę (ar jos dalį) (žr.: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. Teismų praktika, Nr. 23, 2005. P. 324). Tačiau minėtas požymis nelemia mažesnio bendrininkų grupės pavojingumo, jis netgi gali liudyti apie didesnę šios grupės pavojingumą. Pavyzdžiui, esant vienam vykdytojui ir padėjėjui nusikaltimas gali būti pripažintas padarytu organizuotos grupės, o bendrininkų grupės čia nebūtų, nes nėra dviejų vykdytojų. Akivaizdu, kad dviejų vykdytojų padarytas nusikaltimas yra pavojingesnis nei vieno vykdytojo ir padėjėjo. Dėl to pagrįstai gali kilti klausimas, kuo organizuota grupė yra pavojingesnė bendrininkavimo forma nei bendrininkų grupė (žr.: Gutauskas A. Organizuoto nusikalstamumo baudžiamasis teisinis vertinimas pagal naująjį baudžiamąjį kodeksą // Jurisprudencija, 2003, t. 45(37). P. 33). Galima teigti, kad organizuotos grupės didesnę pavojingumą nuo bendrininkų grupės lemia tik skirtingi tikslai, t. y. kokio pavojingumo ir kiek nusikaltimų susitariama daryti. Bendrininkų grupė gali susidaryti bet kokio pavojingumo tyčiniam nusikaltimui ar baudžiamajam nusižengimui padaryti, o organizuota grupė – keliems nusikaltimams ar vienam sunkiam, labai sunkiam nusikaltimui padaryti. Pavyzdžiui, organizuotos grupės atveju susitariama daryti kelias vagystes, kurios laikomos nesunkiais, apysunkiais nusikaltimais (BK 178 straipsnio 1 dalis ar 178 straipsnio 2 dalis) arba vieną vagystę, kuri laikoma sunkiu nusikaltimu (BK 178 straipsnio 3 dalis), tuo tarpu bendrininkų grupė gali susidaryti ir dėl vienos vagystės, kuri laikoma nesunkiu, apysunkiu nusikaltimu (BK 178 straipsnio 1 dalis ar 2 dalis) arba net baudžiamuoju nusižengimu (BK 178 straipsnio 4 dalis). Tačiau diskutuotina, ar vien tik dėl susitarimo tikslo (būtent kai susitariama daryti tam tikro pavojingumo nusikaltimus, nusikaltimą) galima laikyti grupę pavojingesne. Juk atsižvelgiant į nusikaltimo pavojingumą yra nustatyta atitinkama sankcija, pagal kurią grupės nariai atsako. Dėl to reikia pripažinti, kad baudžiamajame įstatyme nenurodžius kitų pagrindinių organizuotos grupės požymių (pavyzdžiui, išankstinio susitarimo), šios grupės didesnę pavojingumą sunku pagrįsti. Plačiau apie BK įtvirtintos organizuotos grupės sąvokos kritiką žr.: Gutauskas A. Organizuoto nusikalstamumo baudžiamasis teisinis vertinimas pagal naująjį baudžiamąjį kodeksą // Jurisprudencija, 2003, t. 45(37). P. 34.

Visų pirma organizuotoje grupėje turi būti mažiausiai du asmenys, turintys visus nusikaltimo subjekto požymius. Toks reikalavimas tiesiogiai išplaukia iš BK 24 straipsnio 1 dalies⁶⁵⁶. Todėl bendrininku vagystėje gali būti pripažintas tik asmuo, kuris turi visus vagystės subjekto požymius (fizinis asmuo, sulaukęs 14 metų amžiaus ir sugebantis suvokti savo veiksmus bei juos valdyti). Vagysčių bylose neretai pasitaiko atvejų, kai nustatomas vieno asmens dalyvavimas vagystėje kartu su nenustatytais asmenimis. Kadangi nenustatyto asmens pakaltinamumo ir amžiaus neįmanoma patikrinti, kyla klausimas, ar galima konstatuoti bendrininkavimo buvimą. Teismų praktika nagrinėjamu klausimu nevienoda, tačiau dažniausiai tokiais atvejais bendrininkavimas šalinamas iš kaltinimų ir teismų nuosprendžių⁶⁵⁷. Antai vagystė buvo padaryta šiomis aplinkybėmis: nenustatytas asmuo visrakčiu sugadino automobilio durelių ir užvedimo spyneles, įsibrovė į automobilį, jį užvedė ir nuvažiavo, o M. R. saugojo, kad niekas nepamatytų, kaip daroma vagystė. Kasacinės instancijos teismas panaikino bendrininkavimo požymį:

Bendrininkavimui konstatuoti būtinas bent dviejų asmenų, atitinkančių įstatymo nustatyto amžiaus ir pakaltinamumo požymius, dalyvavimas nusikalstamoje veikoje. Nenustatytas asmuo neturi būti laikomas bendrininku, nes neįmanoma paneigti prielaidos, kad jis nėra sulaukęs įstatymo nustatyto amžiaus ar yra nepakaltinamas. Pagal teismų praktikoje susiformavusią nuostatą vieno asmens dalyvavimas nusikalstamoje veikoje kartu su nenustatytu asmeniu nesuteikia pagrindo konstatuoti bendrininkavimo <...>.⁶⁵⁸

Tačiau kitoje byloje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išsakė kiek kitokią nuostatą:

Nusikalstamos veikos dalyvio įvardijimas procesiniuose dokumentuose kaip nenustatyto asmens nebūtinai reiškia, kad apie jį nieko nežinoma ir kad nėra galimybių nustatyti jo indėlio į bendrą veiką, susitarimo su kaltinamuoju bei jų tyčios bendrumo. Nenustatytas asmuo iš tiesų gali būti žinomas, bet pasislėpęs nuo teisėsaugos institucijų, pagaliau apie šio asmens pakankamą atsakomybei amžių, gebėjimą suvokti ir valdyti savo veiksmus, jo susitarimą su kaltinamuoju bei tyčios

⁶⁵⁶ Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas. – Vilnius, 2006. P. 49.

⁶⁵⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudž. bylos Nr. 2K-745/2006, Nr. 2K-357/2007, Nr. 2K-456/2008, Nr. 2K-211/2008.

⁶⁵⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudž. byla Nr. 2K-211/2008.

turinį teismas gali spręsti iš byloje surinktų įrodymų ir nustatytų faktinių aplinkybių specifikos. Todėl bendrininkavimo su asmeniu, įvardytu kaip nenustatytas asmuo, pašalinimas iš kaltinimo neturi būti sprendžiamas formaliai, o bendrininkavimo konstatavimas tokiu atveju nebūtinai reiškia netinkamą baudžiamojo įstatymo taikymą. <...> Plenarinė sesija konstatuoja, kad <...> teismas, nustatęs kaltinamosios L. P. ir nenustatyto asmens veikos bendrumą, jos susitarimą su šiuo asmeniu bei tyčią padaryti nusikalstamą veiką kartu su juo, taip pat nesant byloje duomenų, suteikiančių pagrindą abejoti dėl nenustatyto asmens pakaltinamumo ir pakankamo atsakomybei amžiaus, pagrįstai konstatavo, kad ji padarė nusikalstamą veiką bendrininkaudama su šiuo asmeniu ir veikė su juo bendrininkų grupe.⁶⁵⁹

Pastaroji teismo pozicija diskutuotina, nes teiginys, kad „nesant byloje duomenų, suteikiančių pagrindą abejoti dėl nenustatyto asmens pakaltinamumo ir pakankamo atsakomybei amžiaus, pagrįstai konstatuota, kad kaltinamoji padarė nusikalstamą veiką bendrininkaudama su šiuo asmeniu“, akivaizdžiai pažeidžia principą *in dubio pro reo* (lot. – visi neaiškumai ir netikslumai aiškinami kaltinamojo naudai), tuo pačiu ir teismų praktikoje bei teisės doktrinoje suformuluotą nuostatą, kad nuosprendis turi būti pagrįstas faktais, o ne prielaidomis⁶⁶⁰, o byloje nėra duomenų, kurie suteiktų pagrindą neabejoti dėl nenustatyto asmens amžiaus tinkamumo baudžiamajai atsakomybei kilti ir jo pakaltinamumo. J. Prapiestis, išreikšdamas atskirąją nuomonę dėl minėto Lietuvos Aukščiausiojo Teismo požiūrio į bendrininkavimą su nenustatytu asmeniu, teisingai pastebi: „Šioje byloje konstatuojant bendrininkavimą, t. y. nustatant šios nusikalstamos veikos padarymo formos objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių visumą, vieno iš bendravykdytojų – nežinomo asmens <...> būtini požymiai (amžius, pakaltinamumas) iš esmės yra grindžiami prielaidomis. Tai ne tik neatitinka BPK 1 straipsnio 1 dalies, 2 straipsnio, 20 straipsnio 5 dalies reikalavimų, bet kartu gali sudaryti prielaidas, kad

⁶⁵⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudž. byla Nr. 2K-P-9/2009.

⁶⁶⁰ Žr.: Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras. – Vilnius, 2003. P. 207. Plačiau apie *in dubio pro reo* principą žr.: Švedas G. Baudžiamosios politikos pagrindai ir tendencijos Lietuvos Respublikoje. – Vilnius, 2006. P. 118–122.

kasacinė instancija suabsoliutina baudžiamosios teisės represinę funkciją <...>.⁶⁶¹

Atsižvelgiant į tai, kad įstatymas nustato būtiną požymį organizuotai grupei konstatuoti – susitarimą padaryti kelis nusikaltimus arba vieną sunkų ar labai sunkų nusikaltimą⁶⁶², veikos kvalifikavimui pagal BK 178 straipsnio 3 dalį būtina nustatyti ir tai, kad asmenys susitarė padaryti kelias vagystes, numatytas BK 178 straipsnio 1 ar (ir) 2 dalyse, nes šiose dalyse apibrėžtos veikos laikomos nesunkių ar apysunkių nusikaltimais, arba susitarė padaryti vieną iš paminėtų vagysčių ir bet kokią kitą nesunkų, apysunkį nusikaltimą, arba susitarė padaryti vieną vagystę, numatytą BK 178 straipsnio 3 dalyje, nes čia apibrėžtos veikos laikomos sunkiu nusikaltimu.

E. P. ir K. T. nuteisti už tai, kad, veikdami organizuota grupe su N. V., pagrobė didelės vertės svetimą turtą įsibraudami į patalpą. <...> jie, veikdami bendrai, pasiskirstę vaidmenimis, išlaužę duris, iš garažo <...> pagrobė nukentėjusiajam P. L. priklausančią 38 000 Lt vertės automobilį <...>.⁶⁶³

Šiuo atveju kaltininkai buvo susitarę padaryti vieną didelės vertės svetimo turto pagrobimą (sunkų nusikaltimą), todėl, esant visiems kitiems organizuotos grupės požymiams, pagrįstai inkriminuotas organizuotos grupės požymis. Nagrinėjamas požymis neinkriminuotinas esant susitarimui padaryti vieną vagystę, numatytą BK 178 straipsnio 1 ar 2 dalyse, nes šiose dalyse apibrėžtos veikos yra nesunkūs ar apysunkiai nusikaltimai, arba esant susitarimui padaryti kelias vagystes, numatytas BK 178 straipsnio 4 dalyje, kurioje apibrėžta veika laikoma baudžiamuoju nusižengimu. Kita vertus, tai nereiškia, kad organizuota grupė kartu su nusikaltimais negali padaryti ir vagystės (baudžiamojo nusižengimo).

Jei bendrininkai susitaria padaryti vieną vagystę, priskiriamą prie nesunkių ar apysunkių nusikaltimų (BK 178 straipsnio 1 ar 2 dalys), tačiau vienas iš bendrininkų peržengia susitarimo ribas ir padaro vagystę, priskiriamą

⁶⁶¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo J. Prapiesčio 2009 m. sausio 9 d. atskiroji nuomonė dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2009 m. sausio 6 d. nutarties baudž. byloje Nr. 2K-P-9/2009.

⁶⁶² Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras – Vilnius, 2004. P. 166.

⁶⁶³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudž. byla Nr. 2K-649/2006.

prie sunkių nusikaltimų (178 straipsnio 3 dalis) ar kitą veiką, kuri laikoma sunkiu ar labai sunkiu nusikaltimu (pavyzdžiui, kvalifikuotą plėšimą), jų veikos kvalifikuoti kaip vagystės, padarytos dalyvaujant organizuotoje grupėje, taip pat negalima, nes veikdami organizuotoje grupėje asmenys visada įgyvendina bendrai suderintą nusikalstamos veikos planą⁶⁶⁴.

Kadangi pagal šiuo metu galiojančią baudžiamąją įstatymą organizuotos grupės atveju susitarimas daryti tam tikro pavojingumo nusikaltimus (nusikaltimą) galimas bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje, išankstinis susitarimas daryti sunkią vagystę arba nesunkias, apysunkes vagystes nėra būtinas organizuotos grupės požymis⁶⁶⁵. Todėl asmenys gali susitarti dėl didelės vertės turto ar didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčių vertybių grobimo iki minėto turto ar vertybių užvaldymo, t. y. tiek rengiantis pagrobti minėtus dalykus, tiek ir juos grobiant. Pavyzdžiui, asmuo, norėdamas pagrobti didelės vertės turtą, įsibrauna į saugomą teritoriją, grobį susikrauna į vilkiką ir, norėdamas išgabenti iš teritorijos, susitaria su sargu, kad šis jį išleistų, ir už tai jam dosniai atsilygina. Šiuo atveju didelės vertės turto pagrobimas dar nėra baigtas ir sargas, kuris padeda iš saugomos teritorijos išgabenti paimtą turtą, tampa šio nusikaltimo bendrininku (padėjėju). Taigi šioje situacijoje įžvelgtini visi organizuotos grupės požymiai – vagystė priskirtina sunkiam nusikaltimui, yra vaidmenų pasiskirstymas (vykdytojas, padėjėjas) ir dviejų asmenų susitarimas iki svetimo turto užvaldymo (pagrobimo baigtumo).

Daryti kelias vagystes, laikomas nesunkiais ar apysunkiais nusikaltimais, turi būti susitarta iki ankstesnės vagystės pabaigos. Todėl jei kaltininkas susitaria padaryti tik vieną nesunkią ar apysunkę vagystę, o ją padarius iš naujo susitaria padaryti tokio paties pavojingumo vagystę, veika

⁶⁶⁴ Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. – Vilnius, 2003. P. 271; Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. – Vilnius, 2004. P. 167; O. Fedosiukas nurodo, kad jei kuris nors nusikaltimo dalyvis iškrito iš šio susitarimo ir veikė tiesiog kartu su kitais, darė tai, kas jam atrodė reikalinga, jis negali būti traktuojamas kaip organizuotos grupės narys (žr.: Fedosiuk O. Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas. – Vilnius, 2002. P. 187).

⁶⁶⁵ J. Prapiestis nurodo, kad organizuota grupė gali susiformuoti ir rengimosi padaryti nusikaltimą stadijoje, ir jau pradėtos ar tęsiamos veikos metu, todėl ji gali susidaryti ir prie pavienio nusikalstamą veiką darančio asmens prisidėjus (prisijungus) kitiems asmenims, siekiantiems veikti kartu (žr.: Baudžiamojo kodekso komentaras. – Vilnius, 2004. P. 166). Tiek išankstinį, tiek neišankstinį susitarimą dėl tam tikrų nusikaltimų darymo organizuotos grupės atveju pabrėžia ir O. Fedosiukas (žr.: Fedosiuk O. Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas. – Vilnius, 2002. P. 186; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. Teismų praktika, Nr. 23, 2005. P. 324).

nelaikoma padaryta organizuotos grupės. Dėl to teismų praktikoje paprastai kelių asmenų padarytos vagystės, numatytos BK 178 straipsnio 1, 2 dalyse, net jei yra visi kiti organizuotos grupės požymiai (du asmenys, vaidmenų ar užduočių pasiskirstymas), nėra kvalifikuojamos kaip padarytos dalyvaujant organizuotoje grupėje. Antai teismas netaikė organizuotos grupės požymio G. M., A. A. padarytai vagystei, nors G. M., A. A. padarė du apysunkius nusikaltimus (BK 178 straipsnio 2 dalis, 22 straipsnio 1 dalis, 178 straipsnio 2 dalis), darydami pirmą nusikaltimą buvo pasiskirstę užduotimis, tačiau tyčia padaryti antrą nusikaltimą jiems kilo jau po to, kai buvo padarytas ankstesnis (pirmas) nusikaltimas⁶⁶⁶. Kitoje byloje, nors D. Ž. ir R. K. padarė kelis apysunkius nusikaltimus ir baudžiamąjį nusižengimą (BK 178 straipsnio 1 dalis (dvi veikos), 178 straipsnio 2 dalis, 178 straipsnio 4 dalis), darydami BK 178 straipsnio 1 dalyje numatytas veikas buvo pasiskirstę užduotimis, t. y. „<...> nutarę vogti metalines groteles prie laiptinių, D. Ž. vairuojamu automobiliu <...> abu atvažiavo <...> prie daugiabučių namų. D. Ž. sustodavo netoli namo laiptinių, R. K. išlipęs iš automobilio paimdavo ir atnešdavo prie automobilio metalines groteles, D. Ž. atidarydavo automobilio duris ir abu įdėdavo šias groteles į automobilį“⁶⁶⁷, teismas jų veiksmų nekvalifikavo pagal BK 178 straipsnio 3 dalį kaip vagysčių, padarytų dalyvaujant organizuotoje grupėje, o nurodė, kad jie veikė bendrininkų grupe (sunkinanti aplinkybė). Kitoje byloje E. M. ir M. J. padarė tris apysunkius nusikaltimus, numatytus BK 178 straipsnio 2 dalyje, buvo pasiskirstę užduotimis – E. M. stebėjo aplinką, kol M. J. užvedinėjo automobilius, po to abu sėsdavo į automobilius ir nuvažiuodavo. Teismas jų veiksmus traktavo kaip padarytus bendrininkų grupėje. Šiuo atveju byloje duomenų, kad būtų susitarta padaryti kelis apysunkius nusikaltimus, nėra, priešingai, nustatyta, kad kaltininkams, nepasisėkus pasipelnyti po kiekvienos vagystės padarymo, kildavo tyčia daryti naują vagystę:

E. M. paskambino senas pažįstamas M. J. ir pasiūlė susitikti. Susitikus M. J. pasiūlė E. M. lengvai gauti pinigų. Labai daug nieko neaiškino, tik sakė, kad viską pamatys.

⁶⁶⁶ Vilniaus miesto 2-ojo apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-8-487/2008.

⁶⁶⁷ Marijampolės rajono apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-34-564/2008.

Jis sutiko <...> ir įtarė, kad gali vogti automobilį. Taip jie pagrobė pirmą automobilį. <...> Praėjus kuriam laikui, kadangi pirmą kartą pasipelnę neišėjo, susitikę su M. J. jie vėl pradėjo kalbėtis apie pasipelnimą pinigų, kad vėl, kaip ir pirmą kartą, pavogs automobilį, jį nuvarys ir bandys gauti pinigų. Taip jie pagrobė ir antrą automobilį. Tačiau iš šio automobilio pasipelnę irgi nepavyko, todėl <...> tiksliai datos nepamena, sugalvojo pabandyti trečią kartą pavogti automobilį. Kaip ir pirmuosius du kartus, iš pavogto automobilio pasipelnę nepavyko.⁶⁶⁸

Cituotose bylose duomenų, kad asmenys buvo susitarę daryti kelias nesunkias ar apysunkes vagystes iki ankstesnės vagystės padarymo, nėra. Dėl to, nors ir buvo faktiškai padarytos minėto pavojingumo vagystės, organizuotos grupės požymis neinkriminuotas.

Pabrėžtina, kad asmenų prisidėjimas prie padarytos vagystės negali būti vertinamas kaip bendrininkavimas⁶⁶⁹, tačiau galėtų būti kvalifikuojamas pagal kitus BK specialiosios dalies straipsnius (pavyzdžiui, BK 237 straipsnį). Be to, atsižvelgiant į tai, kad susitarimas daryti kelis nesunkius, apysunkius nusikaltimus turi būti pasiektas iki ankstesnio nusikaltimo pabaigos, galima daryti prielaidą, kad įstatymo leidėjas šiuo atveju nustato būtiną susitarimą dėl pakartotinių nusikaltimų darymo, t. y. reikalauja tam tikro grupės pastovumo, nes, anot A. Gutausko, grupės pastovumą lemia nevienkartinis nusikaltimų darymas⁶⁷⁰. Tačiau, kaip teigia A. I. Boicovas, kelių nusikaltimų darymo nustatymas gali būti tik vienas iš kriterijų nustatant grupės egzistavimo trukmę, bet ne absoliutus indikatorius, liudijantis apie jos pastovumą⁶⁷¹, nes, kaip nurodo A. A. Arutiunovas, pastovumas pasireiškia ilgalaikiais glaudžiais ryšiais tarp grupės narių⁶⁷². Dėl to negalima teigti, kad pagal galiojantį BK organizuotai grupei konstatuoti būtinas grupės pastovumo požymis.

Inkriminuojant organizuotos grupės požymį būtina nustatyti ir tai, kad kiekvienas grupės narys, darydamas vagystę, atliko tam tikrą užduotį ar skirtingą vaidmenį. Skirtingi vaidmenys reiškia, kad grupėje šalia vykdytojo

⁶⁶⁸ Panevėžio miesto apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-636-719/2007; taip pat Klaipėdos rajono apylinkės teismo baudž. byla Nr. N1-33-729/2007.

⁶⁶⁹ Žr.: Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. – Vilnius, 2004. P. 165.

⁶⁷⁰ Žr.: Gutauskas A. Organizuota grupė kaip organizuoto nusikalstamumo forma ir jos baudžiamasis teisinis vertinimas // Jurisprudencija, 2003, t. 41(33). P. 66.

⁶⁷¹ Бойцов А. И. Преступления против собственности. – СПб, 2002. С. 671.

⁶⁷² Žr.: Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. Под общей ред. В. В. Мозякова. – Москва, 2003. С. 58 (авт. гл. А. А. Арутюнов).

yra ir kitų bendrininkų rūšių – organizatorius, padėjėjas ar kurstytojas. Tuo tarpu tam tikros užduoties atlikimas reiškia, kad organizuotoje grupėje asmenų vaidmenys gali būti ir tie patys (pavyzdžiui, visi bendravikdytojai), bet užduotys pasiskirstytos. Šiuo atveju ankstesnėje literatūroje buvo pabrėžiama, kad organizuotos grupės formą paprastai sudarydavo sudėtinis bendrininkavimas⁶⁷³, o dabar bendrininkavimas organizuotoje grupėje gali būti ne tik sudėtinis, bet ir paprastas. Tai pabrėžia ir baudžiamosios teisės teorija⁶⁷⁴, ir teismų praktika. Antai toliau cituojamoje byloje teismas, inkriminuodamas organizuotą grupę, be kita ko, motyvuoja:

Kaltinamieji aptarė ir suderino svarbiausius numatyto padaryti nusikaltimo momentus – numatė nusikaltimo padarymo vietą ir laiką, paruošė kaukes, pirštines, visi veikė kaip vykdytojai, tačiau buvo pasiskirstę užduotis: S. L. su nenustatytu asmeniu – pirmiems įbėgti į aikštelę, susidoroti su sargu, paimti automobilių raktus, kitiems – susėsti į automobilius, paimti jų kuo daugiau ir išvairuoti iš aikštelės, vykti link Naujosios Vilnios, automobilį „Audi A4“ paslėpti garaže. Nusikaltimo metu ir vėliau kaltinamieji palaikė nuolatinį ryšį mobiliaisiais telefonais. Visi organizuotos grupės nariai buvo susitarę padaryti vieną sunkų (BK 11 straipsnis) nusikaltimą – pagrobti didelės vertės svetimą turtą, <...>.⁶⁷⁵

Kitoje byloje teismas palieka organizuotos grupės požymį ir motyvuoja:

E. V. ir E. K. padarytas nusikaltimas priskiriamas prie sunkių, <...> tiek E. K., tiek E. V., bendrininkaudami padarant nusikaltimą, turėjo konkrečią pirmiau nurodytą užduotį, jų veiksmai buvo aptarti ir suderinti <...>.⁶⁷⁶

Be to, teisiniu požiūriu nėra skirtumo, ar grupės nariai kruopščiai apgalvojo savo veiksmus ir pasiskirstė vaidmenis ir užduotis iš anksto, ar tai

⁶⁷³ Žr.: Fedosiuk O. Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas. – Vilnius, 2002. P. 183.

⁶⁷⁴ Antai J. Prapiestis ir O. Fedosiukas pabrėžia tiek sudėtinio, tiek paprasto bendrininkavimo galimybę organizuotoje grupėje. J. Prapiestis nurodo: „<...> įmanomos situacijos, kad organizuotoje grupėje visi jos nariai atlieka vykdytojo funkcijas, tačiau yra pasiskirstę užduotis, kad yra keli organizatoriai; kad atskiruose to paties nusikaltimo epizoduose ar darant kitus nusikaltimus tam pačiam dalyviui tenka skirtingi vaidmenys“ (žr.: Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. – Vilnius, 2003. P. 271; Lietuvos Respublikos baudžiamosio kodekso komentaras. – Vilnius, 2004. P. 167). O. Fedosiukas teigia, kad pasiskirstymas vaidmenimis ir užduotimis gali reikšti ir tai, kad grupės nariai susitarė padaryti nusikaltimą kaip bendravikdytojai (kartu), arba atlikdami skirtingus vaidmenis, t. y. ne tik vykdytojų, bet ir organizatorių, kurstytojų ar padėjėjų (žr.: Fedosiuk O. Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas. – Vilnius, 2002. P. 187).

⁶⁷⁵ Vilniaus apygardos teismo baudž. byla Nr. 1-135/2007.

⁶⁷⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudž. byla Nr. 2K-213/2007.

padarė jau darydami nusikaltimą. Ir vienu, ir kitu atveju grupė vertinama kaip organizuota⁶⁷⁷.

Vagystės, padarytos dalyvaujant organizuotoje grupėje, kvalifikavimui reikšminga nustatyti ir subjektyviąją šios veikos pusę. Tą pabrėžia ir baudžiamosios teisės doktrina, ir teismų praktika. A. Gutauskas sako, kad būtinas ir subjektyvusis požymis – kad bendrininkai supranta sukūrę ir priklausę būtent tokiai šias savybes atitinkančiai grupei⁶⁷⁸. R. R. Galiakbarovas, N. A. Lopašenko nurodo, kad asmenys turi suvokti įsitraukį būtent į organizuotą grupę, sujungią bendras jėgas nusikaltimui ar keliems nusikaltimams daryti, o jei dėl kokių nors priežasčių jie to nesuvokia, inkriminuoti organizuotos grupės požymio tokiems asmenims negalima. Asmuo baudžiamojon atsakomybėn traukiamas už nusikaltimo padarymą grupės asmenų⁶⁷⁹. Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką, tokie bendrininkai supranta sukūrę organizuotą grupę ir priklausantys jai⁶⁸⁰. Antai teismas motyvuoja: „Nukentėjusiųjų parodymai ir kiti byloje surinkti įrodymai patvirtina, kad kiekvienas nuteistasis suprato, kad dalyvauja organizuotos grupės veikloje, siekė bendrų tikslų, žinojo ir suprato apie grupės narių nusikalstamus veiksmus.“⁶⁸¹ Tačiau vertinant bendrininkų suvokimą neturi reikšmės, kaip patys kaltininkai įvardija junginį, kuriam jie priklauso (kaip bendrininkų grupę, kaip organizuotą grupę ar kaip nusikalstamą susivienijimą), t. y. juridinė klaida. Antai Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, inkriminuodamas vieną iš bendrininkavimo formų, nurodo:

Nusikalstamo susivienijimo požymiai nustatomi ir įvertinami remiantis juridiniais kriterijais, todėl šiam vertinimui neturi reikšmės, kaip įvardija nusikalstamą junginį <...> M. B. – kaip organizuotą grupę ar kaip nusikalstamą susivienijimą. Be to, vargu ar iki bylos iškėlimo jam buvo žinomi skirtumai tarp šių bendrininkavimo formų. Kvalifikuojant nusikalstamą susivienijimą reikšminga yra tai, ar nusikalstamo

⁶⁷⁷ Žr.: Fedosiuk O. Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas. – Vilnius, 2002. P. 186, 187.

⁶⁷⁸ Gutauskas A. Organizuoti grupė kaip organizuoto nusikalstamumo forma ir jos baudžiamasis teisinis vertinimas // Jurisprudencija, 2003, t. 41(33). P. 66.

⁶⁷⁹ Žr.: Галиакбаров Р. Квалификация преступлений по признаку их совершения организованной группой // Российская юстиция, 2000, No 4. С. 48; Лопашенко Н. А. Преступления против собственности. – М.: ЛексЭст, 2005. P. 147, 148.

⁶⁸⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. Teismų praktika, Nr. 23, 2005. P. 324.

⁶⁸¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudž. byla Nr. 2K-431/2006.

junginio bendrininkai žino nusikalstamo susivienijimo tikslus, kaip kiekvienas suvokia savo vaidmenį ir užduotis, bendrininkų tarpusavio ryšius, techninį, organizacinį nusikalstamos veiklos lygį.⁶⁸²

Taigi visų aukščiau paminėtų požymių visuma būtina, kad būtų galima veiką kvalifikuoti kaip vagystę, padarytą dalyvaujant organizuotoje grupėje; nesant bent vieno požymio, negalimas ir šio vagystę kvalifikuojančio požymio inkriminavimas.

Pabrėžtina, kad kai kurių šalių (Vengrijos, Baltarusijos, Ukrainos, Rusijos, Latvijos) baudžiamieji įstatymai organizuotą grupę taip pat laiko vagystę kvalifikuojančiu požymiu⁶⁸³, tačiau organizuotos grupės sąvoka siejama su organizuotu nusikalstamumu ir suvokiama siauriau nei pagal Lietuvos BK, nes šiai grupei konstatuoti būtina nustatyti daugiau požymių, kurie parodo aukštesnį grupės organizuotumo lygį, t. y. ir išankstinį susitarimą daryti nusikaltimus (nusikaltimą), ir grupės pastovumą, kai kur pabrėžiamas ir jos vadovavimas. Antai pagal Rusijos BK 35 straipsnio 3 dalį nusikaltimas laikomas padarytu organizuotos grupės, jei jį padarė pastovi asmenų grupė, iš anksto susijungusi padaryti vieną ar kelis nusikaltimus⁶⁸⁴. Kaip nurodo A. A. Arutiunovas, organizuota grupė skiriasi nuo iš anksto susitarusių asmenų grupės pastovumu ir susitelkimu⁶⁸⁵. Pagal Baltarusijos BK 18 straipsnį, nusikaltimas laikomas padarytu dalyvaujant organizuotoje grupėje tada, jei jis padarytas dviejų ar daugiau asmenų, iš anksto susijungusių į vadovaujamą, pastovią grupę bendrai nusikalstamai veiklai. Be to čia, kitaip nei Lietuvoje, organizuotos grupės tikslas yra užsiimti nusikalstama veikla (daryti įvairius nusikaltimus) tam tikrą ar neapibrėžtą laiką. Todėl net ir gana ilgą laiką trukęs bendras pasirengimas vieno (nors ir labai sunkaus) nusikaltimo darymui

⁶⁸² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudž. byla Nr. 2K-545/2006.

⁶⁸³ Organizuota grupė kaip vagystę kvalifikuojantis požymis numatyta Vengrijos BK 315 straipsnio 7 dalies c punkte, Baltarusijos BK 205 straipsnio 4 dalyje, Ukrainos BK 185 straipsnio 5 dalyje, Rusijos BK 158 straipsnio 4 dalyje, Latvijos BK 175 straipsnio 4 dalyje. Žr.: Criminal Code of Hungary. – Strasbourg, 2001. P. 78; Уголовный кодекс Российской Федерации // <http://www.garweb.ru/project/law/doc/10008000.10008000-001htm>; Барков А. В., Хомич В. М. Научно–практический комментарий к Уголовному Кодексу Республики Беларусь. – Минск, ГИУСТ БГУ 2007. С. 420; Яценко С. С. Уголовный Кодекс Украины. Научно–практический комментарий. – Киев „А.С.К.“ 2004. Р. 430; Criminal Code of the Republic of Latvia. 2004 // www.legislationline.org/legislations.php?jid=30<id=15-15k

⁶⁸⁴ Жг.: Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. Под общей ред. В. В. Мозякова. – Москва, 2003. С. 57.

⁶⁸⁵ Ten pat, С. 58, 35 (straipsnio autorius A. A. Арутюнов).

neleidžia konstatuoti, kad grupė buvo sukurta užsiimti nusikalstama veikla⁶⁸⁶. Pagal Latvijos BK 21 straipsnio 1 dalį, organizuota grupė yra asociacija, sudaryta iš daugiau nei dviejų asmenų, sukurta bendrai daryti nusikaltimus ar vieną sunkų ar labai sunkų nusikaltimą, kurios nariai iš anksto pasiskirsto vaidmenimis, užduotis. Pagal Ukrainos BK 28 straipsnio 3 dalį, organizuotos grupės požymis inkriminuotinas, kai rengiantis ar darant nusikaltimą dalyvavo trys ar daugiau asmenų, kurie iš anksto susibūrė šiam ir kitam (kitiems) nusikaltimui (-ams) daryti į pastovų junginį, buvo bendras planas, funkcijų, skirtų bendram planui įgyvendinti, pasidalijimas⁶⁸⁷. Tuo tarpu Prancūzija baudžiamąją atsakomybę už vagystę, padarytą dalyvaujant organizuotoje grupėje, reglamentuoja atskirame straipsnyje ir ją diferencijuoja atsižvelgiant į tai, ar padaryta organizuotos grupės vagystė paprasta, ar smurtinė, ar ginkluota (Prancūzijos BK 311-9 straipsnis)⁶⁸⁸. Vokietija atskirame straipsnyje, be kitų veikų (ginkluotos vagystės, vagystės, įsilaužiant į butą), reglamentuoja ir gaujos padarytą vagystę (Vokietijos BK 244 straipsnio 2 dalis), t. y. kai pagrobia gaujos, kuri susikūrė plėšimams ar vagystėms nuolat daryti, narys, bendrininkaudamas su kitu gaujos nariu. Be to, Vokietijos BK 244a straipsnis numato gaujos padarytus ypač sunkius vagystės atvejus. Pagal šį straipsnį veika kvalifikuojama, kai gauja (grupė) padaro vagystes, priskirtas prie ypač sunkių vagystės atvejų (BK 243 straipsnis), ginkluotą vagystę, vagystę įsilaužus į butą ir pan. (BK 244 straipsnio 1 ir 3 dalys)⁶⁸⁹. Kitų šalių (Japonijos, Lenkijos, Švedijos) baudžiamieji įstatymai, nors ir numato bendrininkavimo institutą, tačiau organizuotos grupės, kaip vagytę kvalifikuojančio požymio, nenustato. Italijos, Turkijos, Suomijos baudžiamieji įstatymai kvalifikuota vagyste laiko ne organizuotos grupės, o kelių asmenų (ne mažiau trijų asmenų (Italijos BK 625 straipsnio 5 dalis)⁶⁹⁰, ne mažiau dviejų asmenų (Turkijos BK

⁶⁸⁶ Барков А. В., Хомич В. М. Научно-практический комментарий к Уголовному Кодексу Республики Беларусь. – Минск, ГИУСТ БГУ 2007. С. 54-56 (straipsnio autorius V. M. Хомич).

⁶⁸⁷ Яценко С. С. Уголовный Кодекс Украины. Научно-практический комментарий. – Киев „А.С.К.“ 2004. С. 427.

⁶⁸⁸ Penal Code of France, 2005. P. 68/132.

⁶⁸⁹ Germany Criminal Code. Promulgated on 13 November 1998 (Federal Law Gazette I, p. 945, p. 3322).

⁶⁹⁰ The Italian Penal Code. – Sweet & Maxwell Limited. London, 1978. P. 213.

491 straipsnis, BK 492 straipsnis, BK 493 straipsnis, Suomijos BK 28 skyriaus 2 §)⁶⁹¹) padarytą vagystę.

Svarbu paminėti ir tai, kad Lietuvoje pakitusi organizuotos grupės samprata sukėlė diskusijas, susijusias su bendrininkų baudžiamosios atsakomybės diferencijavimu. Galiojant 1961 m. BK buvo laikomasi nuostatos, kad visi nusikaltime dalyvavę organizuotos grupės nariai, kad ir kokį vaidmenį jie atliko, atsako kaip vykdytojai. Tikrasis jų vaidmuo (pirmaeilis, antraeilis) turėjo įtakos ne kvalifikuojant veiką, bet individualizuojant bausmę⁶⁹². Be to, ir šiuo metu, pagal kai kuriuos autorius (V. Piesliaką) bei teismų praktiką, asmenų, dalyvavusių organizuota grupe vykdant vagystę, veiksmai kvalifikuojami be nuorodos į BK 24 straipsnį, nepriklausomai nuo jų vaidmens padarant nusikaltimą⁶⁹³. Antai iš faktinių bylos aplinkybių matyti, kad J. Ž. atliko tik padėjėjo funkcijas, t. y. stebėjo aplinką ir saugojo kitus bendrininkus, be to, ir teismas nurodo: „J. Ž. vaidmuo abiejų nusikaltimų padarymo metu buvo antraeilis, t. y. jis į svetimus automobilius pats nelindo, daiktų iš jų neėmė, dalyvavo šiuose nusikaltimuose saugodamas kitus asmenis, stebėdamas <...>“⁶⁹⁴, tačiau jo veiką kvalifikuoja kaip vykdytojo, be nuorodos į BK bendrąją dalį. Kiti teisininkai (O. Fedosiukas, A. Gutauskas) pagrįstai nurodo, kad pasikeitusi organizuotos grupės samprata verčia peržiūrėti ir tradicinę nuostatą, kad visi tokios grupės nariai, nesvarbu koks jų tikrasis vaidmuo, atsako kaip vykdytojai⁶⁹⁵. Pirma, ši nuostata numatyta galiojančiame BK, tačiau taikoma tik nusikalstamam susivienijimui (BK 26 straipsnio 5 dalis). Antra, iš organizuotos grupės definicijos išnyko tokie požymiai kaip didesnis organizuotumo ir susitelkimo laipsnis, pastovumas, išankstinis susitarimas dėl nusikalstamos veiklos, todėl teoriškai sunku pagrįsti minėtą nuostatą. Dėl to, esant sudėtiniam bendrininkavimui, kiekvienas organizuotos

⁶⁹¹ Уголовный Кодекс Турции. - Санкт-Петербург, 2003. P. 310, 312, 313; The Penal Code of Finland and related laws. - Sweet & Maxwell Limited, London, 1987. P. 87.

⁶⁹² Fedosiuk O. Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas. – Vilnius, 2002. P. 183.

⁶⁹³ Žr.: Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga. – Vilnius, 2008. P. 111; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. Teismų praktika. Nr. 23, 2005. P. 324.

⁶⁹⁴ Klaipėdos rajono apylinkės teismo baudž. byla Nr. N1-33-729/2007.

⁶⁹⁵ Fedosiuk O. Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas. – Vilnius, 2002. P. 187; Gutauskas A. Organizuoto nusikalstamumo baudžiamasis teisinis vertinimas pagal naująjį baudžiamąjį kodeksą // Jurisprudencija, 2003, t. 45(37). P. 34; Gutauskas A. Organizuota grupė kaip organizuoto nusikalstamumo forma ir jos baudžiamasis teisinis vertinimas // Jurisprudencija. 2003, t. 41(33). P. 63.

grupės narys atsako pagal faktiškai atliktą vaidmenį, t. y. organizatorius, kurstytojas ar padėjėjas atsako pagal BK straipsnį, numatantį atsakomybę už vykdytojo padarytą veiką, su nuoroda į BK 24 straipsnio 4, 5, 6 dalis (BK 26 straipsnio 4 dalis). Ši nuostata reiškia reikalavimą individualizuoti kiekvieno bendrininko veikos pobūdį – bendrininkavimo rūšį, konkretų indėlį darant bendrą nusikalstamą veiką siekiant nusikalstamų padarinių⁶⁹⁶. Taigi šiuo metu, pripažinus svetimo turto pagrobimą, padarytą dalyvaujant organizuotoje grupėje, tikslinga vykdytojo veiką kvalifikuoti pagal BK 178 straipsnio 3 dalį, o organizatoriaus, kurstytojo ar padėjėjo – pagal BK 24 straipsnio 4, 5, 6 dalis ir BK 178 straipsnio 3 dalį.

Kitose šalyse (Baltarusijoje, Rusijoje) visų asmenų, dalyvavusių organizuota grupė vykdančią vagystę, veiksmai kvalifikuojami be nuorodos į BK bendrąją dalį. Antai I. O. Gruntovo nuomone, organizuotos grupės bendrininkų, kurie tiesiogiai nedalyvavo pagrobimo daryme, bet dalyvavo jį rengiant arba padėjo, veiksmai kvalifikuojami pagal BK 205 straipsnio 4 dalį be nuorodos į BK bendrąją dalį, reglamentuojančią rengimąsi (Baltarusijos BK 13 straipsnis) ar bendrininkavimą nusikaltime (Baltarusijos BK 16 straipsnis). Tokios grupės organizatoriaus veiksmai kvalifikuojami analogiškai pagal visos grupės padarytus pagrobimus, jei tuos grobimus apėmė jo tyčia⁶⁹⁷. Šiam požiūriui pritaria ir A. A. Arutiunovas⁶⁹⁸. Tokį kvalifikavimą galima grįsti tuo, kad čia organizuota grupė siejama su organizuotu nusikalstamumu, nes, kaip minėta, prie pagrindinių šios grupės požymių šių šalių baudžiamieji įstatymai priskiria ir grupės pastovumą, ir išankstinį susitarimą.

Taigi vagystę kvalifikuojančiam požymiui – organizuota grupė, inkriminuoti būtina nustatyti, kad iki svetimo turto pagrobimo ne mažiau kaip du asmenys, atitinkantys vagystės subjekto požymius, susitarė padaryti kelis svetimo turto pagrobimus, numatytus BK 178 straipsnio 1 ar (ir) 2 dalyse, arba susitarė padaryti vieną iš paminėtų pagrobimų ir bet kokį kitą nesunkų ar

⁶⁹⁶ Žr.: Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. – Vilnius, 2004. P. 172.

⁶⁹⁷ Барков А. В., Хомич В. М. Научно–практический комментарий к Уголовному Кодексу Республики Беларусь. – Минск, ГИУСТ БГУ 2007. С. 422 (straipsnio autorius I. O. Gruntov).

⁶⁹⁸ Жр.: Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. Под общей ред. В. В. Мозякова. – Москва, 2003. С. 58 (straipsnio autorius A. A. Arutiunov).

apysunkį nusikaltimą, arba susitarė padaryti vieną svetimo turto pagrobimą, numatytą BK 178 straipsnio 3 dalyje, ir kiekvienas grupės narys, darydamas grobimą, atliko tam tikrą užduotį ar turėjo skirtingą vaidmenį. Atsižvelgiant į tai, kad galiojantis BK nenumato organizuotai grupei konstatuoti būtino nei išankstinio susitarimo, nei grupės pastovumo, daryti vagystę, laikomą sunkiu nusikaltimu, turi būti susitarta iki šios vagystės pabaigos, o susitarta daryti kelias vagystes, laikomas nesunkiais ar apysunkiais nusikaltimais, turi būti iki ankstesnės vagystės pabaigos. Įvertinus teismų praktiką (nė vienoje vagystės byloje bendrininkavimas darant kelias nesunkias ar apysunkes vagystes nebuvo pripažintas dalyvavimu organizuotoje grupėje dėl to, kad nebuvo susitarimo padaryti kelias vagystes iki ankstesnės vagystės pabaigos), kyla klausimas, kokią funkciją atlieka BK 178 straipsnio 3 dalyje įtvirtintas *organizuotos grupės* požymis. Pabrėžtina, kad esant susitarimui padaryti vagystę, laikomą sunkiu nusikaltimu, veika ir taip kvalifikuojama pagal BK 178 straipsnio 3 dalį, todėl aplinkybė, kad tokią vagystę padarė organizuota grupė, turi reikšmės tik bausmės individualizavimui, t. y. kaip ir sunkinanti aplinkybė. Todėl nors šiuo metu *organizuotos grupės* požymis kvalifikuoja vagystę, teismų praktikoje jo reikšmė nepakito, t. y. kaip ir anksčiau jis lemia ne veikos kvalifikavimą, bet bausmės individualizavimą. Be to, atsižvelgiant į tai, kad *organizuotos grupės* požymis vienodai didina bet kurios nusikalstamos veikos pavojingumą, kad bendri visiems nusikaltimams kvalifikuojantys požymiai iškeliami į bendrąją dalį, *organizuotos grupės*, kaip vagystę kvalifikuojančio požymio, nustatymas BK 178 straipsnio 3 dalyje kritikuotinas. Atsižvelgiant į tai, kad įstatymas organizuotai grupei pripažinti nereikalauja nei *grupės pastovumo*, nei *išankstinio susitarimo* požymio, šios grupės didesnį pavojingumą teisiškai sunku pagrįsti. Dėl to tikslinga bent jau *išankstinį susitarimą* priskirti prie pagrindinių organizuotos grupės požymių.

IV. KVALIFIKUOTŲ VAGYSČIŲ BAUDŽIAMUMAS IR JO YPATUMAI TEISMŲ PRAKTIKOJE

Nagrinėjant kvalifikuotų vagysčių problematiką ir ieškant adekvačių teisinių priemonių, vienas iš svarbiausių su šių veikų teisiniu įvertinimu susijusių klausimų yra bausmė⁶⁹⁹. Nors šiandien vis dažniau kalbama apie penalizacijos problemas, tačiau klausimai, susiję su atskirų nusikalstamų veikų baudžiamumu, baudžiamosios teisės doktrinoje beveik nenagrinėjami. Tai gali lemti neadekvatų kriminalinės bausmės reikšmės vertinimą, tuo pačiu ir neteisingą baudimą. Baudžiamumo problemų sprendimas nėra vien įstatymo leidėjo sritis, nemažas vaidmuo tenka ir baudžiamosios teisės teorijai. Daugelis tyrinėtojų nurodo, kad reikalinga tinkama sistema, kuri užtikrintų deramą poveikį nusikaltimą padariusiam asmeniui ir kartu nebūtų pernelyg griežta ar liberali. Bausmės tinkamumo problema sietina su jai keliamais tikslais. Antai M. Lysovas rašė: „Bausmė efektyvi bus tada, kai ji optimaliai pasieks ar bus pajėgi pasiekti visus jai keliamus tikslus.“⁷⁰⁰ Be to, bausmės efektyvumui ne mažiau svarbu, kad šie tikslai būtų pasiekiami minimaliai panaudojant kriminalinę represiją: „Bausmė bus tuo efektyvesnė, kuo mažiau kriminalinės represijos bus panaudota siekiant konkretaus tikslo.“⁷⁰¹ Tačiau reikia nepamiršti ir to, kad per švelni bausmė piktina visuomenę, o aiškiai per griežta įstatymo sankcija (bausmių rūšys, jų dydžiai), kuri visuomenės akyse atrodo kaip ne teisingumo, o žiaurumo aktas, patį kaltininką paverčia nukentėjusiuoju. Taigi ir visuomenė, ir kaltininkas laukia teisingos bausmės. Įstatymo leidėjui tenka svarbi užduotis subalansuoti šiuos lūkesčius ir nustatyti darnią bei teisingą baudžiamųjų sankcijų sistemą, užtikrinti jos veikimą. Tai sudėtinga,

⁶⁹⁹ Pabrėžtina, kad asmenims, padariusiems kvalifikuotas vagystes (BK 178 straipsnio 2 dalis), yra galimybė taikyti trejopo pobūdžio teisinius padarinius: baudžiamąją atsakomybę, atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės skiriant baudžiamąjį poveikio priemones bei atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės be baudžiamąjį poveikio priemonių, nes BK 178 straipsnio 2 dalyje apibrėžtos veikos yra apysunkiai nusikaltimai. Tačiau atsižvelgiant į teismų praktikos analizę (92 proc.) asmenims, padariusiems šias veikas, buvo taikoma baudžiamoji atsakomybė, kuri realizuota paskiriant ir vykdant bausmę. Pastarieji teisiniai padariniai taikomi ir asmenims, padariusiems nusikaltimus, numatytus BK 178 straipsnio 3 dalyje, nes šiame straipsnyje apibrėžtos veikos laikomos sunkiais nusikaltimais, už kuriuos atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės įstatymo ribojamas (išskyrus BK 39¹ straipsnį). Įvertinus minėtas aplinkybes atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės šiame darbe neanalizuojamas.

⁷⁰⁰ Лысов М. Наказание и его применение за должностные преступления. – Казань, 1977. С. 7.

⁷⁰¹ Ten pat. С. 8, 48.

kompleksinė mokslinė ir praktinė problema. G. Švedas nurodo, kad „nustatant darnią bei teisingą sankcijų sistemą, būtina įvertinti daug susijusių ir nesusijusių veiksnių, pavyzdžiui, bausmių sistemą ir atskiras jų rūšis, administracines nuobaudas, nusikalstamos veikos pavojingumą, kaltininko asmenybę, bausmių skyrimo taisykles ir kt.“⁷⁰², tuo pačiu pabrėžia, kad šiuolaikinėje Lietuvos baudžiamųjų ir administracinių teisės pažeidimų įstatymų leidybos praktikoje sankcijos nustatomos vadovaujantis tradicija (dažniausiai ne pačia priimtinausia) arba kitais atsitiktiniais ir neformaliais kriterijais, pavyzdžiui, visuomenės nuomone, kurią dažniausiai bando išreikšti žurnalistai, analizuodami rezonansinius nusikaltimus, ir kt.⁷⁰³. Kai kurias sankcijų konstravimo problemas atskleidžia ir kiti Lietuvos autoriai (V. Piesliakas, A. Dapšys, V. Poškevičius, J. Misiūnas, A. Čaplinskas, R. Merkevičius, I. Michailovič, V. Pavlovas)⁷⁰⁴. Taip pat reikia sutikti su tuo, kad neproporcingo baudžiamumo problemas dažniausiai lemia „politinė tradicija baudžiamąją atsakomybę reglamentuoti plačiau, tiksliau, griežčiau, arba priešingai – švelniau, tačiau neatsižvelgiant į vertybių, ginamų baudžiamaisiais įstatymais, tarpusavio santykių, politinių sprendimų padarinius BK vientisumo principui“⁷⁰⁵.

Pabrėžtina, kad daugelis nepagrįsto sankcijų konstravimo aspektų aptinkami ir analizuojant kvalifikuotų vagysčių sankcijas. Ypač tai atsiskleidžia BK pakeitimų ir papildymų įstatymų projektuose, kuriuos rengia politinė valdžia, – pavyzdžiui, nepagrįstai griežtinamos bausmės, nustatant baudžiamumą nesilaikoma BK vientisumo principo ir pan.

⁷⁰² Švedas G. Baudžiamosios politikos pagrindai ir tendencijos Lietuvos Respublikoje. – Vilnius, 2006. P. 154.

⁷⁰³ Ten pat.

⁷⁰⁴ Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga. – Vilnius, 2008. P. 212; Dapšys A., Poškevičius V., Misiūnas J., Čaplinskas A. Kriminalinių bausmių sistemos darna ir sankcijų optimizavimas kaip baudžiamosios politikos veiksmingumo prielaidos // Teisė, 2000, Nr. 37; Dapšys A., Misiūnas J., Čaplinskas A. Bausmės individualizavimo teisinės problemos. Baudžiamojo įstatymo normų ir jų taikymo teismų praktikoje sisteminė analizė. Teisės institutas, 2008; Švedas G. Laisvės atėmimo bausmė: baudžiamosios politikos, baudžiamieji teisiniai ir vykdymo aspektai. – Vilnius, 2003; Dapšys A., Misiūnas J., Čaplinskas A., Merkevičius R., Michailovič I., Pavlovas V., Poškevičius V. Baudžiamųjų sankcijų darna. Sistemos kūrimo prielaidos. – Vilnius: Teisės institutas, Matematikos ir informatikos institutas, 1998.

⁷⁰⁵ Ivoška G. Baudžiamosios atsakomybės už nusikalstamas veikas ekonomikai ir verslo tvarkai reglamentavimo Lietuvos Respublikos baudžiamaisiais įstatymais problemos. Daktaro disertacija. – Vilnius, 2006. P. 179.

Atsižvelgiant į tai, šioje darbo dalyje iškeltas tikslas – įvertinti įstatymų, reglamentuojančių baudžiamąją atsakomybę už kvalifikuotas vagystes, sankcijas darnos ir teisingumo požiūriais: išanalizuoti šių sankcijų adekvatumą BK 178 straipsnio 2, 3 dalyse apibrėžtų veikų pavojingumui, šių sankcijų diapazonų pakankamumą bausmių individualizavimui, šių sankcijų taikymo galimybes teismų praktikoje; taip pat sankcijų vidinį ir tarpšakinį (baudžiamųjų ir administracinių sankcijų) suderinamumą, palyginti baudžiamumą už analogiškas veikas kitose valstybėse. Be to, kadangi pastaraisiais metais Lietuvoje įvyko nemažai kriminalinių bausmių politikos pokyčių (pasikeitė bausmių struktūra, jų ribos, baudžiamajame įstatyme numatyta daugiau alternatyvių laisvės atėmimui bausmių, naujai nustatytos baudžiamojo poveikio priemonės), darbe aptartinos naujausios penalizacijos už kvalifikuotas vagystes tendencijos bei kvalifikuotų vagysčių baudžiamumo teismų praktikos ypatumai.

Dėl ribotos darbo apimties čia nebus nagrinėjami kai kurie specifiniai kvalifikuotų vagysčių baudžiamumo klausimai, kaip antai nepilnamečių baudžiamumas už kvalifikuotas vagystes, atleidimas nuo bausmės, lengvinančių, sunkinančių bei kitų aplinkybių įtaka bausmės skyrimui ir pan., švelnesnės bausmės skyrimas.

1. Baudžiamumo už kvalifikuotą vagystę dinamika baudžiamajame įstatyme

Nagrinėjant pastarojo dešimtmečio BK straipsnius, numatančius baudžiamąją atsakomybę už kvalifikuotas vagystes, ryškėja baudžiamumo už šias vagystes liberalizavimas bei baudžiamosios atsakomybės už šiuos nusikaltimus švelninimas, o nuo 2007 m. – nežymus griežtinimas (lentelė Nr. 7).

Lentelė Nr. 7

Nusikalstamos veikos sudėtys		1961 m. BK (senasis)		2000 m. BK (naujasis)	
		271 str. (vagystė) 1997 m. spalio 10 d. įstatymo Nr. VIII-460 redakcija	271 str. (vagystė) 1999 m. lapkričio 25 d. įstatymo Nr. VIII-1439 redakcija	178 str. (vagystė) 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo Nr. VIII-1968 redakcija	178 str. (vagystė) 2007 m. birželio 28 d. įstatymo Nr. X-1233 redakcija
Kvalifikuotos	Kvalifikuota	1. Laisvės atėmimas su bauda; 2. Laisvės atėmimas be baudos.	1. Laisvės atėmimas su bauda; 2. Laisvės atėmimas be baudos.	1. Bauda; 2. Areštas; 3. Laisvės apribojimas; 4. Laisvės atėmimas.	1. Bauda; 2. Areštas; 3. Laisvės apribojimas; 4. Laisvės atėmimas.
	Itin kvalifikuota	1. Laisvės atėmimas su bauda; 2. Laisvės atėmimas be baudos.	1. Laisvės atėmimas su bauda; 2. Laisvės atėmimas be baudos.	1. Laisvės atėmimas.	1. Laisvės atėmimas.
	Itin itin kvalifikuota	1. Laisvės atėmimas su bauda; 2. Laisvės atėmimas be baudos.	1. Laisvės atėmimas su bauda; 2. Laisvės atėmimas be baudos.		

Lyginant lentelės pateiktas bausmės už kvalifikuotas vagystes rūšis matyti, kad galiojant 1961 m. BK (1997 m. spalio 10 d. įstatymo Nr. VIII-460 ir 1999 m. lapkričio 25 d. įstatymo Nr. VIII-1439 redakcijoms) už kvalifikuotą, itin kvalifikuotą bei itin itin kvalifikuotą vagystę buvo numatyta tik viena pagrindinė bausmės rūšis - laisvės atėmimas ir papildoma bausmė – bauda, kurią teismas galėjo skirti savo nuožiūra. Įsigaliojus 2000 m. BK, neliko bausmių skirstymo į pagrindines ir papildomas, kurį lėmė BK 41 straipsnio nuostatos, kad už vieną nusikalstamą veiką gali būti paskirta tik viena bausmė. Taip pat, nors už itin kvalifikuotą vagystę (178 straipsnio 3 dalis) išlieka galimybė paskirti tik laisvės atėmimo bausmę, tačiau už kvalifikuotą vagystę (BK 178 straipsnio 2 dalis) įstatymas numato keletą švelnesnių laisvės

atėmimui alternatyvių bausmių: baudą, laisvės apribojimą ar areštą. Taigi vertinant sankcijose už kvalifikuotas vagystes nustatytų bausmių rūšių kintamumą akivaizdu, kad baudžiamumas už kvalifikuotas vagystes (ypač pagal BK 178 straipsnio 2 dalį) švelnėjo, nes buvo naikinamos ne tik papildomos bausmės, bet ir nustatomos alternatyvios laisvės atėmimui švelnesnės bausmės.

Baudžiamumo už kvalifikuotas vagystes švelnėjimo tendencijos matyti ir lyginant laisvės atėmimo bausmės dydžius (žr. lentelę Nr. 8).

Lentelė Nr. 8

Nusikalstamos veikos sudėtys		1961 m. BK 271 straipsnis		2000 m. BK 178 straipsnis	
		1997 m. spalio 10 d. įstatymo Nr. VIII-460 redakcija	1999 m. lapkričio 25 d. įstatymo Nr. VIII-1439 redakcija	2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo Nr. VIII-1968 redakcija	2007 m. birželio 28 d. įstatymo Nr. X-1233 redakcija
Paprasta		Laisvės atėmimas iki 4 metų	Laisvės atėmimas iki 4 metų	Laisvės atėmimas iki 3 metų	Laisvės atėmimas iki 3 metų
Kvalifikuotos	Kvalifikuota	Laisvės atėmimas nuo 2 iki 6 metų	Laisvės atėmimas iki 6 metų	Laisvės atėmimas iki 5 metų	Laisvės atėmimas iki 6 metų
	Itin kvalifikuota	Laisvės atėmimas nuo 4 iki 8 metų	Laisvės atėmimas nuo 2 iki 8 metų	Laisvės atėmimas iki 7 metų	Laisvės atėmimas iki 8 metų
	Itin itin kvalifikuota	Laisvės atėmimas nuo 6 iki 10 metų	Laisvės atėmimas nuo 3 iki 10 metų		

Iš lentelės Nr. 8 matyti, kad pagal 1997 m. spalio 10 d. įstatymo Nr. VIII-460 redakciją už kvalifikuotą, itin kvalifikuotą ir itin itin kvalifikuotą vagystes sankcijos santykinai apibrėžtos, t. y. nustatytos ir minimalios, ir maksimalios laisvės atėmimo bausmės ribos: už kvalifikuotą vagystę – laisvės atėmimas nuo 2 iki 6 metų, už itin kvalifikuotą - laisvės atėmimas nuo 4 iki 8 metų, už itin itin kvalifikuotą - laisvės atėmimas nuo 6 iki 10 metų. Įsigaliojus 1999 m. lapkričio 25 d. įstatymo Nr. VIII-1439 redakcijai, sankcijos už kvalifikuotas vagystes taip pat liko santykinai apibrėžtos. Tačiau šis įstatymas laisvės atėmimo bausmės minimalių dydžių arba iš viso nenurodo, arba nustato daug mažesnius: už kvalifikuotą vagystę (BK 271 straipsnio 2 dalis) nustatyta laisvės atėmimas iki 6 metų, t. y. panaikinta iki tol buvusi minimali laisvės atėmimo riba, už itin kvalifikuotą vagystę (BK 271 straipsnio 3 dalis) - laisvės atėmimas nuo 2 iki 8 metų, už itin itin kvalifikuotą vagystę (BK 271 straipsnio 4 dalis) - laisvės atėmimas nuo 3 iki 10 metų, t. y. laisvės atėmimo minimalūs dydžiai už šias veikas, palyginti su ankstesniu įstatymu,

sumažinami per pusę: nuo 4 metų iki 2 metų ir atitinkamai nuo 6 iki 3 metų. Taigi, nors pastarasis įstatymas nustato tuos pačius maksimalius laisvės atėmimo bausmės dydžius, akivaizdu, kad panaikinant ar mažinant minimalias laisvės atėmimo bausmės ribas sušvelninta baudžiamoji atsakomybė už kvalifikuotas vagystes, tuo pačiu teismams suteikiama daugiau laisvės individualizuoti bausmes.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad įsigaliojusiame naujajame BK (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo Nr. VIII-1968 redakcija) visų pirma baudžiamosios atsakomybės gradacija už kvalifikuotas vagystes mažėja, t. y. kvalifikuotos vagystės, priešingai nei 1961 m. BK, nustatomos tik dviejose (BK 178 straipsnio 2, 3 dalys), o ne trijose (BK 271 straipsnio 2, 3, 4 dalys) straipsnio dalyse. Pagal 2000 m. BK, atsisakyta baudžiamąją atsakomybę už vagystę diferencijuoti pagal įsibrovimo į gyvenamąsias ar negyvenamąsias patalpas požymį, todėl vagystė, nepriklausomai į kokias patalpas įsibrovus padaryta, kvalifikuojama pagal BK 178 straipsnio 2 dalį. Dėl to kalbant apie laisvės atėmimo dydžių kintamumą tikslinga lyginti 1961 m. BK 271 straipsnio 2 ir 3 dalių ir 2000 m. BK 178 straipsnio 2 dalies sankcijas bei 1961 m. BK 271 straipsnio 4 dalies ir 2000 m. BK 178 straipsnio 3 dalies sankcijas. Pagal 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo Nr. VIII-1968 redakciją, už kvalifikuotą vagystę (BK 178 straipsnio 2 dalis) nustatytas laisvės atėmimas iki 5 metų, o pagal iki tol galiojusią įstatymo redakciją - laisvės atėmimas iki 6 metų (BK 271 straipsnio 2 dalis) ir laisvės atėmimas nuo 2 iki 8 metų (BK 271 straipsnio 3 dalis), t. y. vienu atveju (turimos omenyje kvalifikuotos vagystės, numatytos BK 271 straipsnio 2 dalyje) maksimalus laisvės atėmimo bausmės dydis sumažinamas 1 metais (nuo 6 iki 5 metų), o kitu atveju (turima omenyje kvalifikuota vagystė, numatyta BK 271 straipsnio 3 dalyje) panaikinama 2 metų minimali laisvės atėmimo riba, o maksimali riba sumažinama 3 metais. Pagal 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo Nr. VIII-1968 redakciją, už itin kvalifikuotą vagystę (BK 178 straipsnio 3 dalis) nustatyta laisvės atėmimas iki 7 metų. Palyginti su ankstesne įstatymo redakcija, kuri už šią veiką nustatė laisvės atėmimą nuo 3 iki 10 metų, ne tik panaikinamas trejų metų minimalus laisvės atėmimo

dydis, bet ir trejais metais sumažinamas maksimalus laisvės atėmimo dydis. Taigi pastarasis įstatymas akivaizdžiai sušvelnino baudžiamumą už kvalifikuotas vagystes, nes panaikino minimalias laisvės atėmimo ribas ir sumažino maksimalius šios bausmės dydžius.

Nuo 2007 m. įstatymų leidėjas pradėjo šiek tiek griežtinti laisvės atėmimo bausmę už kvalifikuotas vagystes. Įsigaliojus 2007 m. birželio 28 d. įstatymo Nr. X-1233 redakcijai, laisvės atėmimo bausmės maksimalūs dydžiai už kvalifikuotas vagystes didinami vieneriais metais: BK 178 straipsnio 2 dalies sankcijoje nustatomas laisvės atėmimas iki 6 metų, ir atitinkamai BK 178 straipsnio 3 dalies sankcijoje – laisvės atėmimas iki 8 metų.

Taigi vertinant baudžiamumo už kvalifikuotas vagystes dinamiką darytina išvada, kad nuo 1999 m. iki 2007 m. įstatymų leidėjas tik švelnino baudžiamumą už kvalifikuotas vagystes: 1) naikindamas papildomas bausmes; 2) konstruodamas alternatyvias sankcijas, t. y. nustatydamas alternatyvias (švelnesnes) laisvės atėmimui bausmes; 3) iš pradžių naikindamas minimalias laisvės atėmimo bausmės ribas, vėliau ir mažindamas maksimalius laisvės atėmimo dydžius; 4) mažindamas kvalifikuotų vagysčių gradaciją. Nuo 2007 m. baudžiamumas šiek tiek griežtėjo: padidėjo maksimalūs laisvės atėmimo dydžiai.

Pabrėžtina, kad baudžiamumo už kvalifikuotas vagystes švelninimas nebuvo susijęs vien tik su kvalifikuotomis vagystėmis. Įsigaliojus 2000 m. BK, švelniau buvo baudžiama ir už paprastą vagystę (padaugėjo švelnesnių alternatyvių laisvės atėmimui bausmių, laisvės atėmimo bausmės maksimalus dydis sumažėjo 1 metais). Be to, baudžiamumą už vagystes švelninti paskatino ir struktūriniai įstatymo pakeitimai: kvalifikuotos vagystės reglamentuojamos vietoj trijų (BK 271 straipsnio 2, 3, 4 dalys) tik dviejose straipsnio dalyse (BK 178 straipsnio 2, 3 dalys); be nusikaltimų, nustatoma nauja mažesnio pavojingumo nusikalstamos veikos rūšis – baudžiamasis nusižengimas, už kurį taikomos švelniausios bausmės, ir atitinkamai baudžiamoji atsakomybė už vagystę kaip baudžiamąjį nusižengimą reglamentuojama BK 178 straipsnio 4 dalyje.

Tačiau šis baudžiamumo už vagystes švelninimas nereiškia, kad įstatymų leidėjas kėsiniąsi į nuosavybę pradėjo vertinti kaip kėsiniąsi į mažiau reikšmingą vertybę. Bausmių švelninimą lėmė pasikeitusi baudžiamoji politika, kuriai įtaką padarė ir tarptautinis baudžiamosios teisės požiūris į bausmės paskirtį, ypač pabrėžiantis nuteistųjų resocializacijos pirmenybę⁷⁰⁶. Atsižvelgiant į tai, sunku pateisinti įstatymo leidėjo pastangas nuo 2007 m. griežtinti baudžiamumą už kvalifikuotas vagystes ir didinti maksimalius laisvės atėmimo dydžius. Be to, kaip rodo toliau pateikiama teismų praktikos analizė (žr. p. 275), teismai nepasinaudojo iki šiol visomis jiems įstatymo teikiamomis galimybėmis. Be to, padidinus maksimalias laisvės atėmimo ribas bei atsižvelgiant į bausmės skyrimo taisykles (BK 61 straipsnio 3 dalis), dar labiau išaugo jau ir taip didelis už šias veikas nustatytas laisvės atėmimo bausmės vidurkis: nuo 2 metų 6 mėnesių 15 dienų iki 3 metų 1 mėnesio 15 dienų (BK 178 straipsnio 2 dalis), ir nuo 3 metų 6 mėnesių 15 dienų iki 4 metų 1 mėnesio 15 dienų (BK 178 straipsnio 3 dalis).

Be to, palyginus 1961 m. BK ir 2000 m. BK kvalifikuotų vagysčių sankcijų struktūrą darytina išvada, kad galiojant 1961 m. BK teismų diskrecinės teisės skiriant bausmę buvo labiau ribotos. Pirma, nepriklausomai nuo kvalifikuotos vagystės pavojingumo (t. y. pagal BK 271 straipsnio 2, 3, 4 dalis), teismas turėjo skirti tik laisvės atėmimo bausmę, o savo nuožiūra galėjo spręsti tik dėl papildomos bausmės – baudos skyrimo. Tuo tarpu pagal 2000 m. BK, kuo mažesnis kvalifikuotos vagystės pavojingumas, tuo įstatymas suteikia didesnę laisvę teismui individualizuoti bausmę. Antai nors pagal BK 178 straipsnio 3 dalies sankciją teismui išlieka galimybė paskirti taip pat tik vieną bausmės rūšį – laisvės atėmimą, nes tai sunkus nusikaltimas, tačiau BK 178 straipsnio 2 dalį sankcijoje numatytos net keturios alternatyvios bausmės rūšys, nes šis nusikaltimas yra apysunkis. Antra, 1961 m. BK 271 straipsnio 2, 3, 4 dalių sankcijose paprastai (išskyrus BK 271 straipsnio 2 dalies 1999 m. lapkričio 25 d. įstatymo Nr. VIII-1439 redakciją) nustatomi ir minimalūs, ir

⁷⁰⁶ Blaževičius J., Dermontas J., Stalioraitis P., Usik D. Penitencinė (bausmių vykdymo) teisė. – Vilnius, 2004. P. 20.

maksimalūs laisvės atėmimo bausmės dydžiai, o 2000 m. BK 178 straipsnio 2, 3 dalių sankcijose pateikiami tik maksimalūs laisvės atėmimo dydžiai. Dėl to 2000 m. BK nustatyti didesni sankcijų už kvalifikuotas vagystes diapazonai suteikia daugiau laisvės teismams vykdant teisingumą. Kita vertus, pernelyg plačios bausmių amplitudės nustatymas suteikia galimybę už mažiau pavojingos vagystės padarymą skirti griežtesnę bausmę nei už didesnio pavojingumo – kvalifikuotą vagystę (žr. p. 259–261).

Palyginus Lietuvoje ir kai kuriose kitose šalyse nustatytą baudžiamumą už kvalifikuotas vagystes, pabrėžtina, kad Lietuva nėra vienintelė šalis, kuri už šias veikas nustato gana lanksčias sankcijas. Pavyzdžiui, Rusijos ir Ukrainos baudžiamieji įstatymai taip pat numato galimybę už kvalifikuotas vagystes paskirti, be laisvės atėmimo, ir kitas alternatyvias bausmes: baudą, viešuosius darbus, pataisos darbus (Rusijos BK), laisvės apribojimą (Ukrainos BK). Žinoma, ši galimybė, kaip ir pagal Lietuvos BK, mažėja priklausomai nuo kvalifikuotos vagystės sunkumo. Taip pat, nors daugumos šalių (Latvijos, Lenkijos, Švedijos, Suomijos, Turkijos, Danijos) baudžiamieji įstatymai už kvalifikuotas vagystes numato tik laisvės atėmimo bausmę, kurios minimalus ir maksimalus dydis priklauso nuo kvalifikuotos vagystės sunkumo, tačiau įvertinus, kad mažiausias maksimalus laisvės atėmimo dydis už šias veikas yra 4 metai (Suomijos BK, Danijos BK), o didžiausias – 15 metų (Latvijos baudžiamasis įstatymas), tuo tarpu pagal Lietuvos BK už šias veikas maksimalus laisvės atėmimo dydis yra 8 metai, t. y. ketveriais metais didesnis už kai kurių valstybių (Suomijos, Danijos) minėtą, ir septyneriais metais mažesnis už kai kurių valstybių (Latvijos) maksimalų laisvės atėmimo dydį, darytina išvada, kad Lietuvoje baudžiamumas už kvalifikuotas vagystes yra panašus kaip ir kitose valstybėse. Be to, minėtose valstybėse, kaip ir Lietuvoje, teismas turi pakankamai galimybių individualizuoti laisvės atėmimo bausmę, nes sankcijos už kvalifikuotas vagystes yra santykinai apibrėžtos.

2. Sankcijų už kvalifikuotas vagystes kai kurios proporcingumo ir darnos problemos

Teisingas nubaudimas visų pirma siejamas su įstatymo sankcija nustatytos bausmės adekvatumu (proporcingumu) veikos pavojingumui⁷⁰⁷. Baudžiamosios teisės teorijoje visuotinai pripažįstama, kad bausmė turi būti proporcinga nusikalstamai veikai. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas pabrėžė, kad bausmės turi būti adekvačios nusikalstamoms veikoms, už kurias jos nustatytos; už nusikalstamas veikas negalima nustatyti tokių bausmių ir tokių jų dydžių, kurie būtų akivaizdžiai neadekvatūs nusikalstamai veikai ir bausmės paskirčiai⁷⁰⁸. Taigi įstatymų leidėjas pirmiausia turi siekti, kad atitinkamo specialiosios dalies straipsnio sankcijoje numatytos bausmės rūšis ir dydis atitiktų konkrečios nusikalstamos veikos sunkumą. Be to, sprendžiant bausmės proporcingumo klausimą būtinas ir tarpšakinis sankcijų suderinimas. Antai Konstitucinis Teismas 2005 m. lapkričio 10 d. nutarime pabrėžė, kad tarp administracinės ir baudžiamosios teisinės atsakomybės esama nemaža panašumų, bet yra ir skirtumų – administracinės teisės pažeidimų ir nusikalstamų veikų pavojingumas yra nevienodas, skiriasi ir patraukimo administracinėn arba baudžiamojon atsakomybėn padariniai. Taip pat nurodė, kad administracinės nuobaudos gali būti panašios į kriminalines bausmes, tačiau pabrėžė, kad įstatymų leidėjas turi siekti tarpšakinio administracinių ir baudžiamųjų sankcijų suderinamumo⁷⁰⁹.

Pabrėžtina, kad tos pačios vagystės pavojingumo laipsnis gali skirtis priklausomai nuo tam tikrų aplinkybių, kurios jį gali didinti arba mažinti. Įstatymų leidėjas, atsižvelgdamas į šias aplinkybes, atsakomybę už vagystę diferencijuoja ir skiria smulkią vagystę (ATPK 50 straipsnis), vagystę kaip

⁷⁰⁷ Žr.: Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (sudarytojas J. Prapiestis). – Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2004. P. 265-267, 308, 309; Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. – Vilnius, 2006. P. 100-107; Dapšys A., Misiūnas J., Čaplinskas A. Bausmės individualizavimo teisinės problemos. Baudžiamojo įstatymo normų ir jų taikymo teismų praktikoje sisteminė analizė. – Teisės institutas, 2008. P. 19.

⁷⁰⁸ Konstitucinio Teismo 2003 m. birželio 10 d. nutarimas "Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 45 straipsnio (1998 m. liepos 2 d. redakcija) ir 312 straipsnio 3 dalies (1998 m. vasario 3 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai" // Valstybės žinios, 2003, Nr. 57-2552.

⁷⁰⁹ Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 163² straipsnio (2002 m. Liepos 5 d. redakcija) 5 dalies ir šio straipsnio (2003 m. liepos 4 d. redakcija) 6 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai" // valstybės žinios, 2005, Nr. 134-4819.

baudžiamąjį nusižengimą (BK 178 straipsnio 4 dalis), paprastą vagystę (BK 178 straipsnio 1 dalis), kvalifikuotą vagystę (BK 178 straipsnio 2 dalis), itin kvalifikuotą vagystę (BK 178 straipsnio 3 dalis), tačiau, konstruodamas sankcijas už vagystes, ne visada įvertina sankcijų tarpusavio darną proporcingumo požiūriu (žr. lentelę Nr. 9).

Lentelė Nr. 9

ATPK 50 str.	BK 178 str. 4 dalis	BK 178 str. 1 dalis	BK 178 str. 2 dalis	BK 178 str. 3 dalis
1. Bauda	1. Viešieji darbai; 2. Bauda; 3. Laisvės apribojimas; 4. Areštas.	1. Viešieji darbai; 2. Bauda; 3. Laisvės apribojimas; 4. Areštas; 5. Laisvės atėmimas.	1. Bauda; 2. Areštas; 3. Laisvės apribojimas; 4. Laisvės atėmimas.	1. Laisvės atėmimas.

Palyginus lentelėje pateiktas sankcijas už vagystes iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad kuo pavojingesnė vagystė, tuo griežtesnė už ją nustatyta sankcija. Antai palyginus baudžiamąsias sankcijas su administracinėmis sankcijomis akivaizdu, kad baudžiamosios sankcijos už vagystes yra griežtesnės, nes ATPK 50 straipsnio sankcijoje numatyta tik vienos rūšies nuobauda – bauda, o BK 178 straipsnyje, be baudos, nustatomos griežtesnės alternatyvios bausmių rūšys (178 straipsnio 1, 2, 4 dalys) arba vietoj baudos nustatyta daug griežtesnė – laisvės atėmimo, bausmė (178 straipsnio 3 dalis). Be to, palyginus labiau pavojingų vagysčių (BK 178 straipsnio 2, 3 dalys) sankcijose nustatytas bausmių rūšis su mažiau pavojingų vagysčių (BK 178 straipsnio 1, 4 dalys) sankcijose nustatytomis bausmių rūšimis, matyti, kad BK 178 straipsnio 2, 3 dalių sankcijose yra nustatyta arba mažiau alternatyvių bausmių, arba šios alternatyvios bausmės yra griežtesnės. BK 178 straipsnio 2 dalies sankcija numato mažesnę alternatyvių bausmių sąrašą palyginti su BK 178 straipsnio 1 dalies sankcija, nes už šį nusikaltimą nelieka galimybės paskirti švelnesnės – viešųjų darbų, bausmės. O pagal BK 178 straipsnio 3 dalies sankciją yra galimybė paskirti tik vieną iš griežčiausių bausmių – laisvės atėmimą. Be to, nors BK 178 straipsnio 2 dalies sankcijoje yra pateiktas vienodas alternatyvių bausmių skaičius palyginti su BK 178 straipsnio 4 dalies sankcija, tačiau BK 178 straipsnio 2 dalies sankcijoje vietoj daug švelnesnės alternatyvios – viešųjų

darbų, bausmės yra numatyta daug griežtesnė alternatyvi bausmė – laisvės atėmimas. Kita vertus, sankcijos proporcingumas nustatomas vertinant ne tik kokybinę, bet ir kiekybinę matų skalę, todėl nepakanka įvertinti vien tik minėtose sankcijoje nustatytas bausmių rūšis, – reikia atsižvelgti ir į bausmių dydžius. Kadangi už kvalifikuotas vagystes nėra nustatoma viešųjų darbų bausmė, jos dydis nėra lyginamas.

Bausmių dydžių palyginimas

Lentelė Nr. 10

ATPK 50 str.	BK 178 str. 4 dalis	BK 178 str. 1 dalis	BK 178 str. 2 dalis	BK 178 str. 3 dalis
	Laisvės apribojimas (nuo 3 mėn. iki 2 metų)	Laisvės apribojimas (nuo 3 mėn. iki 2 metų)	Laisvės apribojimas (nuo 3 mėn. iki 2 metų)	
	Areštas (nuo 10 iki 45 parų)	Areštas (nuo 15 iki 90 parų)	Areštas (nuo 15 iki 90 parų)	
Bauda nuo 300 iki 700 litų	Bauda nuo 1 iki 50 MGL (bauda nuo 130 iki 6 500 litų)	Bauda nuo 1 iki 100 MGL (bauda nuo 130 iki 13 000 litų)	Bauda nuo 1 iki 200 MGL (bauda nuo 130 iki 26 000 litų)	–
–	–	Laisvės atėmimas iki 3 metų	Laisvės atėmimas iki 6 metų	Laisvės atėmimas iki 8 metų

Kaip matyti iš pateiktos lentelės, laisvės apribojimo bausmė, numatyta BK 178 straipsnio 1, 2, 4 dalių sankcijose, nesiskiria nei kokybiniu, nei kiekybiniu elementais, todėl ji gali būti vienodo dydžio padarius skirtingo pavojingumo vagystes. Nors arešto bausmė taikoma pagal BK 178 straipsnio 2 dalį, atsižvelgiant į tai, kad šioje dalyje apibrėžtos veikos yra nusikaltimai, už kuriuos taikomo arešto terminas – nuo 15 iki 90 parų (vidurkis apie 53 paros), kiekybiniu kriterijumi skiriasi nuo arešto bausmės, taikomos pagal BK 178 straipsnio 4 dalį, atsižvelgiant į tai, kad šioje dalyje apibrėžta veika yra baudžiamasis nusižengimas, už kurį taikomas arešto terminas nuo 10 iki 45 parų (vidurkis apie 28 paros), tačiau nesiskiria nuo arešto bausmės, taikomos pagal BK 178 straipsnio 1 dalį, atsižvelgiant į tai, kad šioje dalyje apibrėžta veika taip pat yra nusikaltimas. Taigi įstatymų leidėjas už skirtingo pavojingumo vagystes nustato tų pačių rūšių bei dydžių (laisvės apribojimo ir (dažnai) arešto) bausmes. Todėl šiuo atveju minėtų bausmių dydžių parinkimas paliktas teismo diskrecijai. Be to, baudžiamojo įstatymo įpareigojimas skiriant

bausmę atsižvelgti į nusikalstamos veikos pavojingumo laipsnį (BK 54 straipsnio 2 dalies 1 punktas) neturi prioritetinės galios prieš kitas BK 54 straipsnio 2 dalyje nurodytas aplinkybes, todėl galima daryti išvadą, kad už pavojingesnę vagystę (BK 178 straipsnio 2 dalis) gali būti paskirti mažesni laisvės apribojimo arba arešto bausmių dydžiai nei už mažiau pavojingas vagystes (BK 178 straipsnio 1, 4 dalys).

Vertinant baudos dydį, taikomą už vagystės, numatytos BK 178 straipsnio 2 dalyje, padarymą, bei atsižvelgiant į tai, kad šioje dalyje apibrėžtos veikos laikomos apysunkių nusikaltimu, už kurį taikoma bauda nuo 1 iki 200 MGL (vidurkis apie 100 MGL), jis yra didesnis už baudos dydį, taikomą pagal BK 178 straipsnio 1 dalį atsižvelgiant į tai, kad šiose dalyse apibrėžtos veikos yra nesunkus nusikaltimas, už kurį taikoma bauda nuo 1 iki 100 MGL (vidurkis apie 50 MGL), bei baudos dydį, taikomą pagal BK 178 straipsnio 4 dalį atsižvelgiant į tai, kad šioje dalyje apibrėžta veika yra baudžiamasis nusižengimas, už kurį taikoma bauda nuo 1 iki 50 MGL (vidurkis apie 25 MGL). Vertinant laisvės atėmimo bausmės dydžius, nustatytus BK 178 straipsnio 1, 2, 3 dalių sankcijose, bei atsižvelgiant į laisvės atėmimo bausmės minimalią ribą, nustatytą BK 50 straipsnyje, ir bausmių skyrimo taisykles, nustatytas BK 61 straipsnio 3 dalyje, laisvės atėmimo bausmės vidurkis, taikomas pagal BK 178 straipsnio 1 dalį, yra 1 metai 7 mėnesiai ir 15 dienų, pagal BK 178 straipsnio 2 dalį – 3 metai 1 mėnuo ir 15 dienų, pagal BK 178 straipsnio 3 dalį – 4 metai 1 mėnuo ir 15 dienų. Iš to išplaukia, kad kuo pavojingesnė vagystė, tuo didesni taikomi baudos bei laisvės atėmimo bausmių vidurkiai. Kita vertus, atsižvelgiant į tai, kad įstatymų leidėjas BK 178 straipsnio 1, 2, 3 dalių sankcijose nenumato minimalių laisvės atėmimo bausmės dydžių, vadovaujantis BK 50 straipsniu, pagal BK 178 straipsnio 1, 2, 3 dalis gali būti taikoma minimali 3 mėnesių laisvės atėmimo bausmė. Analogiškai už skirtingo pavojingumo vagystes taikomas vienodas minimalus 1 MGL (130 Lt) baudos dydis. Todėl, nors toks vagysčių baudžiamumo reguliavimas suteikia teismams

galimybę labiau individualizuoti bausmę⁷¹⁰, kartais už daug pavojingesnę vagystę baudžiama švelniau, nei už mažiau pavojingą.

Neproporcingą baudžiamumą už vagystes galima pastebėti lyginant administracines ir baudžiamąsias sankcijas už vagystes. ATPK 50 straipsnis⁷¹¹ nustato atsakomybę už mažiausio pavojingumo vagystę – smulkų svetimo turto pagrobimą (kai pagrobto turto vertė neviršija 1 MGL dydžio sumos ir nėra šią veiką kvalifikuojančių požymių). Šio straipsnio sankcija numato vieną nuobaudos rūšį – baudą nuo 300 iki 700 litų. Tuo tarpu, kaip minėta, už kvalifikuotą vagystę, numatytą BK 178 straipsnio 2 dalyje, taikoma minimali 1 MGL (130 Lt) dydžio bauda. Taigi už daug pavojingesnę (kvalifikuotą) vagystę taikomos baudos minimalus dydis yra daugiau nei dvigubai mažesnis nei taikomos už mažesnio pavojingumo (smulkią) vagystę. Toks neproporcingas baudžiamumas atsispindi ir teismų praktikoje. Antai už kvalifikuotas vagystes (pagal BK 178 straipsnio 2 dalį) buvo paskirta 2 MGL (260 Lt) bauda (Kauno miesto apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-1833-05; Šilutės rajono apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-121-164/05), o pagal ATPK 50 straipsnį paskirta minimali 300 Lt bauda (Marijampolės rajono apylinkės teismo adm. byla Nr. A2.2-570-532/08). Matome, kad asmenys, padarę daug pavojingesnes veikas – kvalifikuotas vagystes, buvo nubausti 40 Lt mažesnėmis bandomis už tuos, kurie padarė smulkius turto pagrobimus pagal ATPK 50 straipsnį. Pabrėžtina ir tai, kad pagal BK yra galimybė asmenis, padariusius vagystes, taip pat ir kvalifikuotas, atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės esant BK VI skyriuje numatytiems pagrindams. Tuo tarpu pagal ATPK atleisti nuo administracinės atsakomybės asmenį, padariusį administracinę teisės pažeidimą, taip pat ir smulkią vagystę, galimybės nėra, išskyrus ATPK 30¹ straipsnyje numatytą galimybę neskirti administracinės

⁷¹⁰ Konstitucinis Teismas nutarime pabrėžė, jog „baudžiamajame įstatyme negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo (bausių ar jų dydžių), kad teismas atsižvelgdamas į visas bylos aplinkybes ir taikdamas baudžiamąjį įstatymą, negalėtų individualizuoti bausmės, skiriamos konkrečiam asmeniui už konkrečią nusikalstamą veiką“ (žr. Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d. nutarimą „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimo kodekso 50 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 1997, Nr. 104-2644.

⁷¹¹ Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. VIII-1543 // Valstybės žinios, 2000, Nr. 22-552.

nuobaudos. Todėl, norint užtikrinti teisingą ir proporcingą baudžiamumą už vagystes, taip pat ir už kvalifikuotas, įstatymo leidėjas visų pirma privalo suderinti administracines ir baudžiamąsias sankcijas už vagystes, t. y. administracinę ir baudžiamąją atsakomybę už vagystes reglamentuoti taip, kad ATPK 50 straipsnio sankcijoje nustatytos baudos minimalios ir maksimalios ribos būtų ne didesnės nei baudos, nustatytos pagal BK 178 straipsnio 4 dalį, minimalios ir maksimalios ribos. Be to, norint išvengti neproporcingo ir neteisingo baudžiamumo už kvalifikuotas vagystes, manytina, būtų tikslingiau sankcijose už kvalifikuotas vagystes, ypač pagal BK 178 straipsnio 3 dalį, nustatyti ir minimalias laisvės atėmimo bausmės ribas. Analogiškai galima būtų pakeisti ir BK 47 straipsnyje nustatytas baudos ribas, t. y. atsižvelgiant į nusikaltimo sunkumą proporcingai padidinti minimalius baudos dydžius. Žinoma, minimalūs dydžiai turėtų būti didinami labai nedaug, pavyzdžiui, už nesunkų nusikaltimą – nuo 5 iki 100 MGL, už apysunkį – nuo 10 iki 200 MGL ir pan. Tai leistų geriau užtikrinti bausmių už vagystes sistemų tarpusavio darną proporcingumo požiūriu bei liktų pakankamai erdvės ir bausmės individualizavimui. Kaip teisingai pastebi kai kurie autoriai, „per plačios diskrecinės teismo teisės formuoja nevienodą bausmių skyrimo už tą patį nusikaltimą praktiką“⁷¹². Antai kitų valstybių (Latvijos, Rusijos, Ukrainos, Švedijos, Suomijos, Danijos) baudžiamųjų įstatymų sankcijose už paprastas vagystes nustatyti tik maksimalūs laisvės atėmimo bausmės dydžiai, tačiau sankcijose už kvalifikuotas vagystes paprastai apibrėžiamos ir minimalios, ir maksimalios laisvės atėmimo bausmės ribos, kurios atitinkamai didėja pagal vagystės pavojingumą. Švedijoje už paprastą vagystę gali būti paskirtas laisvės atėmimas iki 2 metų, o už kvalifikuotą – nuo 6 mėnesių iki 6 metų; Suomijoje už paprastą vagystę gali būti paskirta laisvės atėmimo bausmė iki 1 metų 6 mėnesių, už kvalifikuotą – nuo 4 mėnesių iki 4 metų (Suomijos BK 28 skyriaus 1, 2 par.); Rusijoje už paprastą vagystę gali būti paskirta laisvės

⁷¹² Žr.: Švedas G. Baudžiamosios politikos pagrindai ir tendencijos Lietuvos Respublikoje. – Vilnius, 2006. P. 172; Кригер Г. А. Квалификация хищений социалистического имущества. - Москва, 1974. С. 293.

atėmimo bausmė iki 2 metų, o už kvalifikuotą – nuo 2 iki 6 metų laisvės atėmimo (Rusijos BK 158 straipsnio 1, 3 dalys) ir pan.

Vertinant sankcijas už vagystes BK vientisumo požiūriu, nesuprantama, kodėl įstatymo leidėjas BK 178 straipsnio 2 dalies sankcijoje arešto bausmę nustatė prieš laisvės apribojimo bausmę, o BK 178 straipsnio 1 dalies sankcijoje arešto bausmę nustatė po laisvės apribojimo bausmės. Toks įstatymo leidėjo poelgis ne tik pažeidžia BK vientisumą, tačiau gali turėti ir neigiamų padarinių. Antai pagal BK 42 straipsnį visos bausmės vardijamos tam tikra tvarka, t. y. pradedant nuo švelniausios ir baigiant griežčiausia. Kaip pabrėžia V. Piesliakas, kokia tvarka bausmės vardijamos BK bendrojoje dalyje, tokia ir BK specialiosios dalies sankcijose⁷¹³. Toks reikalavimas nėra atsitiktinis, jis turi ir praktinę reikšmę: tarsi įpareigoja teismą parenkant bausmės rūšį pirmiausia ieškoti pagrindų, kurie leistų skirti kurią nors iš švelnesnių sankcijoje numatytų bausmių, ir tik po to svarstyti galimybę skirti griežčiausią sankcijoje numatytą bausmę⁷¹⁴. Taigi atsižvelgiant į tai, kad BK 42 straipsnyje numatyta arešto bausmė yra griežtesnė nei laisvės apribojimo bausmė, ši bausmė eina po laisvės apribojimo bausmės, todėl ir BK 178 straipsnio 2 dalies sankcijoje arešto bausmė turėtų būti įvardijama po laisvės apribojimo bausmės.

BK vientisumo svarba reikšminga ir sankcijų, nustatytų už kvalifikuotas vagystes, proporcingumui veikų pavojingumo pobūdžiui ir laipsniui vertinti sankcijų, nustatytų už kitas nusikalstamų veikų rūšis, atžvilgiu. Antai Lietuvoje atlikto tyrimo autoriai savo išvadoje nurodė, kad sankcijos ir bausmių dydžiai turi būti suderinti su nusikalstamos veikos objekto vieta konstitucinių vertybių skalėje ir šias vertybes pažeidžiančių veikų žalingumo laipsniu⁷¹⁵, kiti teisininkai pabrėžia, kad darant įstatymų pakeitimus ir papildymus būtina

⁷¹³ Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga. – Vilnius, 2008. P. 212.

⁷¹⁴ Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. – Vilnius, 2003. P. 419; Bukelienė D. Baudžiamoji atsakomybė už turto pasisavinimą ir turto iššvaistymą (teoriniai ir praktiniai aspektai). – Vilnius, 2008. P. 219.

⁷¹⁵ Baudžiamųjų sankcijų darna. Sistemos sukūrimo prielaidos. – Vilnius, 1998. P. 51; Dapšys A., Poškevičius V., Misiūnas J., Čaplinskas A. Kriminalinių bausmių sistemos darna ir sankcijų optimizavimas kaip baudžiamosios politikos veiksmingumo prielaidos // Teisė, 2000, Nr. 37. P. 9, 10.

vadovautis sisteminiu požiūriu⁷¹⁶. Deja, baudžiamųjų įstatymų leidybos praktika rodo, kad tam skiriama nepakankamai dėmesio (lentelė Nr. 11).

Sankcijų už kai kuriuos nusikaltimus nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams palyginimas

Lentelė Nr. 11

Nusikalstamos veikos sudėtis	Vagystė (178 str.)	Plėšimas (180 str.)	Turto prievartavimas (181 str.)	Sukčiavimas (182 str.)	Turto pasisavinimas (183 str.)	Turto iššvaistymas (184 str.)	Turto sunaikinimas ar sugadinimas (187 str.)	Nusikalstamu būdu gauto turto įgijimas arba realizavimas (189 str.)
Paprasta	1. viešieji darbai; 2. bauda; 3. laisvės apribojimas; 4. areštas; 5. laisvės atėmimas iki 3 metų.	1. areštas; 2. laisvės atėmimas iki 6 metų.	1. areštas; 2. laisvės atėmimas iki 6 metų.	1. viešieji darbai; 2. bauda; 3. laisvės apribojimas; 4. areštas; 5. laisvės atėmimas iki 3 metų.	1. viešieji darbai; 2. bauda; 3. laisvės atėmimas iki 3 metų.	1. viešieji darbai; 2. bauda; 3. laisvės apribojimas; 4. laisvės atėmimas iki 2 metų.	1. viešieji darbai; 2. bauda; 3. laisvės apribojimas; 4. laisvės atėmimas iki 2 metų.	1. bauda; 2. laisvės apribojimas; 3. areštas; 4. laisvės atėmimas iki 2 metų
Kvalifikuota (įsibrovus į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją), plėšime (tik įsibrovus į patalpą)	1. bauda; 2. areštas; 3. laisvės apribojimas; 4. laisvės atėmimas iki 6 metų.	1. laisvės atėmimas iki 7 metų.						
Itin kvalifikuota arba kvalifikuota (didelės vertės turtais arba didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčios vertybės) kai kuriuose nusikaltimuose (organizuota grupė)	1. laisvės atėmimas iki 8 metų.	1. laisvės atėmimas nuo 2 iki 10 metų.	1. laisvės atėmimas nuo 3 iki 10 metų.	1. laisvės atėmimas iki 8 metų.	1. laisvės atėmimas iki 10 metų.	1. laisvės atėmimas iki 7 metų.	1. areštas; 2. laisvės atėmimas iki 5 metų.	1. bauda; 2. areštas; 3. laisvės atėmimas iki 4 metų.

Palyginus paprastos vagystės (BK 178 straipsnio 1 dalis) sankciją su kai kurių nusikaltimų nuosavybei, turtinėms teisėms bei turtiniams interesams

⁷¹⁶ Švedas G. Baudžiamosios politikos pagrindai ir tendencijos Lietuvos Respublikoje. – Vilnius, 2006. P. 156.

sankcijomis, nustatytomis už paprastus nusikaltimus, galima daryti išvadą, kad paprasta vagystė pavojingumu nesiskiria nuo paprasto sukčiavimo (BK 182 straipsnio 1 dalis) ir paprasto turto pasisavinimo (BK 183 straipsnio 1 dalis), nes už visus minėtus nusikaltimus numatyta maksimali laisvės atėmimo bausmė – 3 metai. Tuo tarpu paprasta vagystė yra mažiau pavojinga nei paprastas plėšimas (BK 180 straipsnio 1 dalis) ir paprastas turto prievartavimas (BK 183 straipsnio 1 dalis), nes už pastaruosius nusikaltimus maksimali bausmė yra iki 6 metų laisvės atėmimo, ir labiau pavojinga už paprastą turto iššvaistymą (BK 184 straipsnio 1 dalis), turto sunaikinimą ar sugadinimą (BK 187 straipsnio 1 dalis) bei nusikalstamu būdu gauto turto įgijimą arba realizavimą (BK 189 straipsnio 1 dalis), už kuriuos įstatymas numato maksimalią laisvės atėmimo ribą – 2 metus. Palyginkime: už kvalifikuota vagyste (BK 178 straipsnio 3 dalis) maksimali laisvės atėmimo riba yra 8 metai, atitinkamai vienoda maksimali laisvės atėmimo riba nustatyta už kvalifikuotą sukčiavimą (BK 182 straipsnio 3 dalis) – 8 metai; didesnė už kvalifikuotą plėšimą (BK 180 straipsnio 3 dalis) ir kvalifikuotą turto prievartavimą (BK 181 straipsnio 3 dalis) – 10 metų; mažesnė už kvalifikuotą turto iššvaistymą (BK 184 straipsnio 2 dalis) – 7 metai, kvalifikuotą turto sunaikinimą ar sugadinimą (BK 187 straipsnio 2 dalis) – 5 metai bei kvalifikuotą nusikalstamu būdu gauto turto įgijimą arba realizavimą (BK 189 straipsnio 2 dalis) – 4 metai. Taigi galima teigti, kad atsižvelgiant į paprasto nusikaltimo pavojingumą atitinkamai nustatomos griežtesnės sankcijos ir už kvalifikuotus nusikaltimus. Tačiau įstatymų leidėjas neišku dėl kokios priežasties už paprastą vagystę (BK 178 straipsnio 1 dalis) ir paprastą turto pasisavinimą (BK 183 straipsnio 1 dalis) sankcijose nustato vienodą maksimalią laisvės atėmimo ribą – 3 metus, o už kvalifikuotą vagystę (BK 178 straipsnio 3 dalis) – 8 metus, už kvalifikuotą turto pasisavinimą (BK 183 straipsnio 2 dalis) – 10 metų, t. y. už pastarąjį nusikaltimą maksimalią laisvės atėmimo ribą padidina net 2 metais. Iš to išplaukia, kad asmenys, padarę paprastą vagystę ar paprastą turto pasisavinimą, gali būti nubausti

analogiškoms bausmėms, o padarę kvalifikuotus – skirtingomis, t. y. asmenys, pasisavinę didelės vertės turtą arba didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčias vertybes, gali būti baudžiami gerokai griežčiau, nei už tų pačių dalykų pagrobimą. Ši įstatymo netobulumą atspindi ir teismų praktika, pagal kurią laisvės atėmimo bausmės dydžiai už minėtas veikas yra gana panašūs (už kvalifikuotą vagystę laisvės atėmimo vidurkis 3 metai ir 1 mėnuo, už kvalifikuotą turto pasisavinimą – 3 metai ir 3 mėnesiai)⁷¹⁷. O vertinant apskritai baudžiamumą už šias veikas, tai už didelės vertės turto pasisavinimą, baudžiama daug švelniau nei už didelės vertės turto pagrobimą, nes pirmuoju atveju dažniau peržengiamos įstatymo nustatytos sankcijos ribos. Antai pagal BK 178 straipsnio 3 dalį bausmių, nesusijusių su laisvės atėmimu, paskyrimas sudaro tik 6 proc. (visais atvejais taikytas BK 62 straipsnis), o pagal BK 183 straipsnio 2 dalį tokių bausmių paskyrimas sudaro 41 proc. (taikyta BK 54 straipsnio 3 dalis 67 proc., BK 62 straipsnis – 33 proc.). Dėl to manytina, kad pagal BK 183 straipsnio 2 dalį nustatytas maksimalus laisvės atėmimo bausmės dydis turėtų būti suderintas su pagal BK 178 straipsnio 3 dalį nustatytu maksimaliu laisvės atėmimo dydžiu – atitinkamai sumažintas.

Palyginus kvalifikuotos vagystės (BK 178 straipsnio 3 dalis) ir kvalifikuoto turto sunaikinimo ar sugadinimo (BK 187 straipsnio 2 dalis) sankcijas matyti, kad BK 187 straipsnio 2 dalies sankcija yra daug švelnesnė už BK 178 straipsnio 3 dalies sankciją, nors abiejuose straipsniuose numatyti kai kurie tie patys kvalifikuojantys požymiai: *didelės vertės svetimas turtas* arba *didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčios vertybės*. Antai sunaikinusiame ar sugadinusiame didelės vertės svetimą turtą arba didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčias vertybes kaltininkui teismas gali paskirti areštą arba laisvės atėmimą iki 5 metų. Tuo tarpu pagrobusiame šiuos dalykus kaltininkui teismas gali paskirti laisvės atėmimą iki 8 metų. Minėtos veikos, įvertinus maksimalius laisvės atėmimo dydžius, priskirtinos prie skirtingų nusikaltimų kategorijų (sunkaus ir apysunkio),

⁷¹⁷ Išnagrinėtos 2005-2008 m. Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio, Šiaulių apygardos teismų 58 baudžiamosios bylos, kuriose asmenys buvo nuteisti pagal BK 183 straipsnio 2 dalį.

o paprasta vagystė ir turto sunaikinimas, sugadinimas – prie tos pačios nusikaltimų kategorijos (nesunkių). Be to, akivaizdu, kad sunaikintos, sugadintos vertybės (ypač vertybės) ar turtas yra negrįžtamai prarandamos, o pagrobtos dar gali būti sugrąžintos. Vadinasi, šių dalykų pagrobimo atveju veikos žalingumo laipsnis yra mažesnis nei jų sugadinimo ar sunaikinimo atveju, taigi manytina, kad didelės vertės svetimo turto arba didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčių vertybių sugadinimą, sunaikinimą tikslingiau priskirti prie sunkių nusikaltimų (kaip ir didelės vertės turto ar pan. pagrobimas) ir baudžiamumą už šias veikas atitinkamai sugriežtinti.

Palyginus sankcijas už kvalifikuotą vagystę (BK 178 straipsnio 2 dalis) ir kvalifikuotą plėšimą (BK 180 straipsnio 2 dalis) akivaizdu, kad kvalifikuotas plėšimas yra pavojingesnė veika, nes už jį nustatyta maksimali laisvės atėmimo bausmė 1 metais didesnė nei už kvalifikuotą vagystę, tačiau atsižvelgiant į tai, kad kvalifikuota plėšimo sudėtis (BK 180 straipsnio 2 dalis) apima kvalifikuojantį požymį *įsibrovimą į patalpą*, o kvalifikuotos vagystės sudėtis (BK 178 straipsnio 2 dalis) – *įsibrovimą į patalpą, saugyklą ir saugomą teritoriją*, už plėšimą, padarytą įsibrovus į saugyklą ar saugomą teritoriją, asmuo būtų baudžiamas taip pat, kaip ir už vagystę, padarytą įsibrovus į saugyklą ar saugomą teritoriją, nes pirmuoju atveju veika kvalifikuojama pagal BK 180 straipsnio 1 dalį, kurios sankcijoje numatyta maksimali laisvės atėmimo riba (6 metai) kaip ir kvalifikuotos vagystės atveju (BK 178 straipsnio 2 dalis). Žinoma, tai yra ne sankcijos, bet kvalifikuojančių požymių konstravimo problema (žr. p. 106), tačiau, kaip matome, netinkamas tam tikro kvalifikuojančio požymio formulavimas lemia ir neadekvatų baudžiamumą.

Pabrėžtina, kad dauguma minėtų sankcijų tarpusavio darnos problemų yra susijusios su 2007 m. BK 178 straipsnio papildymais ir pakeitimais⁷¹⁸. Tai tik patvirtina kai kurių autorių išvadas, kad tie įstatymai, kurie buvo rengiami teisės mokslininkų, tarp jų ir naujasis BK, pasižymi sisteminiu požiūriu, vidine darna ir baudžiamosios represijos ekonomiškumu, o politinės valdžios rengtuose naujojo BK pakeitimų ir papildymų įstatymuose išvelgtinas BK

⁷¹⁸ Žr.: Valstybės žinios, 2007, Nr. 81-3309.

sistemiškumo nesilaikymas, vidinės darnos nebuvimas ir nepagrįstas baudžiamajame įstatyme nustatytų bausmių griežtinimas⁷¹⁹.

3. Kvalifikuotų vagysčių baudžiamumo teismų praktikos ypatumai

Teismų praktika atskleidžia tam tikrus baudžiamumo už kvalifikuotas vagystes dėsningumus. Naudojantis „Liteko“ programa buvo išanalizuoti atsitiktinai pasirinkti 196 (Marijampolės rajono apylinkės teismo, Vilniaus miesto 1-ojo ir 2-ojo apylinkės teismų, Klaipėdos miesto apylinkės teismo, Panevėžio miesto apylinkės teismo, Šiaulių miesto apylinkės teismo) 2005–2008 metais priimti nuosprendžiai, kuriais asmenys buvo nuteisti pagal BK 178 straipsnio 2 dalį, ir 36 Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio, Šiaulių apygardos teismų 2005–2007 metais priimti nuosprendžiai, kuriais asmenys buvo nuteisti pagal BK 178 straipsnio 3 dalį.

Duomenys, gauti atlikus minėtų nuosprendžių analizę, leidžia pateikti tokias išvadas: pagal BK 178 straipsnio 2 dalį bauda nuteisti 17 asmenų (8,7 proc.); laisvės apribojimo bausmė – 42 asmenys (21,4 proc.); areštu – 19 asmenų (9,7 proc.); laisvės atėmimo bausmė – 111 asmenų (57 proc.). Bausmės vykdymas buvo atidėtas 21 atveju (19 proc.). Apie 8 proc. asmenų taikytas atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal BK 38, 93 straipsnius; vienu atveju – pagal BK 40 straipsnį. Pagal BK 178 straipsnio 3 dalį laisvės atėmimo bausmė buvo taikyta 33 atvejais (94 proc.); švelnesnė nei sankcijoje numatyta bausmė, pritaikius BK 62 straipsnį, taikyta 3 atvejais (6 proc.). 1 atveju paskirta laisvės apribojimo bausmė, dar vienu – bauda. Remiantis BK 54 straipsniu bausmė švelninta nebuvo.

Sugretinus teismų praktiką ir įstatymų nuostatas, galima pastebėti tam tikrų dėsningumų. Kalbant apie alternatyvias laisvės atėmimui bausmes, numatytas BK 178 straipsnio 2 dalies sankcijoje, matyti, kad teismų praktikoje dažniausiai taikoma laisvės apribojimo bausmė (21,4 proc.), areštas (9,7 proc.) ir trečioje vietoje – bauda (8,7 proc.). Be to, galima daryti išvadą, kad teismas,

⁷¹⁹ Švedas G. Baudžiamoji politika ir ją formuojantys veiksniai // Teisė, Nr. 59, 2006. P. 128-139 (p. 136).

skirdamas šias bausmes, vadovavosi BK 55 straipsnio nuostatomis, nes 87 proc. asmenų, kuriems buvo paskirtos šios bausmės, buvo pirmą kartą teisiami⁷²⁰, 13 proc. asmenų buvo teisti.

Jei vertintume baudą kaip švelniausią bausmę, kuri gali būti taikoma asmenims, padariusiems BK 178 straipsnio 2 dalyje numatytas veikas, turėtume nepamiršti, kad baudžiamosios teisės doktrinoje pabrėžiamas šios bausmės prioritetas kitų bausmių atžvilgiu turtinių nusikalstamų veikų atvejais. G. Švedas, G. Šulija teigia, kad bauda yra efektyvi ir „pigi“ bausmė, ypač turtinius nusikaltimus padariusiems asmenims⁷²¹. Vagystė – turtinis nusikaltimas, todėl reikia taikyti tokį poveikį, kad kaltininkui neapsimokėtų, t. y. ekonomiškai būtų nenaudinga daryti šių nusikaltimų⁷²². Be to, atsižvelgdamas į sankcijų konstravimo logiką (sankcijoje bausmės išdėstytos tam tikra tvarka – pradedant švelniausia ir baigiant griežčiausia), teismas pirmiausia turėtų apsvarstyti galimybę skirti švelnesnes bausmes, ir tik įsitikinęs, kad tokios bausmės paskyrimas neleis pasiekti bausmės tikslų, skirti griežtesnę bausmę. Vis dėlto teismų praktikos analizė rodo, kad bauda už kvalifikuotas vagystes yra skiriama rečiausiai. Šios bausmės skyrimo už kvalifikuotas vagystes galimybes riboja keletas priežasčių. Visų pirma, kaip rodo atlikto tyrimo duomenys, net 18 proc. kvalifikuotų vagysčių padaro nepilnamečiai, kuriems baudos skyrimą riboja įstatymas, t. y. bauda gali būti paskirta tik dirbančiam ar savo turto turinčiam nepilnamečiui (BK 90 straipsnis). Antra, baudos skyrimo galimybę riboja ir kaltininko asmenybė, jo turtinė padėtis. Dažniausiai vagystes padaro asocialūs, neturintys pragyvenimo šaltinio asmenys, o skiriant baudą turi būti atsižvelgiama į tai, ar asmuo ją galės sumokėti. Kaip teigia G. Šulija, „jei asmuo žinos, kad jam bus paskirta

⁷²⁰ Pirmą kartą teisiamas asmuo yra pirmą kartą gyvenime stojantis prieš teismą kaip kaltinamasis; ne pirmą kartą gyvenime stojantis prieš teismą kaip kaltinamasis ir net jau buvęs nuteistas bei atlikęs bausmę, jei jo teistumas yra išnykęs; anksčiau bet koku pagrindu besąlygiškai atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės, taip pat ikiteisminio tyrimo teisėjo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės esant sąlygai ir byloje nebuvęs kaltinamuoju. Plačiau žr.: Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga. – Vilnius, 2008. P. 257; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. Teismų praktika, Nr. 27, 2007. P. 281, 282.

⁷²¹ Švedas G. Baudžiamosios politikos tendencijos Lietuvos Respublikoje 1995-2004 metais // Teisė, 2005, t. 56. P. 64-91; Šulija G. Baudos taikymo teoriniai ir praktiniai aspektai // Teisės problemos, 2001, Nr. 3. P. 74-83 (p.75); žr.: Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. – Vilnius, 2004. P. 284.

⁷²² Žr.: Šulija G. Baudos bausmė ir jos skyrimas. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai. Teisė (01 S). – Vilnius, 2005. P. 70.

bauda, kurios jis vis tiek negalės sumokėti, tokia bausmė prevenciškai negali veikti. Didesnė bausmė, nei asmens galimybė ją sumokėti, gali skatinti asmenį pakartotinai nusikalsti⁷²³. Dėl to teismai dažniausiai skiria baudas, kurių dydis yra artimas minimaliam. Mažiausia pagal BK 178 straipsnio 2 dalį paskirta bausmė – 2 MGL, didžiausia – 12 MGL. Tuo tarpu įstatymo už šias veikas nustatytas baudos vidurkis sudaro apie 100 MGL. Kita vertus, negalima sutikti su tais argumentais, kuriais remiantis ribotos baudos taikymo galimybės pagrindžiamos objektyviai egzistuojančia socialine nelygybe. Siekiant optimalios prevencijos, bausmė negali būti dirbtinai mažinama vien dėl kaltininko turinės padėties, be to, bausmė turi būti neleidžiama asmeniui pasipelnyti iš nusikalstamos veikos. Ekonominės teisės teorijos doktrina pripažįsta, kad kaltininkas neturi pasipelnyti iš nusikalstamos veikos. Todėl pritartina autoriams, kurių teigimu, skirti baudas už šias veikas nebūtų tikslinga tik tuo atveju, kai kaltininkas pagal savo turinę padėtį negalėtų sumokėti minimalios baudos, didesnės negu iš nusikalstamos veikos gautas pelnas⁷²⁴. Atsižvelgdami į tai, teismai turėtų atidžiau išstudijuoti kaltininko turinę padėtį, skolinius įsipareigojimus, jo mokėjimo galimybes, ir pirmą kartą už kvalifikuotas vagystes teisiamiesiems asmenims dažniau taikyti baudos bausmę negu kitas su laisvės atėmimu nesusijusias bausmes (laisvės apribojimą ar areštą).

Pabrėžtina, kad teismų praktikoje pagal BK 178 straipsnio 2 dalį iš bausmių, nesusijusių su laisvės atėmimu, dažniausiai skiriama laisvės apribojimo bausmė. Manytina, tokia padėtis susiklostė dėl to, kad šios bausmės taikymo neriboja nei kaltininko amžius, nei finansinė padėtis. Be abejonės, ši bausmė yra pigi (ekonomiška) ir savo turiniu veiksminga priemonė, padedanti šalinti analizuojamų veikų padarymo priežastis⁷²⁵, nes teismas, paskirdamas šią bausmę, gali nustatyti tam tikrus draudimus bei įpareigojimus (pavyzdžiui,

⁷²³ Ten pat. P. 69, 70.

⁷²⁴ Ten pat. P. 69, 70, 75.

⁷²⁵ Daugiausia vagia nedirbantys ir nesimokantys asmenys. 1998 m. jie sudarė 80,3 proc. visų vagių. 2000 m. 75,4 proc. iš asmenų, padariusių transporto priemonių vagystes, buvo nedirbantys ir nesimokantys asmenys. 49,1 proc. vagysčių įsibraunant į patalpas padarytos bendrininkaujant, o 25,9 proc. - apsvaigusiu nuo alkoholio asmenų. Darytina išvada, kad neužimtumas, bloga draugų įtaka bei alkoholizmas (narkomanija) ir nesusilaikymas nuo vagysčių yra labai glaudžiai susiję dalykai. Žr.: Justickis V. Kriminologija. I dalis. – Vilnius, 2001. P. 400, 401.

uždrausti bendrauti su nusikaltimo padarymo bendrininkais, įpareigoti tam tikru laiku būti namuose, atlyginti nusikaltimu padarytą turtinę žalą, pradėti dirbti, mokytis, gydytis nuo alkoholizmo, narkomanijos, neatlygintinai išdirbti iki 200 valandų ir pan.). Kita vertus, ši bausmė turėtų būti skiriama tik tada, jei nėra galimybės paskirti baudos bausmę.

Vertinant arešto bausmę kaip griežčiausią iš su laisvės atėmimu nesusijusių bausmių⁷²⁶, kurią teismas gali paskirti pagal BK 178 straipsnio 2 dalį, bei atsižvelgiant į gautus atlikus teismų praktikos analizę duomenis galima daryti išvadą, kad teismai kartais piktnaudžiauja šia bausme, nes ji taikoma dažniau nei bauda. Be to, pagal BK 178 straipsnio 2 dalį taikoma arešto bausmė nei kokybine, nei kiekybine išraiška nesiskiria nuo arešto bausmės, taikomos pagal BK 178 straipsnio 1 dalį, nes minėtuose straipsniuose apibrėžtos veikos laikomos nusikaltimais, o teismų praktikoje taikomas šios bausmės vidurkis (42 paros) yra mažesnis nei įstatymo nustatytas vidurkis (55 paros), dėl to kyla klausimas, ar teismai, nustatydami arešto už BK 178 straipsnio 2 dalyje numatytos veikos padarymą dydį, įvertina šios veikos didesnę pavojingumo laipsnį (BK 54 straipsnio 2 dalies 1 punktas).

Laisvės atėmimo bausmė yra pati griežčiausia bausmė, kurią teismas gali skirti už kvalifikuotą vagysčių, numatytų BK 178 straipsnio 2 dalyje, padarymą. Kaip rodo atlikta teismų praktikos analizė, ši bausmė taikoma dažniausiai (57 proc.). Tačiau tai nereiškia, kad teismai piktnaudžiauja šia bausmės rūšimi. Visų pirma, kaip minėta, teismas nėra visiškai laisvas parenkant BK 178 straipsnio 2 dalies sankcijoje nustatytą bausmės rūšį, nes jo laisvę riboja BK bendrosios dalies 55, 56 straipsnių nuostatos, kurios reikalauja įvertinti kaltininko asmenybę. Atsižvelgiant į šias nuostatas recidyvistui⁷²⁷ už kvalifikuotos vagystės padarymą paprastai skiriama laisvės atėmimo bausmė (BK 56 straipsnis), o kadangi bet kokiai vagystei yra būdingas gana aukštas

⁷²⁶ Pabrėžtina, kad nors areštas apibrėžiamas kaip trumpalaikis laisvės atėmimas (BK 49 straipsnio 2 dalis), jis nėra laikomas laisvės atėmimo bausme, todėl gali būti skiriamas ir asmeniui, pirmą kartą teisišiamam už kvalifikuotą vagystę (BK 178 straipsnio 2 dalis); žr.: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudž. byla Nr. 2K-711/2005.

⁷²⁷ Recidyvistas yra asmuo, kuris jau teistas už tyčinio nusikaltimo padarymą, jeigu teistumas už jį neišnykęs ar nepanaikintas įstatymų nustatyta tvarka, ir vėl padaręs vieną ar daugiau tyčinį nusikaltimų (BK 27 straipsnis).

recidyvizmo lygis⁷²⁸, nieko nuostabaus, kad teismų praktikoje už šių veikų padarymą vyrauja laisvės atėmimo bausmė. Atliktos analizės duomenys rodo, kad 59,1 proc. kvalifikuotas vagystes padariusių asmenų buvo recidyvistai (turėjo neišnykusį teistumą). 95,5 proc. asmenų, kurie buvo nuteisti laisvės atėmimo bausme, turėjo neišnykusį teistumą, o 4,5 proc. asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausme, teistumas buvo išnykęs.

Pabrėžtina, kad už kvalifikuotą vagystę recidyvistui teismas gali paskirti ne laisvės atėmimo bausmę tik turėdamas svarių argumentų. Teismų praktikoje tokių atvejų buvo 10. Be to, vertinant, ar kvalifikuotą vagystę padarė recidyvistas, svarbu nustatyti, ar šis asmuo buvo nuteistas už tyčinio nusikaltimo padarymą, todėl neturi reikšmės, ar jis buvo teistas už vagystes (BK 178 straipsnio 1, 2, 3 dalys), ar už kitokius tyčinius nusikaltimus. Pabrėžtina, kad galiojant 1961 m. BK recidyvo sąvoka pačiame įstatyme nebuvo vartojama. Tačiau vagystę kvalifikuojančiam *pakartotinum* požymiui (BK 271 straipsnio 2 dalis) turėjo reikšmės ir neišnykęs, nepanaikintas teistumas už ankstesnius grobimus. Be to, čia pakartotinum požymis nepriklausė nuo to, ar kaltininkas buvo nuteistas už ankstesnį grobimą, ar ne⁷²⁹. Kita vertus, paprastai tik specialusis pakartotinum darė įtaką griežtesniam kaltininko baudžiamumui. Antai vagystė, padaryta pakartotinai, buvo laikoma tik tada, jei ji buvo padaryta po analogiškų ar kitų turtinių veikų padarymo, t. y. po vagystės (271 straipsnis), plėšimo (272 straipsnis), turto prievartavimo (273 straipsnis), sukčiavimo (274 straipsnis), turto pasisavinimo arba iššvaistymo (275 straipsnis), tyčinio nužudymo dėl savanaudiškų paskatų, psichotropinių ar narkotinių medžiagų vagystės (BK 280 straipsnis) ir pan. Tuo tarpu bet koks pirmiau padarytas nusikaltimas galėjo būti pripažintas atsakomybę sunkinančia aplinkybe. Tačiau teismas ir šiuo atveju, įvertinęs pirmojo nusikaltimo pobūdį, turėjo teisę tokiam pakartotinumui neteikti sunkinančios aplinkybės reikšmės (BK 41 straipsni 1 dalies 1 punktas). Taigi

⁷²⁸ V. Justickis nurodo, kad 33,3 proc. išaiškintų asmenų jau anksčiau darė nusikaltimus (žr.: Justickis V. Kriminologija. I dalis. – Vilnius, 2001. P. 401; Jurgelaitienė G. Pagrindinės recidyvinio nusikalstamumo prevencijos kryptys Lietuvoje // Jurisprudencija. Mokslo darbai, t. 12(4), 1999. P. 105-111; Starkus S., Uscila R. Recidyvinio nusikalstamumo raida 1999-2000 m. // Jurisprudencija. Mokslo darbai, t. 13(5), 1999. P. 89-98.

⁷²⁹ Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras. – Vilnius, 1989. P. 169, 240.

kalbant apie vagystės recidyvą manytina, kad 1961 m. BK nuostatos buvo labiau pagrįstos, nes vagystės didesnę pavojingumą lemia ne bendrasis, o specialusis pakartotinumasis ar recidyvas⁷³⁰ (žr. p. 100–101).

Jei asmuo buvo teistas už vagystę, kuri laikoma baudžiamuoju nusikaltimu, arba anksčiau buvo padaręs tyčinius nusikaltimus, tarp jų ir vagystes, bet už juos buvo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės, jo laikyti recidyvistu ir skirti laisvės atėmimo bausmę vadovaujantis BK 56 straipsnio nuostatomis negalima. Recidyvistu nebus laikomas ir asmuo, kuriam teistumai dėl ankstesnių nusikaltimų yra išnykę ar panaikinti. Tokiam padariusiam kvalifikuotą vagystę asmeniui turėtų būti skiriama su laisvės atėmimu nesusijusi bausmė, priešingu atveju teismas savo sprendimą turėtų svariai pagrįsti. Kaip teigia kai kurie autoriai, „tik išskirtiniais, netipiškais atvejais, nustačius atsakomybę sunkinančias aplinkybes, tikslinga skirti laisvės atėmimo bausmę“⁷³¹. Deja, teismų praktikoje laisvės atėmimo bausmė asmeniui, teisiamam pirmą kartą, kai kada skiriama be svarių argumentų. Antai apeliacinės instancijos teismas paliko E. V. laisvės atėmimo bausmę pagal BK 178 straipsnio 2 dalį ir tokį sprendimą motyvavo taip:

<...> nors E. V. už anksčiau padarytas vagystes teistumas yra išnykęs <...>. Įvertinus tai, kad, vos tik išnykus teistumams, apeliantas E. V. ir toliau daro vis naujas nusikalstamas veikas, nedirba, griežčiausia susijusi su laisvės atėmimu sankcijoje nustatytos bausmės rūšis jam paskirta pagrįstai ir savo rūšimi ši bausmė jam nėra aiškiai neteisinga.⁷³²

Įvertinus šiuos teismo motyvus galima teigti, kad asmeniui, teisiamam pirmą kartą (teistumas yra išnykęs), laisvės atėmimo bausmė paskirta tik dėl to, kad jis nedirba. Šiuo atveju teismo motyvacija dėl laisvės atėmimo bausmės skyrimo laikytina nepagrįsta.

Pabrėžtina ir tai, kad 19 proc. asmenų, kuriems pagal BK 178 straipsnio 2 dalį paskirta laisvės atėmimo bausmė, pritaikius BK 75, 92 straipsnius šios bausmės vykdymas buvo atidėtas. Tačiau teismas, kadangi analizuojamoje

⁷³⁰ Bendrasis recidyvas yra koks nors naujas nusikaltimas, kurį padaro asmuo, jau anksčiau nuteistas už bet kokio nusikaltimo padarymą. Specialusis recidyvas - koks nors naujas nusikaltimas, kurį padaro asmuo, anksčiau nuteistas už tapatų ar vienarūšių nusikaltimų (žr.: Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. – Vilnius, 2003. P. 331).

⁷³¹ Žr.: Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. – Vilnius, 2004. P. 312.

⁷³² Kauno apygardos teismo baudž. byla Nr. 1A-57-120/2008.

sankcijoje yra numatytos ir su laisvės atėmimu nesusijusios bausmės, skirdamas laisvės atėmimo bausmę ir atidėdamas jos vykdymą susiduria su loginiu prieštaravimu: skiria laisvės atėmimo bausmę atsižvelgdamas į tai, kad taikant švelnesnes sankcijoje numatytas bausmių rūšis nebus pasiekiami bausmės tikslai, o atidėdamas šios bausmės vykdymą nusprendžia, kad yra pakankamas pagrindas manyti, jog bausmės tikslai bus pasiekti be realaus bausmės atlikimo. Dėl to čia, turint svarių argumentų, būtų tikslingiau iš karto paskirti su laisvės atėmimu nesusijusią bausmę. Tuo labiau kad BK 56 straipsnis to nedraudžia, nes jame įtvirtinta nuostata, jog recidyvistui „paprastai“ skiriama laisvės atėmimo bausmė, vadinasi, išskirtiniais, netipiškais atvejais, esant lengvinančių aplinkybių tokiam asmeniui galima skirti švelnesnę nei laisvės atėmimas bausmę⁷³³.

Vertinant BK 178 straipsnio 3 dalies sankciją, kuri numato tik vieną bausmės rūšį – laisvės atėmimą, bei atsižvelgiant į tai, kad teismų praktikoje 94 proc. asmenų, padarę BK 178 straipsnio 3 d. apibrėžtas veikas, buvo nuteisti laisvės atėmimo bausmėmis, darytina išvada, kad įstatymų leidėjas nustatė tinkamą bausmės rūšį už šiuos nusikaltimus. Kita vertus, teismų nenorą taikyti BK 62 straipsnį, 54 straipsnio 3 dalį (t. y. skirti švelnesnę nei BK 178 straipsnio 3 dalyje numatytą bausmę) galėjo lemti per dešimtmečius susiformavusi teisinė sąmonė, tradicija turtinius nusikaltimus vertinti kaip ypač pavojingus. Šiandien, įvertinus bausmių politikos pokyčius, pritariama autoriams, kurie pasisako už tai, kad baudos bausmė gali būti taikoma ir už sunkius turtinius nusikaltimus⁷³⁴. Manytina, kad tai būtų veiksminga priemonė, ypač tinkama asmenims, teisiamiesiems pirmą kartą pagal BK 178 straipsnio 3 dalį.

Analizuojant baudžiamųjų sankcijų už kvalifikuotas vagystes adekvatumą (diapazonų atitikimą bausmės individualizavimo poreikiams), didelė reikšmė teiktina ir šių sankcijų rezervams. Sankcijos rezervu vadinamas skirtumas tarp maksimalaus baudžiamojo įstatymo numatyto bausmės dydžio ir maksimalių teismų praktikoje skiriamų bausmių dydžio. A. Dapšio, J. Misiūno,

⁷³³ Žr.: Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. – Vilnius, 2004. P. 314.

⁷³⁴ Žr.: Šulija G. Baudos bausmė ir jos skyrimas. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai. Teisė (01 S). – Vilnius, 2005. P. 107.

A. Čaplinsko teigimu, jei sankcija turi didelį rezervą, daroma prielaida, kad baudžiamojo įstatymo nustatytas bausmės dydis yra per griežtas ir turėtų būti švelninamas⁷³⁵. Galima pritarti tokiai pozicijai, tačiau pabrėžtina, kad maksimalus laisvės atėmimo bausmės dydis lemia nusikaltimo sunkumo (kategorijos) nustatymą, todėl toks švelninimas turėtų vykti labai atsargiai, t. y. nepažeidžiant nusikaltimo priskyrimo tam tikrai kategorijai ribų. Pabrėžtina, kad tais atvejais, kai įstatyme (BK 178 straipsnio 2 dalyje) įtvirtintas vidutinis laisvės atėmimo bausmės dydis sudarė 2 metus 7 mėnesius 15 dienų, teismų praktikoje šis dydis sudarė 1 metus 1 mėnesį. Dviejose bylose⁷³⁶ už šią veiką buvo taikoma minimali 3 mėnesių laisvės atėmimo bausmė. Didžiausias už šią veiką paskirtas laisvės atėmimo bausmės dydis – 2 metai 8 mėnesiai⁷³⁷. Analogiška situacija ir pagal BK 178 straipsnio 3 dalį, kurioje numatytas laisvės atėmimo vidurkis buvo 3 metai 7 mėnesiai 15 dienų, o skiriamas šios bausmės vidurkis buvo 3 metai ir 1 mėnuo. Didesnė nei šis vidurkis bausmė buvo paskirta 12 proc. asmenų⁷³⁸. Didžiausia už šį nusikaltimą paskirta bausmė buvo 6 metai laisvės atėmimo⁷³⁹, mažiausia – 1 metai. Tokia bausmė paskirta 7 proc. asmenų⁷⁴⁰. Iš to išplaukia, kad ir pagal BK 178 straipsnio 2 dalį, ir pagal BK 178 straipsnio 3 dalį įstatymas numatė griežtesnes laisvės atėmimo bausmes, negu teismai buvo linkę skirti. Ypač tai pasakytina apie veikas, apibrėžtas BK 178 straipsnio 2 dalyje, nes už šią veiką teismų praktikoje paskirtas maksimalus laisvės atėmimo bausmės dydis tik vienu atveju labai nedaug (15 dienų) viršijo įstatymo nustatytą laisvės atėmimo bausmės vidurkį. Be to, nei pagal BK 178 straipsnio 2 dalį, nei pagal BK 178 straipsnio 3 dalį nebuvo paskirtas įstatyme numatytas maksimalus laisvės atėmimo bausmės dydis. Taigi darytina išvada, kad teismų praktika šiuo požiūriu nesinaudoja

⁷³⁵ Dapšys A., Misiūnas J., Čaplinskas A. Bausmės individualizavimo teisinės problemos. Baudžiamojo įstatymo normų ir jų taikymo teismų praktikoje sisteminė analizė. - Teisės institutas, 2008. P. 103.

⁷³⁶ Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-710-463/08; Kauno apygardos teismo baudž. byla Nr. 1A-53-401/08.

⁷³⁷ Panevėžio apygardos teismo baudž. byla 1-049-509/05.

⁷³⁸ Pagal BK 178 straipsnio 3 dalį paskirta 4 metų ir 6 mėnesių laisvės atėmimo bausmė (Vilniaus apygardos teismo baudž. byla Nr. 1-81/2005); 5 metų laisvės atėmimo bausmės (Klaipėdos apygardos teismo baudž. bylos Nr. 1-52-50/2007; Nr. 1-39-174/2007); 6 metų laisvės atėmimo bausmė (Lietuvos apeliacinio teismo baudž. byla Nr. 1A-346/2007).

⁷³⁹ Lietuvos apeliacinio teismo baudž. byla Nr. 1A-346/2007.

⁷⁴⁰ Klaipėdos apygardos teismo baudž. byla Nr. 1-57-106/2007; Klaipėdos apygardos teismo baudž. byla Nr. 1-57-106/2007; Vilniaus apygardos teismo baudž. byla Nr. 1-86/2006.

visomis įstatymo teikiamomis galimybėmis ir manytina, kad maksimalūs laisvės atėmimo bausmių dydžiai, ypač už nusikaltimus, numatytus BK 178 straipsnio 2 dalyje, turėtų būti mažinami, nes, kaip pabrėžia kai kurie autoriai, įstatymo sankcijos ribos ir susiklosčiusi teismų praktika kaip tik atspindi reikalingos bausmės diapazoną⁷⁴¹. Pabrėžtina, kad įstatymo leidėjas elgiasi priešingai, – užuot mažinęs, ypač pagal BK 178 straipsnio 2 dalį, maksimalų laisvės atėmimo bausmės dydį, nuo 2007 m. birželio 28 d. jį padidino⁷⁴². Žinoma, pagal BK 178 straipsnio 3 dalį laisvės atėmimo bausmės dydžio mažinimas nebuvo įmanomas, nes šią veiką vietoj sunkaus nusikaltimo būtų padaręs nesunkiu, tačiau bausmės dydžio didinimas taip pat buvo netikslingas.

Teismų praktika parodo ir kitus bausmių už kvalifikuotas vagystes skyrimo dėsningumus. Pavyzdžiui, teismai paprastai didesnę laisvės atėmimo bausmę skiria už automobilio pagrobimą ar vagystę, padarytą įsibrovus į patalpą, o už kišenvagystę, atvirąją vagystę ar vagystę, padarytą įsibrovus į saugyklą (pavyzdžiui, automobilį), skiriamos laisvės atėmimo bausmės dydis dažniausiai nesiekia 1 metų⁷⁴³. Taigi nors įstatymų leidėjas visus BK 178 straipsnio 2 dalyje nustatytus vagystę kvalifikuojančius požymius laiko vienodo pavojingumo, teismų praktikoje kišenvagystė, atviroji vagystė bei vagystė įsibraunant į saugyklą (automobilį) vertinamos kaip mažiau pavojingos. Tokių teismų praktikos požymių galima pagrįsti tuo, kad anksčiau įstatymas nenumatė tokių vagystę kvalifikuojančių požymių kaip kišenvagystė, atviroji vagystė, o vagystė iš automobilio nebuvo kvalifikuojama kaip padaryta įsibraunant į saugyklą. Šios veikos buvo laikomos paprastomis vagystėmis ir

⁷⁴¹ M. Lisovas pabrėžia, kad jei susiklosto sankcijų taikymo praktika taikyti iš esmės tik žemutinę sankcijoje numatytos bausmės ribą arba kai teismai priversti skirti mažesnę bausmę už sankcijoje numatytą apatinę ribą, įstatymo nustatyta bausmė tampa pernelyg griežta ir neatitinka tam tikrų veikų vertinimo. Žr.: Лисов М. Наказание и его применение за должностные преступления. – Казань, 1997. С. 70. Lietuvos autorių kolektyvas nurodo, kad teismų praktikos analizės duomenimis įvertinamas politinių sprendimų pagrįstumas, t. y. galiojančio kodekso numatytų sankcijų rezervų išnaudojimo laipsnis ir jo didėjimo ar mažėjimo tendencijos. Sankcijos rezervo išnaudojimo laipsnis nustatomas pagal tai, kokio dydžio maksimalias (minimalias) bausmes skiria teismai, kaip dažnai jie tai daro ir kiek tos bausmės skiriasi nuo kodekse numatomų ribinių bausmių (žr.: Baudžiamųjų sankcijų darna. Sistemos sukūrimo prielaidos. – Vilnius, 1998. P. 50).

⁷⁴² Valstybės žinios, 2007-07-21, Nr. 81-3309.

⁷⁴³ Pavyzdžiui, už kišenvagystę nuteisti po 4 mėnesius laisvės atėmimo (Klaipėdos miesto apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-889-659/06; Nr. 1-838-659/06), 5 mėnesius (Kauno miesto apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-00761-579/05), 6 mėnesius (Klaipėdos miesto apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-840-659/05), o už vagystę, padarytą įsibraunant į saugyklą (automobilį) - 6 mėnesius (Anykščių rajono apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-7-732/06), 7 mėnesiais (Kauno apygardos teismo baudž. byla Nr. 1A-311/08).

kvalifikuojamos pagal BK 178 straipsnio 1 ar 4 dalį, priklausomai nuo pagrobto turto vertės, dėl to ir baudžiamumas už jas buvo švelnesnis. Iš to išplaukia, kad teismų praktika nėra linkusi taip greitai reaguoti į įstatymų pokyčius ir veikas, kurios ilgą laiką buvo vertinamos kaip mažiau pavojingos, pradėti vertinti kaip labiau pavojingas.

4. Turto konfiskavimas

Asmenims, nuteistiems už kvalifikuotas vagystes, teismų praktikoje kartais, be bausmės, taikoma ir baudžiamojo poveikio priemonė – *turto konfiskavimas* (taikytas 5,1 proc. asmenų). Pabrėžtina, kad galiojant 1961 m. BK turto konfiskavimas buvo laikomas bausme ir nubaudimo dydis nebuvo susietas su nusikalstamu būdu užvaldytu turtu ir jo dydžiu, tačiau įsigaliojus 2000 m. BK turto konfiskavimas neteko bausmės savybių. Savo esme jis priartėjo prie civilinio poveikio priemonių, nes paimama tik tai, kas neteisėtai gauta. Kita vertus, turto konfiskavimas, kaip baudžiamojo poveikio priemonė, skiriasi nuo civilinio poveikio priemonių tuo, kad konfiskuojant turtą jis atitenka valstybei, o taikant civilinės atsakomybės priemones – nukentėjusiajam (civiliniam ieškovui). Todėl ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje, ir baudžiamosios teisės doktrinoje vis dažniau pabrėžiama, kad patenkinus nukentėjusiųjų civilinius ieškinius dėl pagrobto turto, BK 72 straipsnio nuostatos paprastai netaikomos. Jos gali būti taikomos tik tada, kai asmuo pagrobta turtą ar jo dalį pardavė ar kitaip panaudojęs gavo už jį materialios naudos⁷⁴⁴. V. Piesliakas nurodo, kad materialinė nauda – tai pagrobto turto pardavimo kainos ir civilinio ieškinio dydžio skirtumas, jei yra pareikštas civilinis ieškinys. Kaltininkas gauna materialinės naudos tik jei pagrobta turtą pardavė didesne kaina negu jo vertė. Tačiau jei byloje civilinis ieškinys nereiškiamas, pagrobto turto pardavimas net mažesne negu jo tikroji vertė kaina suteikia teisę konfiskuoti turtą⁷⁴⁵. Šios pozicijos laikomasi ir

⁷⁴⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudž. bylos Nr. 2K-573-2003; Nr. 2K-459/2004; Nr. 2K-270/2004; žr.: Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga. – Vilnius, 2008. P. 229; Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. – Vilnius, 2004. BK 72 straipsnio komentaro autoriai V. Pavilionis, G. Švedas. P. 392.

⁷⁴⁵ Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga. – Vilnius, 2008. P. 240.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje: „BK 72 straipsnio 2 dalies 3 punkto prasme iš nusikalstamos veikos gauti pinigai ir kiti materialiąją vertę turintys daiktai konfiskuojami valstybės naudai, jei kaltininkas iš nusikalstamos veikos neteisėtai praturtėjo, o byloje nėra nukentėjusiųjų arba nors jie yra, bet jie nereiškia civilinių ieškinių kaltininkui.“⁷⁴⁶ Pabrėžtina, kad materialinės naudos kaltininkas negauna ir tada, jei pagrobtą turtą parduoda mažesne kaina nei buvo jo vertė, ir byloje nėra pareikštas civilinis ieškinys, tačiau kaltininkas atlygino visą žalą nukentėjusiajam savanoriškai. Be to, įvertinus aukščiau pateiktas pozicijas, darytina išvada, kad galimas ir priešingas variantas, t. y. jei buvo taikytos BK 72 straipsnio nuostatos, tai civilinis ieškinys negali būti tenkinamas. Ar tai reiškia, kad BPK 112 straipsnio 1 dalies nuostata, kuri suteikia nukentėjusiajam, nepareiškusiam civilinio ieškinio baudžiamojoje byloje, teisę pareikšti ieškinį civilinio proceso tvarka, tampa beprasmė? Ar tokiu atveju nebus tenkinamas nukentėjusiojo civilinis ieškinys dėl to, kad turtas iš kaltininko buvo konfiskuotas ir perėjo valstybės nuosavybėn? Ar bus patenkintas civilinis ieškinys, o kaltininkas iš valstybės galės susigrąžinti konfiskuotą turtą? Atsižvelgiant į tai, kad nukentėjusiojo teisės negali būti pažeistos, manytina, kad tokiu atveju civilinis ieškinys turėtų būti tenkinamas, o kaltininkas savo ruožtu galėtų reikšti ieškinį valstybei ir susigrąžinti konfiskuotą turtą ar jo vertę.

Svarbu paminėti ir tai, kad konfiskuojama ne tik tiesioginė materialinė nauda (gauta pardavus vogtą daiktą), bet ir netiesioginė nauda (gauta naudojantis pagrobtu daiktu). Pavyzdžiui, asmuo pagrobia automobilį ir jį naudoja taksi paslaugoms teikti. Šiuo atveju turi būti konfiskuojama ir visa gauta iš šios veiklos nauda.

Pasikeitusi turto konfiskavimo samprata lemia dažnas teismų praktikos klaidas. Susijusių su kvalifikuotomis vagystėmis nuosprendžių, kuriuose buvo taikytas turto konfiskavimas, analizė parodė, kad dažniausiai nepagrįstai turtas konfiskuojamas pagal BK 72 straipsnio 2 dalies 3 punktą:

⁷⁴⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudž. byla Nr. 2K-573-2003.

A. A. nuteistas pagal BK 178 straipsnio 2 dalį (dvi veikos) už tai, kad pagrobė svetimą turtą įsibrovęs į patalpą – I. E. priklausantį sodo namelį, <...> iš kurio slapta pagrobė I. E. priklausančius daiktus <...> tuo padarydamas nukentėjusiajai I. E. bendrą 700 litų turtinę žalą. Be to, jis pagrobė svetimą turtą įsibrovęs į patalpą – A.B. priklausantį sodo namelį, <...> iš kurio slapta pagrobė A. B. priklausančius daiktus <...> tuo padarydamas nukentėjusiajam A. B. bendrą 253,16 lito turtinę žalą. Byloje nustatyta, kad kaltininkas iš I. E. pavogtus daiktus pardavė turgavietėje už 300 litų, o iš A. B. – už 100 Lt. Teismas A. A. taikė baudžiamojo poveikio priemonę – iš nusikalstamos veikos gautų 400 Lt konfiskavimą. Taip pat tenkino nukentėjusiųjų civilinius ieškinius ir iš kaltinamojo A. A. priteisė I. E. 700 Lt, o A. B. – 425,16 Lt.⁷⁴⁷

V. S. buvo nuteistas pagal BK 178 straipsnio 2 dalį ir kartu su bausme taikytas 900 Lt konfiskavimas už tai, kad jis padarė svetimo turto vagystę įsibrovęs į patalpą, t. y. pagrobė iš viso turto už 3 890,30 Lt, tuo padarydamas UAB „Partima“ 3 890,30 Lt turtinę žalą. Dalį pagrobtų prekių kaltininkas pardavė ir gavo 900 Lt. Byloje nustatyta, kad civilinis ieškovas ieškinio atsisako, nes V. S. žalą atlygino.⁷⁴⁸

Cituotose bylose turto konfiskavimas taikytas nepagrįstai, nes pirmoje byloje buvo visiškai patenkinti nukentėjusiųjų civiliniai ieškiniai dėl pagrobto turto, o tokiu atveju BK 72 straipsnio nuostatos paprastai netaikomos, nebent jei kaltininkas turėjo materialinės naudos. Pirmuoju atveju A. A. pagrobtą turtą pardavė mažesne kaina nei jo vertė, dėl to materialinės naudos neturėjo. Antroje byloje civilinis ieškinys nebuvo pareikštas, nes V. S. nukentėjusiajam žalą atlygino, o pagrobtą turtą taip pat pardavė mažesne kaina nei jo vertė, todėl ir šiuo atveju kaltininkas materialinės naudos neturėjo. Kitoje byloje⁷⁴⁹ taip pat nepagrįstai konfiskuota V. S. 135 Lt, nes kaltinamasis neturėjo materialinės naudos iš pagrobto turto – pardavė jį mažesne kaina nei jo vertė. Be to, nors teismas paliko civilinį ieškinį nenagrinėtą dėl to, kad nukentėjusysis (civilinis ieškovas) neatvyko į bylos nagrinėjimą, tačiau kaltininkas nukentėjusiajam atlygino 960 Lt žalą. Pabrėžtina, kad tik viename iš nagrinėtų nuosprendžių pagrįstai taikytas turto konfiskavimas:

R. Š ir E. B. už nusikaltimo, numatyto BK 178 straipsnio 2 dalyje, padarymą kartu su bausme taikytas ir 110 Lt turto konfiskavimas. R. Š ir E. B. nuteisti už tai, kad <...> veikdami bendrai ir išlauždami duris įsibrovė į VŠĮ Marijampolės ligoninės sandėlį,

⁷⁴⁷ Marijampolės rajono apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-128-537/2007.

⁷⁴⁸ Marijampolės rajono apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-144-537/2007.

⁷⁴⁹ Marijampolės rajono apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-167-416/2007.

<...> ir pagrobė svetimą turtą – 25 vnt. metalinių skardų nuo instrumentų plovimo mašinų, ir tuo padarė VšĮ Marijampolės ligoninei 200 Lt turtinę žalą.⁷⁵⁰

Kaip rodo faktinės bylos aplinkybės, kaltininkai pagrobtą turtą nuvežė į metalo supirktuvę ir pardavė už 210 litų. Be to, civilinis ieškinys nebuvo pareikštas, o duomenų, kad žala nukentėjusiajam būtų atlyginta, byloje nėra. Vadinasi, kaltininkai, pardavę pagrobtą turtą, turėjo materialinės naudos. Dar galima pridurti, kad net jei šiuo atveju būtų pareikštas civilinis ieškinys dėl 200 Lt žalos atlyginimo, iš kaltininkų turėtų būti konfiskuota 10 Lt, nes jie, pardavę pagrobtą turtą, gavo daugiau nei nusikaltimu padaryta materialinė žala.

Kvalifikuotų vagysčių bylose nepagrįstai turtas konfiskuojamas ir pagal BK 72 straipsnio 2 dalies 2 punktą:

O. O. nuteista pagal BK 178 straipsnio 2 dalį ir kartu su bausme taikyta baudžiamojo poveikio priemonė – turto konfiskavimas: konfiskuotas automobilis <...>, jo užvedimo raktelis, automobilio techninės apžiūros dokumentai, du dėklai su įrankiais, automobilinis keltuvas, raktas, atsuktuvus, žirklys, replės, kaip nusikalstamos veikos padarymo priemonės.⁷⁵¹

Tačiau nuosprendyje nėra duomenų, kad be šio automobilio nusikaltimo padarymas būtų neįmanomas, arba kaip automobilis palengvino šio nusikaltimo įvykdymą, išskyrus tai, kad, pagal O. O. parodymus, ji įsibrovusi į svetimą automobilį pagrobė magnetolą, miegmaišį, gesintuvą ir vaistinėlę, kuriuos sudėjo į R. G. automobilį, kai pastaroji buvo nuėjusi namo. Be to, šioje byloje automobilis negalėjo būti konfiskuotas ir dėl to, kad jis priklausė ne kaltininkei, o kitam asmeniui – R. G., kuri nežinojo, kad bus daroma vagystė, ir nesuteikė savo automobilio šiai vagystei daryti. O dėl to, kad padarytas nusikaltimas yra apysunkis, BK 72 straipsnio 4 dalies nuostatos taip pat netaikomos.

Taigi turto konfiskavimas yra ne bausmė, o baudžiamojo poveikio priemonė, savo esme artima civilinio poveikio priemonėms, nes paimama tik tai, kas neteisėtai gauta; o skiriasi nuo pastarųjų tuo, kad konfiskuotas turtas atitenka valstybei, tuo tarpu taikant civilinės atsakomybės priemones – nukentėjusiajam (civiliniam ieškovui). Todėl patenkinus nukentėjusiųjų civilinius ieškinius dėl

⁷⁵⁰ Marijampolės rajono apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-10-416/2007.

⁷⁵¹ Šiaulių miesto apylinkės teismo baudž. byla Nr. 1-47-621/08.

pagrobtu turto turto konfikavimas paprastai netaikomas. Ši priemonė gali būti taikoma tik tada, kai asmuo, pardavęs ar kitaip panaudojęs pagrobtą turtą, gavo už jį materialinės naudos. Teismų praktikoje asmenims, padariusiems kvalifikuotas vagystes, dažniausiai pagal BK 72 straipsnio 2 dalies 3 punktą konfiskuojami iš nusikalstamos veikos gauti pinigai. Vis dėlto daugeliu atvejų BK 72 straipsnio nuostatos taikomos nepagrįstai.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Lietuvos įstatymų leidėjas BK 178 straipsnyje vagystę apibrėžia kaip svetimo turto pagrobimą. Pagal Lietuvos BK pasisavinimo tikslą kaip būtiną vagystės požymį sunku pagrįsti. Baudžiamosios teisės teorija ir daugelio kitų šalių baudžiamieji įstatymai vagystei konstatuoti numato būtiną tikslą pasisavinti, todėl siūlytina Lietuvos įstatymų leidėjui BK 178 straipsnyje vagystę apibrėžti kaip svetimo turto pagrobimą turint tikslą pasisavinti, arba gražinti į BK normą, numatančią atsakomybę už laikiną pasinaudojimą transporto priemone, kuri leistų vagystę interpretuoti kaip svetimo turto pagrobimą turint tikslą pasisavinti.

2. BK 178 straipsnio 2 ir 3 dalyse vagystės kvalifikuotos sudėtyje juridinės technikos ir teisinio aiškumo aspektu sukonstruotos netinkamai, todėl jų konstrukcijos tobulintinos:

a) vagystės kvalifikuotas sudėtis reikėtų konstruoti nurodant pagrindinės šio nusikaltimo sudėties pavadinimą, o toliau išvardyti konkrečius kvalifikuojančius požymius, pavyzdžiui: *tas, kas padarė vagystę įsibraudamas į patalpą...* ir pan.;

b) BK 178 straipsnio 2 ar 3 dalyse pateiktus alternatyvius (vienodo pavojingumo) vagystę kvalifikuojančius požymius būtų tikslinga sužymėti išskirtiniu šifru ir išdėstyti šio straipsnio 2 ar 3 dalių atitinkamuose punktuose, kaip išdėstomi vienodo pavojingumo kvalifikuojantys požymiai, pavyzdžiui, nužudymo atveju (BK 129 straipsnis 2 dalis).

3. Vagystę kvalifikuojantis požymis *įsibraunant į patalpą, saugyklą, saugomą teritoriją* nėra pagrįstas, nes vagystės, padarytos įsibraunant į gyvenamąją patalpą, jos priklausinius ar saugomą būsto teritoriją, ir vagystės, padarytos įsibraunant į negyvenamąsias patalpas ar kitokias teritorijas, pavojingumas nėra vienodas. Svarstyтина, ar nevertėtų atsisakyti požymio *įsibraunant į patalpą, saugyklą, saugomą teritoriją* ir vagystę kvalifikuojančiu požymiu laikyti tik *įsibrovimą į gyvenamąją patalpą, jos priklausinius ar saugomą būsto teritoriją*. Be to, šis požymis turėtų būti analogiškas ir vagystės, ir plėšimo atveju.

4. Atliktos analizės pagrindu siūlytina BK 178 straipsnyje palikti pavienius, tik vagystei būdingus kvalifikuojančius požymius: *kišenvagystę, automobilį* ir pan., o BK XXVIII skyriaus pabaigoje aprašyti tokius kvalifikuojančius požymius, kaip *didelės vertės turtas, didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčios vertybės*, nes jie būdingi daugeliui turtinių nusikalstamų veikų ir būtina nurodyti šių požymių įtaką baudžiamosios atsakomybės diferencijavimui. Kvalifikuojantį požymį *organizuota grupė* siūlytina įtvirtinti BK bendrojoje dalyje ne tik pateikiant šio požymio sąvoką, bet ir nurodyti jo konkrečią įtaką baudžiamosios atsakomybės diferencijavimui, nes šis požymis yra būdingas ne tik turtinėms, bet ir kitoms nusikalstamoms veikoms.

5. Vagystę kvalifikuojantis požymis *atvirai* neužtikrina įstatymo leidėjo tikslų (t. y. siekio suvienodinti atsakomybę už kišenvagystę ir svetimo turto pagrobimą tiesiogiai iš asmens) ir neparodo vagystės didesnio pavojingumo, todėl yra perteklinis ir naikintinas.

6. Pagal BK, vagystę kvalifikuojančio požymio *kišenvagystė* inkriminavimą lemia du požymiai: veikos padarymo vieta (vieša), turto buvimo vieta (drabužiai, rankinė ar kitoks nešulys), pagal teismų praktiką, ir papildomas požymis – drabužių, rankinės, nešulio buvimo vieta (nukentėjusiojo turimi su savimi). Tačiau didesnę kišenvagystės pavojingumą lemia tik ta aplinkybė, kad grobiamas svetimas turtas, kurį nukentėjusysis turi su savimi, todėl kišenvagystę BK tikslinga apibrėžti kaip svetimo turto, kurį nukentėjusysis turi su savimi, pagrobimą.

7. Kaltininkas, grobdamas automobilį, dažniausiai negali numatyti *transporto priemonės išregistravimo, neįregistravimo* aplinkybių, todėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika, pagal kurią veika nekvalifikuotina kaip automobilio pagrobimas tada, kai transporto priemonė yra ne tik akivaizdžiai netinkama naudoti, bet ir išregistruota baigus ją eksploatuoti, nėra tinkama ir turėtų būti keistina.

8. Vagystę kvalifikuojančiam požymiui *didelės vertės turtas* inkriminuoti reikšminga nustatyti faktą, kad pagrobto turto vertė yra didelė.

Didelės vertės turtas suprantamas dviem prasmėmis: įstatymo leidėjas laiko, kad turtas yra didelės vertės, kai jo vertė viršija 250 BBND (MGL) dydžio sumą (BK 190 straipsnis); vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008-10-14 nutarimu Nr. 1031 „Dėl bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio patvirtinimo“, pagal kurį BBND atitinka 130 Lt, turtas yra didelės vertės, kai jo vertė viršija 32 500 Lt. Baudžiamosios teisės moksle ir teismų praktikoje konkreti pagrobto turto vertė nustatoma atsižvelgiant į vidutinę daikto rinkos vertę veikos padarymo metu. Tačiau vidutinei daikto rinkos vertei nustatyti bendro kriterijaus nėra, todėl ši vertė nustatoma nevienareikšmiškai. Dėl to svarstyтина, ar įstatymų leidėjas, nepateikdamas aiškaus kriterijaus, pagal kurį turėtų būti nustatoma vidutinė daikto rinkos vertė, nepažeidžia *nullum crimen, sine lege* (nėra nusikaltimo be įstatymo) principo, kuris, be kita ko, reikalauja, kad iš baudžiamojo įstatymo teksto būtų aiškūs nusikalstamos veikos požymiai.

9. Vagystę kvalifikuojančio požymio *didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčios vertybės* inkriminavimą lemia du kriterijai: objektyvusis (turi būti nustatyta, kad pagrobta ne bet kokia mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės vertybė, o būtent didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės) ir subjektyvusis (t. y. kaltininko suvokimas, kad grobia ne bet kokias, o būtent didelę reikšmę mokslui, kultūrai, istorijai turinčias vertybes). Tačiau vertybių kultūrinės, istorinės, mokslinės reikšmės įvertinimas priskirtas ekspertų, turinčių specialų profesinį išsilavinimą, kompetencijai. Siekiant išvengti galimos prieštaros subjektyviam pakaltinamumo principui, siūlytina formuluojant šį požymį nurodyti, kad minėtos vertybės turėtų būti viešai demonstruojamos ar priklausyti visiems prieinamai kolekcijai.

10. Vagystę kvalifikuoja požymis *organizuota grupė*, tačiau teismų praktikos (kurioje šis požymis lemia tik bausmės individualizavimą) ir baudžiamosios teisės teorijos (pakitus organizuotos grupės sampratai didesnę organizuotos grupės pavojingumą teisiškai sunku pagrįsti) analizė parodė, kad šis požymis nepagrįstai nustatytas kaip vagystę kvalifikuojantis, todėl siūlytina jo atsisakyti.

11. Siekdamas užtikrinti teisingą ir proporcingą baudžiamumą už vagystes, taip pat ir kvalifikuotas, įstatymo leidėjas visų pirma privalo suderinti administracines ir baudžiamąsias sankcijas už vagystes.

12. Paprasta vagystė (BK 178 straipsnio 1 dalis) ir paprastas turto sunaikinimas, sugadinimas (BK 187 straipsnio 1 dalis) pagal pavojingumą priklauso tai pačiai nesunkių nusikaltimų kategorijai. Nors BK 178 straipsnio 3 dalyje ir BK 187 straipsnio 2 dalyje numatyti kai kurie tie patys nusikaltimą kvalifikuojantys požymiai (didelės vertės turto arba didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčios vertybės), tačiau minėti nusikaltimai pagal pavojingumą nepagrįstai priskiriami prie skirtingų nusikaltimų (sunkaus ir apysunkio) kategorijų; manytina, kad jie turėtų būti priskirti tai pačiai nusikaltimų kategorijai.

13. Už didelės vertės turto arba didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčių vertybių pagrobimą (BK 178 straipsnio 3 dalis) nustatytas maksimalus laisvės atėmimo bausmės dydis – 8 metai, o už didelės vertės turto arba didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčių vertybių pasisavinimą (BK 183 straipsnio 2 dalis) nepagrįstai nustatytas didesnis maksimalus laisvės atėmimo bausmės dydis – 10 metų. Maksimalus laisvės atėmimo bausmės dydis pagal BK 183 straipsnio 2 dalį turėtų būti suderintas su BK 178 straipsnio 3 dalyje numatytu maksimaliu laisvės atėmimo dydžiu, t. y. atitinkamai sumažintas.

14. BK 27 straipsnyje įtvirtinta nusikaltimų recidyvo sąvoka yra nepagrįsta, nes veikos pavojingumą akivaizdžiai didina ne bendrasis, o specialusis recidyvas, todėl siūlytina BK 27 straipsnyje nusikaltimų recidyvą apibrėžti taip, kad jo pripažinimą lemtų ne ankstesnis teistumas apskritai, bet teistumas už tapatų ar vienarūšį tyčinį nusikaltimą.

TYRIMO ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Norminiai aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios, 2000, Nr. 89 2741.
3. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios, 1961, Nr. 18 147.
4. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas // Valstybės žinios, 2002, Nr. 37-1341.
5. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas // Valstybės žinios, 1985, Nr. 1-1.
6. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.
7. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios, 2002, Nr. 36-1340.
8. Bevariklio transporto įstatymas // Valstybės žinios, 2000, Nr. 56-1642.
9. Bankų nacionalizacijos įstatymas // LTSR AT ir Vyriausybės žinios, 1940, Nr. 721.
10. Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas // Valstybės žinios, 1996, Nr. 14-352.
11. Lietuvos Respublikos statybos įstatymas // Valstybės žinios, 2001, Nr. 101-3597.
12. Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės norminių aktų rengimo tvarkos įstatymas // Valstybės žinios, 1995, Nr. 41-991.
13. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas // Valstybės žinios, 1995, Nr. 3-37.
14. Pramonės nacionalizacijos įstatymas // LTSR AT ir Vyriausybės žinios, 1940, Nr. 721.
15. Saugaus eismo automobilių keliais įstatymas // Valstybės žinios, 2000, Nr. 92-2883.

16. Lietuvos Respublikos įstatymas Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso, baudžiamojo ir administracinių teisės pažeidimų kodeksų pakeitimo ir papildymo // Valstybės žinios, 1993, Nr. 26-597.
17. Lietuvos Respublikos įstatymas Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, pataisos darbų ir baudžiamojo proceso kodeksų pakeitimo ir papildymo // Valstybės žinios, 1994, Nr. 60-1182.
18. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, Pataisos darbų ir Baudžiamojo proceso kodeksų pakeitimo ir papildymo“ pakeitimo ir papildymo // Valstybės žinios, 1994, Nr. 92-1799.
19. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso pakeitimo ir papildymo // Valstybės žinios, 1995, Nr. 55-1358.
20. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 280 straipsnio papildymo // Valstybės žinios, 1995, Nr. 48-1163.
21. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 8⁽¹⁾, 79, 80, 85, 201⁽¹⁾, 203⁽¹⁾, 212, 213⁽¹⁾, 225, 229, 230, 230⁽¹⁾, 231, 232⁽¹⁾, 232⁽⁴⁾, 234, 236, 237, 239, 243, 246, 251, 253, 254, 256, 260, 264, 271, 274, 275, 278, 280, 281, 291, 292, 293, 296, 309, 310, 314, 315, 316, 320, 321, 323, 326⁽¹⁾, 326⁽²⁾, 328, 329⁽²⁾ straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas // Valstybės žinios, 1999, Nr. 106-3059.
22. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas // Valstybės žinios, 2000, Nr. 89-2741.
23. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 271 bei 310 straipsnių pakeitimo ir kodekso papildymo 271⁽¹⁾ straipsniu įstatymas // Valstybės žinios, 2002, Nr. 38-1356.
24. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 139, 140, 176, 180, 181, 190, 201, 212, 249, 281 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas // Valstybės žinios, 2003, Nr. 74-3423.

25. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso, patvirtinto 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymu Nr. VIII-1968, 4, 7, 9, 23, 25, 37, 39, 44, 46, 47, 48, 51, 61, 62, 65, 67, 74, 75, 90, 92, 95, 97, 102, 105, 118, 119, 143, 175, 178, 186, 187, 188, 189, 199, 202, 212, 213, 215, 227, 249, 250, 251, 257, 260, 263, 272, 281, 291 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 39⁽¹⁾ ir 306⁽¹⁾ straipsniais įstatymas // Valstybės žinios, 2003, Nr. 38-1733.
26. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 20, 42, 63, 67, 68, 72, 75, 77, 82, 90, 91, 92, 95, 97, 128, 144, 148, 150, 178, 182, 194, 195, 201, 204, 205, 210, 211, 212, 220, 221, 222, 223, 230, 236, 246, 248, 260, 263, 287, 306 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 228⁽¹⁾ straipsniu įstatymas // Valstybės žinios, 2004, Nr. 108-4030.
27. Lietuvos Respublikos 2007 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas // Valstybės žinios, 2006, Nr. 138-5267.
28. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 38, 47, 63, 66, 70, 75, 82, 93, 129, 166, 167, 172, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 189, 194, 196, 197, 198, 198⁽¹⁾, 198⁽²⁾, 199, 202, 213, 214, 215, 225, 227, 228, 231, 233, 235, 252, 256, 257, 262, 284, 285, 312 straipsnių, priedo pakeitimo ir papildymo, XXVI, XXX skyrių pavadinimų pakeitimo ir kodekso papildymo 256⁽¹⁾, 257⁽¹⁾ straipsniais įstatymas // Valstybės žinios, 2007, Nr. 81-3309.
29. Lietuvos Respublikos minimaliojo darbo užmokesčio dydžių, socialinės apsaugos išmokų ir bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio indeksavimo nustatymo įstatymas // Valstybės žinios, 2008, Nr. 83-3294.
30. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004–2008 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo // Valstybės žinios, 2005, Nr. 40-1290.
31. Pirmasis Lietuvos Statutas. Iš gudų kalbos vertė E. Gudavičius. – Vilnius: Artlora, 2002.

32. RTFSR baudžiamasis kodeksas, veikęs Lietuvos TSR teritorijoje. Oficialus tekstas su pakeitimais ir papildymais iki 1954 m. sausio 1 d. – Vilnius, 1954.
33. RTFSR baudžiamasis kodeksas su pakeitimais iki 1940 m. lapkričio 15 d. – Kaunas: Lietuvos TSR Teisingumo Liaudies komisariato leidinys, 1941.
34. 1947 m. birželio 4 d. TSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo įsakas „Dėl baudžiamosios atsakomybės už valstybinio ar visuomeninio turto grobimą“ // RTFSR baudžiamasis kodeksas, veikęs Lietuvos TSR teritorijoje. Oficialus tekstas su pakeitimais ir papildymais iki 1954 m. sausio 1 d. – Vilnius, 1954.
35. 1947 m. birželio 4 d. TSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo įsakas „Dėl piliečių asmeninės nuosavybės apsaugos sustiprinimo“ // RTFSR baudžiamasis kodeksas, veikęs Lietuvos TSR teritorijoje. Oficialus tekstas su pakeitimais ir papildymais iki 1954 m. sausio 1 d. – Vilnius, 1954.
36. UNIDROIT konvencija dėl pavogtų ar neteisėtai išvežtų kultūros objektų // Valstybės žinios, 1997, Nr. 8-139.
37. Criminal Code of the Republic of Latvia // www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes-61k (žiūrėta 2008-04-10).
38. Criminal Code of the Republic of Estonia // www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes-61k (žiūrėta 2008-04-10)
39. Criminal Code of Germany (Strafgesetzbuch, St.GB) promulgated on 13 November 1998 (Federal Law Gazette I) // www.iuscomp.org/gla/statutes/StGB.htm – 527k (žiūrėta 2008-05-10).
40. Criminal Code of Hungary (entered into force on 1 April 2001). – Strasbourg, 6 June 2001.
41. Criminal Code of French Republic // <http://www.legislationline.org/upload/legislations/51/ec/c428fe>
42. Criminal Code of Kingdom of Sweden (English version) // www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes-62k (žiūrėta 2008-05-08).

43. Criminal Code of Canada (R. S., 1985, c. C-46) // <http://wings.buffalo.edu/law/bclc/web/website.codecomp2.htm> (žiūrėta 2008-07-10).
44. Danish Criminal Code & The Danish Corrections Act. 2 nd Edition. – Denmark, 2003.
45. Italian Penal Code. – Sweet & Maxwell Limited, London, 1978.
46. Kodeks Karny z wprowadzeniem. 22. wydanie. – C. H. Beck, 2007.
47. New York Penal Law // <http://wings.buffalo.edu/law/bclc/web/NewYork/ny3%28a%29%281%29-.htm> (žiūrėta 2008-07-10).
48. Penal Code of California. Abridged California edition. – Law Tech Publishing Co., Ltd. CA, 2004.
49. Penal Code of Finland and related laws. – Sweet & Maxwell Limited, London, 1987.
50. Penal Code of Virginija // www.legallawhelp.com/legal_law_channels/criminal_law/codes_by_state.html – 44k – (žiūrėta 2008-05-05).
51. Romanian Penal Code // <http://en.wikipedia.org/wiki/Theft> (žiūrėta 2008-03-05).
52. Swedish Penal code. – Stockholm, 1999.
53. Theft Act 1968 // sixthformlaw.info/06_misc/statutes/16_theft_act_1968.htm – 67k – (žiūrėta 2008-03-05).
54. The Penal code of Japan // EHS Law bulletin series. EHS Vol. II PA-PC, 2006.
55. The Model Penal Code of Australia // <http://wings.buffalo.edu/law/bclc/web/website.codecomp2.htm> (žiūrėta 2008-10-20).
56. Уголовный Кодекс Украины. Отв. ред. Е. Л. Стрельцов. – Харьков: “Одиссей”, 2005.
57. Уголовный кодекс Испании. – Москва: „Зерцало“, 1998.
58. Уголовный кодекс ФРГ. 1871.
59. Уголовный кодекс Турции. – Санкт Петербург, 2003.
60. Уголовный кодекс Республики Польша. – Санкт Петербург, 2001.
61. Уголовный кодекс Российской Федерации // <http://www.garweb.ru/project/law/doc/10008000.10008000-001.htm> (žiūrėta 2008-10-20).

Knygos, monografijos, disertacijos

1. Apanavičius M. Nusikaltimai socialistinei nuosavybei. – Vilnius, 1970.
2. Apanavičius M. Asmeninio piliečių turto pagrobimo kvalifikavimo teoriniai klausimai. – Vilnius, 1976.
3. Apanavičius M. Nusikaltimai asmeninei piliečių nuosavybei. – Vilnius, 1969.
4. Aliukonienė R. Sunkus sveikatos sutrikdymas: teorinės ir praktinės kvalifikavimo problemos. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). – Vilnius, 2007.
5. Allen M. J., Cooper S., Elliott and Wood's Cases and Materials on Criminal Law. 9th Edition. – London, 2006.
6. Bukelienė D. Baudžiamoji atsakomybė už turto pasisavinimą ir iššvaistymą. – Vilnius, 2008.
7. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. – Vilnius, 2001.
8. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. – Vilnius, 2003.
9. Барков А. В., Хомич В. М. Научно-практический комментарий к Уголовному Кодексу Республики Беларусь. – Минск, ГИУСТ БГУ 2007.
10. Bergman P., Sara J. The Criminal Law Handbook. 9th edition. – USA, 2007.
11. Bikelis S. Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). – Vilnius, 2007.
12. Blaževičius J., Dermontas J., Stalioraitis P., Usik D. Penitencinė (bausmių vykdymo) teisė. – Vilnius, 2004.
13. Бойцов А. И. Преступления против собственности. – Санкт-Петербург, 2002.
14. Бородин С. В. Преступления против жизни. 2003.
15. Советское уголовное право. Часть Особенная. – Юрид. лит., 1979.
16. Calliess R.-P. Die Pechtsnatur der „besonders schweren Fälle“ und Regelbeispiele im Strafrecht // Juristische Schulung, 1975.
17. Clarkson C. M. V. Understanding Criminal Law. 4th edition. – London, 2005.

18. Склярів С. В. Вина і мотиви преступного поведіння. 2004.
19. Dapšys A., Misiūnas J., Čaplinskas A. Bausmės individualizavimo teisinės problemos. Baudžiamojo įstatymo normų ir jų taikymo teismų praktikoje sisteminė analizė. – Teisės institutas, 2008.
20. Dapšys A., Misiūnas J., Čaplinskas A., Merkevičius R., Michailovič I., Pavlovas V., Poškevičius V. Baudžiamųjų sankcijų daroma. Sistemos kūrimo prielaidos. – Vilnius: Teisės institutas, Matematikos ir informatikos institutas, 1998.
21. Drakšienė A., Stauskienė E. Nusikaltimai nuosavybei Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose. – Vilnius, 1998.
22. Дагель П. С., Котов Д. П. Субъективная сторона преступления и ее установление. – Воронеж, 1974.
23. Fedosiuk O. Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas. – Vilnius, 2002.
24. Фойницкий И. Я. Курс уголовного права. Часть Особенная. Посягательства личные и имущественные. 6-е изд. – Спб., 1912.
25. Яценко С. С. Уголовный Кодекс Украины. Научно-практический комментарий. – Киев „А.С.К.“, 2004.
26. Гаухман Л. Д., Максимов С. В. Ответственность за преступления против собственности. – Москва, 2001.
27. Гришин А. В., Кузьмин В. А., Майоров В. А. Справочник по Уголовному праву Российской Федерации. – Москва, 2006.
28. Голикова А. В. Признаки хищения в Уголовном кодексе Российской Федерации. – Саратов, 2002.
29. Gropp W. Strafrecht. Allgemeiner Teil. – Berlin, 2001.
30. Hauser R., Rehberg J. Schweizerisches Strafgesetzbuch. 12 Auflage. – Zürich, 1992.
31. Herzberg R. D. Strafverzicht bei bedingt vorsätzlichem Versuch? – Zugleich ein Beitrag zur Entlastung des § 24 StGB // Neue Zeitschrift für Strafrecht (NStZ), 1990, Heft 7.

32. Ivoška G. Baudžiamosios atsakomybės už nusikalstamas veikas ekonomikai ir verslo tvarkai reglamentavimo Lietuvos Respublikos baudžiamaisiais įstatymais problemos. Daktaro disertacija. – Vilnius, 2006.
33. Ильюк Е. В. Законодательная техника построения диспозиции статьи уголовного закона. – Свердловск, 1989.
34. Justickis V. Kriminologija. I dalis. – Vilnius, 2001.
35. Jescheck H. H. und Weigend T. Lehrbuch des Strafrechts. 1996.
36. Keinys S., Klimavičius J. ir kt. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. – Vilnius, 2000.
37. Klimka A. Nusikaltimų kvalifikavimas. – Vilnius, 1970.
38. Кригер Г. А. Квалификация хищений социалистического имущества. – Москва, 1974.
39. Кригер Г. Борба с хищениями социалистического имущества. – Москва, 1965.
40. Козочкин И. Д. Уголовное законодательство зарубежных стран (Англии, США, Франции, Германии, Японии). Сборник законодательных материалов. – Москва, 1998.
41. Карлов В. В. Критерии отбора законодателем квалифицированных составов преступлений. – Свердловск, 1990.
42. Козаченко И. Я., Незманова З. А., Новоселов Г. П. Уголовное право. Особенная часть. – Москва, 2001.
43. Кочои С. М. Ответственность за корыстные преступления против собственности. – Москва, 2000.
44. Кузнецова Н. Ф. Новое уголовное право России. Особенная часть. – Москва: „Зерцало“, 1996.
45. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. Под общей ред. С. И. Никулина. – Москва, 2001.
46. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. Под общей ред. В. В. Мозякова. – Москва, 2003.
47. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. Отв. ред. А. В. Наумова. – Юристъ: Москва, 2004.

48. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. Под общей ред. В. М. Лебедева. – Москва, 2004.
49. Комментарий к Уголовному кодексу РСФСР. – Москва, 1985.
50. Курс уголовного права. Особенная часть. Том 3. Под ред. проф. Г. Н. Борзенкова и проф. В. С. Комиссарова. – Москва, 2002.
51. Курс уголовного права. Под ред. Н. Ф. Кузнецовой, И. М. Тяжковой. – Москва, 2002.
52. Курс российского уголовного права. Особенная часть. Под ред. В. Н. Кудрявцева, А. В. Наумова. – Москва, 2002.
53. Кольшикина В. Ф. Уголовная ответственность за уничтожение или повреждение имущества. – Москва, 1977.
54. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis. – Vilnius, 2004.
55. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso komentaras. I dalis. – Vilnius, 2003.
56. Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras. – Vilnius, 1989.
57. Leipziger Kommentar, Großkommentar, Bd. 6. – Berlin, New York, 1988.
58. Livingston H., Sheldon G. Cases on Criminal law and its enforcement. – St. Paul, Minn. West Publishing Co., 1951.
59. Лесниевски-Костарева Т. А. Дифференциация уголовной ответственности. Теория и законодательная практика. – Москва, 2000.
60. Лисов М. Наказание и его применение за должностные преступления. – Казань, 1997.
61. Лист Ф. Учебник уголовного права. Особенная часть. – Москва, 1905.
62. Лопашенко Н. А. Преступления против собственности. – Москва: ЛексЭст, 2005.
63. Лунеев В. В. Субъективное вменение. – Москва: Спарк, 2000.
64. Maksimaitis M., Vansevičius S. Lietuvos valstybės ir teisės istorija. – Vilnius, 1997.
65. Maiwald M. Bestimmtheitsgebot, tatbestandliche Typisierung und die Technik der Regelbeispiele // Festschrift für W. Gallas. – Berlin, New York, 1973.

66. Michael J. Allen & Simon Cooper. Cases and Materials on Criminal Law. 9th Edition. – London, 2006.
67. Научно-практический комментарий Уголовного кодекса Российской Федерации. Том первый. – Н. Новгород, 1996.
68. Omerod D., Smith J. C., Hogan B. Criminal law. Cases and Materials. 9th ed. – New York: Oxford University Press, 2006.
69. Piesliakas V. Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį. – Vilnius, 1996.
70. Pieliaikas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. – Vilnius, 2006.
71. Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga. – Vilnius, 2008.
72. Пинаев А. А. Уголовно-правовая борьба с хищениями. – Харьков, 1975.
73. Плохова В. И. Ненасильственные преступления против собственности. – Санкт-Петербург, 2003.
74. Побегайло Э. Ф. Проблемы дифференциации уголовной ответственности за тяжкие насильственные преступления // Совершенствование правовых мер борьбы с преступностью. – Владивосток, 1986.
75. Победоносцев К. Курс гражданского права. Первая часть. – Спб., 1896.
76. Познышев С. В. Основные начала науки уголовного права. Общая часть уголовного права. – Москва, 1912.
77. Практический комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. – Москва, 2001.
78. Radbruch G. Die gesetzliche Strafänderung.
79. Рагор А. И. Российское уголовное право. Особенная часть. Под ред. проф. А. И. Рагора. – Москва, 2004.
80. Рагор А. И. Квалификация преступлений по субъективным признакам. – Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2003.
81. Roxin C. Strafrecht. – Allgemeiner Teil. München, 1997.
82. Sinkevičius E. Neteisėtas banko kredito gavimas arba panaudojimas ir jų kvalifikavimas. – Vilnius, 2002.

83. Sinkevičius E. Veikos, susijusios su neteisėtu banko kredito gavimu arba panaudojimu, bei jų baudžiamojo teisinio vertinimo problemos. Daktaro disertacija. – Vilnius, 1999.
84. Skirsnius J., Šapoka G. Iš Lietuvos teisės ir valstybės istorijos. – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2001.
85. Stankevičius V. Baudžiamoji teisė. Paskaitos. – Kaunas, 1925.
86. Smith A. T. H. Property offences. The protection of property through the criminal law. – London, Sweet & Maxwell, 1994.
87. Smith J. C., Hogan B. Criminal law. 4th ed. – London: Butterworths, 1978.
88. Smith J. C. Smith & Hogan. Criminal law. 10th edition. – London, 2002.
89. Šulija G. Baudos baudmė ir jos skyrimas. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). – Vilnius, 2005.
90. Šumskas A. Baudžiamųjų bylų nagrinėjimas teisme. – Vilnius, 2000.
91. Švedas G. Bausmių vykdymo teisė. – Vilnius, 2003.
92. Švedas G. Baudžiamosios politikos pagrindai ir tendencijos Lietuvos Respublikoje. – Vilnius, 2006.
93. Švedas G. Laisvės atėmimo baudmė: baudžiamosios politikos, baudžiamieji teisiniai ir vykdymo aspektai. – Vilnius, 2003.
94. Шульга А. В. Присвоение или растрата в условиях становления рыночных отношений. – Краснодар, 2004.
95. Schönke A., Schröder H. Sternberg –Lieben D. Strafgesetzbuch. Kommentar 27. Auflage. 2006. &16 RN. 4.
96. Таганцев Н. С. Уголовное уложение 22 Марта 1903 г. – Рига, 1922.
97. Таганцев Н. С. Русское уголовное право. Часть общая. – Москва, 1994.
98. Таций В. Я. Объект и предмет преступления в советском уголовном праве. – Харьков, 1988.
99. Тенчов Э. С. Уголовно-правовая охрана социалистической собственности: Учебное пособие. – Иваново, 1980.
100. Ткаченко В. И. Составы преступлений с отягачивающими обстоятельствами // Уголовная ответственность и ее реализация в борьбе с преступностью. – Москва, 1988.

101. Trück T. Die Problematik der Rechtsprechung des BGH zum bedingten Tötungsvorsatz // Fundstelle: NStZ 2005, 233 (Heft 5).
102. Устинов В. С., Арефьев А. Ю. Об имущественных преступлениях // Вопросы уголовной ответственности и ее дифференциации (в проекте Особенной части УК РФ). – Ярославль, 1994.
103. Уголовное право Российской Федерации (Особенная часть). Под ред. проф. А. И. Марцева. – Омск, 2000.
104. Уголовное право. Особенная часть. Учебник. – Москва, 2004.
105. Уголовное право Российской Федерации. Особенная часть. Под ред. Г. Н. Борзенкова и В. С. Комиссарова. – Москва, 1997.
106. Уголовное право. Особенная часть. Под ред. проф. Н. И. Ветрова и Ю. И. Ляпунова. – Москва, 1998.
107. Vaišvila A. Teisės teorija. – Vilnius, 2004.
108. Vansevičius S. Lietuvos baudžiamoji teisė ir procesas 1919–1940 metais. – Vilnius, 1996.
109. Векленко В. В. Квалификация хищений. – Омск, 2001.
110. Ворошилин Е. В., Кригер Г. А. Субъективная сторона преступления. – Москва, 1987.
111. Волженкин Б. В. Практический комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. – Москва, 2001.
112. Volker Krey. Strafrecht besonderer teil. Band 2 Vermögensdelikte. – Berlin, 1995.
113. Vagn Greve, Asbjørn Jensen og Gorm Toftegaard Nielsen Kommenteret straffelov Speciel del. Jurist- og Økonomferbundets Forlag, 2005.
114. Wąsek A. Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz. Tom II. – Warszawa, 2004.
115. Wharton F., LL. D. Criminal Law. 12th edition. Vol. II. – Rochester, N.Y., 1932.
116. Wessels J., Hillenkamp T. Strafrecht, besonderer Teil/2. Straftaten gegen Vermögenswerte. – Heidelberg, 1999.

117. Wessels J. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. *Baudžiamoji veika ir jos struktūra*. – Vilnius: Eugrimas, 2003.
118. Wolfgang J. Rechtsprechungsübersicht. Vertiefungskurs Strafrecht. – Rechts und Staatswissenschaftliche fakultät. 2003.
119. Zimanas S. Nusikaltimai nuosavybei ir įstatymas. – Vilnius, 1980.
120. Злобин Г. А., Никифоров Б. С. Умысел и его формы. – Москва: Юридическая литература, 1972.
121. Жалинский А. Э. Современное Немецкое уголовное право. – Москва, 2004.

Moksliniai ir kiti straipsniai

1. Abramavičius A., Švedas G. Kai kurios baudžiamosios atsakomybės už nusikaltimus vaikų seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui reglamentavimo problemos. // *Mokslo darbai. Teisė*. Nr. 66 (1) 2008. P. 16. (P. 212).
2. Bieliūnas E. Kvalifikuota nusikaltimo sudėtis. // *Teisės apžvalga*, 1990, Nr. 3.
3. Борзенков Г. Н. Преступления против собственности. // *Вестник МГУ. Сер. 11. Право*. 1992. № 6.
4. Быков В. Признаки организованной преступной группы. // *Законность*, 1998, № 10.
5. Calliess R.-P. Rechtscharakter der Regelbeispiele im Strafrecht: Zum Problem von Tatbestand und Rechtfolge im 6.
6. Селезнев М. Умысел как форма вины. // *Российская юстиция*. 1997. № 3. С. 11, 12.
7. Drakšienė A. Baudžiamoji atsakomybė už vagystę. // *Teisė*, 2000, t. 37.
8. Dapšys A., Poškevičius V., Misiūnas J., Čaplinkskas A. Kriminalinių bausmių sistemos darba ir sankcijų optimizavimas kaip baudžiamosios politikos veiksmingumo prielaidos // *Teisė*. 2000, Nr. 37.
9. Dreher E. Die erschwerenden Umstände im Strafrecht // *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft (ZStW)* (1987).

10. Fedosiuk O. Nuosavybė ir turtas civiliniame ir baudžiamajame kodeksuose. // *Jurisprudencija*, t. 28(20), 2002.
11. Fedosiuk O. Turtinė nauda kaip nusikalstamos veikos dalykas: sisteminė normų analizė. Baudžiamosios teisės specialiosios dalies klausimai. // *Jurisprudencija*, 2004, t. 60(52), p. 82–95.
12. Fedosiuk O. Turtinių nusikalstamų veikų normų sistema naujame Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse: probleminiai klausimai. Šiuolaikinės viešosios teisės problemos (Rusija, Lietuva). Mokslo darbų rinkinys. – Voronežas, 2007.
13. Gutauskas A. Organizuotas nusikalstamumas Lietuvoje: faktinė padėtis ir teisėsaugos institucijų praktika. // *Jurisprudencija*, 2003, t. 49 (41), p. 5–18.
14. Gutauskas A. Organizuoto nusikalstamumo baudžiamasis teisinis vertinimas pagal naują Baudžiamąjį kodeksą. // *Jurisprudencija*, 2003, t. 45(37).
15. Gutauskas A. Organizuota grupė kaip organizuoto nusikalstamumo forma ir jos baudžiamasis teisinis vertinimas. // *Jurisprudencija*, 2003, t. 41(33). P. 68.
16. Галиакбаров Р. Квалификация преступлений по признаку их совершения организованной группой. // *Российская юстиция*, 2000, № 4.
17. Jurgelaitienė G. Pagrindinės recidyvinio nusikalstamumo prevencijos kryptys Lietuvoje // *Jurisprudencija*. Mokslo darbai, t. 12(4), 1999.
18. Jovaiša K. Nusikaltimai nuosavybei // *Verslo ir komercinė teisė*, 1999, Nr. 4-5.
19. Jovaišas K. Nusikaltimai nuosavybei. Komentaras // *Teisės problemos*, 1995, Nr. 3.
20. Jovaišas K., Misiūnas J. Nusikaltimai nuosavybei: taisytina įstatymų konstrukcija // *Teisės problemos*, 1995, Nr. 3.
21. Jakobs G. Gleichgültigkeit als dolus indirectus // *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft (ZStW)* 114 (2002) Heft 3. S. 584–599.
22. Яни П. Сложные вопросы субъективной стороны преступления // *Российская юстиция*, 2002, № 12. С. 47–49.

23. Клепицкий И. А. Собственность и имущество в уголовном праве // Государство и право, 1997, № 5.
24. Кругликов Л. Л. О конструировании квалифицированных составов преступлений // Правоведение, 1989, № 2.
25. Клепицкий И. А. Недвижимость как предмет хищения и вымогательства // Государство и право, 2000, № 12.
26. Куринов Б. А. Повышение роли уголовного закона в предупреждении преступлений // Вестник МГУ, Сер. 11. Право, 1974, № 5.
27. Ляпунов Ю. Обратная сила новых уголовно-правовых норм // Законность, 1994, № 6.
28. Nuosprendis kunigo R. Mikutavičiaus nužudymo baudžiamojoje byloje // Teisės problemos, 2001, Nr. 2.
29. Pakalniškis V. Nuosavybės teisės doktrina ir Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Jurisprudencija, 2002, t. 28 (20). P. 69–79.
30. Piesliakas V. Grobimas įsibraunant į butą, patalpą ar kitokią saugyklą. // Socialistinė teisė, Nr. 1, 1984.
31. Piesliakas V. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso principinės nuostatos. // Teisės problemos, 1996. Nr. 4. P. 13.
32. Puppe I. Der Vorstellungsinhalt des dolus eventualis // Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft (ZStW) 103 (1991), Heft 1. S. 1–42.
33. Sinkevičius E. Vertybiniai popieriai kaip nusikaltimų dalykas // Kriminalinė justicija, 1997, t. 6, p. 94–101.
34. Sinkevičius E., Fedosiuk O. Turto problema baudžiamojoje teisėje // Justicija, 1999, Nr. 5-6.
35. Starkus S., Uscila R. Recidyvinio nusikalstamumo raida 1999–2000 m. // Jurisprudencija, Mokslo darbai. T. 13(5), 1999.
36. Švedas G. Baudžiamoji politika ir ją formuojantys veiksniai. // Teisė, Nr. 59, 2006. P. 128–139.
37. Švedas G. Baudžiamosios politikos tendencijos Lietuvos Respublikoje 1995–2004 m. // Teisė, 2005, t. 56. P. 64–91.

38. Šulija G. Baudos taikymo teoriniai ir praktiniai aspektai // Teisės problemos, 2001, Nr. 3. P. 74–83.
39. Strafrechtsreformgesetz // Neue Juristische Wochenschrift, 1998, No 14.
40. Schiemann A. Kann es einen freien Willen geben? – Risiken und Nebenwirkungen der Hirnforschung für das deutsche Strafrecht // Neue Juristische Wochenschrift (NJW), 2004, No. 29.
41. Ткаченко В. Принцип равной уголовной ответственности // Сов. Юстиция, 1989, № 9.
42. Vansevičius S. Lietuvos baudžiamosios teisės šaltiniai 1919–1940 m. // Teisė, 1993, t. 27.
43. Vosyliūtė A. Vagystės baigtumo nustatymo problemos Lietuvos Respublikos teismų praktikoje. // Teisė, 2007, Nr. 64. P. 135–155.

Teismų praktika

1. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1993 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 148 straipsnio antrosios dalies ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 93 straipsnio 1 ir 2 punktų atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // *Valstybės žinios*, 1993, Nr. 70-1320.
2. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimo kodekso 50 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // *Valstybės žinios*, 1997, Nr. 104-2644.
3. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. birželio 10 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 45 straipsnio (1998 m. liepos 2 d. redakcija) ir 312 straipsnio 3 dalies (1998 m. vasario 3 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 57-2552.
4. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 163² straipsnio (2002 m. Liepos 5 d. redakcija) 5 dalies ir šio

straipsnio (2003 m. liepos 4 d. redakcija) 6 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2005, Nr. 134-4819.

5. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 62 straipsnio 1 dalies 2 punkto, 69 straipsnio 4 dalies (1996 m. liepos 11 d. redakcija), Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 11 straipsnio 3 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 96 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2006, Nr. 36-1292.

6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 1999 m. gruodžio 23 d. nutarimas Nr. 23 „Dėl teismų praktikos taikant bendruosius bausmių skyrimo pradmenis“ // Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. Teismų praktika, 1996, Nr. 3-4.

7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ // Teismų praktika, Nr. 21.

8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“ // Teismų praktika, 2005, Nr. 23.

9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas Nr. 40 „Dėl teismų praktikos taikant Baudžiamojo proceso kodekso normas, reglamentuojančias nuosprendžio surašymą“ // Teismų praktika, 2003, Nr. 19.

10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2002 m. gruodžio 20 d. nutarimu Nr. 38 patvirtinta „Teismų praktikos taikant Baudžiamojo kodekso normas, reglamentuojančias baudžiamųjų įstatymų galiojimą laiko atžvilgiu“ apžvalga // Teismų praktika, 2005, Nr.

11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 1996 m. birželio 21 d. nutarimo Nr. 43 „Dėl teismų praktikos nagrinėjant turto prievartavimo baudžiamąsias bylas“ 10 punktas // Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. Teismų praktika, Nr. 27, 2007.

12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-108/1998.

13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-76/2000.
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-671/2001.
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-307/2002.
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-307/2002.
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-573-2003.
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-459/2004.
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-270/2004.
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-198/2004.
21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-535/2004.
22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-378/2004.
23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinė byla Nr. 3K-3-497/2004.
24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinė byla Nr. 3K-3-367/2005.
25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-711/2005.
26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-617/2005.
27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-725/2005.
28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-364/2005.
29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-73/2006.
30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-459/2006.
31. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-556/2006.
32. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-281/2006.
33. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-489/2006.
34. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-861/2006.
35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-745/2006.
36. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-649/2006.
37. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-431/2006.
38. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-545/2006.
39. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-571/2006.
40. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-149/2006.
41. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-183/2006.
42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-7-45/2007.
43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-409/2007.

44. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-396/2007.
45. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-357/2007.
46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-213/2007.
47. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-736/2007.
48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-258/2007.
49. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-211/2008.
50. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-P-9/2009.
51. Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-549/2005.
52. Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-131/2006.
53. Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-338/2007.
54. Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-346/2007.
55. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-155/2005.
56. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-215/2005.
57. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-222/2005.
58. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-81-2005.
59. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-122/2005.
60. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-57/2006.
61. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-234/2006.
62. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-239/2006.
63. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-108/2006.
64. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-241/2006.
65. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-234-312/2006.
66. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-86/2006.
67. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-135/2007.
68. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-119/2007.
69. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-69/2007.
70. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-65-2007.
71. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-126-2007.
72. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-143-2007.
73. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-260/2007.
74. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-110/2007.

75. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-74/2007.
76. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-188/2008.
77. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-95/2008.
78. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-26-107/2005.
79. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-103-238/2005.
80. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-204-48/2006.
81. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-167-19/2006.
82. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-068-462/2006.
83. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byloje Nr. 1-18-317/2006.
84. Kauno apygardos teismo Baudžiamoji byla Nr. 1A-554-401/2006.
85. Kauno apygardos teismas baudžiamoji byla Nr. 1A-55-133/2007.
86. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-44-120/2007.
87. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-426-245/07.
88. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-507-238/07.
89. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-679-60/07.
90. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-53-401/2008.
91. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-57-120/2008.
92. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-311/08.
93. Klaipėdos apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-54-382/2005.
94. Klaipėdos apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-388-50/2006.
95. Klaipėdos apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-082-361/2006.
96. Klaipėdos apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-366-417/2006.
97. Klaipėdos apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-402-361/2006.
98. Klaipėdos apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-83-417/2007.
99. Klaipėdos apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-40-382/2007.
100. Klaipėdos apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-52-50/2007.
101. Klaipėdos apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-39-174/2007.
102. Klaipėdos apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-57-106/2007.
103. Panevėžio apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-049-509/05.
104. Panevėžio apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1NS-00055-366-2005.
105. Panevėžio apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-20-511/2005.

106. Panevėžio apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-00111-491/2005.
107. Panevėžio apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-3-337/2006.
108. Panevėžio apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-94-134/2006.
109. Panevėžio apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1N-90-366-2006.
110. Panevėžio apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-47-145/2007.
111. Panevėžio apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-7-193/2007.
112. Šiaulių apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-16-354/2007.
113. Šiaulių apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-432-282/2007.
114. Šiaulių apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-8-332/2007.
115. Šiaulių apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-13-116/2007.
116. Šiaulių apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-35-135/2008.
117. Alytaus rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-242-554/2006.
118. Alytaus rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-123-543/2006.
119. Alytaus rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-70-224/2008.
120. Anykščių rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-7-732/06.
121. Kauno miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-00761-579/05.
122. Kauno miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-2607-029/2006.
123. Kauno miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-01671-579/2006.
124. Kauno miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-2544-226/2006.
125. Kauno miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-01984-579/2006.
126. Kauno miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. N1-2692-593/2006.
127. Kauno miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-3773/2006.
128. Kauno miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-30-246/2007.
129. Kauno miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. N1-70-456-2007.
130. Kauno miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-94/2007.
131. Kauno miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-539-347/2008.
132. Klaipėdos miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-840-659/05.
133. Klaipėdos miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-889-659/06.
134. Klaipėdos miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-849-158/2006.
135. Klaipėdos miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-382-255/ 2006.
136. Klaipėdos rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. N1-33-729/2007.

137. Klaipėdos miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-724-158/2007.
138. Klaipėdos miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-254-659/2008.
139. Klaipėdos miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-264-526/2008.
140. Klaipėdos miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-256-718/2008.
141. Klaipėdos miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-361-718/08.
142. Klaipėdos miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. N1-600-549.
143. Kėdainių rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-268-04/2004.
144. Kėdainių rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-35-725/2008.
145. Marijampolės rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. N1-272-610/2005.
146. Marijampolės rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. N1-220-537/2006.
147. Marijampolės rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-168-416/2006.
148. Marijampolės rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-236-537/2006.
149. Marijampolės rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-333-537/-2006.
150. Marijampolės rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-295-610/2007.
151. Marijampolės rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-347-537/2007.
152. Marijampolės rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-128-537/2007.
153. Marijampolės rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-144-537/2007.
154. Marijampolės rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-167-416/2007.
155. Marijampolės rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-10-416/2007.

156. Marijampolės rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-18-416/2008.
157. Marijampolės rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-34-564/2008.
158. Panevėžio miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-636-719/2007.
159. Panevėžio miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. N1-337-229/08.
160. Prienų rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-64-214/2006.
161. Skuodo rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-23-98/ 2008.
162. Širvintų rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-78-779/2007.
163. Šilutės rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-613/2004.
164. Šiaulių miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-690/2000.
165. Šiaulių miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-637-509/2005.
166. Šiaulių miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. N1-631-167/2007.
167. Šiaulių miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-277-716/2007.
168. Šiaulių miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-520-621/07.
169. Šiaulių miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. N1-034-741/08.
170. Šiaulių miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-47-621/08.
171. Trakų rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-139-01/2004.
172. Utenos rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-19-373/2008.
173. Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-1089-05/2004.
174. Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-00086-295/2005.
175. Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1- 01268-203/2005.
176. Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-00979-463/2005
177. Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. N1-1142-365/2006.

178. Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-701-376/2006.
179. Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-928-203/2006.
180. Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-1307-365-2006.
181. Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-961-365-2006.
182. Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-288-296-2008.
183. Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-143-296-2008.
184. Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-180-463/2008.
185. Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-284-365/2008.
186. Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-277-365-2008.
187. Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-317-463/2008.
188. Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-76-276/2008.
189. Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-330-276/2008.
190. Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-288-296/2008.
191. Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-182-88/2008.
192. Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-710-463/08.

193. Vilniaus miesto 2-ojo apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-8-487/2008.

194. Пункт 5 Постановления Пленума Верховного Суда РФ от 4 мая 1990 г. (с изменениями и дополнениями, внесенными постановлениями Пленума Верховного Суда РФ от 18 августа 1992 г., от 21 декабря 1993 г. и от 25 октября 1996 г.) “О судебной практике по делам о вымогательстве”. Сборник постановлений Пленума Верховного Суда РФ 1961–1993. – Москва, 1994.

195. РФ Верховный Суд, 27 декабря 2002 г. “О судебной практике по делам о краже, грабеже и разбое” // Бюллетень Верховного Суда РСФСР. 1966. № 6. С. 1–3; 1971. № 4. С. 5, 6; 1983. № 10. С. 10, 11; 1990. № 7. С. 6, 7 // Бюллетень Верховного Суда РФ. 1995. № 7. С. 3.

196. Пункт 9 постановления Пленума Верховного Суда РФ от 25 апреля 1995 г. „О некоторых вопросах применения судами законодательства об ответственности за преступления против собственности“ // Российская газета, 1995.

Kiti šaltiniai

1. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 20, 38, 42, 45, 47, 63, 66, 70, 75, 82, 93, 129, 172, 178, 182, 225, 227, 231, 252, 284, 285 straipsnių, XXVI skyriaus pavadinimo pakeitimo įstatymo projekto.

2. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 178, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 189, 199, 312 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto.

3. Criminal Law Revision Committee's Eighth Report, Cmnd. 2977.

4. 2006 m. gruodžio 7 d. LR Seimo teisės ir teisėtvarkos komiteto išvada Nr. XP-1303 Baudžiamojo kodekso 178, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 189, 199 ir 312 straipsnių pakeitimo įstatymo projektui.

5. Informatikos ir ryšių departamento prie VRM statistinės ataskaitos duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotas nusikalstamas veikas (Forma 3Ž-ITĮ) // www.vrm.lt/index.php?id=778&lang=2-76k (žiūrėta 2008-11-10).

6. Informatikos ir ryšių departamento prie VRM statistinės ataskaitos duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotas nusikalstamas veikas (Forma EK-ITĮ) // www.vrm.lt/index.php?id=778&lang=2 – 76k (žiūrėta 2008-08-10).
7. Informatikos ir ryšių departamento prie VRM statistinės ataskaitos duomenys apie nusikalstamumą per 1989, ..., 2006 metų 12 mėnesių Lietuvos Respublikoje (Forma 1-Ž) // www.nplc.lt/stat/nus/nus14.htm – 47k (žiūrėta 2008-11-10).
8. Informatikos ir ryšių departamento prie LR VRM duomenys // Forma KELP-SAV 2007-06-06, Nr. 6-2-24St-39.
9. Fedosiuk O. Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams (LR BK XXVIII skyrius) 1 dalis // www.mruni.lt/mru_lt_dokumentai/katedros/naudziamosios_teises_katedra/paskaitos/nusik_turtui_1.ppt (žiūrėta 2008-07-10).
10. Fedosiuk O. Kai kurie turtinių nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų normų bruožai pagal naują LR BK. Pranešimas teisėjams. – Vilnius, 2005.
11. John T. Walkley Larceny // <http://www.johnwalkleylaw.com/PracticeAreas/Larceny.asp>
12. Nocius J., VU TF skaitytų paskaitų konspektai, 1994.
13. Model Criminal Code of Australia. Chapter 3 - Theft, Fraud, Bribery and related offences. Report (MCC Officers Committee of the Standing Committee of Attorneys-General, 1995) // <http://wings.buffalo.edu/law/bclc/web/website.codecomp2.htm>
14. Richard S. The Model Penal Code and Two (Possibly Only One) Ways Courts Avoid Mens Rea // [http://wings.buffalo.edu/law/bclc/bclrarticles/4\(1\)/singerpdf.pdf](http://wings.buffalo.edu/law/bclc/bclrarticles/4(1)/singerpdf.pdf)
15. Spencer J. R. „The Metamorphosis of Section 6 of the Theft Act” [1977] Crim. L.R. 653.

**PASKELBTŲ AUTORĖS MOKSLINIŲ STRAIPSNIŲ
DISERTACIJOS TEMA SĄRAŠAS**

1. Vosyliūtė A. Vagystės baigtumo nustatymo problemos Lietuvos Respublikos teismų praktikoje // Teisė. Mokslo darbai. 2007, Nr. 64. P. 135-155.
2. Vosyliūtė A. Įsibrovimo į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją kaip vagystę kvalifikuojančio požymio samprata teisės moksle ir teismų praktikoje // Teisė. Mokslo darbai. 2008, Nr. 66(1). P. 75-94.